

τὰ παῖδια, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἔλθειν πρὸς με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.
¹⁵ Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.
¹⁶ Καὶ ἰδὼν εἰς προσελθὼν εἶπεν αὐτῷ· Αὐδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον;
¹⁷ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἰς, ὁ Θεός· εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς.
¹⁸ Λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε· Τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις.
¹⁹ Τίμα τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν.
²⁰ Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος· Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου, τί ἐτι ὑστερῶ;
²¹ Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε, πώλεσόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς· καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι.
²² Ακούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά.
²³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Αὐτὸν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
²⁴ Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ξαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.
²⁵ Ακούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐξεπλήρουντο σφόδρα, λέγοντες·

τοιούτοις τὴν βασιλείαν καταπαγγέλλεται. Τίνες δὲ εἰσὶν οὗτοι; οἱ μετὰ συνέσεως πρῶτοι ὄντες, καὶ ἀποήροισιν τοῦτο γὰρ ἐστὶ βίος ἀγγελικός καὶ τὸ πάντων τῶν παθῶν καθάρειν, ὥσπερ ἡ ψυχὴ τοῦ παιδός· καὶ γὰρ οὔτε τοῖς λειψηκόσι μνησικακεῖ, ἀλλ' ὡς φίλοις προσέρχεται, οὔτε τῶν ἀναγκάσιον πλέον τι ἐπιζητεῖ.

¹⁷) Τί με, φησί, καλεῖς ἀγαθόν; ἀντὶ τοῦ τί με ἀνθρώπων ἡγοιμένος φίλον, ἀγαθὸν καλεῖς. Εἰ φίλον ἀνθρώπου ἢ γῆ, μὴ δὲ ἀγαθὸν καλεῖ· εἰ δὲ καλεῖς ἀγαθόν, ἐπιγίνωσκε καὶ Θεὸν οὐδεὶς γὰρ ἀγαθός, πληρὸν Θεοῦ, οὐ διδάσκαλος, οὐκ ἄρχων, οὐκ ἐξουσιαστής, οὐκ ὁ πλοῦτος κομῶν, οὐδ' αὐτὸς ὁ πλοῦτος, πρὸς ὃν οὐ κέρηνας. Οὗτος δὲ οὐ μόνον οὐκ ἐνέδωκε τῆς προσπαθείας τῆς πρὸς τὸν πλοῦτον καὶ τὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ τὸν διδάσκαλον λιπὼν ἀνεχώρησεν, οὕτως ἐστὶ χαλεπὸν καὶ δυσκαταγνώστον ἢ τῶν χρημάτων ἐπιθυμίᾳ οὕτως ἐστὶν ἀνίατον σχεδὸν τὸ νόσημα τῆς φιλαργυρίας· φάγομεν τὸ πάθος, πρὶν κατακρυφίσαι ἡμῶν, ἀποσιωσάμεθα τὴν τυραννίδα ταύτην, πρὶν ἢ κατακράτος δεσπόσει ἡμῶν.

Ἄν γὰρ κατακρυφισώμεν, καὶ καταδουλωθώμεν ὑπ' αὐτῆς, εὐκοπώτερόν ἐστιν ἢ ὅσον εὐκολώτερον εἰσελεύσεσθαι κάμηλον διὰ τρυπήματος ξαφίδος, ἢ ἡμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Κάμηλον δὲ οὐ τὸ ζῶον λέγει, ἀλλὰ τὸ παρὸν σχοιρίον ὃ δεσποῦσι τὰς ἀγκύρας οἱ ναῦται.

²⁵—²⁷) Τίνος δὲ ἔνεκεν οἱ μαθηταὶ ταράσσονται πένητες ὄντες, καὶ ἐρωτοῦσι λέγοντες· τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; ὑπερὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἀλγοῦντες, τοῦτο ἠρώτησαν, διὰ τὸ πολλὴν πρὸς ἀπαιτίας φιλοστοργίαν ἔχειν, λοιπὸν καὶ τὰ τῶν διδασκάλων ἤδη σπλάγγνα κεκῆσθαι, καὶ τρέμειν ὑπερὶ τῆς οἰκονομίας διὰ τὴν τοιαύτην ἀπόστασιν. Οὐ λέγει δὲ ὁ Πέτρος· ἰδὼν ἡμεῖς ἀφῆκαμεν πάντα τὸν πλοῦτον, καὶ ἠκολονθήσαμεν σοι· οὐ γὰρ εἶχεν, πένης καὶ ἀλιεὺς ὑπάρχων πλοῦτον, ἀλλ' ἰδὼν ἀφῆκαμεν πάντα, ὥστε πένης ὢν καὶ οὐ μηδὲν δυσχεράνης ὡς ἐπὶ τῇ ἀποβολῇ τῶν ὑπαρχόντων ἐλαττούμενος τοῦ πλουσίου· ὥσπερ

játok a kisdedeket, és ne tiltsátok nekik hozzám jönni; mert ilyeneké a mennyország. ¹⁵ És rájok tevén kezeit, eltávozott onnét. ¹⁶ És ime, egy valaki hozzájárulván, monda neki: Jó mester, mi jót cselekedjem, hogy örök életem legyen? ¹⁷ Ki felele neki: Miért mondasz engem jónak? senki sem jó, csak az egy Isten. Ha pedig az életbe akarsz jutni, tartsd meg a parancsolatokat. ¹⁸ Kérdi őt: melyeket? mire Jezus monda: Ne öl, ne paráználkodjál, ne orozz, hamis tanúságot ne tégy. ¹⁹ Tiszteld az atyát és anyát, és szeresd felebarátodat, mint tennen magadat. ²⁰ Monda az ifju: Ezt mind megtartottam ifjúságom óta, mi van még hátra? ²¹ Monda neki Jezus: Ha tökélyes akarsz lenni, menj add el vagyonodat, és add a szegényeknek, úgy kincsed lesz az égben; azután jőj, kövess engem. ²² Hallván az ifju e beszédet, megszorodva eltávozott; mert sok birtoka vala. ²³ Jezus pedig monda tanítványainak: Bizony mondom nektek, a gazdag nehezen jut be a mennyek országába, ²⁴ Ismét mondom nektek: Könnyebb a tevének a tű lyukján átmenni, mint a gazdagnak Isten országába jutni. ²⁵ Hallván ezt a tanítványok nagyon álmélkodának mondván: Ki üdvözülhet

hanem meg is öleli, és olyanoknak igéri az országot. Kik tehát az olyanok? A kik okossággal szelídek és türelmesek; mert ez az anyagi élet, minden szenvedélytől menten lenni, mikép a gyermek lelke; ki se a sértőkre nem boszorkodik, hanem hozzájuk simul mint barátjaihoz: se a szükségeseken fölül egyebet nem kíván.

¹⁷) Miért nevezesz engem, ugymond, jónak? Az az: hogy nevezhetsz jónak engem, kit csekély embernek vélsz? Ha csekély embert látsz bennem, jónak se nevezz, ha pedig jónak mondasz, ismerj bennem Istenre, minthogy senki sem jó Istenen kívül; se tanító, se fejedelem, se ur, se gazdagsággal bővelkedő, se maga a gazdagság, mely után te sovárogsz. Az pedig nem csak nem mondott le a gazdagság és pénz utáni vágyódásról, hanem a tanítót is otthagyn, tovább ment. Oly nehéz és meg-törhetlen a pénzvágy; annyira gyógyíthatatlan a fűsvény-ség nyavalyája! Távozzunk e szenvedélytől, mielőtt erőt vesz rajtunk, rázzuk le zsarnoki igáját, mielőtt hatalom-mal uralkodik fölöttünk.

Mert ha általa meghódítottunk és leigáztunk: könnyebben, azaz hamarabb átmehet egy káμηλος a tű lyukán, mintsem mi juthatunk a mennyek országába. Káμηλος alatt pedig nem az állatot (tevé) érti, hanem a vastag kötelet, melyhez a hajósok a horgonyt kötik.

²⁵—²⁷) Miért rémültek meg, noha szegények, a tanítványok, és kérdezik, mondván: Kicsoda üdvözülhet tehát? Mert az emberek üdvöziségéről aggdódnak, azért kérdezik ezt; különben is mindnyájok iránt nagy szeretettel viseltetvén, és már mint mesterek legszívesebb indulattal őket kegyel-vén, s az egész világért remegvén ilyen nyilatkozat miatt. Nem mondja pedig Péter: ime mi lemondunk minden gazdagságról, és követtünk téged, mert szegény és csak halász levén, gazdagsága nem volt: hanem: ime, elhagytunk mind-ent; tehát te is, ha szegény vagy, ne neheztelj, mintha a vagyonnak nélkülözése által a gazdagnál alábbvaló volnál.

Τίς ἄρα δύναται σωθῆναι; ²⁶ Ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατον ἐστίν, παρὰ δὲ Θεῷ πάντα δυνάτα. ²⁷ Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ· Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι· τί ἄρα ἐστί ἡμῖν; ²⁸ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλαιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνον δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνων, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. ²⁹ Καὶ πᾶς, ὅστις ἀφήκῃ οἰκίαν ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. ³⁰ Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι, ἔσχατοι καὶ ἔσχατοι, πρῶτοι.

γὰρ ἐκεῖνος ἀποφορτιζόμενος τὸν πλοῦτον τέλειος γίνεται, καὶ θησαυροὺς οὐρανοῦς ἀντιλαμβάνει, οὕτω καὶ σὺ ἂν ἀφῇς πάντα τὰ σὰ, κἂν ἐντελὴ καὶ ταπεινὰ ἦ, καὶ ἀκολουθήσῃς Χριστῷ· τῆς αὐτοῦ δόξης συγκληρονομῶς καὶ συμμέτοχος, καθάπερ καὶ οἱ ἀπόστολοι ἀναδειχθήσονται. Τὸ δὲ, ἀκολουθῆσαι Χριστῷ τοῦτο σημαίνει, τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τηρεῖν, καὶ ἔτοιμον εἶναι πρὸς τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ εἰ δέοι γενέσθαι θάνατον.

²⁸) Τὸ δὲ καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνων τὸ συμβασιλεύσαι καὶ κοινοῦναι τῆς δόξης ἐκεῖνης· οὐδὲ γὰρ καθέδραν οἱ θρόνοι δηλοῦσι, μόνος γὰρ αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων καθέζεσθαι καὶ κρίνειν, ἀλλὰ τιμὴν καὶ δόξαν ἀγαθὸν ἐδήλωσε διὰ τῶν θρόνων. Τὸ δὲ, κρίνοντες τὰς ἑβ' φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀντὶ τοῦ, κατακρίνοντες, εἰρητῶν· οὐ γὰρ δὴ δικασταὶ μέλλουσι καθέζεσθαι. Λατὸ τοῦτο οὐκ εἶπε τὰ ἔθνη κρίνοντες, καὶ τὴν οἰκονομίαν, ἀλλὰ τὰς φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς ἦσαν τεθρμμένοι καὶ νόμοις, καὶ ἔθνεσι, καὶ πολιτείᾳ οἱ τε Ἰουδαῖοι, καὶ οἱ ἀπόστολοι, μέλλουσι δὲ λέγειν οἱ Ἰουδαῖοι, οὗ διὰ τοῦτο οὐκ ἐδυνήθημεν πιστεῖναι τῷ Χριστῷ, ὅτι ὁ νόμος ἐκώλυε τὰ παραγγέλματα αὐτοῦ δέχεσθαι, τοῖσι τοῖς εἰς μέσον παραγαγόν, τοῖς τὸν αὐτὸν δεξαμένους νόμον καὶ πιστεῦσαντας, κατακρίνει πάντας ἐκεῖνους. Λατὸ τοῦτο εἶπε κρίνοντας, ἀντὶ τοῦ κατακρίνοντας.

²⁹) Εἰπὼν, ὅστις ἀφήκῃ γυναῖκα, οὐ τοῦτο λέγει, ὥστε ἀπλῶς διασπᾶσθαι τοὺς γάμους, ἀλλ' ὅπερ περὶ τῆς ψυχῆς εἶπεν, ὅτι ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὐρήσει αὐτήν, οὐχ ἵνα ἀναρρώμεν αὐτοὺς (sic) τοῦτο εἶπεν, ἀλλ' ἵνα πάντων προτιμώμεν τὴν εὐσέβειαν. Τοῦτο δὲ ἐπὶ γυναικός, καὶ ἀδελφοῦ λέγει, ἐπὶ δὲ καὶ τοῖς διαγωμοῖς ἐνταῦθα αἰνιττεῖται. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ ἦσαν καὶ πατέρες ἔχοντες εἰς ἀσέβειαν παῖδας, καὶ γυναῖκες ἄνδρας· ὅταν ταῦτα κληρώσιν, ἡσθί, μήτε γυναῖκες ἑστώσαν, μήτε πατέρες, ἀλλὰ καθὼς ὁ Παῦλος εἶπεν, εἰ δὲ ὁ ἀπίστος χωρίζεται, χωρίζεσθω. Τὸ δὲ ἑκατονταπλασίονα λήψεται ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μετὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς, γὰρ τοῦτο πιστεύειν καὶ γὰρ πολλοὶς τοῦτο γέγονεν, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀποστόλων γέγραπται· κίλαμον γὰρ καὶ διακνον ἀφέντες, καὶ ἕτερα τινὰ πενήρᾳ πράγματα, τὰς τῶν πιστευόντων οὐσίας εἶχον.

Ἡ καὶ οὕτως. Ἐξοῦσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι ἀντὶ τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειότητα, καὶ τὴν ἀδελφότητα τὴν πρὸς τοὺς ἀγίους· ἀντὶ τῶν ἀγῶν τὸν παράδεισον, καὶ ἀντὶ τῶν ἐκ λίθων οἰκῶν, τὴν αἰώνιον ἱερωσύνην, καὶ ζωὴν ἀτελεύτητον, ὅ ἐστι ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν. Ἐκατονταπλασίονα δὲ λέγει τὰ πολλὰ πρὸς τὸ ἀσχηκτόν· ἄμεινον τῶν ἐσομένων ἐν οὐρανοῖς.

tehát? ²⁶ Jezus pedig rájuk tekintvén, monda nekik: Az embereknel ez lehetetlen: de Istennél minden lehetséges. ²⁷ Ekkor Péter felvén monda neki: Ime, mi mindent elhagytunk, és követtünk teged, mi jut tehát nekünk? ²⁸ Jezus pedig monda nekik: Bizony mondom nektek, hogy ti, kik engem követtetek, a feltámadáskor, midőn az ember fia az ő dicsőségének székén ülni fog, ti is ülni fogtok tizenkét fejedelmi széken, megítélendők Izrael tizenkét nemzetségét. ²⁹ És mind az, a ki az én nevemért elhagyja házait, vagy fivéreit, vagy nővéreit, vagy atyját, vagy anyját, vagy feleségét, vagy gyermekeit, vagy mezejét: százannyit vesz, és az örök életet örökli. ³⁰ Sokan lesznek pedig elsőkből utolsók, és utolsókból elsők.

Mert valamint amaz lemondván a gazdagságról, tökélyes lesz, és mennyei kincsekkel jutalmaztatik: úgy te is, ha mindent elhagysz, a mi tied, legyen az bár csekély és silány, és ha követed Krisztust: ugyan azon dicsőség örökösének és részesének nyilatkoztatol, mint az apostolok. Követni Krisztust pedig annyit tesz, mint parancsolatait megtartani, és készséggel érette, ha szükség, halált is szenvedni.

²⁸) „Ülni fogtok tizenkét fejedelmi széken“ annyi, mint vele együtt uralkodni, és ama dicsőségben osztozni. Ugyan is nem széket jelentenek a trónok, minthogy csak ő maga fog ülni, és ítélni, hanem kimondhatlan dicsőséget és tisztetletet jelentett a trónok által. „Megítélendők Izrael tizenkét nemzetségét“ e helyett mondatik: elítélendők; mert nem mint bírák fognak ülni. Azért nem mondta: a nemzeteket megítélendők és az egész világot: hanem Izrael nemzetségeit. Miután tudnillik ugyan azon törvényekben, szokásokban, és intézményekben neveltettek mind a zsidók, mind az apostolok: ha még is mondják a zsidók, azért nem bízunk a Krisztusnak, mert a törvényt az ő parancsolatait elfogadni tiltá: ezeket (az apostolokat) előállítván, kik ugyan azt a törvényt vették, és hittek, amazokat mind elítéli. Azért mondta: megítélendők, e helyett: elítélendők.

²⁹) Mondván: valaki elhagyja feleségét, nem akarja egyszerűen és valóban elválasztani a házasságot: hanem mikép a lélekről mondotta: a ki elveszti lelkét én érettem, megtalálja azt, nem hogy magunkat megöljük, mondá azt, hanem hogy a jámborságot mindennél többre becsüljük. Ezt tehát a feleségről, és testvéréről is érti, egyszersmind pedig itt az üldözésekre is céloz. Minthogy tudnillik sokan voltak az atyákból is, kik istentelenségre vezették a gyermekeket, a nők pedig férjeiket: ha ilyeneket parancsolnak, ugymond, se nőknek ne tartassanak, se atyáknak, hanem a mint Pál mondotta: ha a hitetlen elszakad, szakadjon el. Továbbá azt, hogy száz annyit nyer e világon az örök élettel együtt, csakugyan hinni kell; mert valóban soknak megett, mikép az apostolokról is írva vagyon; kik a horgot, hálót, és egyéb holmi csekély dolgokat elhagyták, a hívők vagyonait bírták.

Vagy így is. Olyanok a test szerinti rokonok helyett az istenneli barátságot nyerik, és a szentekkel testvériséget; mező helyett a paradicsomot, és a kőből épült házak helyett a mennyei Jeruzsálemet és a végnélküli életet, az az a jók élvezetét. A százannyit pedig úgy veszi, mint sokat, a hasonlíthatatlanul jobb jövődre nézve menyekben.

CAPUT XX.

Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρῶτ' μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.² καὶ συμφωνήσας μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ θηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.³ Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούσας.⁴ κακείνοις εἶπεν ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν.⁵ Οἱ δὲ ἀπῆλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἑκτὴν καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως.⁶ Περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούσας, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τί ὧδε ἐσθίκατε ἐν τῇ τῇ ἡμέρᾳ ἀργοί; ⁷ Λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. Λέγει αὐτοῖς· Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὁ ἐὰν ᾖ δίκαιον, λήψετε. ⁸ Ὁψίας δὲ γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ· Κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. ⁹ Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ θηναρίου. ¹⁰ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ἐνόμισαν ὅτι πλεονα λήψονται· καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ θηναρίου. ¹¹ Λαβόντες δὲ ἐγγύζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, ¹² λέγοντες· ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσας τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ¹³ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν· Ἐταῖρε,

Τὸ δὲ πολλοὶ ἔσονται πρῶτοι, ἀδιορίστως τίθειεν καὶ περὶ ἐτέρων μὲν πολλῶν, ἐπὶ δὲ καὶ περὶ τῶν ἀπειθουσίων φαρμακῶν τὸ γὰρ ἔσχατοι τὴν τελειάν ἐκπτώσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν σημαίνει, οὐ τόπον τινὸς ἐλάττωτος μόνον ἐν αὐτῇ.

^{1—10} Ὁμοία γάρ ἐστι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ. Ἀνθρώπος ὁ Θεὸς λέγεται, οἰκοδεσπότης δὲ τῷ ἔχειν ἀμπελῶνα, ἐπιτρόπος, μισθωτοὺς, γεωργούς. Ἀμπελῶνα τὸ τῆς ἐκτελείας πολίτευμα λέγει, ἡ τὰ τοῦ Θεοῦ προστάγματα, καὶ τὰς ἐντολὰς χρόνον δὲ τῆς ἐργασίας τὸν παρόντα βίον ἐργάτας δὲ, διαφόρους καλονμένους ἐπὶ τὰ προστάγματα περὶ τρίτην, καὶ ἑκτὴν, καὶ ἐνάτην καὶ ἑνδεκάτην ὥραν τοὺς ἐν διαφόροις ἡλικίαις προσελθόντας, καὶ ἐνδοκιμήσαντας· ἐσχάτους δὲ τοὺς ἐν πρώτῃ ἡλικίᾳ ἀμελήσαντας, ὅτερον δὲ θερμῶς πιστεύσαντας καὶ ἐπ' ἰσῆς τῶν πρώτων τιμωμένους, οἷς καὶ διαφθοροῦνται οἱ πρῶτοι.

Τίνας δὲ ἔκρινεν οὐ πάντας ἐνθέως ἐμισθώσατο; τὸ μὲν εἰς αὐτὸν ἦγον, ἅπαντας ὁμοῦ· εἰ δὲ οὐκ ὁμοῦ πάντες ὑπήκουσαν, τὴν διαφορὰν ἢ τῶν κληθέντων γνώμη πεποίηκεν. Αὐτοὺς γὰρ ὡς προεργάστης πάντα προειδὼς διὰ τοῦτο τοὺς μὲν πρῶτ', τοὺς δὲ τρίτην, τοὺς δὲ ἑκτὴν, τοὺς δὲ ἐνάτην, τοὺς δὲ ἑνδεκάτην ὥραν προσκαλεῖται, ὅτε ἐμῶν ὑπακούσονται. Οὕτω καὶ τὸν Παῦλον τότε ἐνδοκίμασε καλεῖσαι, ὅτε αὐτὸς ἐμῶν πεποισθεῖται. Ὅτι δὲ πρὸς τε τοὺς ἐν πρώτῃ ἡλικίᾳ ἀγωνιζομένους, καὶ πρὸς τοὺς ἐν γῆρα καὶ

Mert hasonló a mennyek országa egy gazda-emberhez, a ki kiment reggel munkásokat fogadni szőléjébe; ² és megegyezvén a munkásokkal egy tizes napibérben, elküldé őket szőléjébe. ³ És kimenvén három óra körül, másokat látott a téren állani hivalkodva: ⁴ és azoknak is monda: menjetek ti is szőlőmbe, és a mi igazságos lesz, megadom nektek. ⁵ Azok tehát elmentek. Ismét kimenvén hat és kilencz óra táján, hasonlóan cselekedett. ⁶ Tizenegy óra felé pedig kimenvén, más hivalkodókat talált, és monda nekik: Miért állotok itt egész nap hivalkodva. ⁷ Mondának neki; mert senki sem fogadott meg minket. Monda nekik: Menjetek ti is a szőlőbe, és a mi igazságos lesz, elveszitek. ⁸ A mint azután este lett, monda a szőlő ura az ő felügyelőjének; Hívd elő a munkásokat, s add meg nekik a bért, elkezdvén az utolsóktól az elsőig. ⁹ És eljövén, a kik tizenegy órakor (érkeztek), egyegy tizest vettek. ¹⁰ Eljövén azután az első, azt vélték, hogy többet vesznek, de azok is egyegy tizest vettek. ¹¹ Elvevén pedig zugolódtak a gazda ellen, ¹² mondván: hogy ezen utolsók egy óráig dolgoztak, és egyenlőkké tetted őket velünk, kik a nap terhét, és a hőséget viseltük. ¹³ Ő pedig felelvén monda egy-

„Sokan lesznek elsőből utolsók“ határozatlanul monda, másokat is értvén ugyan, de főleg a hitetlen farizeusokat; mert utolsókká lenni teljes kizáratást jelent a mennyek országából, nem csak valami alábbvaló helyet benne.

^{1—10} Hasonló a mennyek országa egy gazda-emberhez. Embernek Isten mondatik; gazdának pedig, mert van szőlője, vannak gondviselői, napszámos fogadói, földmivelői. Szőlő alatt az erényesség intézetét érti, vagy Isten parancsolatait és törvényeit. A munkálkodás ideje e jelen élet, munkásoknak pedig nevezi a különféle meghívottakat a parancsolatokra; a három, hat, kilencz, tizenegy óra jelenti a különféle koru hozzájárulókat, kik dicséretet nyernek. Az utolsók végre azokat jelentik, kik első korban hivalkodtak, de azután buzgón hisznek, s az elsőekkel hasonlóképen jutalmaztatnak, a miért az első irigykednek rájuk.

Miért nem fogadta meg mindnyájokat azonnal? A mi rajta állott, meghívta valamennyit együtt; de ha egyszerre mindnyáján nem engedelmeskedtek, a különbözést a meghívottak készsége okozá. Tudnillik ő, mint előre látó és mindent előre tudó azért hív meg némelyeket reggel, másokat három, hat, kilencz, vagy tizenegy órakor, mert akkor készek engedelmeskedni. Ugy Pált is akkor kegyeskedett meghívni, mikor az a meghívást elfogadandó vala. Világos pedig, hogy a példázat mind azoknak szól, kik első koruk-

οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι;
¹⁴ Ἄρουν τὸ σὸν, καὶ ἔπαγε, θέλω δὲ τοῦτω τῷ
 ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ¹⁵ Ἦ οὐκ ἔξεστί μοι
 ποιῆσαι, ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ δ' ὀφθαλμός σου
 πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; ¹⁶ Οὕτως
 ἔσονται οἱ ἐσχατοὶ, πρῶτοι· καὶ οἱ πρῶτοι, ἐσχατοὶ.
 Πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. ¹⁷ Καὶ
 ἀναβαῖνον ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς
 δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν
 αὐτοῖς· ¹⁸ Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ
 ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιε-
 ρεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινούσιν αὐτὸν
 θανάτῳ. ¹⁹ Καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν
 εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ στανρῶσαι,
 καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. ²⁰ Τότε προσ-
 ῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν νιῶν Ζεβεδαίου, μετὰ
 τῶν νιῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσα τί παρ'
 αὐτοῦ. ²¹ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Τί θέλεις; λέγει αὐτῷ·
 Εἰπέ, ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἰς ἐκ
 δεξιῶν σου, καὶ εἰς ἐξ ἐνωνύμων σου ἐν τῇ βασι-
 λείᾳ σου, ²² Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Οὐκ

βραδίον ἀρετῆς ἐπιλαβομένους εἴρηται ἡ παραβολή, δὴλον
 πρὸς ἐκείνους μὲν, ἵνα μὴ ἀπονοῶνται μηδὲ ὀνειδίζωσι
 τοῖς περὶ τὴν ἐνδεκάτην, πρὸς τοὺς δὲ, ἵνα μάθωσιν,
 ὅτι ἐστὶ καὶ ἐν βραχεί χρόνῳ τὸ πᾶν ἀνακτήσασθαι. Αἰδῶσι
 δὲ τοῖς πιστοῖς ἀνὰ δηράριον, τοντίζου τὴν τοῦ ἁγίου
 πνεύματος χάριν.

Καὶ ἄλλως. Ἡμέραν καλοῦμεν τὸν τῆς ἐπιθυμίας και-
 ρὸν ἕως συντελείας τὸν ἴσον δὲ μισθὸν λαμβάνουσιν οἱ
 παρ' ὅλον τὸν βίον κοπιᾶσαντες τοῖς ὀλίγον ἐνδοκμήσας
 χρόνον.

²⁰ Τότε προσῆλθεν αὐτῷ. Ἐπειδὴ ἐνόμιζον οὗτοι,
 ὅτι ἐνθὺς αὐτοῦ εἰστροχόμενον εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁ τῆς βασι-
 λείας ἐξίσταται καιρὸς αἰσθητός, ἦσαν τυχύν τῶν δυνά-
 ρων, καὶ διὰ τιμῆν καὶ ἵνα μηδὲν ὑποστώσι δεινόν· αἰδοῦ-
 μενοι δὲ τοῦτο δι' ἐαυτῶν ποιῆσαι, τὴν μητέρα προεβάλλοντο,
 ὥστε δυνάσασθαι τὸν Χριστὸν διὰ ἵσας τὴν μητέρα ὁ
 σωτὴρ αὐτοῖς διαλέγεται, ἵνα δείξῃ, ὡς οὐκ ἠγγήσεν, ὅτι
 αὐτοὶ προεβάλλοντο τὴν μητέρα. Ὁ δὲ κύριος ὡς μηδὲν
 αἰτοῦντες πνευματικὸν διασφύρι λέγων· οὐκ οἰδατε, τί
 αἰτεῖσθε. Εἰτα ἀπαγων αὐτοὺς τῶν τοιοῦτων λογισμῶν,
 ἐπὶ κινδύνους μάλλον καὶ σφαγῆς τρέπεται Ἐρωτᾷ δὲ οὐκ
 ἀγνοῶν, ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς ἀποκρίσεως ἀναγκάσῃ αὐτοὺς
 δημοσιεύσαι τὴν ἰδίαν βούλησιν, καὶ σπονδάσθαι πληρώσαι
 τὴν ὑπόσχασιν ἐκείνο πον λέγων· ἐπειδὴ οὐ δύναται τις
 γενέσθαι κοινωνὸς τῆς βασιλείας μου, εἰμὴ καὶ τῶν ἐμῶν
 παθημάτων γένηται κοινωνός, εἰπατέ μοι, εἰ δύνασθε τὰ
 ὅμοια παθεῖν; οἱ δὲ ἐπέσχεοντο. Ποτήριον δὲ καλεῖ τὸν
 οἰκίον θάνατον, δεικνὺς, ὅτι ἡδέως ἐφέλκεται αὐτὸν ὡς
 ὁ πίνων οἶνον ἢ ἐπειδὴ ὡς ἐν τάξει οἶνον κατακαροῖ
 τὸν ἀνθρώπον εἰς ὕπνον, ἐπειδὴ καὶ ἡ κρατὴ ποτήριον
 καλεῖ τὰ σκληρότατα ὁμοίως καὶ βάπτισμα τὸν θάνατον
 φησὶ ὡς δι' αὐτοῦ μεγάλου καθαρμοῦ γενομένου, ὃ καὶ
 ἐπλήρωσαν οὗτοι, πεπώκασιν γὰρ τὸ ποτήριον, καὶ τὸ
 βάπτισμα ἐβαπτίσαντο· ἐπίπερ Ἡρώδης μὲν ἀπέκτεινεν
 Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην μαχαίρᾳ. Τραϊανὸς δὲ
 κατεδίκασεν τὸν Ἰωάννην μαρτυροῦντα διὰ τὸν λόγον τῆς
 ἀληθείας εἰς Πάτμον τὴν νῆσον. Τοῦτο οὖν ὁ κύριος
 ὡς Θεὸς προεῖπεν, καὶ ἐκείνων ὑποσχομένων ἐπισφράγισε
 τὸ ῥῆμα, καὶ φησὶ. Τὸ μὲν ποτήριον μοῦ πῖες, καὶ
 τὰ ἑξῆς.

nek közölük: Barátom, nem vagyok irántad
 igazságtalan; nemde egy tizesben egyeztél meg
 velem? ¹⁴ Vidd el a mi a tied, és menj, akarok
 pedig ezen utolsónak is úgy adni mint neked.
¹⁵ Vagy nem szabad-e eselekednem az enyémmel
 a mit akarok, ha a te szemed álnok, mivel én jó
 vagyok? ¹⁶ Így lesznek az utolsók elsőkké és az
 első utolsókká; mert sokan vannak a hivatalosok,
 de kevesen a választottak. ¹⁷ És fölmenvén Jezus
 Jeruzsalembe, az uton magához vevé a tizenkét
 tanítványt külön, és monda nekik: ¹⁸ Ime föl-
 megyünk Jeruzsalembe, és az ember fia általada-
 tik a főpapoknak, és írástudóknak, és elítélik őt
 halálra. ¹⁹ És általadják őt a pogányoknak, hogy
 megcsufoltassék, és ostoroztassék, és megfeszít-
 tessék, de harmadnapon föltámad. ²⁰ Akkor hoz-
 zájárult Zebedeus fiainak anyja fiaival együtt, imád-
 ván őt, és kérvén valamit tőle. ²¹ Ő pedig monda
 neki: Mit akarsz? felele neki: Mondd, hogy
 üljön e két fiam, egyik jobbold felől, és másik bal
 kezéd felől országodban. ²² Felelvén pedig Jezus

tól küzdenek, mind másoknak, kik öregségükben és későn
 választják az erényességet. Amazoknak, hogy meg ne ves-
 sék, se ne gyalázzák azokat, kik tizenegykör jöttek: ezek-
 nek pedig, hogy tanulják belőle, miszerint kevés idő alatt
 is mindent vissza lehet nyerni. Tízest ad továbbá a hívők-
 nek, az az a Szentlelek malasztját.

Vagy másképp. Napnak nevezzük a vándorlás idejét
 egész az élet fogytaig; hasonló jutalmat nyernek pedig az
 egész életen át fáradozók azokkal, kik rövid idő alatt Isten
 kegyeit megérdemelték.

²⁰ Akkor hozzájárult. Miután ezek azt gondolták,
 hogy azonnal, a mint Krisztus Jeruzsalembe megy, az or-
 szág ideje láthatólag beáll: kétféle előnyben kértek része-
 sítettetni, tiszteltben t. i. és minden rossztól mentességben.
 Mivel pedig szegyenlették ezt maguktól tenni: anyjokat
 állíták elő maguk helyett, hogy bírná rá Krisztust. Azért
 az Üdvözítő mellőzvé anyjokat, velők értekezik, hogy
 megmutassa, miszerint nem tudatlan abban, hogy ők vet-
 ték rá anyjokat. Azután, mivel semmi szellemi nem kér-
 tek, megdorgálja őket az Ur, mondván: Nem tudjátok, mit
 kértek. Es elvezetvén őket efféle gondolatoktól, inkább
 veszélyekre és halálra téríti. Nem tudatlanságból kérdez
 pedig, hanem hogy felelet által kényszerítse őket akarát-
 jokat kinyilatkoztatni, s ők iparkodjanak betölteni amaz
 ígéretet, midőn mondá: miszerint nem lehet valaki az én
 országomban részes, ha csak az én szenvedéseimben is nem
 osztozik: mondjátok meg nekem: vajjon birtok-e hason-
 lókat szenvedni? Azok erősíték. Pohárnak nevezi saját
 halálát, jelentvén, hogy örömmel veszi át, mikép az, ki bort
 iszik, vagy mivel mint a bor, elmeríti az embert álomba.
 Azért az írás is pohárnak nevezi a keserűségeket, hasonló-
 képen a halált keresztségnek is nevezi, mivel általa nagy
 tisztulás történik. S ez be is teljesedett ezeken, mert meg-
 itták a poharat, és fölveték a keresztséget, minthogy He-
 rodes ugyan megöleté pallos által Jakabot, János testvérét:
 Traján pedig elítélte Jánost az igaztanítás terjesztése és
 bizonyítása miatt Patmosz szigetére. Ezt tehát az Ur, mint
 Isten, megjövendölte, s miután amazok készeknek nyilat-
 koztak, megbizonyítá az ígét, mondván: Az én poharamat
 ugyan inni fogjátok stb.

οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Ἀνάσθε πλεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ Ἀνάμεθα.
²³ Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ θεξιῶν μου καὶ ἐξ ἐνωπύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται παρὰ τοῦ πατρὸς μου.
²⁴ Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα, ἡρπανάκησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν.
²⁵ Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, εἶπεν· Οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν. Καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.
²⁶ Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος.
²⁷ Καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος.
²⁸ Ὡς περὶ οὗτος τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν.
²⁹ Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς.
³⁰ Καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ

monda: Nem tudjátok, mit kértek. Birjátok-e meginni a poharat, melyet én fogok inni, vagy (fölvenni) a keresztséget, melylyel én kereszteletem? Felelének neki: Birjuk.
²³ És monda nekik: Poharamat ugyan inni fogjátok, és a keresztséget, melylyel én kereszteletem, fölveszitek: ámde a jobb, és balkezem föléli ülést nem engem illet megadni, hanem a kiknek elkészítettet Atyámtól.
²⁴ Ezt hallván a tíz, nehezteltek a két testvérré.
²⁵ Jezus pedig előhíván őket monda: Tudjátok, hogy a népek fejedelmek uralkodnak rajtok, és a nagyok hatalmat gyakorolnak fölöttük.
²⁶ De nem így lesz köztetek; hanem a ki nagy akar lenni köztetek, legyen a ti szolgátok.
²⁷ És a ki első akar lenni köztetek, legyen a ti inástok.
²⁸ Valamint az ember fia nem jött szolgálatni, hanem szolgálni, és lelkét váltságul adni sokakért.
²⁹ És midőn kimenének Jerikhóból, sok sereg követé őt.
³⁰ És ime két vak az ut mellett ülven, a mint hallák, hogy Jezus arra

²³) Τὸ δὲ, καθίσαι ἐκ θεξιῶν μου. Τοῦτο δὲ φησὶ οὐχ ὡς τινὸν καθέζομένον μόνος γὰρ τῆς θείας οὐσίας εἶσι ταῦτα, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκείνων ἐπόνοιαν ἀποκρινόμενος. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· εἰ καὶ κοινοὶ μου γένησθε τῶν παθημάτων, οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο δοῦναι ὑμῖν τὴν προεδρίαν· οὐ γὰρ ὅτι φιλῶ ὑμᾶς, καὶ τῶν ἄλλων προκρίνω. Ἰνα δὲ μὴ ὑποπτεύσῃ τις, ὅτι οὐ δύναται δοῦναι, εἶπον (sic) ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι κατὰ φιλίαν, ἀλλ' ἐν τοῖς λαμβάνονσι τὰ ἐπαθλα διὰ τοῦ καμῖν· τοῦτο γὰρ δίκαιον, καὶ ἀπροσπολύητον, οἶδα γὰρ τίσι προητοίμασται τὰ πρωτεία παρὰ τοῦ πατρὸς μου. Τί γὰρ φησι, ἐὰν ἔτεροι φανῶσιν ὑμῶν βελτίους; τί δὲ ἐὰν μεῖζονα ἐργάσσονται; μὴ γὰρ ἐπειδὴ μαθηταὶ μου γεγόνετε, νομίσῃτε, διὰ τούτων τῶν πρωτείων ἀπολαύσεσθε, ἐὰν μὴ τῆς ἐκλογῆς αὐτοὶ ἀξίωι φανῆτε· εἰ γὰρ καὶ μὴ θρόνοι, καὶ καθέδραι τὰ ἐπαθλα, ἀλλ' ἂν ὁ ὁφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσεν.

²⁴) Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἑ. Ὅτε εἶδον οἱ δέκα μαθηταί, ὅτι οὐκ ἀπέτειμεν αὐτοῖς τὰ πρωτεία ὁ σωτήρ, τότε ἡρπανάκησαν, καὶ εἰδὼς, ὅτι ἤχθοντο ἐπὶ τὴν τινὸν τιμὴν· ἐπὶ γὰρ ἦσαν ἀσθενεῖς, οἱ μὲν γὰρ κατεξανίσταντο τῶν ἑ· οἱ δὲ ἐφθονοῦν τοὺς β'· ἐπεὶ οὖν οἱ ἑ ἀκούσαντες ἐθορυβήθησαν, προσκαλεῖται αὐτοὺς, καὶ ἄγει ἐγγὺς τῶν ἄλλων, ἦσαν γὰρ ἰδία ποιησάμενοι τὴν αἰτίαν· καὶ γὰρ οἱ μὲν β' τοῦ χοροῦ τῶν ἑ ἐαντοὺς ἀπορρήξαντες ἐγγύτερον εἰστήκισαν περὶ ἐαντῶν διαλεγόμενοι, οἱ δὲ ἑ ἐκ διαστήματος.

^{25—28}) Οἴδατε, ὅτι οἱ ἄρχοντες. Ἐμνημόνευσεν δὲ τῶν ἀρχόντων ἐθνῶν, δεικνύς, ὅτι ἐθνικῶν ἀνθρώπων τὸ πρωτεῖον ἐρᾶν· ἐπεὶ οὖν τυραννικὸν ἐπάσχει τὸ τῆς φιλαρχίας πάθος, καὶ συνεπὶς ἐνοχλεῖ καὶ μεγάλους ἀνδράσι, διὰ τοῦτο σφοδροτέρα πληγὴ τῇ τῶν ἐθνῶν παραδίεσι κέρχεται· οὐδὲ γὰρ εἰσὶ τὰ παρ' ἡμῖν, οἷα τὰ τῶν ἐθνῶν· οἱ μὲν γὰρ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσι αὐτῶν, παρ' ἡμῶν δὲ ὁ ὁσχατος πρῶτος ἐστίν.

^{29—34}) Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς φήμης αὐτῶν γνόντες οἱ τυφλοὶ εὐκαιροῦν ἵασι· ἠγγίσαντο τὴν αὐτοῦ πάροδον, πιστεύοντες, ὅτι Ἰησοῦς ὁ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ τὸ κατὰ σάρκα δυνατὸς ἦν τοῦ θεραπεύσαι αὐτοὺς· ὡς δὲ ἄγαν θερμοὶ περὶ τὴν πίστιν,

²³) Űlni jobbom felől. Ezt mondja, nem mintha némelyek űlnének; mert egyedül isteni természetet illet ez: hanem amazok véleményére felelvén. A mondat értelme ez: Habár szenvedéseimnek részesei lesztok is: az nem elegendő arra, hogy nektek jusson az elsőség; mert jóllehet szeretlek benneteket, még azért nem teszek mások elé. Hogy pedig ne gyanítsa valaki, mintha nem adhatná, hozzá teszi: hanem, a kiknek készítettet, e helyett: Nem illik hozzám nektek adni csupa barátságból: hanem azoknak, kik fáradsalmak által nyerik el a jutalmat; mert ez igazságos és nem személyválogatás. Ugyanis tudom, kiknek készítettet az elsőség Atyám által. Mert hát ha, ugymond, mások jobbaknak találtnak, mint ti? hát ha nagyobbakat visznek véghez? Ne is gondoljátok, hogy, mivel tanítványaim voltatok, azért elsőseget élveztek, ha csak választás által rá méltóknak nem találtnak; mert ha bár nem a trónok és ülések lesznek jutalmatok, de lesz a mit a szem nem látott, és a fül nem hallott.

²⁴) És hallván a tíz. Midőn megtudta a tíz tanítvány, hogy nem tulajdonította nekik az elsőseget, akkor boszorkodtak, s megmutaták, hogy nehezteltek némelyek megkülönböztetése miatt; mert még gyengék voltak, mind azok, kik a tíz elé kívántak helyezettetni, mind azok, kik a kettőre irigykedtek. Mivel tehát a tíz, mikor a dolgot meghallotta, zugolódt, előhívja őket, és másokhoz (a kettőhöz), közel állítja, kik a kérést külön adták elő. Tudnillik amazok ketten a többi tíznek testületétől elválván közelebb állottak, midőn magukért szólottak, a többi tíz pedig némi távolságra.

^{25—28}) Tudjátok, hogy a fejedelmek. A pogány fejedelmeket említi, megmutatandó, hogy pogány emberek hibája az elsőség utáni vágy. Mivel tehát az uralkodási vágy zsarnoki szenvedély, mely gyakran nagy férfiakat is gyötör: azért keményebb ostromozással, a pogányoktól vett hasonlattal él; hisz nem ugy van nálunk, mint a pogányoknál; mert a pogányok fejedelmek uralkodnak rajtuk: nálam pedig az utolsóból első lesz.

^{29—34}) És midőn kimentek. Hírből ismervén őt a vakok, átmenetelét jó alkalomnak gondolták a meggyógyulásra, azon hitben levén egyébiránt, hogy Jezus, ki test szerint Dávid magvából származott, őket meggyógyíthatja. Mint buzgóhittűek tehát még akkor sem hallgatnak,

τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες, ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς Κύριε υἱὸς Δαβὶδ.
³¹ Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν· οἱ δὲ μείζον ἐκράζον, λέγοντες· Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε υἱὸς Δαβὶδ.
³² Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπε· Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;
³³ Αἰτοῦσιν αὐτῷ Κύριε ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί.
³⁴ Σπλαγχνοῦντις ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

CAPUT XXI.

Καὶ ὅτε ἐγγισαν εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ἤλθον εἰς Βηθφαγὴ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, ² λέγων αὐτοῖς· Πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὐρήσετε ὄνον δεδεμένον, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς· λήσαντες ἀγάγετέ μοι. ³ Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τί, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ Κύριος αὐτῶν χρειαν ἔχει· εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτοὺς. ⁴ Τοῦτο δὲ ἔλεγον, ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τοῦ προφήτου

οὗδὲ ἐπιστοιμίζοντο ἐσώπων, ἀλλὰ καὶ πλείω ἐκράζον, καὶ ὡς δῆλον ὅστος τούτων οὐδὲ ἑρωτᾷ αὐτοὺς, εἰ πιστεύοντι, ὡς δὲ ἱεραῖοι ἐμποιοῦντες διὰ τῶν φωνῶν, κατεσίζαζον αὐτοὺς οἱ ὄχλοι, ὡς διὰ τῆς ἡσυχίας τιμῇ ἐμποιοῦντες τῷ Χριστῷ. Τί οὖν ὁ Κύριος; ἑρωτᾷ αὐτοὺς τί θύλοισιν, ἵνα μὴ τις ρομίσῃ, ὅτι ἄλλα βουλομένοις ἄλλα δίδωσι, καὶ ἵνα καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ζῆλον τὸν ὅμοιον κινήσῃ, καὶ δείξῃ, ὅτι ἀξίως ἀπηλυσαν τῆς ἱερέως. Διὰ τοῦτο εἰς μέσον ἤγαγεν αὐτοὺς, ἵνα γινώσκῃ οὐχ ἕνεκα τοῦ λαβεῖν ἀργύρια ἐξ ὧν, ἀλλ' ἵνα βλέπωσιν, ὅ καὶ φανερώς εἰπόντων ἐποίησε, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

¹) Βηθφαγὴ ἐρμηνεύεται οἶκος σιαγόνων· ἐστὶ δὲ αἶπος ἱερατικῶς. Ἀποστελεῖ αὐτοὺς δύο μαθητὰς ἐκείθεν, ὁρῶντας τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, ὡς δεσπότης καὶ κύριος τὸ μόνον τῆς ὄνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ ταύτης δεσπότην. Διὰ τοῦτο δὲ ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς ὄνον, ἵνα πληρώσῃ τὴν προφητείαν Ζαχαρίου· καθίσαι δὲ τὸν Ἰησοῦν γῆσι ἐπάνω τῆς ὄνον καὶ τοῦ πῶλον οὐχ ὡς ἄμφοι τοὺς δύο ζευχθέντας ἐπορεύσθαι τούτοις τὸν κύριον· ἀλλ' ὅτι καθίσας ἐπὶ τὸν πῶλον τῇ δυνάμει λέγεται καὶ ἐπὶ τὴν ὄνον καθίσαι· ἐξ αὐτῆς γὰρ ὁ πῶλος, καὶ σὰρξ μία τῶν ἀμφοτέρων· ἵν' οὖν ἀναπληρωθῇ τὸ εἰρημένον ἐπὶ τῶν προφητῶν παρὰ τῷ δεσπότην Χριστῷ, ἡ τῆς προφητείας ἔργον καὶ λόγον πληροῦται ἀληθῶς. Σημαίνει γὰρ ἡ ὄνος μὲν τὸν ἐξ ἰουδαίων λαόν, ἐφ' ὃν καὶ ἐπαρταπένεται ὁ κύριος· ὁ πῶλος δὲ τὸν ἐξ ἐθνῶν λαόν, ὃς μετὰ τὸ καθίσαι ἐπ' αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν καθαρός γέγονεν. Ἡ δὲ ὄνος ἀκολουθεῖ τῷ πῶλῳ, διδάσκοντα, ὅτι οἱ ἐξ ἰουδαίων ἀκολουθήσουσι τοῖς ἐξ ἐθνῶν μετὰ γὰρ τὸ καθίσαι τὸν Χριστὸν ἐπὶ τὰ ἔθνη, τότε καὶ αὐτοὶ ἔλθουσιν καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος εἶπεν, ὅτι πῶρως τῷ Ἰσραὴλ ἀπὸ μέρους γέγονεν, ἀχρὶς οὐ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται.

Διὰ τοῦτο οὐχὶ περὶ ἵππων, οὐδὲ περὶ ἡμῶν προεγένησαν, ἀλλὰ περὶ ὄνον; ἵνα πανταχοῦ παιδευθῶμεν μετριάειν· ἐπειδὴ γὰρ σημαίνει τινὰς ἀσθενεστέρους ὄντας ἐποζυγίων δεῖσθαι, κἀνταῦθα μέτρον τίθει,

μεγ, κιáltáνακ mondván; Kónyörülj rajtunk Dávid fia. ³¹ A sereg pedig inté őket, hogy hallgassanak; de ők még inkább kiáltának mondván: Kónyörülj rajtunk Uram, Dávid fia. ³² És megállván Jezus hívá őket, és kérdé: Mit akartok, hogy cselekedjem nektek? ³³ Felelének neki: Uram, hogy nyiljanak ki szemünk. ³⁴ Szánakodván tehát (rajtok) Jezus, illetve szemeket, és azonnal láttak szemek, és követék őt.

És midőn Jeruzsalemhez közeledtek, s Betfagéba jöttek az olajfák hegyénél: akkor Jezus elkülde két tanítványt, ² mondván nekik: Menjetek a helységbe, mely ellenetekben van, és azonnal találtok megkötött szamarat, s vele együtt vemhét; oldjátok el és vezessétek hozzám, ³ és ha valaki nektek mond valamit, mondjátok, hogy az Urnak szüksége van rájuk, azonnal elereszti azokat. ⁴ Ez pedig mind tör-

midőn hallgatásra intetnek, hanem még inkább kiáltanak. Ez tehát nyilvános lévén nem is kérdezi őket, vajjon hisznek-e. Mivel pedig kiáltásaik által rendetlenséget okoztak: a sereg csendesítő őket, hogy t. i. hallgatás által tanúsításnak tiszteletet Krisztus iránt. Mit tesz tehát az Ur? kérdi őket, mit akarnak, hogy ne gondolja valaki, mintha mást adna, mintsem kértek, s hogy másokat is hasonló buzgóságra indítson, s megmutassa, miszerint méltók voltak a meggyógyításra. Azért közlére vezeti őket, megtudandó, miszerint nem pézsznyerés végett kiáltoztak, hanem hogy lássanak; a mit midőn nyilván megis vallottak, megcselekedte nekik, ők pedig követék őt.

^{1—11}) Betfage szónak értelménye annyi, mint az állkapcsák háza. Papi hely volt. Onnan küldi tanítványait a nőstényszamar és vemhe elhozására, mint ura nem csak a számárnak, hanem a számár gazdájának is. Azért ült továbbá a számárra, hogy beteljesítse Zakhariás jóváindulását. Azt azonban, hogy Jezus a számáron és ennek vemhén ült, nem úgy mondja, mintha mind a kettő befogva vitte volna az Urat: hanem mivel a vemhen ülven, szellemileg egyszersmind anyja fölött mondatik ülni, mert tőle való a vemhe, s mindkettejöknek egy a testük. Hogy tehát teljesedjék, a mit az Ur Krisztusról jóváindultak a proféták: ez a jóváindulás mind szóval, mind ténnyel teljesítettik. Mert a számár a zsidónépet jelenti, ki fölött az Ur megnyugodott: vemhe pedig a pogányokból lett új népet, mely, miután Jezus rá ült, megtisztult. A nőstény azután követi vemhét, azt tanúsítván, hogy a zsidók követni fogják a pogányokat. Miután tudnillik a Krisztus a pogányokon ülni fogott, akkor amazok is eljönnek. S ezt jelentvén, mondja Pál, hogy a vakság Izraelt csak egy részben fogta meg, míg a pogányok összege betér, és úgy egész Izrael üdvözülni.

Miért nem szól a jóváindulás vagy lóról vagy öszvéréről, hanem számárról? hogy mindenben szerénységre oktattassunk. Mivel t. i. jelenté, hogy némely gyengébbeknek állatra van szükségök, itt is mérséklést ajánl, tanítván,

λέγοντος· ⁵Εἰπατε τῇ θυγατρὶ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἐρχεται· σὺ πρᾶς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον ὑποζυγίου. ⁶Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ⁷ἔγχεον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ⁸Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν ἐαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἔστρωον ἐν τῇ ὁδῷ. ⁹Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. ¹⁰Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱερουσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα· Τίς ἐστιν οὗτος; ¹¹Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ Ναζαρετ τῆς Γαλιλαίας. ¹²Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστρώας. ¹³Καὶ λέγει αὐτοῖς· Γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν

δεικνύς, ὅτι οὐκ ἵπποις, οὐδὲ ἡμιόνοις φέρεσθαι δεῖ, ἀλλ' ὅσοι κεχρησθαι, καὶ περαιτέρω τοῦτον μὴδὲν ζητεῖν, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς γῆρας εἶναι, καὶ μὴ πολυτελείας ἐπιζητεῖν. Τὸ δὲ λέγειν τοὺς ἀποστόλους τὰ ὑποζύγια τὴν δι' αὐτῶν προσέτιν τῶν ἐθνῶν σημαίνει καὶ γὰρ διὰ τῶν ἀποστόλων τὰ ἔθνη καὶ οἱ ἰουδαῖοι σωθέντες ἐσώθησαν. Τὸ δὲ μὴδὲν ἀντιπεῖν, περὶ τῶν ὑποζυγίων, τὴν εὐκολίαν ἐμφαίνει, ὅτι ἐνκόλως ἄξουσιν οἱ ἀπόστολοι τὰ ἔθνη εἰς τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ ἐκκλησίαν, μὴδὲν δυναμένον κωλύσαι αὐτοὺς εἰς τὸ πιστεῖν.

Λιανὴ δὲ οὐκ ἀθήναι ἐπὶ γυνὸν τὸν πῶλον, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἱμάτια τῶν ἀποστόλων; ἐπειδὴ ἅπαντα λοιπὸν οἱ ἀπόστολοι προεῖναι μετὰ τὸ λαβεῖν τὸν πῶλον, τοντίζου τὸν ἐξ ἔθνων λαόν. Οἱ δὲ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες συμβολὴν εἶναι τῶν πρὸ τῆς παρουσίας, καὶ τῶν μετὰ τὴν παρουσίαν ἁγίων, τοντίζου τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων. Ἐκραζόντες δὲ λέγοντες· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ· ὕμνον γὰρ ἄξιός ἐστι Θεὸς εἰσελθεῖν εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς· ὕμνος δὲ τῷ ἐν ὑψηλοῖς ὄντι Θεῷ, τὸ γὰρ ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, ἀπὸ τοῦ ψαλμοῦ ἢ ὕμνος τῷ υἱῷ Δαβὶδ, σημαίνει. Τὸ δὲ ἐφ' ἑξῆς τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἐμφαίνει, καθ' ἣν ἐνδόξως παραγινέσθαι μέλλει.

¹² Ὡς δεσπότης δὲ τοῦ οἴκου, ὃ ἐστὶ τοῦ ἱεροῦ ἐξέβαλε τοὺς πωλοῦντας, δεικνύς, ὅτι τὰ τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ εἰσιν. Τοῦτο δὲ ἐποίει, πῇ μὲν τῆς ἐκκομίας τοῦ οἴκου φροντίζων, πῇ δὲ τῆς λατρείας τὴν μεταδίδειν προμνησκόμενος, ἐμβαλλὼν τὰ σωμαζόμενα, καὶ μόνως ἐν ἡμέρᾳ ἐπιτελεῖσθαι προστάσεων, δεικνύς, ὅτι οὐκ ἐστὶν γὰρ τῆς δι' αἱμάτων ἀλόγων οὐσίας, καὶ τὸ φραγέλλιον ἐπανατίθεται, ὅτι ἐάν τις ταῦτα πάλιν ποιῇ, δαρήσεται, ἅμα δὲ καὶ τὸ δονλοπεπὲς τοῦ νόμου ὑπαινέτως.

Κολλυβιστὰς δὲ καλεῖ τοὺς τραπέζιτας. Σπήλαιον δὲ τὸν ναόν, διὰ τὰς ἐν αὐτῷ γενομένας καπηλείας, ληστὰς δὲ τοὺς ἐν αὐτῷ ὄντας διὰ τὴν τῆς κλοκερδίας ληστρικὴν πύεσιν.

τέν, ὅτι ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον ὑποζυγίου. ⁵Μονόλογος Σιών λέγεται· ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἐρχεται, ὁ ὅστις ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον ὑποζυγίου. ⁶Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ⁷ἔγχεον τὴν ὄνον καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ⁸Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος ἔστρωσαν ἐαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἔστρωον ἐν τῇ ὁδῷ. ⁹Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. ¹⁰Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱερουσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα· Τίς ἐστιν οὗτος; ¹¹Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ Ναζαρετ τῆς Γαλιλαίας. ¹²Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστρώας. ¹³Καὶ λέγει αὐτοῖς· Γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν

μισερντὸν ἐν ἱεροῖς, ὅτι οὐκ ἵπποις, οὐδὲ ἡμιόνοις φέρεσθαι δεῖ, ἀλλ' ὅσοι κεχρησθαι, καὶ περαιτέρω τοῦτον μὴδὲν ζητεῖν, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς γῆρας εἶναι, καὶ μὴ πολυτελείας ἐπιζητεῖν. Τὸ δὲ λέγειν τοὺς ἀποστόλους τὰ ὑποζύγια τὴν δι' αὐτῶν προσέτιν τῶν ἐθνῶν σημαίνει καὶ γὰρ διὰ τῶν ἀποστόλων τὰ ἔθνη καὶ οἱ ἰουδαῖοι σωθέντες ἐσώθησαν. Τὸ δὲ μὴδὲν ἀντιπεῖν, περὶ τῶν ὑποζυγίων, τὴν εὐκολίαν ἐμφαίνει, ὅτι ἐνκόλως ἄξουσιν οἱ ἀπόστολοι τὰ ἔθνη εἰς τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ ἐκκλησίαν, μὴδὲν δυναμένον κωλύσαι αὐτοὺς εἰς τὸ πιστεῖν.

Λιανὴ δὲ οὐκ ἀθήναι ἐπὶ γυνὸν τὸν πῶλον, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἱμάτια τῶν ἀποστόλων; ἐπειδὴ ἅπαντα λοιπὸν οἱ ἀπόστολοι προεῖναι μετὰ τὸ λαβεῖν τὸν πῶλον, τοντίζου τὸν ἐξ ἔθνων λαόν. Οἱ δὲ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες συμβολὴν εἶναι τῶν πρὸ τῆς παρουσίας, καὶ τῶν μετὰ τὴν παρουσίαν ἁγίων, τοντίζου τῶν προφητῶν καὶ ἀποστόλων. Ἐκραζόντες δὲ λέγοντες· Ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ· ὕμνον γὰρ ἄξιός ἐστι Θεὸς εἰσελθεῖν εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς· ὕμνος δὲ τῷ ἐν ὑψηλοῖς ὄντι Θεῷ, τὸ γὰρ ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, ἀπὸ τοῦ ψαλμοῦ ἢ ὕμνος τῷ υἱῷ Δαβὶδ, σημαίνει. Τὸ δὲ ἐφ' ἑξῆς τὴν δευτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἐμφαίνει, καθ' ἣν ἐνδόξως παραγινέσθαι μέλλει.

¹² Ὡς δεσπότης δὲ τοῦ οἴκου, ὃ ἐστὶ τοῦ ἱεροῦ ἐξέβαλε τοὺς πωλοῦντας, δεικνύς, ὅτι τὰ τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ εἰσιν. Τοῦτο δὲ ἐποίει, πῇ μὲν τῆς ἐκκομίας τοῦ οἴκου φροντίζων, πῇ δὲ τῆς λατρείας τὴν μεταδίδειν προμνησκόμενος, ἐμβαλλὼν τὰ σωμαζόμενα, καὶ μόνως ἐν ἡμέρᾳ ἐπιτελεῖσθαι προστάσεων, δεικνύς, ὅτι οὐκ ἐστὶν γὰρ τῆς δι' αἱμάτων ἀλόγων οὐσίας, καὶ τὸ φραγέλλιον ἐπανατίθεται, ὅτι ἐάν τις ταῦτα πάλιν ποιῇ, δαρήσεται, ἅμα δὲ καὶ τὸ δονλοπεπὲς τοῦ νόμου ὑπαινέτως.

Κολλυβιστὰς δὲ καλεῖ τοὺς τραπέζιτας. Σπήλαιον δὲ τὸν ναόν, διὰ τὰς ἐν αὐτῷ γενομένας καπηλείας, ληστὰς δὲ τοὺς ἐν αὐτῷ ὄντας διὰ τὴν τῆς κλοκερδίας ληστρικὴν πύεσιν.

ἐποιήσατε σπῆλαιον ληστῶν. ¹⁴ Καὶ προσήλ-
θον αὐτῷ χωλοὶ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ καὶ
ἐθεράπευσεν αὐτούς. ¹⁵ Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς
καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια, ἃ ἐποίησε, καὶ
τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας,
ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, ἠγανάκτησαν. ¹⁶ Καὶ εἶπον
αὐτῷ Ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσι; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει
αὐτοῖς· Ναί· οὐδέποτε ἀνέγνωτε, ὅτι ἐκ στόμα-
τος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;
¹⁷ Καὶ καταλιπὼν αὐτούς, ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως
εἰς Βηθανίαν, καὶ ἤλυσθη ἐκεῖ. ¹⁸ Πρωίας δὲ
ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, ἐπεινάσε. ¹⁹ Καὶ ἰδὼν
συκὴν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ
οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει
αὐτῇ· Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα,
καὶ ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συκὴ. ²⁰ Καὶ ἰδόντες
οἱ μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες· Πῶς παραχρῆμα
ἐξηράνθη ἡ συκὴ; ²¹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
εἶπεν αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν,
καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιή-
σετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τούτῳ εἰπῆτε, ἄρθρη,

¹⁴) Ἐξ ὧν δὲ θεραπεύει τοὺς τυφλοὺς καὶ χωλοὺς,
δεικνύσιν αὐτοῦ τὴν δύναμιν; ὅτι ὡς Θεὸς ὧν καὶ τοῦ
πατρὸς ποιητὴς, καὶ τὸ λοιπὸν ἀναπληροῖ, καὶ οἱ ἐκβλη-
θέντες Ἰουδαῖοι σὺν ταῖς δι' αἱμάτων θυσίαις ἀντισημα-
ται χωλοὶ καὶ τυφλοὶ, τύποι ἐπὶ ἐχόντες τῶν ἐθνῶν.

^{15—16}) Τίτος ἐνεκεν ἔλεγον τῷ Χριστῷ οἱ ἀρχι-
ερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς περὶ τῶν παίδων· Οὐκ ἀκούεις
τί οὗτοι λέγουσι; διὰ τὸ ἀποπνίγεσθαι αὐτοὺς τῷ
φθόνῳ ὡς περὶ γὰρ Θεοῦ ἦσαν οἱ παῖδες, διὸ καὶ
αὐτοὺς, ἐπειδὴ τοῖς γυναιξὶ ἀντίλεγον οἱ ἀρχιερεῖς, ἐπι-
πληκτικώτερον κέχρηται τῇ διορθώσει λέγων· οὐδέποτε
ἀνέγνωτε, ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω
αἶνον. Καλῶς δὲ εἶπεν, ἐκ στόματος, οὐ γὰρ τῆς
διανοίας αὐτῶν ἦν τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ δυνά-
μεως τρανοῦσης τὴν ῥωτῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ καὶ τύπος
τῶν ἐθνῶν τῶν ψευδίζοντων καὶ ἀδρόον ἡγνῶντων
μεγάλα μετὰ διανοίας καὶ πίστεως, καὶ τοῖς ἀποστόλοις
δὲ ἐντείναν οὐ μικρὰ παρακλήσεις γέγονεν· ἵνα γὰρ μὴ
διαπωροῦσι, πῶς ἰδιῶται ὅτις ἐνθροῦνται τὸ κήρυγμα
καταγγεῖλαι, προλαβόντες οἱ παῖδες πᾶσαν αὐτῶν ἐξέβαλον
τὴν ἰσχυρίαν, ὅτι δώσει καὶ αὐτοῖς λόγον ὁ τούτους ποιή-
σας ὑμῖν.

¹⁷) Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, φησὶ, ἐξῆλθεν ἔξω τῆς
πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶ ἤλυσθη ἐκεῖ· τοῦτο δὲ ἐποίησε
χαλινῶν αὐτῶν τὸν ὄγκον τοῦ πάθους, ἵνα μὴ ζήοντες τῷ
φθόνῳ πλέοντα παραχρῆμα.

¹⁸) Πρωίας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν. Τὸ πρωὶ πεινᾷ,
ὅτε συνεχώρησεν τῇ σαρκὶ τοῦτο παθεῖν· ἐρχεται δὲ ἐπὶ τῇ
συκῇ ὁ κύριος, οὐ τροφῆς δέουτος· ἡπίστατος γὰρ τῆς ἀκαρ-
πίας τὸν καιρὸν, ἀλλ' ἀράσσεσθαι αὐτῇ μόνῃ τῇ συκῇ τῇ
ὁμορρεῖ ἐκείνῃ τῇ ἐν παραδείσῳ, ὅθεν λαβόμενοι οἱ γρη-
νεῖς ἐκείνοι ἐρραφαν ἐκτατοὺς περιζώματα πρὸς τὸ στήρει
καὶ δεσποῖναι Θεόν· ταῦτα οὖν ὡς περὶ αἰτίας τῆς ἀμαρτίας
γεγονῆτα ἀράται.

Τέπος δὲ ἡ συκὴ καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς,
καρπὸν οὐκ ἔχονσα βρώσιμον, καὶ ἀρεστὸν τῷ Θεῷ· ἀλλ'
ὥστε ὑποδείγματι κέχρηται τῷ ἀλόγῳ δένδρῳ εἰς σωφρο-
νισμόν ἀνθρώπων, τῶν μὴ παρεχόντων αὐτῷ καρποὺς οἷους
βούλεται πεινῶντι. Πεινᾷ δὲ ὁ Θεὸς λόγον, τὴν ἡμετέραν
σωτηρίαν, εἰδείξε δὲ ἐν αὐτῇ τὴν κολαστικὴν δύνα-
μιν, παριστάς, ὅτι εἰς ἀνθρώπους ἡδύνατο μὲν, οὐκ

latrok barlangjává tettétek. ¹⁴ És hozzájárulá-
nak vakok és sánták a templomban, és meg-
gyógyitá őket. ¹⁵ Látván pedig a főpapok és
írastudók a csodatényeket, melyeket véghez-
vitt, és a kiáltozó gyermekeket a templom-
ban, kik mondanak: hoszanna Dávid fiának,
boszongkodtak, ¹⁶ És mondanak neki: Hallod-e
mit mondanak ezek? Jezus pedig monda nek-
ik: Ugy van. Soha sem olvastátok, hogy a
kisdedek és csecsemők szájából szerzem a di-
cséretet? ¹⁷ S ott hagyván őket, kiment a
városból Bethániába, s ott tartzkodék. ¹⁸ Reg-
gel pedig a városba visszatérvén, éhezett. ¹⁹ És
látván egy fügefát az út mellett, hozzá ment,
és semmit nem talált rajta, csak egyedül leve-
leket; és monda neki: Soha többé rajtad gyü-
möles ne teremjen; s a fügefa tüstént elszáradt.
²⁰ Ezt látván a tanítványok, csodálkozának, mond-
ván: Mily rögtön elszáradott a fügefa! ²¹ Felelvén
pedig Jezus monda nekik: Bizony mondom nek-
tek; ha hitetek lesz, és nem kételkedtek, nem

¹⁴) A vakok és sánták meggyógyítása által megmu-
tatja hatalmát, mint Isten és mindennek alkotója, egyéb-
iránt azt is eszközölvén, hogy a zsidók kivetése, és a véres
áldozatok megszüntetése után bevezettetnek a sánták és
vakok, mint jelképei a pogányoknak.

^{15—16}) Miért mondták Krisztusnak a főpapok és
írastudók a gyermekekről: Nem hallod-e, mit mondanak
ezek? Mivel az irigység ingerlé őket. Hisz mint Istennek
énekelték a gyermekek; azért ő is, miután a főpapok nyil-
vános dologgal ellenkeztek, keményebb dorgálást intéz
hozzájok, mondván: Soha sem olvastátok-e, hogy a kis-
dedek és csecsemők szájából hirdetem dicséretemet? Jól
mondá: „szájából” mert nem azok elméjéből származott a
mondat, hanem az ő erejéből, mely vezérlé amazok nyelvét.
Ez egyszersmind jelképe volt a dadogó pogányoknak, kik
azonnal nagy dolgokat hangoztattak gondolatlan és hittel.
Az apostoloknak pedig ebből nem csekély vigasztalásuk
lett; kik hogy ne kételkedjenek, mikép fogják, tudatlan
létükre, a tanítást hirdetni, a megelőző gyermekek minden
közködésüket elhárították, tanúságul, miszerint majd nekik
is megadja a beszédet Az, ki a gyermekeket dicséretre
tanította.

¹⁷) Elhagyván őket, ugymond, kiment a városból
Bethániába, és ott tartzkodott. Ezt azért cselekedte, hogy
mérsékelje szenvedélyük dühét, mely miatt irigységre lob-
banván, még inkább háborogtak volna.

¹⁸) Reggel pedig visszatérvén a városba. Reggel éhe-
zik, mikor megengedte a testnek azt érezni. A fügefa felé
megy azután az Úr, nem mivel ételre volt szüksége, mert
tudta a gyümölcs nem létének idejét, hanem hogy megát-
kozza magát a fügét, mint egytermészetűt ama paradi-
csomi fával, melyből vevén első szülőknek maguknak
öltönyt készítettek, hogy Isten előtt állván, ne pirul-
janak. Ezt tehát, mint a bűnnek okát az Úr megátkozza.

Továbbá e fügefa jelképe volt a zsidók egyházának,
mely nem termett izletes és Istennek tetsző gyü-
mölcst. Példaul használta tehát az oktan fát em-
berek tanulságára, kik neki mint éhezőnek nem
nyújtanak gyümölcsöt, a milyent akar. Éhezi pedig
Isten a mi üdvösségünket. Ő e fügefán a maga bün-
tető hatalmát mutatta meg, s tanúsítá, miszerint az

καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. ²² Καὶ πάντα, ὅσα ἐὰν αὐτῇσιτε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψετε. ²³ Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσήλθον αὐτῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες· Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν ταύτην; ²⁴ Αποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἑνα, ὃν ἐὰν εἰπῇτε μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν ἐρῶ, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. ²⁵ Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς, λέγοντες, ἐὰν εἰπώμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἔρει ἡμῖν, διατί οὐκ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ²⁶ ἐὰν δὲ εἰπώμεν, ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον πάντες γὰρ ἔχουσι τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. ²⁷ Καὶ ἀποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ εἶπον· Οὐκ οἶδαμεν. Ἐφη αὐτοῖς καὶ αὐτός· Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. ²⁸ Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἀνθρώπος τις εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρῶτῳ, εἶπε, τέκνον, ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνι.

ἡβούλετο δὲ τινα τιμωρῆσθαι, καὶ δεῖναι διὰ τοῦτον, ὅτι οὐ μόνον εἰς τὸ ἐνεργεῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τιμωρῆσθαι ἔχει δυνάμιν, οὐκ ἐν ἄλλῳ δὲ φησὶ ἄλλ' ἐν τῇ σκεπῇ τοῦτο πεποιθέν· ἐπειδὴ ὑπόστατον ἐστὶ τοῦτο πάντων τῶν φησῶν, ὅπως καὶ ἐκ τούτου μῆζον φανῇ τὸ θαῦμα.

²³) Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν. Κακοήθως ἐρωτῶσιν οὗτοι, ἵνα ἐὰν εἰπῇ, ὅτι ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Θεοῦ ταῦτα ποιῶ, ἀποστήσωσιν αὐτοῦ τὸν ὄχλον, τὸν ἡμῶνται αὐτὸν ὡς Θεόν· εἰ δὲ εἰπῇ, ὅτι ἐν τῇ ἐμῇ, ὡς αὐθάδῃ διαβάλλωσιν τοῦτο δὲ ἐποιοῦν αἰτιώμενοι ὡς ἐφαρμάζοντα τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν, καὶ ποιοῦντα πρᾶγμα παράνομον. Ἐπειρῶντο γὰρ δεῖξαι, ὅτι ἐν ἄλλῃ ἐξουσίᾳ, καὶ οὐχ ὡς Θεὸς αὐτὸ ἐποίει, ἀπὸ μόνου ποιεῖν ἐπαρεῖτο Θεῷ· μόνον οὐκ γὰρ τοῦτο ἐλεγον πρὸς αὐτόν· σὺ ὡς τίς ἐκβάλλεις τοὺς πωλοῦντας, μήτε ἱερατικὴν ἀρχὴν ἔχων, μήτε τὸν διδασκαλικὸν λαχὼν θρόνον. Τί οὐν ὁ σωτήρ; ἐρωτᾷ αὐτοὺς περὶ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ὁμοιοτρόπως· ἢ ἵνα εἰπώσιν, ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἐνείκῃσι θεομάχοι, ἢ ἀτιμάζοντες τὸν βαπτιστὴν κινδυνεύουσιν ἐπὶ τοῖς Ἰουδαίων τῶν ὑπ' αὐτοῦ βαπτισθέντων παρούσῳ δὲ εἰπόντων ἀγνοεῖν, οὐδὲ αὐτὸς ἀπεκρίνατο, διδάσκων, ὅτι τοῖς ἐκ κακουργίας ψευδομένοις οὐδὲν τῶν χρησίμων ἀποκαλύπτει ὁ Χριστός. Εἰ τοίνυν ἐπίστευσαν Ἰωάννη περὶ ὧν εἶπεν περὶ αὐτοῦ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ αἶψον τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, οὐκ ἂν ἐρώτων, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς· εἰ δὲ ἡγρόον, ἔδει διδαχθῆναι αὐτοὺς· πλὴν οὔτε ἐξ ἀνθρώπων ἐτόλμουν εἰπεῖν, διὰ τὸν ὄχλον, οὔτε ἐξ οὐρανοῦ διό καὶ αὐτῷ μαρτυροῦντι περὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἐπίστευσαν, ἀλλ' οὐδὲ αὐτῷ τῷ Χριστῷ.

²⁸) Ἀνθρώπος τις εἶχε τέκνα β'. Ἀνθρώπος ὁ δεσπότης ἡμῶν Θεός, τέκνα δύο τὸν λαὸν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ γὰρ οἱ ἐξ ἔθνων οὐχ ὑποσχομένοι ὑπακοῆσαι, οὐδὲ ἀρροαταὶ γινόμενοι τοῦ νόμου, διὰ τῶν ἐργῶν ἐπειδείξαντο τὴν ὑπακοήν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι εἰπόντες· πάντα ὅσα ἂν εἰπῇ ὁ Θεός, ποιοῦμεν, διὰ τῶν ἐργῶν παρήκονσαν. Λιὰ τοῦτο οὖν, ἵνα αὐτοκατακρίτους αὐτοὺς ποιῇ, παρ' αὐτῶν ἐξελεγχθῆναι παρασκευάζει τὴν ψῆφον, καὶ ὅπως καὶ ἐν τῇ ἐπιούσῃ ποιῇ τοῦ ἀμπελῶνος παραβολῇ· ἐπειδὴ δὲ οὐ συνιόντες τὰ λεγόμενα τὴν ψῆφον ἐξηγεῖσαν λέγοντες· ὅτι ὁ πρῶτος

csak e fűgefá esetét vizsitzék véghez: hanem, ha e hegynek mondandjátok: indulj és dőlj a tengerbe, meglesz. ²² És bármit imában hittel kérni fogtok, mind elveszitek. ²³ A mint azután bement a templomba, tanítása közben hozzájárulának a főpapok és a nép vénei, mondván: Milyen hatalommal cselekszed ezeket, és ki adta neked ezt a hatalmat? ²⁴ Felelvén erre Jezus monda nekik: Én is kérdezlek titeket valamiről, s ha azt nekem megfejtitek, én is megmondom nektek, minő hatalommal cselekszem ezeket. ²⁵ János keresztsége honnét volt, az égből-e vagy az emberektől? Azok gondolkodának magukban, mondván: ha azt feleljük: az égből, kérdeni fog minket: miért nem hittetek tehát neki? ²⁶ Ha pedig azt mondjuk: az emberektől, félünk a néptől, mert mindnyájan Jánost profétának tartják. ²⁷ Felelvén tehát Jezusnak, mondanák: Nem tudjuk. Monda nekik ő is: Én se mondom meg nektek, minő hatalommal cselekszem ezeket. ²⁸ Mit

embereket is megfenyitheti, de nem akarja azt senkivel tenni, s az által jelenti, hogy nem csak a jótéteményekre, hanem a megfenyítésre is van hatalma. Egyébiránt nem más növényben, hanem a fűgén cselekedte ezt, mert nedvesebb minden egyéb növénynél, hogy ebből is nagyobb-nak tűnjék ki a csoda.

²³) Midőn a templomba jött. Álnokul kérdeznek ezek, hogy t. i. ha mondaná: isteni hatalommal cselekszem ezeket, eltértsék tőle a népet, mely őt mint Istent dicsérte: ha pedig mondaná: saját hatalmammal, őt mint dicsekvőt gyalázzák. Kérdezik tehát vádlólag, mintha a papi méltóságot bitorolná, és törvénytelen dolgot cselekednék. Mert azt igyekeztek megmutatni, hogy más hatalommal, és nem mint Isten viszi azokat véghez, melyeket véghez vinni egyedül Istent illet. Ezt mondák tehát neki: Te mint valami tekintély űződ ki az árulókat, jóllehet se papi hatalmad nincsen, se tanítói székhez nincs jogod. Mit felel az Üdvözítő? Hasonló módon kérdezi őket János keresztelese felől, hogy vagy azt mondván, az égből, Istennel ellenkezőknek bizonyuljanak be: vagy ha Jánosnak nem adják meg a tiszteletet, veszélybe jöjenek az általa keresztelest zsidóknál. S mintán ravaszul tudatlanságot szinlettek, ő sem felelt, tanulságul, hogy a ravaszágából hazudókat a Krisztus nem méltatja semmi hasznos kijelentésre. Ha t. i. hitték volna Jánosnak, a miket mondott felőle, hogy ő az, ki elveszi a világ bűneit: bizonyára nem kérdezték volna: milyen hatalommal cselekszed ezeket; s ha nem tudták, taníttatniok kellett volna rá. Azonban se azt nem merték mondani: az emberektől, a nép miatt; se azt: az égből. Azért midőn Krisztusról tanuskodott, nem hittek neki, valamint magának sem a Krisztusnak.

²⁸) Bizonys embernek két fia volt. Az ember jelenti magát a mi Urunkat Istenünket; két fia a két népet, a pogányokat és zsidókat; mert a pogányok, noha nem ígértek engedelmeséget, és a törvényt követését, cselekedetek által tanusították az engedelmeséget. A zsidók pedig, ígervén: mindent, a mit Isten parancsol, teljesítünk, cselekedetek által engedetlenné lettek. Azért tehát, hogy önmaguk által ítéltesse el őket, velők mondatja el a választ, valamint ezt a következő, és szöllőről szóló példázatban is cselekszi. Miután pedig a mondottak czélját nem értvén, kimondták a választ, hogy t. i. az első teljesíté az

²⁹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Οὐ θέλω. Ὑστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθε. ³⁰ Καὶ προσελθὼν τῷ ἐτέρῳ, εἶπεν ὡσαύτως. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἐγὼ κύριε. Καὶ οὐκ ἀπῆλθε. ³¹ Τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς; λέγουσιν αὐτῷ· Ὁ πρῶτος. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. ³² Ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ, ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ. ³³ Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκε, καὶ ὠρυξεν ἐν αὐτῷ ληνόν, καὶ ὠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωρ-

εῖποισε τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς, τότε ἀποκαλύπτει λοιπὸν τὸ συνεπαισμένον, καὶ λέγει· ὅτι οἱ τελῶναι, καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, διὰ τὸ ἐκείνους πιστεῦσαι τῷ Ἰωάννῃ, ὑμᾶς δὲ μὴ πιστεῦσαι· ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς, ἡσὶ, οὐ πρὸς ἐκείνους, ὅτι διπλὴ κατηγορία αὐτοῖς ἐστὶ. Τὸ δὲ ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης δηλοῖ, ὅτι οὐκ ἔχετε ἐργαλεῖν, φησὶ, ὅτι ἡμελημένος τίς ἦν καὶ οὐδὲν ὠφελῶν, ἀλλὰ καὶ βίος ἀληπτός ἦν αὐτῷ, καὶ πρόνοιαν πολλὴν ἔκρινεν εἰς τὸ σωθῆναι, τὸ δὲ χαλεπώτερον ἐργάημα, ὅτι οὐδὲ μετὰ τὸ πιστεῦσαι αὐτῷ τοὺς τελῶνας, καὶ τὰς πόρναις, τοιούτου τῆς ἀμαρτίας ἀπαγωγῆσαι ὑμεῖς ἐπιστεύσατε, εἰδὲ μὲν γὰρ καὶ πρὸ αὐτῶν πιστεῦσαι, τὸ δὲ μετὰ αὐτοῖς πάσης συγγνώμης ἀπειρημένον ἦν. Τὸ δὲ προάγουσι, σημαίνει, ὅτι ὡς τοῦτων ἐπομένον, καὶ τῆς βασιλείας μετ' αὐτοῖς ἀξιουμένων οὕτως μερόντων· ἀλλ' ὡς ἐλπίδα ἐχόντων, ἐὰν θέλωσι πιστεῦσαι.

³³ Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἡ παραβολὴ ἄνθρωπον οἰκοδεσπότην λέγει τὸν Θεὸν καὶ πατέρα, τὸν πολλὴν πρόνοιαν ἐξ ἀρχῆς εἰς τοὺς ἰουδαίους ἐνδείκνυσεν, ἀμπελῶνα δὲ τὸν πᾶν λαὸν τὸν Ἰσραὴλ, φανερόντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας· φραγμὸν τὸν νόμον οὐκ ἔδωκε αὐτοῖς ἐπιμνησθῆναι τοῖς ἔθνεσιν ληνὸν τὸ θυσιαστήριον ἦτοι τὸν τόπον τῶν ποδῶν· πύργον τὴν Σιών, ἢ τὸν ταῶν γεωργῶν τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ σοφοὺς, καὶ διδασκάλους τοῦ λαοῦ τῶν ἰουδαίων· ἀποδημίαν τοῦ οἰκοδεσπότης τὴν πολλὴν αὐτοῦ μακροθυμίαν τὴν μὴ παραποδοῦναι αἰματοῦσαν τοὺς ἰουδαίους τῶν πταισμάτων τὴν τιμωρίαν.

Ἀπαιτήσιν καρπῶν τὸν ἐν νόμῳ βίον· καιρὸν αὐτῶν τὴν προφητικὴν ἀπαιτήσιν· δοῦλους πρώτους καὶ δευτέρους τοὺς καταδιαφθόρους καιροὺς ἀποσταλέντας προφήτας, ὧν τὸν μὲν εἰδωκεν, ὡς Μιχαῖαν, πατάξαντος ἐπὶ σιγγῶνα Δακίον (al. Σεδεκίον)· τὸν δὲ ἀπέκτειναν, ὡς Ζαχαρίαν μετὰ τὸν ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου· τὸν δὲ ἐκτελέσαντες ὡς Ζαχαρίαν (al. Ἀζαρίαν) νύκτον ἰουδαίᾳ, τὸν ἱερέα. Τὸν ἀποσταλέντα τὸν Χριστὸν, τὸν ἐπ' αὐτῶν παθόντα, ἀναστάντα δὲ καὶ κακῶς ἀπολλέντα αὐτοῖς· ἄλλους γεωργῶν τοὺς ἀποστόλους, καὶ τοὺς τῶν πιστῶν ἐγγνώμονας, οἱ καὶ ἀποδεδώκασιν τοὺς καρποὺς, ἐν Θεοσεβείᾳ ζήσαντες.

Λίθον δὲ ἱαντὸν καλεῖ οἰκοδόμους δὲ τοὺς διδασκάλους τῶν ἰουδαίων, οἱ ὡς ἀρχεῖον μὲν αὐτὸν ἀποδοκιμασάν καὶ ἀπόσαντο, ἐν τῷ λέγειν αὐτοῖς, οὐκ ἐστὶν οὗτος ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὗτος πλατὺ τὸν ὄχλον ἐρεμήθη δὲ εἰς κεφαλὴν γυναικός, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ὁ Χριστὸς στήθεα τοὺς δύο λαοὺς, τοιούστιν ἰουδαίους, καὶ τοὺς ἐξ ἐθνῶν εἰς μίαν πλῆθιν ἐνώσας αὐτοὺς, τοῦτο γὰρ εἶπεν σημαίνων, ὅτι μελλοῖ διαβῆναι ἡ χάρις καὶ ἐπὶ τὰ

vēltek továbbá? Bizonyos embernek két fia volt, és hozzá menván az elsőhez, monda: Fiam, menj, munkálkodjál ma a szőlőben. ²⁹ Az pedig felelvén, monda: Nem akarok, de utóbb megbánván, elment. ³⁰ Azután hozzámenvén a másikhoz, hasonlólag szólt neki. Az pedig felelvén, monda: Megyek Uram, de nem ment. ³¹ Melyik a kettő közül teljesítő az Atya akaratát? Felelének neki: Az első. Monda nekik Jezus: Bizony mondom nektek: hogy a vámosok és rimák megelőznek benneteket az Isten országában. ³² Mert eljött hozzátok János az igazság útján, és nem hittetek neki: holott a vámosok és rimák hittek neki; ti pedig látván, utóbb sem tértetek meg, hogy hinnétek neki. ³³ Más példázatot halljatok. Volt egy gazda-ember, ki szőlőt ültetett, és sövénnyel azt bekerítette, ásott

atya akaratát; akkor deríti föl a homályosat és mondja: hogy a vámosok és rimák megelőznek titeket a mennyek országában, mert azok hittek Jánosnak, ti pedig nem hittetek. Ugyanis hozzátok jött, ugymond, nem amazokhoz, a mi kettős vádolásukra szolgál. „Az igazság útján” jelenti, hogy nincs, ugymond, vádra okotok, mintha gondatlan volt volna, és semmi hasznatokra; hisz élete fedhetlen volt, és sok gondviselést tanúsított üdvösségetek iránt; de az kemény vád rátok nézve, hogy miután a vámosok és rimák hittek neki, ti még sem hittetek; holott előttök kellett volna hinnetek, azért makacsagtok, miszerint még utánuk sem hittetek, semmikép nem méltó a bocsánatra. „Megelőznek” nem azt jelenti, mintha amazok utóbb követnék, és utánuk az országában részesítenének, hanem mert reményök van, ha hinni akarnak.

³³ Más példázatot halljatok. Ezen példázatban a gazda (vagy cselédes ember) jelenti az Istent, és Atyát, ki sok gonddal kegyelte kezdettől fogva a zsidókat; a szőlő által pedig érti Izraelt az első népet, melyet Isten az ígért földön növelt. Sövény jelenti a törvényt, mely nem engedte őket összekeveredni a pogányokkal. Sajtó az oltárt, vagy a lábak helyét. Torony a Sion, vagy a templomot; szőlőművelők a véneket, bölcseket és a zsidónép tanítóit. A gazda elutazása jelenti az ő nagy türelmességét, hosszú várakozását, mely a bántalmakért nem követeli a zsidók rögtöni büntetését.

A gyümölcs (termés) követelése jelenti a törvényszerinti életet. Annak ideje a profétai intelmeket. Az első és másodrendű szolgák a profétákat, kik különféle időben küldettek, s kik közül némelyeket megvertek, mint Mikheást, kit Dekiás, (vagy Szedecziás) arczul vert; másokat megöltek, mint Zakhariást a templom és oltár között; némelyeket megköveztek, mint Zakhariást, (vagy Azariást) Jodae fiát, a papot. Az elküldött fiu végre jelenti a Krisztust, ki tőlök szenvedett, de föltamadott, és őket tönkre tette. Más földművelők az apostolokat, és a hívők jobbait, kik azután meg is adták a gyümölcsöt ajtatosan élén.

A kö őt magát (a Krisztust) jelenti; az építők pedig a zsidók tanítóit, kik Urunkat ugyan mint nem hasznost elvetették, és elmellőzték, midőn mondák: Ez nem Istentől való; ez ámitja a népet: azonban még is a szeglet fejévé lett, mert halottaiból föltamadván, összefoglalt két népet, t. i. a zsidókat, és a pogány eredetűeket, egy hitbe egyesítvén őket. Ezt jelenté azon mondasával: hogy átszáll a kegyelem a pogányokra is, a mit

ροῖς, καὶ ἀπεδήμησεν. ³⁴ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. ³⁵ Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. ³⁶ Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ³⁷ Τότερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ³⁸ Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱόν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατὰσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. ³⁹ Καὶ λαβόντες αὐτόν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ ἀπέκτειναν. ⁴⁰ Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; ⁴¹ Αἰγούσιν αὐτῷ. Κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. ⁴² Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. Παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἐστὶ θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; ⁴³ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρρηθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνη ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. ⁴⁴ Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. ⁴⁵ Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. ⁴⁶ Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

benne sajtót, épített tornyot, és kiadá azt földmiveseknek, és elutazott. ³⁴ Midőn pedig a gyümölcs ideje elközeledett: elküldötte szolgálait a munkásokhoz, hogy gyümölcsét átvénnék. ³⁵ De a munkások fogván szolgálait, némelyiket megverték, mászt megöltek, vagy megköveztek. ³⁶ Ismét küldött más szolgálakat, az elsőknél többet: de azokkal hasonlólag bántak. ³⁷ Utóbb tehát elküldé fiát hozzájuk, mondván: Tisztelni fogják fiamat. ³⁸ Azonban a szőlőmivesek látván a fiút, mondanak magukban: Ez az örökös, jertek, öljük meg őt, és foglaljuk el örökségét. ³⁹ És fogván őt, kivették a szőlőből, és megölték. ⁴⁰ Ha tehát eljő a szőlő ura, mit fog ama munkásoknak cselekedni? ⁴¹ Felelének neki: Mint gonoszokat gonoszul vesztí el őket, és a szőlőt más munkásoknak adja bérbe, a kik a gyümölcsöt meghozzák neki annak idején. ⁴² Monda nekik Jezus: Soha sem olvastátok-e az iratokban: A kő, melyet elvetettek az építők: a szeglet fejevé lett. Az Urtól történt ez, és csodálatos a mi szemeinkben. ⁴³ Azért mondom nektek: Elvétetik töletek az Isten országa, és oly nemzetnek adatik, mely megtermi gyümölcsét. ⁴⁴ És a ki e köré esik, megrontatik: a kire pedig esik, azt összezuzza. ⁴⁵ És hallván a főpapok és farizeusok az ő példázatait, fölsimerték, hogy rólok szól, ⁴⁶ És igyekezhén őt megfogni, féltek a néptől, mert az mint profétát tisztelék.

CAPUT XXII.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς, λέγων, ¹ Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία

Ἐς felelvén Jezus, ismét tanítá őket példázatokban, mondván: ² Hasonló a mennyek or-

ἔθνη, ὃ καὶ ἡ τοῦ πνεύματος χάρις ἐκπαλεῖ προανεσώ-
ρησεν, καὶ ὁ πατήρ ἐψηφίσατο. Τὸ δὲ, παρὰ κυρίου
ἐγένετο αὕτη, ὅτι οὐδαμῶς τοῦτο γινόμενον ἐναντίον τοῦ
Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀποδεκτὸν, καὶ πᾶσι δὲ τοῖς
ὁρῶσι παραδόξον καὶ γέμον ἐκπλήξεως.

Αἰρεται τοίνυν ἀπὸ μὲν Ἰουδαίων ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ,
τοντέστιν ἔξω γίνονται τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν, οἱ καὶ τῆς ἰδίας
ἐξώσθησαν γῆς· οἰκιοῦνται δὲ τῷ Θεῷ οἱ πιστεύοντες εἰς αὐ-
τόν. Λίθον δὲ ἐκτὸν εἰπὼν ἔδειξεν, ὅτι οὐ μόνον τὴν, ἀλλὰ
καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἐπιπίπτων τοντέστιν
κατακρίνων λικμήσει αὐτούς, καὶ σκοπίσει, πέμπων εἰς τὸ
σκότος καὶ τὴν γέενναν τοῦ πυρός. Ἀπο γὰρ λέγει αὐτῶν
ἀπολείας, μίαν μὲν ἀπὸ τῆς αἰώσεως αὐτῶν καὶ πανολε-
θρίας· ἐτέραν δὲ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ
κατακρίσεως.

^{1—5}) Γάμος εἴρηται διὰ τὴν γαυρότητα, καὶ διὰ
τὸ μηδὲν λυπηρὸν ἢ σκυθρωπὸν εἶναι, ἀλλὰ χαρὰς γέμειν

a lélek kegyelme már hajdan megjövendőlt, és az atya
elhatározott. Továbbá azon mondat: „Az Urtól lett
ez“ jelenti, hogy ez semmikép sem ellenkezik Istennel,
sőt neki igen is kedves, jöllehet mindenk előtt,
kik látják, váratlan, és bámulattal teljes.

Elvétetik tehát a zsidóktól az Isten országa, az az
kizáratnak annak jótéteményeiből, valamint saját föld-
jükről is száműzetnek; ellenben a hívők összebará-
koznak Istennel. Urunk magát kőnek nevezvén avval
jelenté, miszerint nem csak most, hanem második eljő-
vetelekor is rájuk esvén, az az elítélvén őket, összezuzza,
és elszéleszti, sötétségre vetvén őket, és a tüzes gehennára.
Mert két veszedelmüket állítja, egyet, mely fog-
sággal és eltörléssel végződik: másikat, midőn az utolsó
eljövénél őket kárhozatra veti.

^{1—5}) Menyegzőnek mondatik a fény miatt, és mivel
semmi szomorú vagy gyászos nincs benne, hanem szellemi

τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπων βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ νύμφῃ αὐτοῦ. ³ Καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους. Καὶ οὐκ ἤθελον ἔλθειν. ⁴ Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, λέγων, εἰπατε τοῖς κεκλημένοις, ἰδοὺ τὸ ἀριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦτοί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθνημένα, καὶ πάντα ἔτοιμα δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. ⁵ Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπήλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. ⁶ Οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἔβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. ⁷ Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκείνος ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε. ⁸ Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ. Ὁ μὲν γάμος ἑτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. ⁹ Πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεσόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε, καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. ¹⁰ Καὶ ἐξελθόντες οἱ δούλοι ἐκείνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους εὗρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς. Καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. ¹¹ Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἐνδυμασίαν γάμου. ¹² Καὶ λέγει αὐτῷ Ἐταίρε, πῶς εἰσῆλθες

szága egy királyhoz, ki menyegzőt szerzett fiának. ³ És elküldé szolgálait meghívni a hivatalosokat a menyegzőre, de nem akartak eljönni. ⁴ Ismét küldött más szolgálkat mondván: Mondjátok a meghívottaknak: ime vendégségemet elkészítettem; tulkaim és hizott állataim meg vannak ölve, és minden készen áll; jertek a menyegzőre. ⁵ Azok pedig elmulasztván elmentek, némelyik saját mezejére, másik pedig kereskedése után. ⁶ A többi pedig megfogván szolgálait, meggyalázták és megölték. ⁷ Hallván azt a király megharagudott, és elküldvén hadait, elveszté ama gyilkosokat, városukat pedig lerontá. ⁸ Akkor monda szolgálainak: A menyegző ugyan kész, de a meghívottak nem voltak rá méltók; ⁹ menjetek tehát az utak végeire, és bárkiket találtok, hívjátok a menyegzőre. ¹⁰ Kimenvén tehát ama szolgálak az utakra, összegyűjtötték mind, a kiket találtak, roszakat és jókat, és megtelt a menyegző a letelepedettekkel. ¹¹ Bemenvén pedig a király, hogy lássa a letelepedetteket, meglátott ott egy embert, ki nem volt menyegzői ruhába öltözve, ¹² és monda neki: Barátom, mikép jöttél ide,

πνευματικῆς διὰ τοῦτο καὶ νυμφίον αὐτὸν ὁ Ἰωάννης καλεῖ. Διὰ τὴν κεκλημένους αὐτοὺς λέγει; ἐπειδὴ οὐ προσφάτως καλεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου, ὅπου μείζονα τὴν κατηγορίαν ἐποιεῖ. Πότε δὲ προεκήλθησαν; διὰ τῶν προφητῶν ἀπάντων τὸ ἀριστόν δὲ καὶ οἱ ταῦτοί, καὶ τὰ σιτιστὰ τὴν πολλὴν φιλοτιμίαν καὶ τρυφὴν καὶ παιδείαν σημαίνει· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο αὐτοὺς ἐντρέφει, ἀλλὰ μᾶλλον ἀγροῦς καὶ ἐμπορίας τῆς ἐνφροσύνης ταύτης προετίμησαν. Τί δὲ ἐντέθεν μανθάνομεν; ἵνα κὰν ἀναγκαῖα ἢ τὰ κατέχοντα, πάντων προτιμότερα ποιῶμεθα τὰ πνευματικά.

⁶⁻⁷) Ποῖους δὲ δούλους ἔβρισαν, καὶ ἀπέκτειναν; τοὺς ἀποστόλους δηλονότι· αὐτοὶ γὰρ αὐτοῖς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐγγηγάσαντο. Τὸ δὲ πέμψαι τὰ στρατεύματα, καὶ ἀπολέσαι τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐμπερῆσαι, τὰ ἐπὶ Οὐεσπασιανοῦ καὶ Τίτου συμβάντα κατὰ τοὺς ἰουδαίους δηλοῖ, καὶ ἐπειδήπερ τὸν πατέρα παρώξυνεν τῷ νύμφῃ μὴ πιστεύσαντες, αὐτοὺς ἐπεξήλθεν αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἐνθέως ἀναιρεθέντος τοῦ Χριστοῦ γέγονεν ἡ ἄλωσις, ἀλλὰ μετὰ τεσσαράκοντα ἔτη, ἵνα δείξῃ αὐτοῦ τὴν μακροθυμίαν, ὅτε ἀπέκτειναν τὸν Στέφανον, ὅτε ἀνείλον τὸν Ἰάκωβον, ὅτε ἔβρισαν τοὺς ἀποστόλους.

⁸⁻¹³) Τί σημαίνει τὸ οἱ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι; ὅτιπερ εἶδε, φησὶ, αὐτοὺς μὴ δὲ κληθῆναι, ἀλλ' ἵνα μὴ δὲ μίαν αὐτοῖς καταλίπῃ ἀναισχύντον τινὸς ἀπολογίας πρόστασιν, καίπερ εἰδὼς τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, πρὸς αὐτοὺς πρῶτον ἐπέμψεν, ἐκείνους τὴν ἐπιστομίζον καὶ ἡμᾶς παιδεύον τὰ παρ' ἐαυτῶν πάντα πληροῦν, ὥστε ροντεῖν ἄλλήλους, κὰν μηδεὶς μηδὲν κερδαίνειν μέλλῃ. Καλοῦνται δὲ εἰς τοὺς γάμους ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἐκ τῶν διεσόδων τὰ ἐσθῆ· καὶ γὰρ οὐκ ἐν ὁδῷ, ἀλλ' ἐξωθεν τῆς ὁδοῦς ἐπὶ ἔργον ὁδοῦ. Ενδυμα δὲ γάμου ἐστὶ βίος ὁρθός· οὐ δὲ γὰρ δεῖ τὴν πίστιν μόνῃ θεωρεῖν, καὶ γὰρ τὸ μὲν κληθῆναι καὶ καθαρῶναι χάριτος ἦν· τὸ δὲ κληθέντα καὶ καθαροὺς ἐνδυσάμενον μένει τοιαῦτα διατηροῦντα, τῆς τῶν κληθέντων σπουδῆς· τὸ γὰρ ἐν παροῖς ἱματίοις εἰσελθεῖν τοῦτο

örömmel tele van; azért János is vőlegénynek nevezte Jezust. Miért mondja őket meghívottaknak? Mert nem csak imént hívta meg, hanem már sok idő előtt, a mi még inkább terheli azokat. Mikor hívtak meg? Valamennyi proféta által. A vendégség, a tulkok és a hizottak jelentik a nagyszerűséget, az élvezetet és bőséget. Azonban ez sem téríté meg őket: sőt inkább a mezőt és kereskedést ezen vigalomnál többre becsülték. Mit tanulunk hát ebből? Azt, hogy a lelkieket előbbvalóknak tartsuk, habár szükségesek is azok, a melyek tartoztatnak.

⁶⁻⁷) Milyen szolgálkat gyaláztak meg, vagy megölték? Kétség kívül az apostolokat, mert a föltámadás után azok hirdették nekik az evangéliumot. Az pedig, miszerint elküldötte hadait, és ama gyilkosokat elveszté, városukat pedig lerontá, ama csapásokat jelenti, melyek Vespasián és Títus által mérettek a zsidókra. Minthogy pedig az Atyát megbántották, megtagadván a fiúnak a hitet: azért ő (a fiú) kel ellenök. Mindazáltal nem mindjárt a Krisztus megöletése után történt a fogság, hanem negyven év múlva; hogy megmutassa hosszú türelmét, miután megölték Istvánt, miután kivégezték Jakabot, miután bántalmazták az apostolokat.

⁸⁻¹³) Mit jelent az: A meghívottak nem voltak rá méltók? Nem kellett volna ugyan őket meghívni, ugymond: de hogy holmi szemtelen mentegetésre egyetlen ürügyök se maradjon, jóllehet eleve tudta hitetlenségüket, még is hozzájuk küldött legelőször; így azokat elnémitandó, minket pedig intendó, hogy minden kötelmeinket teljesítsük, habár senki semmi hasznót nem várhat. Továbbá a pogányok az utak végeiről hívatnak az apostolok által, minthogy nem az uton, hanem az egyenes uton kívül valának. A menyegzői ruha a jó élet; nem kell tudnillik egyedül a hitben bizni. Meghivatni és megtisztíttatni a kegyelem munkája ugyan: de meghívás és tisztába öltöztetés után úgy maradni, s a tisztát megtartani, a hivatalosok dolga. Szennyes ruhában bemenni, annyí,

ὁδὲ, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφωμώθη.
¹³ Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις· Λήσαντες
 αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἄρατε αὐτὸν, καὶ ἐκβά-
 λετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἑξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθ-
 μὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ¹⁴ Πολλοὶ γάρ
 εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. ¹⁵ Τότε πορευθέν-
 τες οἱ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν
 παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. ¹⁶ Καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέ-
 γοντες· Διδάσκαλε, οἶδαμεν, ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν
 ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει
 σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀν-
 θρώπου· ¹⁷ εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι
 δοῦναι κῆρσον Καίσαρι, ἢ οὐ; ¹⁸ Γινούς δὲ ὁ
 Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶπε· Τί με πειράζετε
 ὑποκριταί; ¹⁹ Ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήρ-

ἔστι βίον ἀκάθαρτον ἔχοντα ἀπειθεῖν ἐντεῖθεν. Διὰ καὶ
 ἐφημύτο ὁ μὴ ἐδεδυμένος τὸ ἔνδυμα τοῦ γάμου, τῷ
 μηδὲν ἔχον ἀντιπεῖν κατέκρινεν αὐτόν, καὶ λοιπὸν πρὸς
 τὰς ἀπειλητικὰς ἐκεῖται κολάσεις, μὴ γὰρ δὴ σκότος
 ἀκούσαντες τοῦτο νομίσωμεν αὐτὸν τιμωρεῖσθαι τῷ εἰς
 ἀφεγγὲς πέμπεσθαι χωρίον μόνον, ἀλλ' ὅπου ὁ κλαυθμὸς
 καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

Καὶ ἄλλως. Ὁ δεσπότης ἡμῶν ὁ κύριος Ἰησοῦς Χρι-
 στὸς ἀνακαλεσάμενος τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, τὴν πρό-
 τερον γυμνωθεῖσαν διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ ἐνπρεπὸς καὶ
 ἀφάρτου ἐνδύματος τῆς ἀθανασίας, ἐχαρίσατο αὐτῇ ἐν
 τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι ἐνδυμα φωτεινὴν καὶ γαυρότατον,
 αὐτὸν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο γρησὶ ὁ ἀπό-
 στολος· ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύ-
 σασθε. Μετὰ οὖν τὸ βάπτισμα, καὶ τὸ λαβεῖν τὸ γαυρὸν
 ἐνδυμα, οἱ μὲν εὐλαβεία καὶ καθαρότητι σφζώντες διαγυ-
 λήτουνσι τὸ ἐνδυμα τοῦ βαπτίσματος καθαρὸν, καὶ ἀνέ-
 παφον αὐτὸ ἐκείνο τὸ χαρισθὲν ἡμῖν ὑπο τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ
 ὀλισθήματα, καὶ μοιθητοῖς παραπτώμασι μολύναντες καὶ
 ἀποβαλόντες αὐτὸ, ἐν τῇ διευτέρᾳ παρουσίᾳ τῇ δεσποτικῇ
 ἐνδύονται μὴ ἔχοντες τὸ ἐνδυμα τῆς ἀφάρτου τὸ χα-
 ρισθὲν ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι.

^{15—17}) Τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι. Μετὰ τῶν
 ἰδίων μαθητῶν πέμπουσιν οἱ φαρισαῖοι τοὺς Ἡρωδιανούς,
 τοὺς μὲν ἀπαιτοῦντας τὸ δίδραχμον, τοὺς δὲ φόρον.
 Ἐρωτῶσι δὲ, εἰ ἔξεστιν αὐτοῖς τελεῖν, ἢ οὐ; ἴνα ἢ τοῦτο
 ἢ ἐκεῖνο εἰπὼν μὴ τελεῖν, ἐπιλάβονται αὐτοῦ καὶ ποιήσω-
 σιν ὑπερόνουν δημοσίῳ ἐγκλημάτῳ. Ἐλεγον γὰρ οἱ ἰου-
 δαῖοι, ὅτι οὐ δεῖ ἡμᾶς καὶ Θεῷ δίδόναι τὸ δίδραχμον,
 καὶ δεκάτας, καὶ θυσίας, καὶ καίσαρι φόρον τελεῖν ἄλλο-
 γῶν οὐκ. Διὰ οὖν τῶν ἐπαίνων δῆθεν ἐφέλκονται αὐτὸν
 θέλοντες τυχεῖν τῆς παρ' αὐτοῦ ἀποκρίσεως διὸ καὶ ὡς
 ἀνυπόκριτον ὄντα κολακεύουσι, διὰ τὸ εἰπεῖν τί κατὰ
 Ἡρώδου ὥσπερ γὰρ αὐτὸν διαβάλλειν τὸν Ἡρώδην, ὡς
 ἐναντιούμενον τοῖς Μωσθεῖς νόμοις. Τοῦτο γὰρ ἔλεγον,
 ὁφειλομένον ἀνθρώποις τελεῖν φόρον, καὶ μὴ Θεῷ, τὸν γὰρ
 φόρον οἱ Ῥωμαῖοι κῆρσον ἐκάλεον. Φόρον δὲ ἀπὸ τοῦ
 Φαρέξ ἐρμηνεύεται, ὁ ἐστὶν διακοπὴ ἢ διαίρεσις. Ἡρωδια-
 νοὶ δὲ ἐλέγοντο οἱ στρατιῶται Ἡρώδου, ἢ ὅσοι πευθόμενοι
 τῷ Ἡρώδῃ παρεῖχον αὐτῷ φόρον. Τῶν γὰρ φαρισαίων
 λεγόντων μὴ δεῖν τελεῖν φόρον βασιλεῖ ἐπιγίγνεται, ἀλλὰ
 μόνον Θεῷ τοῦ δὲ Ἡρώδου συμβουλευέντος δοῦναι,
 ὅσοι πευθόμενοι τῷ Ἡρώδῃ παρεῖχον, ἐκαλοῦντο Ἡρω-
 διανοί.

^{18—22}) Τί οὖν πρὸς αὐτοὺς ὁ κύριος; δημοσιεύει
 αὐτῶν τὸν ἐπιπλάστον δόλον, δείκνυς ὅτι ὡς Θεὸς οἶδεν
 αὐτῶν τὰ ἐπὶ πόρρω, καὶ ἐρωτᾷ τίνας ἢ εἰκὼν καὶ ἢ
 ἐπιγραφή; οὐχ ὡς ἄγνων, ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτῶν φωνῆς

νὴν levén menyegzői ruhád? Az pedig elnémult.
¹³ Ekkor monda a király az ő szolgáinak: Meg-
 kötözvén kezeit és lábait, vigyéték őt, és ves-
 sétek a külső sötétségre; ott sirás lesz és a
 fogak csikorgatása. ¹⁴ Mert sokan vannak a hi-
 vatalosak, de kevesen a választottak. ¹⁵ Akkor
 elmenvén a farizeusok tanácsot tartottak, hogy
 megfogják őt beszédben. ¹⁶ És elküldik hozzá
 tanítványaikat a Herodiánokkal, mondván: Mes-
 ter, tudjuk, hogy igazmondó vagy, és Isten
 utját igazán tanítod, s nem törődöl senki-
 vel, mert nem tekinted az emberek személyét.
¹⁷ Mondd meg tehát nekünk: mit állítasz, sza-
 bad-e a császárnak adót fizetni vagy sem? ¹⁸ Tud-
 ván pedig Jezus gonoszságukat, monda: Miért
 kísértetek engem, képmutatók? ¹⁹ Mutassátok

mint tisztátalan élet után innen kiköltözni. Azért el
 is némult az, a ki nem volt lakodalmilag öltözve,
 mert semmit nem viszonzhatván, önmagát elítélő, s
 azután a végnélküli büntetésre vették. Ne is véljük,
 ha sötétséget hallunk, hogy csak homályos helyen bün-
 tetetik: hanem ott: a hol sirás van és a fogak csikor-
 gatása.

Vagy másképp. A mi Urunk, az Ur Krisztus Jezus
 az emberi természetet megjavítandó, miután a vétek által
 diszes és romlatlan öltönyétől, a halhatatlanságtól, meg-
 fosztatott, újból megajándékozta azt a szent keresztségben
 tiszta és fényes öltözettel, t. i. önmagával. Istennek egy-
 len fia; azért mondja az apostol: Valahányan a Krisz-
 tusban megkeresztelkedtetek, a Krisztusba öltöztetek.
 Tehát a keresztség, és a fényes ruha elvétele után azok,
 kik jámborok és tisztán élnek, megőrzik a keresztség
 tisztát ruháját, épen úgy, a mint azt vették Istentől:
 ellenben, a kik elsikamlásokkal, és förtelmes vétkekkel
 bemocskolják és elvetik azt, az Urnak második eljő-
 vetelekor megfenyítettnek, nem bírván a romlatlanság
 ruháját, melylyel a szent keresztségben megajándékoz-
 tattak.

^{15—17}) Akkor elmenvén a farizeusok. Saját tanít-
 ványaikkal együtt a farizeusok küldik a herodiánokat is;
 amazok a templomi adót (két drachmát) kívánták, ezek
 pedig az adót. Kérdezik pedig, vajjon szabad-e nekik
 fizetni, vagy nem? hogy azután akár így felel, akár úgy
 (nem kell fizetni): megfoghassák őt, és nyilvános törvény-
 telenségről vádolhassák. A zsidók t. i. mondák: Nem
 tartozunk mind Istennek adni két drachmát, tizedet, és
 áldozatokat; mind a császárnak, mint idegennek, adót
 fizetni. Dicséretekkel akarják tehát behálózni, hogy valami
 feleletet nyerjenek; és hizelegnek neki, mint egyesek lelkü-
 nek, hogy mondjon valamit Herodes ellen; mert azt vélték,
 miszerint Herodest, mint Moyses törvényeinek ellenségét,
 korholni fogja, kinek küldöttjei mondák: embernek tarto-
 zunk fizetni adót, és nem Istennek. Az adót a Romajak
 „census“-nak nevezték; φόρος pedig Faresz-tól származik,
 a mi elszakadás és megosztás. Herodiánok Herodes vitézei
 voltak, vagy mind, a kik Herodest hallgatván, neki adót
 fizettek. A farizeusok ugyan is mondák: Nem kell földi
 királynak adót fizetni, hanem csak Istennek: Herodes
 ellenben adót kívánt: s úgy valahányan Herodesnek enge-
 delmeskedvén fizettek: Herodiánoknak neveztettek.

^{18—22}) Mit felel nekik az Ur? Nyilvánossá teszi
 az ő színlett csalárdságukat, megmutatván, hogy mint
 Isten tudja titkaikat. Kérdezi tehát: Kié ez a kép, vagy
 fölírat? Nem mintha azt nem tudná, hanem hogy saját

σου; οἱ δὲ προσήγγεκαν αὐτῷ δηνάριον. ²⁰ Καὶ λέγει αὐτοῖς· Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγραφή; ²¹ Λέγουσιν αὐτῷ· Καίσαρος. Τότε λέγει αὐτοῖς· Ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ. ²² Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. ²³ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπρωτίησαν αὐτὸν, ²⁴ λέγοντες· Διδάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ²⁵ Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ²⁶ Ὁμοίως καὶ ὁ δευτέρος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. ²⁷ Ὑστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ²⁸ Ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει τί- νος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ²⁹ Αποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Πλανᾶ- σθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μὴ δὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. ³⁰ Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐγκαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐν

meg nekem az adópénzt. Azok tehát előhozta nekik egy tizest. ²⁰ És monda nekik; Kié ez a kép, és a fölírat? ²¹ Felelének neki: A császáré. Akkor monda nekik: Adjátok meg tehát a mi a császáré, a császárnak, s a mi Istené, Istennek. ²² Ezt hallván csodálkoztak, s ott hagyván őt elmentek. ²³ Ama napon hozzá jöttek a szadduceusok, kik mondják, hogy nincs föltámadás, és kérdezék őt, ²⁴ mondván: Mester, Moyzes parancsolta, hogy ha valaki meghal nem levén fiai: vegye el fivére annak feleségét, és magvat keltsen fivérének. ²⁵ Volt tehát nálunk hét fivér, és az első megházasodván meghalt, s nem levén magva, feleségét fivérének hagyta. ²⁶ Hasonlag a második, és harmadik, egész a hetedikig. ²⁷ Mindnyája után meghalt a nő is. ²⁸ Föltámadáskor tehát kinek lesz felesége, miután mindannyian birták? ²⁹ Felelvén pedig Jezus, monda nekik: Tévedtek, nem tudván az iratokat, sem az Isten hatalmát. ³⁰ Hisz föltámadáskor se nem házasodnak, se férjhez nem adatnak, hanem olyanok lesznek, mint az

ἐκείρων τὴν κατ' αὐτῶν ψῆφον· εἰ τὸ νόμισμα καίσαρος ἐπάσχει, δότε αὐτῷ τὸ αὐτοῦ, οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἐμποδίζει τὸ λατρεύειν Θεῷ. Τὸ γὰρ ὑποσφόρους ὑμᾶς γενέσθαι καίσαρι, ταῖς ὑμετέραις ἀμαρτίαις ἐπιγραπτέον, καὶ οὐ τῷ Θεῷ.

Χρὴ δὲ γινώσκειν, ὅτι ἐκεῖνα λέγει ἀποδιδόναι τῷ καίσαρι, τὰ μηδὲν τὴν ἐντέλειαν παραβιάζοντα, ὡς εἶναι τοιοῦτον ἡ, οὐκ ἔτι καίσαρος, ἀλλὰ τοῦ διαβόλου φόρος ἐστὶ καὶ τέλος. Εἰπόντων δὲ αὐτῶν, ὅτι οὐ μέλλει (sic) σοι περὶ οὐδενός, περὶ Ἡρώδου, καὶ καίσαρος ἠρί- τιστον· καὶ οὐ λέγουσιν, ὅτι ἐπὶ ἡμῖν, τί τὸ καλόν, ἢ τί τὸ συμφέρον, ἀλλὰ τί σοι δοκεῖ, καὶ τοῦτο παρούργως.

²³⁻³² Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον σαδδουκαῖοι. Αἰρεῖσις ἐστὶν ἰουδαίων ἑτέρα παρὰ τοῦς φαρισαίους, κα- κείων πολὺν καταδειστέρα, οἵτινες λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. Λόγον δὲ τινα πλάττουν, καὶ πᾶγμα συντιθέασιν, οὕτω γεγενημένων, οἰόμενοι εἰς ἀπορίαν τὸν κύριον ἐμβαλεῖν, καὶ θέλοντες ἀμφότερα ἀνατρέψαι, καὶ τὸ ἀνάστασιν εἶναι, καὶ τὸ τοιαύτην ἀνάστασιν, καὶ μετ' ἐπεικείας δῆθεν πρόβλημα τιθέασιν, λέγοντες καὶ Μωσῆς τῷ πλάσματι αὐτῶν συνηγο- ρεῖν· ἑπτὰ γὰρ ἀδελφοὶ κατὰ διαδοχὴν ἀποθνήσκοντες ἔσχον μίαν γυναῖκα· ἑπτὰ δὲ εἶπεν ἵνα ἐπιπολὺν κομωδή- σωσι τὸ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἀνα- στάσει τίς τῶν αὐτῶν ἔσται γυνή. Ὁ δὲ Χριστὸς καὶ τούτων τὰ ἀπόρητα ἐκαλύπτει, καὶ ὅτι ἀνάστασις ἔσται, καὶ ὅτι οὐ τοιαύτη ἀνάστασις, οἷαν ὑπόπτενον, ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσι, καὶ τὰ ἐξῆς, τουτέστιν, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι μὴ ὄντος θανάτου, οὔτε παιδοποιίας χορείας, οὔτε ἐπιθυμίας τίς ὑπόκειται σαρκός, ἀφ' ἧς τῶν γεγενημένων τῶν σωμάτων πῶς γὰρ φησι γάμονος λέγετε γίνεσθαι ἐν τῇ ἀναστάσει μηδὲν τῆς γραφῆς ἐπιούσης, οἱ γὰρ ἀνιστά- μενοι οὔτε μείωσιν, οὔτε προσθήκην δέχονται, ἀλλὰ πάσης φθορᾶς καὶ σαρκικῆς ἐπιθυμίας ἐκλυθεύονται, ὡς ἄγγελοι ὄντες ἐν οὐρανῷ, δεικνύον διὰ τούτων, ἡλικίαν ἢ ἀνά- στασις.

Τὸ δὲ οὐκ ἐστὶν ὁ Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, δηλοῖ, ὅτι ὁ Θεὸς τῶν ἐγισταμένων ἐστίν, οὐ τῶν μὴ ὄντων· οὐ γὰρ εἶπεν, ἐγὼ ἦμην, ἀλλ' εἰμὶ, εἰ γὰρ καὶ ἐτελεύτη-

szavukból kihozhassa az ellenük szóló határozmányt: ha tehát a pénz a császáré, adjátok meg neki az övét, hisz ez nem ütközik Isten tiszteletébe. Mert hogy a császárnak adót tartoztok fizetni, azt a ti bűneiteknek tulajdonításátok, és nem Istennek.

Tudni való, hogy csak azokat parancsolja megadni a császárnak, melyek nincsenek a jó erkölcs ártalmára; ha pedig ilyen valami volna, az nem a császár adója, hanem az ördögé. Midőn mondják: Senkivel nem törődöl: Herodesre és a császárra czéloznak, és nem mondják: Fejtsd meg nekünk, mi a jó, vagy mi a hasznos: hanem te mit állítasz, és ezt ravaszul (kérdik).

²³⁻³² Ama napon eljöttek hozzá a szadduceusok. Zsidók felekezete ez is, mely különbözik a farizeusoktól, s azoknál sokkal alábbvaló. Állítják pedig, hogy nincs föltámadás, se angyal, se szellem. Egy mesét költenek, és olyan dolgot adnak elő, mely soha nem történt, azt gondolván, hogy avval az Urat závarba hozzák. Egyszersmind mind a két dolgot megakarják czáfolni, a föltámadás valóságát, és hogy ilyen föltámadás van. Szerényen adják elő t. i. a kérdést, hivatkozván Moyzesre is, mint állitmányuk támaszára. Hét testvér, mondják, egymás után meghalván, egy feleséget birt. Hetet mondtak, hogy nagyon neveltségessé tegyék a föltámadás titkát, kérdez- vén, kié lesz annyi között föltámadáskor az asszony. De Krisztus ezeknek is titkos szándokait leleplezi, tanítván, miszerint föltámadás lesz, de nem olyan, milyent gyanítanak; minthogy föltámadás után se nem házasodnak stb. Az az: a jövő életben nem levén halál, nemzésre sincs szükség, se a testnek nincsen valami válya, miután a testek romlatlanok. Mikép beszélhettek, ugymond, nősülésről a föltámadásban, miután az írás erről mit sem mond; t. i. a föltámadottak se nem kevesednek, se nem szaporodnak, hanem minden romlástól és vágytól megszabadulnak, s olyanok lesznek, mint az angyalok az égben. Jelenti ez által, mily fönséges a föltámadás.

Ama mondattal: Nem holtak Istene, hanem az élők, jelenti, hogy Isten a létezőké, nem azoké, kik nincsenek; mert nem mondta: Én valék, hanem vagyok;

τῶν ποδῶν σου; ⁴⁵ Εἰ οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; ⁴⁶ Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆναι λόγον, οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

nem teszem? ⁴⁵ Ha tehát Dávid lélekben őt Urnak nevezi, mikép lehet fia? ⁴⁶ És senki nem felhete neki egy szót sem; se nem merte őt valaki ama naptól fogva többé kérdezni.

CAPUT XXIII.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ² λέγων Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθεύδρας ἐκαθίσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι. ³ Πάντα οὖν, ὅσα ἐὰν εἰπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε· λέγουσι γάρ, καὶ οὐ ποιοῦσι. ⁴ Δεσμεύουσιν δὲ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· τοῖσι δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινήσαι αὐτά. ⁵ Πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις. Πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν, καὶ

Akkor Jezus szólt a seregeknek és tanítványainak, ² mondván: Moyses tanszékén az írástudók és farizeusok ülnek. ³ Mindent tehát, a mit parancsolnak nektek megtartani, megtartsatok, és teljesítetek: de példáik szerint ne cselekedjetek; mert mondják, és nem cselekszik. ⁴ Súlyos és elviselhetlen terheket kötnek föl és raknak az emberek vállaira; ujjokkal pedig nem akarják illetni azokat. ⁵ Minden műveiket azért cselekszik, hogy láttassanak az emberektől. Szélesbitik emlékhátyái-

αὐτὸν ἔφησαν εἶναι ψιλόν, εἰπόντες ὅτι υἱὸς ἐστὶ τοῦ Δαυὶδ, ἀνατρέπων τὴν πεπλανημένην αὐτῶν δόξαν λοιπὸν εἰσαγγεῖ τὸν Δαυὶδ ἐν πνεύματι ἁγίῳ μαρτυροῦντα τὴν κυριότητα αὐτοῦ, καὶ τὸ γνήσιον τῆς νιότητος, καὶ τὸ ὁμοτιμον πρὸς τὸν πατέρα λέγων· Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι ἁγίῳ καλεῖ αὐτὸν κύριον λέγων· εἰπὼν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ἐχθρῶν δὲ ἐμνημόνευσεν, ἵνα καὶ οὕτως αὐτοὺς φοβήσας ἐπαγαγῇται, ἀλλ' ὁμοῦ καὶ ταῦτα ἀκούσαντες οὐδὲν ἀπεκρίναντο, οὐδὲ γὰρ ἐβούλοντο τι τῶν θεόντων μαθεῖν.

bernek vallották őt, mondván: hogy Dávid fia: megjobbitván hibás véleményöket előhozta, hogy Dávid a Szentlélek által bizonyítja az ő Uraságát, és valóságos fiúságát, valamint az Atyávali hasonló méltóságát, midőn mondá: Hogyan nevezi hát Dávid a Szentlélekben őt Urának, mondván: „Az Ur mondta az én Uramnak, ülj jobbold felől, miglen elleneidet nem teszem lábaid számolyává.“ Elleneit említi, mert jóllehet így ijesztve figyelmezteti őket: de ők ezek hallására mit sem feleltek neki; mert semmi szükségést nem akartak tanulni.

^{1—3}) Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλει τοῖς ὄχλοις. Διὰ τοῦτων διδάσκει ὁ κύριος, ὅτι οὐκ ἐναντιοῦνται τῷ νόμῳ, καὶ θίβει τοὺς ἀκρατοὺς μὴ καταφρονεῖν τῶν λεγομένων, καὶ οἱ διδάσκοντες οὐκ ἐπαινετοῖ ὅσα γὰρ φησι λέγουσιν, οὐκ εἰσὶν αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ Μωσέως, μᾶλλον δὲ τοῦ Θεοῦ. Διὸ χρὴ τιμᾶν τοὺς ἱερεῖς, ὡς ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας καθέζομένους, εἰ καὶ μὴ ἔχουσιν ἐξ οἰκίας ἀρετῆς καν-
⁴) Τὸ δὲ λέγουσι, καὶ οὐ ποιοῦσι, τριπλὴν αὐτοῖς δηλοῖ κατεκρίνειν δι' ἐν μὲν, ὅτι παραβαίνουσι, δευτέρου δὲ, ὅτι οἱ τοὺς ἄλλους ὁφειλοντες διορθοῦν, αὐτοὶ ὠλεῖν οὐκ ἔχοντες καὶ τὴν τῶν διδασκάλων τιμὴν τρίτον δὲ ὅτι καὶ διαφθείρουσι μισθῶς τοὺς μαθητάς, ἅτε ἐν διδασκάλων τάξει ὄντες. Τὸ δὲ, δεσμεύουσιν φορτία βαρέα, τὸ πολλὴν μὲν καὶ ἀκραὴ ἀπαιτεῖν ἀσυνγνώστως παρὰ τὸν ἀρχομένον βίον ἀκριβέως πολλὴν δὲ αὐτοῖς ἐπιτρέπειν τὴν ἀδίαν, ὁ τουνατίον τὸν ἀριστον ἀγορῶντα ἔχειν χρῆ.

^{1—3}) Akkor Jezus szóla a seregeknek. Ezek által tanítja az Ur, miszerint ő nem ellenkezik a törvénnyel, akarja pedig, hogy a hallgatók meg ne vessék a mondottakat, habár a tanítók nem dicséretre méltók. A miket mondanak, ugymond, nem övéik, hanem Moysesé, vagy inkább Istené. Azért kötelesség tisztelni a papokat, mert Moyses tanszékén ülnek, habár saját erényökben nincs mit dicsekedni, hisz nem fosztja meg őket méltóságuktól. Kell tehát tisztelni őket, és igaz tanításukat elfogadni. Tudnillik mind, ki a szent írásból tanít, Moyses tanszékén ül, a ki azt először kezdette, most pedig Krisztusén is. Miután azonban a zsidók mesterei istentelenségre vemedtek, és a valóságos Urat, a Krisztus Jezust el nem fogadták mint Istent: már többé nem kell őket követni, akár cselekesznek valamit, akár tanítanak. Feddi tehát tetteiket, hogy a nép ne utánozza azokat, hanem csak tanitmányukra ügyeljen; s evvel azt mutatja, miszerint nem azok dicséretre méltók, a kik igazat tanítanak, hanem a kik a tanítás mellett erényesek is.

⁵) Τὸ δὲ λέγουσι, καὶ οὐ ποιοῦσι, τριπλὴν αὐτοῖς δηλοῖ κατεκρίνειν δι' ἐν μὲν, ὅτι παραβαίνουσι, δευτέρου δὲ, ὅτι οἱ τοὺς ἄλλους ὁφειλοντες διορθοῦν, αὐτοὶ ὠλεῖν οὐκ ἔχοντες καὶ τὴν τῶν διδασκάλων τιμὴν τρίτον δὲ ὅτι καὶ διαφθείρουσι μισθῶς τοὺς μαθητάς, ἅτε ἐν διδασκάλων τάξει ὄντες. Τὸ δὲ, δεσμεύουσιν φορτία βαρέα, τὸ πολλὴν μὲν καὶ ἀκραὴ ἀπαιτεῖν ἀσυνγνώστως παρὰ τὸν ἀρχομένον βίον ἀκριβέως πολλὴν δὲ αὐτοῖς ἐπιτρέπειν τὴν ἀδίαν, ὁ τουνατίον τὸν ἀριστον ἀγορῶντα ἔχειν χρῆ.

⁴) Avval: „tanítják, de nem teljesítik“ három rendű kárhoztatásukat jelenti ki; először mert törvényszegők; másodsor, mert másokat kötelesek levén megjavítani, maguk is sántikálnak, jóllehet a tanítók tisztetét élvezik; harmadsor, mert inkább megrontják a tanítványokat, mint tanító hivatalban levők. „Súlyos terheket kötnek föl“ annyi, mint: nagy és magas életkötelességet követelnek kíméletlenül a kezdőktől, holott ők maguknak sokféle helytelenséget megengednek; a minek ellenkezőjét illik egy jó elüljárónak cselekedni.

^{5—7}) Πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν. Τὰ μὲν οὖν φυλακτήρια μικρὰ βιβλία εἰσιν, ἥτοι κομμάτια διαφθε-

^{5—7}) „Szélesbitik emlékhátyáikat.“ Ezen emlékhátyák kis írott lapok, vagy két hártaszelet. Mint-

οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον κατα-
πίνοντες. ²⁵ Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι
ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτη-
ρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ
ἀρπαγῆς καὶ ἀδικίας. ²⁶ Φαρισαῖε τυφλέ, καθά-
ρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς πα-
ροψίδος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρὸν.
²⁷ Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκοσμημένοις, οἵτινες
ἔσωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν
ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. ²⁸ Οὕτως
καὶ ὑμεῖς ἔσωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις
δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστε ὑποκρίσεως καὶ
ἀνομίας. ²⁹ Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι
ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προ-
φητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων,
³⁰ καὶ λέγετε· εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων
ἡμῶν, οὐκ ἂν ἦμεν κοινῶν αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι
τῶν προφητῶν. ³¹ Ὡστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι
υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφῆτας. ³² Καὶ

μελείας οὐδένα ἐποιούντο λόγον, οὐ κρίνουντες τὸ ὁρθόν,
οὐδὲ συμπαθοῦντες, οὐδὲ πίστιν ἔχοντες εἰς Θεὸν γη-
σίαν. Εἰπὼν δὲ ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, καὶ οὐκ ἔφη-
ται, οὐχ ὥς προτερόμενος ἡμᾶς ἐπὶ τὴν τομικὴν
συμκρολογίαν ταῦτα φησὶ, ἀλλ' ἐκ τῶν σωματικῶν
ἐπὶ τὰ ψυχικὰ ἀνάγκων διὰ καὶ ἐλέους, καὶ κρίσεως
ἐμνήσθη, ἅπερ ἐστὶ συνεκτικὰ τῆς ζωῆς ἡμῶν. Λα-
γὼ τοῦ ἐλεῖν καὶ ἡμεῖς ἐλεούμεθα, διὰ δὲ τῆς κρί-
σεως βοηθεῖν διδασκόμενοι τοῖς ἐπηρειαζομένοις διὰ
δὲ τῆς πίστεως μὴ εἶναι ἀπατωδῶς. Ὡς δὲ ἄγαν χα-
λεπὸν, καὶ μηδὲν ιδέοντες τῶν δεόντων καλεῖ αὐτοὺς
ὁδηγοὺς τυφλοὺς μὴ ἀνεχομένους διορθωθῆναι, ἀλλὰ
καὶ ἄλλους ἐπιχειροῦντας διδάσκειν, οἵμνηοι ἑαυτοὺς
πάντα εἰδέναι, τὸ τοίνυν παροτρύνειν τὰ μεγάλα, κα-
ταπίνειν τὴν κάμηλον ἐστὶ, τὸ δὲ ζητεῖν τὰ λεπτά καὶ
ἐντελῆ, καὶ περὶ ταῦτα ἄγαν ἡσχολῆσθαι, τὸ διυλίζειν
ἐστὶ τὸν κώνωπα τὰ οὖν μικρά διὰ τὰ μεγάλα νεο-
μοθεῖται διὸ ἐκείνων ἀμελονούντων οὐδὲ τὰ μικρά οὐδὲν
ὠφελεῖ. Τοῦτο δὲ φησὶ, ἐπειδὴ ἀνθρωπίνως παραδό-
σειν ἐπλυνον τὰ ποτήρια, καὶ τοὺς πίνακας ἐξ ἀρ-
παγῆς τοὺς οἶνον, καὶ ἐδέσματα μολύνοντα αὐτά.
Μὴ κτήσῃ οὖν οἶνον ἐξ ἀδικίας, καὶ γίνεται ὁ πινόμενος
οἶνος ὁ ἔσωθεν τοῦ ποτηρίου καθαρὸς· φροντίζειν δὲ δεῖ
τῶν τῆς ψυχῆς καθάρσεων οὐδὲ γὰρ περὶ ποτηρίων
λέγει, ἀλλὰ τὸ μὲν ἔξωθεν λέγει τὸ σῶμα, τὸ δὲ ἔσω
τὴν ψυχὴν.

Κόσμησις ἐκάλεσαν τοὺς σωματικοὺς καθαρμούς· μικρὰ
γὰρ ἦν καὶ οὐδὲν κάμηλον δὲ τὴν κάθαρσιν τῆς ψυχῆς,
ὅπερ ἐστὶν ἀρετῇ μεγάλη γὰρ ἐστὶν καὶ ὑψηλὴ, δεικνύς ἐκ
τοῦτον ὅτιπερ οὐδέμια βλάβη ἐκ τοῦ καταφρονεῖν τῶν σω-
ματικῶν καθαρσίων, μεγίστη δὲ τιμωρία ἐκ τοῦ μὴ φρον-
τίζειν τῶν τῆς ψυχῆς καθαρσίων.

²⁷ Οὐχ ἀπλῶς δὲ τάφους αὐτοὺς κεκοσμημένους ἐκά-
λεσαν, ἀλλὰ καὶ μεστοὺς ὑποκρίσεως, καὶ ἀνομίας· ὅπερ
δηλοῖ ἔξωθεν μὲν αὐτοὺς καλλωπίζεσθαι, πάσης δὲ ἀμαρ-
τίας ἐνδον ὑπάρχειν πεπληρωμένους.

^{29—32} Τὸ δὲ, οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν προφη-
τῶν, οὐ τιμῶντες αὐτοὺς, ἀλλὰ τὴν τῶν φονευσάντων
αὐτοὺς ἐκπομπειοῦντες τολμᾶν, καὶ ὁμολογοῦντες αὐτοὺς
υἱοὺς εἶναι τῶν φονευσάντων, ἵνα μὴ σβεσθῇ τὰ τολμηθέντα
ἐκείνοις ἀφανισθέντων τῶν τάφων. Ἐλέγει οὖν αὐτοὺς
ψευδομένους λέγοντας· εἰ ἦμεν ἐν ταῖς ἡμέραις — ἐξ ὧν

vezérek! kik átszűríték a szunyogot, ellenben a
tevét lenyelíték. ²⁵ Jaj nektek képmutató írás-
tudók és farizeusok, mert a pohár vagy tál kül-
sejét tisztogatjátok, belseje pedig tele van ragad-
mánnal és jogtalansággal. ²⁶ Vak farizeus! tisztítsd
meg előbb a mi belül van a pohárban és tálban,
hogy az, a mi kívül vagy, megtisztuljon. ²⁷ Jaj
nektek képmutató írástudók és farizeusok! mert
hasonlók vagytok a megfehéřített sírokhoz, melyek
kívül ugyan ékeseknek látszanak, belül pedig tele
vannak halottak csontjaival, és minden tisztátalan-
sággal. ²⁸ Ugy ti is kívül ugyan az embereknek
igazakul látszatok, belül pedig tele vagytok kép-
mutatással, és hamissággal. ²⁹ Jaj nektek képmu-
tató írástudók és farizeusok; mert építitek a pro-
féták sirjait, és ékesítitek az igazok emlékeit,
³⁰ és mondjátok: ha atyáink idejében éltünk volna:
nem vettünk volna részt a proféták vérontásában.
³¹ Tehát magatok tanusítjátok, hogy a proféták
gyilkosainak fiaik vagytok. ³² Ti is töltsetek be

vén, se szánalmat nem érezvén, sem az Istent valódi hittel
nem tisztelvén. Midőn azután mondja: Ezeket meg kellett
cselekedni, amazokat pedig el nem hagyni: nem úgy
mondja, mintha bennünket a törvény apróságaira vissza
akarna terelni, hanem a testiektől fölvisz a lelkiekre;
azért emlité az irgalmat, ítéletet (és hitet), melyekben áll
(lelki) életünk foglalata. Tudnillik irgalom által magun-
kon is könyörülünk, az ítélet által pedig másokat, kik
zaklattatnak, tanulunk segíteni; végre hit által elkerüljük
a csalfaságot. Továbbá vak vezéreknak mondja őket, mert
kegyetlenek, és mit sem tudnak a szükségességek, kik
maguk sem levén javíthatók, másokat mégis igyekeznek
tanítani, azt vélvén, hogy ők mindent tudnak. Elmulasztani
tehát a nagyokat, ama mondattal fejezi ki: lenyelni
a tevét; kapkodni pedig a kicsinységek után, s ezekkel
bibelődni, evvel: átszűrni a szunyogot. Hisz a csekélyek
a nagyobbak okáért rendeltettek, ezeket tehát ha elha-
nyagoljuk, az apróságok mit sem használnak. Ezeket
azért mondja, mert emberi hagyományokból mosogatták a
poharakat, és a tálakat, de a bort és az ételeket ragad-
mányból bírták, melyek által azok megfertőztettek. Ne élj
tehát igazságtalanul szerzett borral, és bor-italod, mely
poharadban van, tiszta lesz. Leginkább pedig a lélek tisz-
tására kell törekedni; mert nem a pohárra czéloz tulaj-
donkép: hanem a külső által a testet jelenti, belső által
pedig a lelket.

Szunyogoknak nevezte a testi tisztogatásokat, mert
csekélyek voltak, sőt semmi; tevének pedig a lélek tisz-
taságát, mely az erényben áll, mert nagy és magasztos.
Ezzel jelenté, hogy a testi tisztogatások elmulasztása nem
okoz (lelki) ártalmat: ellenben a lelki tisztaság elhanya-
golása súlyos büntetést von maga után.

²⁷ Nem csak megfehéřített síroknak nevezte őket,
hanem teljeseeknek képmutatással és igazságtalansággal is.
Ez annyi, hogy kívül ugyan ékesek, belül pedig minden-
féle bűnnel meg vannak terhelve.

^{29—32} „Építitek a proféták sirjait,” tudnillik nem
tiszteléből, hanem gyilkosaiknak merényét földiszé-
sitvén megvallják, hogy ők a gyilkosok fiaik; hogy
el ne felejtessék amazok merénye a sírok eltüné-
se által. Megrójjá tehát őket, mint hazugokat, kik
mondják: ha atyáink idejében éltünk volna; —

ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν.
³³ Ὅφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ
 τῆς κρίσεως τῆς γενένης; ³⁴ Διὰ τοῦτο, ἰδοὺ ἐγὼ
 ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας, καὶ σοφοὺς, καὶ
 γραμματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυ-
 ρώσατε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσατε ἐν ταῖς συνα-
 γωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν·
³⁵ ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον, ἐκχυ-
 μενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δι-
 καίου, ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου,
 ὃν ἐφρονέυσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ, καὶ τοῦ θυσια-
 στηρίου. ³⁶ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἥξει πάντα
 ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεάν ταύτην. ³⁷ Ἱερουσαλὴμ Ἱε-
 ρουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ
 λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν,
 ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν

ταῦτα λέγοντες κατὰ τῶν ἰδίων πατέρων, ἐπερηκόντισαν
 αὐτοὺς ἐν τῇ μωαφρονίᾳ, ἀνελόντες τὸν τῶν προφητῶν
 κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν υἱὸς γὰρ αὐτοὺς καλεῖ τῶν φρο-
 νισάντων τοὺς προφήτας ὡς τὰ ὅμοια αὐτοῖς ποιοῦντας.
 Αὐτὸ καὶ ὁφεί αὐτοὺς καλεῖ, καὶ γεννήματα ἐχιδνῶν, καὶ
 προαναγγεῖν ὅτι ἐμελλόν αὐτὸν ἀνελεῖν, καὶ ἐπαπειλεῖ αὐ-
 τοῖς καὶ τὴν αἰώνιον κόλασιν. Τῷ γὰρ εἰπεῖν, καὶ ὑμεῖς
 πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν τοῦτο δηλοῖ
 ἐπιδὴ ἐξ ὧν θέλετε ποιῆσαι κατ' ἐμοῦ τὴν ἐάντων ἐν-
 δείκασθε πορνείαν, φρονεῦσατέ με, καὶ καταλάβετε τὸ τῆς
 κακίας ἄκρον, τὴν ἐλλείπονσαν ἐν τοῖς πατράσιν ὑμῶν
 ἀναπληροῦντες μωαφρονίαν.

³⁴) Περί ποιῶν λέγει ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω προφήτας;
 περὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ λέγει καὶ
 γὰρ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπροφήτευσαν, ἐξ ὧν καὶ ἀπέκτειναν
 καὶ ἐμαστίζουσιν, καὶ ἐδίωξαν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν προ-
 φήτας δὲ, καὶ γραμματεῖς ὡς εἴρηται τοὺς ἀποστόλους
 ἡσὶ διὰ τὸ ποικίλον τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου πνεύματος.

³⁵) Ἐκκαθὼς δὲ αὐτοὺς καὶ τοῦ Ἀβελ ἀνέμνησεν,
 ὅτι περὶ διὰ φόνον καὶ ὁ εἰς αὐτὸν φόνος γέγονεν, ἀλλὰ
 καὶ τοῦ Ζαχαρίου ὁμοίως, καὶ γὰρ ἐν τῷ τόπῳ τοῦ ναοῦ,
 ἐν ᾧ τὰς παρθένους εἰσένει ἐξῆν, καὶ προσκυνεῖν τῷ Θεῷ,
 εἰσελθούσας τὴν Μαρίαν μετὰ τὸ γεννησαί τὸν σωτήρα
 Χριστὸν ὡς παρθένον ἐτι οὖσαν, καὶ στάσας ἐν τῷ τόπῳ
 τῶν παρθένων, καὶ μὴ κωλύσαντα αὐτὴν τὸν Ζαχαρίαν
 ἀπέκτειναν μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, ὡς
 εἰς τὸν τόπον τῶν παρθένων ἐπιτρέψαντα ταύτην εἰσελθεῖν.

Τίς δὲ ἐστὶν οὗτος ὁ Ζαχαρίας, περὶ οὗ εἶπεν ἔως
 τοῦ αἵματος Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου; οἱ μὲν τὸν Ἰωάννην
 πατέρα φασί, οἱ δὲ τὸν προφήτην, οἱ δὲ ἑτερόν τινα ἰδι-
 ώνμον ἱερέα ὃν καὶ Ἰωδὰς φησὶ ἡ γραφή. Ἡμᾶς δὲ ἐκεῖνο
 σκοπεῖν χρή, ὅτι τὸ τόλμημα διπλοῦν ἦν· οὐ γὰρ ἁγίους
 ἀνέχοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἁγίῳ τόπῳ. Ταῦτα δὲ λέγω
 οὐκ ἐκεῖνους ἐφόβει μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς παρε-
 μυνθεῖτο, δεικνύς, ὅτι καὶ οἱ δίκαιοι, οἱ πρὸ αὐτῶν, ταῦτα
 ἐπαθον.

³⁷—³⁹) Ἱερουσαλὴμ, Ἱερουσαλὴμ. Τῷ διπλασιασμῷ
 ἐχρησάτο ὡς κλαίων, καὶ ταλανίζων τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀπο-
 λογούμενος ἐπὶ ἧς ἡμελλε πληγὰς αὐτῇ ἐπαγαγεῖν, διὰ τὸ
 εἶναι αὐτὴν μωαφρόν· αἰτιάται τοίνυν αὐτὴν ὡς φονικήν,
 καὶ ὅτι πολλὰκις θανατέμνην τυχεῖν ἔλκους οὐκ ἠθέλησεν.
 Εἰπὼν δὲ πέντενας καὶ σκέπην διδάσκει τὸ θεοπρεπές
 αὐτοῦ ἐν ἀνθρωπίνῃ μορφῇ· ἐπιδὴ γὰρ ὁ σατανᾶς διε-
 σκόρπισεν αὐτοὺς πῇ μὲν εἰς εἰδωλολατρίαν, πῇ δὲ εἰς
 φιληδονίας, ἀπέστειλε προφήτας, εἴτα καὶ δι' ἐαυτοῦ
 ἤλθεν ὥστε συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς ἐν οἱ δὲ οὐκ ἠρέσχατο
 ἐπὶ τὴν σκέπην αὐτοῦ εἶναι. Ἐγὼ μὲν γὰρ, φησὶ, ὡς ὄρνις

αὐαῖτοκ μέρτέκέτ. ³³ Kigyók, viperák fajzati!
 mikép kerültek el a gehenna ítéletét? ³⁴ Azért
 ime én küldök hozzátok profétákat, és böl-
 cseket, és írástudókat; azokból majd (néme-
 lyeket) megöltök, és megfeszítetek, és (másó-
 kat) közölük megostoroztok imaházaitokban, és
 üldözni fogjátok városról városra; ³⁵ hogy rá-
 tok szálljon minden igaz vér, mely kiontatott
 a földön az igaz Ábel vérétől, Zakhariásnak,
 Barakhias fiának véreig, kit megöltetek a tem-
 plom és az oltár között. ³⁶ Bizony mondom
 nektek, hogy mind ez elérí e nemzedéket.
³⁷ Jeruzsalem, Jeruzsalem! mely megöld a
 profétákat és megkövezed azokat, kik hozzád
 küldettek, hányszor akartam egybegyűjteni fiaid-
 dat, mikép a tyúk összegyűjti csirkéit szárnyai

holott ezeket mondván őseik ellen, még túl is ha-
 ladták őket a gyilkosságban, megölvén a proféták
 Urát a Krisztus Jezust; azért nevezi őket gyilkosok
 fiainak, mert hasonlókat cselekedtek. Azután kí-
 gyóknak és viperák fajzatának bélyegzi, s előre je-
 lenti, hogy őt megfogják ölni, miért örök bünte-
 téssel fenyegeti őket. „Töltsétek be atyáitok mér-
 tékét“ annyit tesz, hogy azokból, a miket ellenem
 elkövettek, magatok gonoszságát áruljátok el; öl-
 jetek meg, (ugymond), hágjátok föl a gonoszság te-
 tejére, és a mi őseitekben hiányzott a gyilkosságból,
 töltsétek be.

³⁴) Kikről mondja: Ime, én küldök profétákat? Az
 apostolokról, és tanítványairól. Mert többen közülük jö-
 vendöltek, s belőlük meg is ölték, vagy ostromoztak, és vá-
 rosról városra üldöztek. Profétáknak, vagy írástudóknak
 czimezé az apostolokat, a Szentlélek ajándékainak sokféle-
 sége miatt.

³⁵) Helyesen emlékezteti őket Ábelre is, mert az
 ellen is irigységből történt a gyilkosság; hasonlólag Zakhari-
 ásiára is. Tudnillik a templomnak azon helyén, hol a
 szűzeknek kellett bejárni és Istent imádni, Mária is,
 miután az üdvözítő Krisztust megszülte, mint még
 szűz, bement, és a szűzek helyén állott. Mivel
 tehát Zakhariás nem tiltotta ezt neki, őt is meg-
 ölték a templom és az oltár között, mert a szűzek
 helyére engedte Máriát bemenni.

De hát ki ez a Zakhariás, a kiről szól: Zakhariás-
 nak Barakhias fiának véreig? Némelyek János atyját
 mondják, mások a profétát; ismét mások valami hason-
 nevű papot, kit Jodáénak is nevez az írás. Figyelnünk
 illik továbbá a mérénylet kettős létére, hogy t. i. nem
 csak a szenteket végezték ki, hanem szent helyen is.
 Ezeket mondván, nem csak a zsidókat rémiti, hanem a
 tanítványokat is vigasztalja, megmutatván, hogy az előt-
 tők élt igazok is ilyeneket szenvedtek.

³⁷—³⁹) Jeruzsalem, Jeruzsalem! Kettős felkiáltással
 él, minthogy sír, és Jeruzsalemre panaszkodik, védvén
 a csapásokat, melyeket rá fogott mérni, mert gyilkos
 vala. Azt okozza tehát, mint vérszopót, és hogy sokszor
 részesülhetett volna kegyelemben, de nem akart. A szár-
 nyak és ótalom említése által jelenti az ő isteni termé-
 szetét emberi alakban. Miután t. i. az ördög szétoz-
 latta őket részint bálványimádásra, részint kéjelgésre:
 küldött profétákat; azután maga is eljött egybegyű-
 tendő őket, de azok nem tűrhették, hogy az ő ótalma
 alatt legyenek. Én ugyan, ugymond, mint a szerető tyúk

τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλησατε; ³⁸ Ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἐρημος. ³⁹ Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μὴ με ἰδῆτε ἀπάρτι, ἕως ἂν εἴπητε· Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου.

CAPUT XXIV.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ² Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται. ³ Καθήμενον δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες· Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; ⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. ⁵ Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. ⁶ Μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω ἔστι τὸ τέλος. ⁷ Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. ⁸ Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὧδίνων.

φιλόστοργος αἰετὶς σε ἤθειλον προσεπισπᾶσθαι πρὸς ἐμάντον, σὺ δὲ οὐκ ἤθελες, ἀλλ' ἐσκορπίζεις σιαντὴν διὰ τοῦ ἀμαρτανῆν ἔξω ποιοῦσα τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο ἀγιστῶ ἐμάντον τοῦ ναοῦ, καὶ οὐκ εἶναι ἐνοικῶ ἐν αὐτῷ· τὸ δὲ ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἐρημος σημαίνει τὴν τῆς παρ' αὐτοῦ βοήθειας μελλόνσαν ἐσεσθαι γήμωσιν. Τὸ δὲ, ἕως ἂν εἴπητε, περὶ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ παρουσίας λέγει.

¹⁻²) Τίνας ἐνεκεν προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἐπιδεικνύοντες τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ναοῦ; ὅσπερ θαυμάζοντες, εἰ τοσαῦτα ἀφανισθῆσονται κάλλη, καὶ ἔλης πολυτέλεια καὶ τέχνης ποικιλία ἀγαθῶν· διὰ τοῦτο ὑποδεικνύουσιν. Αὐτὸς δὲ οὐκ εἶναι λοιπὸν περὶ ἐρημίας αὐτοῖς διαλέγεται, ἀλλὰ παντελῇ προαναγγεῖλὼν τὸν ἀφανισμόν, διὰ τοῦ εἰπεῖν οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθον. Πῶς οὖν ἔμεινεν φησι καὶ τοῦτο· οὕτως γὰρ οὕτως διέπειν ἢ ἀπόφασις, ἢ γὰρ τὴν ἐρημίαν ἐνδεικνύμενος τὴν παντελῇ ταῦτα εἰλεν, ἢ περὶ ἐκείνου τοῦ τόπου ἐνθα ὑπάρχων εἰλεν, ἔστι γὰρ αὐτοῦ μέρη μέχρι τῶν θεμελιῶν ἡφανισμένα.

³⁻⁸) Διὰ τί κατ' ἰδίαν προσῆλθον; ἐπειδὴ περὶ μεγάλων ἐμελλον ἐρωτᾶν, ἰδίᾳ ἐποιήσαντο τὴν ἐρώτησιν. Αὐτοὶ δὲ ἐρωτοῦσι, περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ ναοῦ, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ παρουσίας. Τί οὖν ὁ σωτήρ; πολλοὶ φησιν ἤξονσι χρηστῶν τὴν ἐμὴν ἀγίαν, καὶ ἔτιον ἀντ' ἐμοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἀποδεικνύοντες ἑαυτοὺς Χριστοὺς. Δοσιθεὺς γὰρ σαμαρείτης ὡς εἶπεν ἐαυτὸν προσήτην ὑπὸ Μωσῶς ἀνακηρυχθέντα. Ὁμοίως καὶ Σίμων σαμαρείτης ὡς εἰλεν ἐαυτὸν τὴν μεγάλην τοῦ Θεοῦ δυνάμιν. Καὶ ὁ Μοντανὸς λόγον, καὶ τυμφίον, καὶ παρὰ λῆγον εἰλεν ἐαυτὸν πληρὸν ὅτε συνέχεις γίνονται φησὶ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης πόλειμοι καὶ σεισμοὶ, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, ἕρξης ἔστι λοιπὸν

αὐτῶν, de ti nem akartatok? ³⁸ Ime pusztán hagyaték a ti házatok. ³⁹ Mert mondom nektek: nem láttok engem mostantól fogva, míg nem mondjátok: Áldott, a ki az Ur nevében jő.

És kimenvén Jezus eltávozott a templomtól; és hozzájárulásának tanítványai, megmutatandók neki a templom épületeit. ² Jezus pedig monda nekik: Nemde látjátok mind ezeket? Bizony mondom nektek, nem hagyaték itt kő kövön, mely le nem rontatnék. ³ Midőn azután az olajfák hegyén űlt, hozzájárulásának tanítványai külön, mondván: Fejtsd meg nekünk, mikor lesznek ezek, és mi lesz eljövetelednek, és a világ végének jele? ⁴ Felelvén Jezus monda nekik: Lássátok hogy valaki el ne ámitson benneteket. ⁵ Mert sokan jönnek majd nevemben mondván: én vagyok a Krisztus, és sokat tévedésbe hoznak. ⁶ Hallani fogtok pedig harczokról és ütközetek hireiről; lássátok, hogy meg ne háborodjatok; mert meg kell mindennek lenni; de még nincs vége. ⁷ Mert nemzet nemzet ellen támad, és ország ország ellen; és lesz éhség, dögvész, és földrengések helyenkint. ⁸ Mind ezek pedig csak kezdete a fájdalumnak.

mindig magamhoz akartalak édesgetni: de te azt nem akartad, hanem elszórakoztál a bűnkövetés által és elidegenedtél Istentől. Azért eltávozom e templomból, és többé nem lakom benne. „Pusztán hagyaték házatok” jelenti, hogy az ő segítségétől ezután megfosztatik. „Míg nem mondjátok” második eljövételére vonatkozik.

¹⁻²) Miért járultak hozzá tanítványai megmutatandók a templom épületeit? Mintegy csodálkoztak, valljon elenyészhetik-e annyi szépség, oly drága anyag, s a művészetnek kimondhatlan különfélesége: azért mutogatták. Ő pedig már nem a pusztán-hagyásról beszél nekik, hanem előre elmondja teljes lerontatását, midőn így szól: Nem marad kő kövön. Mikép maradt meg hát ez is? kérdi valaki. Hisz nem ugy esett a nyilatkozat. Mert vagy teljes pusztánmaradását jelentendő, mondta ezeket, vagy arról a helyről szólt csak, hol állott. Már pedig némely részei csakugyan alapostól lerontattak.

³⁻⁸) Miért mentek külön hozzá? Mert nagy dolgokról fogtak kérdezni, azért külön intézték a kérdést. Kettőt kérdeznek pedig: a templom romlását, és az ő eljövetelet. Mit mond tehát az Údvözítő? Sokan jönnek, ugymond, hirdetvén az én megjelenésem, és helyettem más Krisztust mutogatván az embereknek. A szamariai Doszitheus magát a Moyzestől megjövendőlt profétának állította. Hasonlag a szamariai Simon magát Isten nagy erejének adta ki. Montanus pedig mint Ige (lóγος), és völegény, és vigasztaló (Szentlélek) lépett föl; azonban, ha, ugymond, az egész földön folytonosan harczok, rengések, éhség, és dögvész terjed el: akkor közel van a végidő. Lássátok,

⁹ Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἐσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν, διὰ τὸ ὀνομά μου. ¹⁰ Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. ¹¹ Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται ἐγεροθήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς. ¹² Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ¹³ Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ¹⁴ Καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ τότε ἔξει τὸ τέλος. ¹⁵ Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω. ¹⁶ Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ¹⁷ Ὁ ἐπὶ τοῦ θύματος, μὴ καταβαίνειτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ. ¹⁸ Καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρέψατω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. ¹⁹ Οὐδὲ γὰρ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν

ὁ τῆς σιτιλείας καιρὸς. Ὁρᾶτε γὰρ φησι, καὶ μὴ θροεῖσθε· οὐ γὰρ διασπασθήσεται τὸ κήρυγμα ἀπὸ τῶν συμβησομένων διωγῶν. Ἔθνος δὲ ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλείαν ἐπὶ βασιλείαν ἐξεγερθησόμενην φησι διὰ τὰ ἐσόμενα τοῖς Ἰουδαίοις κακὰ ἀπὸ εἰσὶν ἁγῆς ὁδῶν· ὥσπερ γὰρ αἱ ὁδοὶ γίνονται τῇ τιμωρῇ, καὶ τότε τίκεται ἄνθρωπος, οὕτως ὁ παρὼν αἰὼν συγχέσεται καὶ πολέμων γενήσεται τὸν μέλλοντα.

⁹) Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν. Τότε πολλὰ μέλλονσι γίνεσθαι δευρὰ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, φθόροι, ἔχθραι, σκανδαλισμοί, ἀναδείξεις ψευδοπροφητῶν, ἀποπλάνωντων πολλοὺς ἀπὸ τῆς θεωρίας. Πρόδρομοι δὲ εἰσὶν οἱ ψευδοπροφῆται τοῦ ἀντιχρίστου. Διὰ γὰρ τῆς ἐξ αὐτῶν γινομένης ἀπάτης λαμβάνει χώραν καὶ ἡ εἰς τὸν ἀντίχριστον ἀπάτη, καὶ διὰ τὴν πολλὴν ἀνομίαν ἀναγείνεται ἡ ἀγῆνη, καὶ πάντες ἐπέχονται τοῖς ἁγίοις, ὥς μὴ δὲ τὴν ἀπὸ τῶν οἰκίων ἐστὶ σωθῆναι συμπάθειαν. Ὁ δὲ ὑπομείνων ταῦτα φησι, οὐκ ὁ πρὸς ὀλίγον πειρασθεὶς καὶ ἀποσταῖς, ἀλλ' ὁ μέχρι τέλους μένεις εἰς τὴν παρατάξιν, οὗτος δόκιμος ἀνακηρυχθήσεται στρατιώτης. Μετὰ δὲ τὸ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον πανταχοῦ, τότε ἔξει τὸ τέλος ἡτοῦ παρόντος αἰῶνος, ἡ τῶν Ἱερουσαλὴμων ἡ συντέλεια. Τί δὲ ἐστὶν εἰς μαρτύριον; οἱ ἐκρηγῆναι μὲν πανταχοῦ, οὐκ ἐπιστεῖθαι δὲ εἰς ἐλεγχον οὐδὲν ἐστὶ καὶ εἰς κατηγορίαν τοῖς μὴ πιστεύουσιν, καὶ γὰρ οἱ πιστεύσαντες κατηγοροῦσιν τῶν μὴ πιστευσάντων, καὶ κατακρίνονσιν αὐτούς.

^{15—19}) Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα. Βδέλυγμα ἐρημώσεως καθολικῆς ὁ ἀντίχριστος, λέγων ἐαυτὸν εἶναι τὸν Χριστὸν, καὶ ἀπατῶν τοὺς ἀνθρώπους ὡς Θεὸς προσκυνεῖν αὐτῷ. Γέγονε δὲ βδέλυγμα ἐρημώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ἡ εἰκὼν καίσαρος, ἣν ἀνέστησε Πιλάτος ἐν τῷ ναῷ, δι' ἣν καὶ στασιάζαντες οἱ Ἰουδαῖοι ἐπόρθησαν ἐρημώσεως δὲ αὐτὸ λέγεται διὰ τὴν τῆς πόλεως ἐρήμωσιν, καὶ τοῦ ναοῦ. Βδέλυγμα δὲ καὶ τὸν ἀνδριάντα λέγει τοῦ τότε ἐλόντος τὴν πόλιν καὶ τῶν στρατοπέδων. Φανέρως οὖν τοῦ σημείου τῆς ἐρημώσεως, γρηὶ φεῖναι τὸν προσδοκώμενον θάνατον, μηδὲν τῶν τῆς οἰκίας σκευῶν ποιησάμενοι λόγον. Ταῖς ἐν γαστρὶ εἶπεν, καὶ ταῖς θηλαζούσαις, ταῖς μὲν διὰ τὸ τοσούτον καὶ τὸ μὴ δύνασθαι γένειν ἐκκόλως, τῷ φορτίῳ τῆς κήσεως βαρυνόμεναι· ταῖς δὲ διὰ τὸ διεμῶν κατέχεσθαι τῆς πρὸς τὰ ἑαυτῶν τέκνα συμπαιδείας. Εἰς τοσαύτην δὲ οἱ πολέμοι τραπήσονται ὡμότητι, ὥς μήτε τὰς μητέρας, μήτε τὰ βρέφη ἐλεῆσαι.

⁹ Akkor titeket általadnak zaklatásra, és megölnek, és gyűlöltetni fogtok minden nemzet-től az én nevemért. ¹⁰ És akkor sokan megbotránkoznak, s egymást elárulják, és gyűlölik egymást. ¹¹ És sok hamis proféta támad, és elcsábít sokat. ¹² És a gonoszság elszaporodása miatt soknak szeretete meg-hül. ¹³ De a ki végig állhatatos lesz, az üdvözülni fog. ¹⁴ És hirdettetni fog az országnak ez evangéliuma az egész világon, minden nemzet tanúságul, és akkor jó el mindennek vége. ¹⁵ Ha tehát látni fogjátok az elpusztulás undokságát, melyet Dániel proféta megjövendölt, a szent helyen állani, a ki olvassa, értse meg. ¹⁶ Akkor, a kik Judeában vannak, fussanak a hegyekre: ¹⁷ a ki a háztetőn, le ne szálljon elvinni holmiját házából; ¹⁸ és a ki a mezőn, vissza ne térjen elvinni ruháit. ¹⁹ Jaj pedig a nehézkesek-

ugymond, és meg ne rémüljete; mert a félelmes események által meg nem szakad az evangélium hirdetése. Nemzet nemzet ellen, és ország ország ellen támad, ugymond. Evvel a zsidók jövődől romlását jelenti; azok (a villongások) csak kezdete a fájdaloknak; mert vala-mint a szülő fájdalokat érez, és azután születik az ember: ugy a zavar és háborúság jelen ideje szüli a jövődől.

⁹) „Akkor átadnak titeket a zaklatásra.“ Akkor sok kegyetlenség s ármazik az emberektől, irigység, ellenségeskedés, botrányok, az álproféták feltalálódásai, kik az igaz hitről sokat eltántorítanak. Egyébiránt az álproféták az antikrisztus megelőzői. Mert a tőlük okozott elcsábítások nyitnak kaput az antikrisztus csalfaságainak; és a sok gonoszság miatt elenyészik a szeretet, és mind rárohannak az igazakra, úgy, hogy a háznépben sem marad meg a rokonérzés. Azonban a ki ezeket kitűri, ugymond; az az, nem a ki kevés kísértés után visszalép, hanem a ki végig megmarad a küzdőterén: az fog dicse- retes vitéznek hirdettetni. Továbbá, miután az evangélium mindenütt hirdettetni fogott, akkor jó el vagy a jelen világnak vége, vagy Jeruzsalemnek enyészete. Mi az: „tanúságul“? Hogy hirdettetett ugyan mindenütt, de hitet nem talált. Következéleg feddésül és vádul fog szolgálni a hitetlenek ellen; mert a hívők vádolni fogják a nemhi-vőket, és elítélik őket.

^{15—19}) Midőn tehát látjátok az undokságot. Az áta-lános pusztulás undoksága az antikrisztus, ki magát Krisztusnak állítja, és rászedi az embereket, hogy őt, mint Istent, imádják. Azonkívül a pusztulás undoksága Jeruzsalembe a császár képe lett, melyet Pilátus a templomban fölláttott; mely miatt föllázadván a zsidók, tönkre tétettek; pusztulásnak nevezi, mert a város és a templom csakugyan elpusztult; undokságnak pedig annak szobrát nevezi, ki a várost földulta, és a hadfiakét. Mikor tehát az elpusztulás jele föltűnik, futni kell a várandó halál elől, mit sem ügyelvén a házi szükségle- tekre. „Jaj a nehézkesek- és szoptatóknak“ ugymond; amazoknak a lassuság miatt, mert nem futhatnak könny- nyen a magzat terhe által levén tartoztatva; emezeknek pedig, mert a saját magzatjuk iránti szeretet tartoztatja őket. A harcosok továbbá oly iszonyu vadságra vete- mednek, hogy se az anyákon, se a csecsemőkön nem könyörülnek.

ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ²⁰ Προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, μὴ δὲ σαββάτω. ²¹ Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. ²² Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκείναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβώθησονται αἱ ἡμέραι ἐκείναι. ²³ Τότε ἐὰν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστὸς, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύετε. ²⁴ Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφήται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ²⁵ Ἰδοὺ προεῖρηκα ὑμῖν. ²⁶ Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστὶ, μὴ ἐξέλθῃτε· ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύετε. ²⁷ Ὡς περ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ²⁸ Ὅπου γὰρ ἐὰν ἡ τὸ πτώμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἄετοί. ²⁹ Ἐνθάδε δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων ὁ ἥλιος σκο-

^{20–22}) Ἐν χειμῶνι δὲ εἶπεν διὰ τὴν δυσκολίαν τὴν ἀπὸ τοῦ καιροῦ· ἐν σαββάτῳ δὲ διὰ τὴν ἀνθεντικὴν τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου· καὶ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι οὕτε ἐν σαββάτῳ γένειν ἐτόλμων διὰ τὸν νόμον, οὕτε ἐν χειμῶνι διὰ τὸ δύσκολον. Ἔσται δὲ τότε θλίψις, ἥτοι ἐν τῇ συντελείᾳ, ἢ ἐν τῇ τῶν Ἱερουσαλὴμ καταστροφῇ, τοῦτο γὰρ ἦσαν οἱ τῶν ῥωμαίων στρατιῶται κελευσθέντες, ὥστε μηδένα Ἰουδαίων ἐσθαι ζῆσαι· ἀλλ' ὁ Θεὸς διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἥτοι τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς πιστοὺς οὐκ ἀφῆκεν ἄρδην ἀναρεθῆναι τὸ τῶν Ἰουδαίων γένος· ἢ τοῦτο φησί, εἰ μὴ τάχιον ἐλθῇ ἡ Ἱερουσαλὴμ, πάντες ἔχον οἱ ἔσω ἐπὶ λιμοῦ διαφθαρεῖν. Κολοβώσονται δὲ λέγει οὐ τὸ δωδεκάωρον τοῦ χρόνου, ἀλλὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν θλίψεων διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἥτοι τὸν τοῦ ἀντιχρίστου τῆς βασιλείας χρόνον ἐν τῇ συντελείᾳ, καθὼς Δανιὴλ φησὶ καιροὺς καὶ ἡμῖς καιροὺς. Καὶ ἄλλως. Εἰ ἐπὶ πλείον, φησὶ, ἐκράτησεν ὁ πόλεμος τῶν ῥωμαίων ὁ κατὰ τῆς πόλεως, ἅπαντες οὖν ἀπωλότο οἱ Ἰουδαῖοι πᾶσαν γὰρ σάρκα ἐταῦθα τὴν Ἰουδαίαν λέγει.

^{23–24}) Τότε ἐὰν τις ὑμῖν εἴπῃ. Τότε οὐκ ἔστιν ἐμφαντικὸν τοῦ μετὰ τοῦ ἐνθάδε, ἀλλὰ μόνον καιροῦ παραστατικόν, καὶ ὅτι τὰ ἐρηθισμένα μέλλει γίνεσθαι· οὐ γὰρ τὸν μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ σημαίνει χρόνον, ἀλλὰ τὸν πρὸ τῆς συντελείας· τότε τοίνυν πρὸ τῆς τοῦ ἀντιχρίστου παρουσίας ἔσονται αὐτοῦ πρόδρομοί τινες, ψευδόχριστοι, καὶ ψευδοπροφῆται, σημεῖα ποιοῦντες ἐκ φαντασίας δαιμόνων, διαπαύσαντες τοὺς τῶν ὁρώτων ὁφθαλμοὺς, πρὸς τὸ ἀπατῆσαι τινάς, ὥστε εἰ μὴ νήψωσι, καὶ οἱ δίκαιοι ἀπατῶνται.

^{25–27}) Ἰδοὺ προεῖρηκα ὑμῖν. Ὁ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι. Ἐὰν ἐλθῶσιν οἱ ἀπαταῖνες λέγοντες· ὅτι ἦλθεν ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστὶ κρυπτόμενος, ἢ ἐν οἰκίᾳ, μὴ ἀπατηθῇτε· ὥς περ γὰρ πᾶσι κατὰ δόλόν ἐστιν ἡ ἀστραπὴ, καὶ οὐ χρῆζει τοῦ κατασημαίνοντος, οὕτως καὶ ἡ τοῦ Χριστοῦ παρουσία. Καὶ ὥς περ ἐπὶ νεκρῷ ζῶω οἱ ἄετοί καταρᾶσσονται, ἵνα τραφῶσιν, οὕτω καὶ τοῦ Χριστοῦ ὁφθέντος συναχθήσονται πάντες οἱ ἄετοί, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐρεθίζονται. Οὐ γὰρ ὥς περ ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ παρουσίᾳ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον ἐποίετο τὴν μετάβασιν διὰ τὴν σάρκα, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας ἔσται· ἀλλ' ἐν ῥηπὶ ὁφθαλμοῦ πᾶσι κατὰ δόλόν ἐσται ἡ παρουσία αὐτοῦ ὡς ἀστραπῇ.

^{29–35}) Ἐνθάδε μετὰ τὴν θλίψιν. Μετὰ τὴν πολλὴν ταραχὴν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀντιχρίστου, καὶ τῶν ψευδοπροφητῶν ὁ ἥλιος ἀφανισθήσεται, οὐκ ἀφανισθήσεται. Τίς

nek, és szoptatóknak ama napokban. ²⁰ Imádkozzatok hát, hogy futástok ne legyen télen se szombat-napon. ²¹ Mert nagy szorongatás lesz akkor, milyen nem volt a világ kezdetétől mostanig, se nem lesz. ²² És ha meg nem rövidítették volna ama napok, egy ember sem menekülhetne; de a választottak miatt megrövidítettnek ama napok. ²³ Akkor, ha valaki mondandja nektek: ime itt a Krisztus, vagy ott; ne higgyétek. ²⁴ Mert támadnak álkrisztusok, és hamis proféták; és nagy jeleket és csodákat visznek véghez, úgy hogy tévedésbe hozzák, ha lehetséges, a választottakat is. ²⁵ Ime előre megmondtam nektek. ²⁶ Ha tehát mondandják nektek: Ime, a pusztában van: ki ne menjetek; ime a rejtekekben: ne higgyétek. ²⁷ Mert valamint a villám keleten támad, és nyugatig látszik: úgy lesz az ember fiának eljövetele. ²⁸ A hol tudniillik a test lesz, oda gyűlnek össze a sasok is. ²⁹ Mindjárt pedig

^{20–22}) A telet azért hozta föl, mert az idő bajt, nehézséget okoz; a szombatot pedig törvényes tekintélye miatt; ugyanis a zsidók se szombaton nem mertek futni, a törvény miatt, se télen a nehézség miatt. Lesz pedig akkor szorongatás, az az: vagy a világ végén, vagy Jeruzsalem tönkretűnésakor; minthogy a római hadiaknak meg volt parancsolva, hogy senkit a zsidók közül életben ne hagyjanak. Azonban az Isten, a választottak miatt, vagy is a tanítványok és hívők miatt nem engedte rögtön kiírtatni az egész zsidó-fajt. Vagy ezt mondja: ha elég hamar be nem vététt volna Jeruzsalem, el kellett volna veszni éhség miatt mindnyájoknak, kik benn voltak. A megrövidítést nem a tizenkét órai időről érti, hanem a csapások számáról a választottak miatt; vagy az antikrisztus országlásának idejéről a világ végén, mikép Dániel írja: Az időt, az időket, és az idő felét. Vagy másképp: Ha továbbá tartott volna a romajak háborúja a város ellen: a zsidók mind elvesztek volna; az egész emberiség, vagy „minden ember“ alatt itt a zsidókat érti.

^{23–24}) „Akkor, ha valaki mondandja nektek.“ Az „akkor“ nem az előbbieket után azonnal következő időt jelenti, hanem csak azt az időt, melyben a mondandók történni fognak; mert nem a Jeruzsalem bevételé után történendőről szól, hanem a világ vége előtti időről. Akkor tehát, az antikrisztus eljövetele előtt lesznek némi előzmények, álkrisztusok és hamis proféták, kik csodákat visznek véghez, az ördögök szemfényvesztésével rászédvén a nézők szemeit, s elcsábítanak némelyeket, úgy hogy az igazak is eltántorítottak, ha nem vigyáznak.

^{25–27}) „Ime előre megmondtam nektek.“ A mit mond, ide megy ki. Ha eljönnek a csábítók, mondván: hogy eljött a Krisztus, hanem a pusztában van elrejtve, vagy a házban, meg ne csalattassatok; mert mikép a villám valamennyinek nyilvános, és nem kell azt mutogatni: úgy a Krisztus eljövetele is. És valamint a holt állatra a sasok leszállanak, hogy tápláltassanak: hasonlóan, midőn a Krisztus megjelenik, összesereglenek mind a szentek, és vele lesznek. Nem úgy lesz a második urjövetkor, mint az elsőnél, midőn helyről helyre tette a vándorlást a test miatt: hanem egy pillanat alatt valamennyinek nyilvános lesz eljövetele, mint a villám.

^{29–35}) „Azonnal a szorongatás után.“ Az antikrisztus és a hamis proféták idejének sok háborúsága után a nap elsötétedik, nem enyészik el. Mert mi szükség van

τισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ-
τῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. ³⁰ Καὶ
τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν
τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς
γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον
ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ δυνάμεως καὶ
δόξης πολλῆς. ³¹ Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐ-
τοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν
τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπὸ
ἀκρῶν οὐρανῶν ἕως ἀκρῶν αὐτῶν. ³² Ἀπὸ δὲ τῆς
σικκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν ἴδῃ ὁ κλάδος
αὐτῆς γίνεσθαι ἀπαλὸς καὶ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώ-
σκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. ³³ Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν
ἴδῃτε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ
θύραις. ³⁴ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γε-
νεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. ³⁵ Ὁ οὐρα-
νὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρ-
έλθωσιν. ³⁶ Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας
οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ
ὁ πατὴρ μου μόνος. ³⁷ Ὡς περὶ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ

γὰρ εἶτι τοῦ ἡλίου, ἡ τῶν ἀστέρων χρῆμα, νεκρὸς οὐκ
οὕσης, τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ὁφθέντος; Τότε καὶ αἱ
δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται· τῆς γὰρ κρίσεως
πρὸς τὸ δοκοῦν τῷ Θεῷ ἀνακαινισμένης, ὁρῶντες οἱ ἄν-
γелоι τὸν μετασχηματισμὸν, καὶ τοὺς ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι
τότε λόγον ἀπαιτούμενους, ὧν ἐπραξαν, φοβήσονται, καὶ
θρονηθήσονται. Τότε δὲ καὶ ὁ σταυρὸς φανήσεται ἐν τῷ
οὐρανῷ λάμπων ὑπὲρ τὸν ἥλιον· δείκνυσιν δὲ καὶ τὰ τοῦ
ἰδίου σώματος τραύματα πρὸς ἐλεγχον τῶν ἰον οὐδαίων, καὶ
τότε θρηνησονται καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ ὡς μὴ
χρείας οὕσης κατηγορίας. Ἀποστελεῖ δὲ τοὺς ἀγγέλους αὐ-
τοῦ ἐπισυνάξει τοὺς ἁγίους, καὶ τοὺς ἐκ νεκρῶν ἀναστάν-
τας, ὥστε ἀπαντῆσαι αὐτοῖς ἐν νεφέλαις. Εἶτα διὰ τῆς
παραβολῆς τῆς σικκῆς διδάσκει, ὅτι οὐκ ἐνθὺς ἀρχομένου
τῶν σημείων ἐστὶν ἡ συντέλεια, ἀλλ' εἶτι καὶ χρόνος με-
ταξὺ τούτων, ὡς ἐπὶ τῆς ὀλύνθης τῆς σικκῆς καὶ τοῦ θέρους.
Ὅταν οὖν γῆσι ταῦτα γένηται, οὐ πολὺ τὸ μέσον τῆς συν-
τελείας καὶ παρουσίας τῆς ἡμέρας. Θέρος γὰρ ἐστὶ πνευματι-
κὸν ὁ μέλλον αἰὼν, διὰ τὴν γαλήνην τὴν μετὰ τὸν πῦρ
αἰῶνα, ἥτοι τὸν χειμῶνα. Γενεὰν δὲ ταύτην τοὺς πιστοὺς
λέγει, τοὺς ἀρξαμένους ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιδημίας, καὶ
διαμένοντας ἕως τῆς συντελείας· καὶ γὰρ πάντα ταῦτα
ἐκβήσεται, τὸντέστιν καὶ τὰ ἱεροσόλυμα ἀπολείπει, καὶ τὸ
πλεόν τῶν ἰουδαίων ἀφανισθήσεται, καὶ μένει ἡ γενεὰ τῶν
πιστῶν· ὁ οὐρανὸς γὰρ, καὶ ἡ γῆ μετατραπήσονται, οὐ
μὴν οἱ λόγοι μου.

³⁶ Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας. Διδάσκει
διὰ τοῦτον τοὺς μαθητὰς μὴ ζητεῖν πάντα μαρθάνει
ἅπερ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπεραναβαίνει γνώσιν· εἰπὼν γὰρ,
οὕτε οἱ ἄγγελοι, ἐπεσκόμισεν αὐτοὺς μαθεῖν, ὅπερ ἐκεί-
νοι ἀγνοοῦσι· μόνον δὲ τὸ πατρὶ ἀνατίθῃσι τὸ πρᾶγ-
μα, φοβερὸν αὐτῷ διὰ τοῦτον κατασκευάζων. Εἰ δὲ
λέγοιεν τινὲς ἀγγελοῖν τὸν υἱόν, λεκτόν, ὅτι πῶς οἶον
τί ἐστὶν ἀγγελοῖν τὴν ἡμέραν, ὃ τὰ πρὸ ὀλίγον ἐσόμενα
ἐγγνώστα, καὶ ὁ τῶν χρόνων ποιητὴς πῶς μέρος ἐλά-
χιστον τοῦ χρόνου ἀροῖ; πᾶσι μὲν οὖν εὐδελον, ὅτι
γινώσκει μὲν ὡς Θεός, ἀροῖ δὲ ὡς ἄνθρωπος· ἥτοι
διὰ τὸ αἰσθητικῶς καὶ ἀπροόπτως ὁφθῆναι αὐτὸν εἰπε-
ν τοῦτο.

^{37—39} Εἰπὼν δὲ, ὅτι ὥς περὶ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις
τοῦ Νῶε, τρώγοντες, καὶ πίνοντες καὶ τὰ ἐξῆς, τὴν ἀνάστα-
σιν

αμα napok gyötrelme után a nap elsötétedik, és
a hold nem bocsátja ki fényét, és a csillagok le-
hullnak az égről, és az egek erei megindulnak.
³⁰ És akkor tűnik föl az ember fiának jele az égen,
és akkor keseregnek a föld minden nemzetségei,
s látni fogják az ember fiát eljönni az ég felhői-
ben, nagy hatalommal és dicsőséggel. ³¹ És el-
küldi angyalait a kürt nagy harsogásával, kik
összegyűjtik választottjait a négy szélről, az ég
végétől annak határáig. ³² Azonban a fügefától
tanuljatok hasonlatot. Mikor annak ága már
gyenge, és levelei kifakadtak: tudjátok, hogy
közel van a nyár. ³³ Ugy ti is, midőn mind
ezeket meglátjátok, tudjátok, hogy közel van
az ajtónál. ³⁴ Bizony mondom nektek, el
nem mulik e nemzedék, míg mind ezek meg
nem lesznek. ³⁵ Az ég és a föld elmúlnak:
de az én szavaim el nem múlnak. ³⁶ Azt a
napot azonban vagy órát senki sem tudja,
még a mennyei angyalok sem, hanem csak
maga az én Atyám. ³⁷ Valamint Noe idejé-

azután a napra, vagy a csillagokra, ha már nincs éj, az
igazság napjának föltámadása után? Akkor az egek erei
is megindulnak. Ugyanis, miután a teremtmények Isten
tetszése szerint megújulnak, látván az angyalok az átvál-
tozást, és az embereket Ádámtól akkorig, a mint számot
kötelesek adni cselekedeteikről: megrémülnek és fölhábo-
rodnak. Akkor azután a kereszt is megjelenik az égen,
napnál jobban fényeskedvén. Megmutatja egyszersmind
tulajdon testének sebeit a zsidók megfeddésére, s akkor
sirnak és keseregnek minden nemzetségek, úgy, hogy nem
lesz szükség vádolásra. Elküldi továbbá angyalait össze-
gyűjteni a szenteket, és a halottakból föltámadókat, hogy
eléje menjenek a felhőkben. Azután a fügefa példázata
által tanítja azt, hogy nem mindjárt a jelek kezdetére
lesz a világ vége, hanem ezek között lesz még időköz,
valamint a fügefa zsengeje és a nyár között. Mikor
tehát ezek történnek, ugymond, már nem sok idő
van a világ vége és az én eljövetelem között. Tud-
nillik szellemi nyár a jövő világ, azon derű miatt,
mely a mostani világ, vagy tél után következik.
„Ezen nemzedék“ alatt a hívőket érti, kezdve az
ő eljöveteletől a világ végeig; mert ezek mind meg-
történnek, az az: Jeruzsalem elvész, és a zsidófaj-
nak többsége elenyészik, de a hívők nemzetsége fön-
marad. Az ég és a föld elváltoznak, de nem az én
szavaim.

³⁶ „Azt a napot és órát.“ Ez által arra tanítja a
tanítványokat, hogy ne kívánjanak mindent tudni, melyek
az emberi tudalmat túlhaladják. Ugyanis mondván, hogy
még az angyalok sem tudják, elhallgattat velők olyan
tudványt, a mit azok se tudnak. Egyedül az Atyának
tulajdonítja a dolog tudását, mi által félelmesnek nyil-
vánítja. Ha pedig valaki felhozná, hogy a fiu sem tudja,
azt kell válaszolni, miszerint ha a fiu jól tudja a kevéssel
előbb történendőket, mikép volna neki a nap ismeretlen?
és a ki az időnek szerzője, hogyan volna annak legkisebb
részecskéje előtte elrejtve? Világos tehát mindnyájunknak,
hogy tudja mint Isten, de nem tudja mint ember. Vagy: a
rögtöni, és előre nem látott megjelenése miatt mondta ezt.
^{37—39} Midőn mondja: „Mikép Noe idejében ettek és
ittak“ stb. a meglepő és véletlen eljövetelel szól. Pál

Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ³⁸ Ὅσπερ γάρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐγκαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, ³⁹ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἤλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ⁴⁰ Τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· εἰς παραλαμβάνεται, καὶ εἰς ἀφίεται. ⁴¹ Ἄνὸ ἀλήθινος ἐν τῷ μύλωνι μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. ⁴² Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. ⁴³ Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης ποία φυλακὴ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυγῆναι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. ⁴⁴ Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἑτοιμοὶ ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. ⁴⁵ Τίς ἄρά ἐστιν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ δίδοναι αὐτοῖς τὴν τροφήν ἐν καιρῷ; ⁴⁶ Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὕρησιν ποιοῦντα οὕτως. ⁴⁷ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ

αὐτοῦ καὶ ἀπροσδοκῆτον παρουσίαν ἐσήμεν· καὶ γὰρ καὶ ὁ Παῦλος τοῦτό φησι, ὅτι ὅταν λέγωσιν, εἰρήνη, καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνιδίως αὐτοῖς ἐφίσταται ὀλεθρὸς, ὥσπερ ἡ ὥδιν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ. Καὶ εἰ τροφή, πῶς θλίψις; εἴπε γὰρ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων τροφή τοῖς ἀναισθητοῖς δικαίμοις, θλίψις δὲ καὶ ἀθηνία τοῖς δικαίοις· ὅθεν δεικνύται, ὅτι τοῦ ἀντιχρίστου ἐλθόντος τὰ τῶν ἀετοῦν ἡδονῶν παρατιθήσεται ἐν τοῖς παρρημοῖς, ἵνα τῆς οἰκίας ἀπογνώσῃ σωτηρίας. Ὅσπερ γὰρ τῆς κιβωτοῦ γινόμενης οὐκ ἐπίστευον, φησι, ἀλλὰ προέκρινον μὲν ἐν μέσῳ τὰ μέλλοντα προανακηρύττοντα κακά, ἐκείνοι δὲ ὁρώμενοι αὐτὴν, ὡς οὐδενὸς ἐσομένου δεινοῦ οὕτως ἐτρέφον οὕτω καὶ νῦν. Φανερὸν μὲν ὁ ἀντιχρίστος, μετ' ὃν ἡ συντέλεια καὶ αἱ κολάσεις, καὶ αἱ τιμωρίαι αἱ ἀφόρητοι, οἱ δὲ τῇ κακίᾳ συνεχόμενοι οὐδὲ αἰσθήσονται τοῦ φόβου τῶν ἐσομένων δεινῶν.

⁴⁰⁻⁴¹ Τότε φησι δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ· εἰς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφίεται. Ἀγρόν μὲν ἐκάλεσε τὸν κοσμὸν, παραλαμβάνεται δὲ ὁ σωζόμενος, ἀφίεται δὲ ὁ κρινόμενος. Ἄνὸ φησι ἀλήθινος ἐν τῷ μύλωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. Ἀληθοῦσας μὲν ἐκάλεσε τοὺς ἐν πτωχείᾳ διάγοντας. Ὁ δὲ Λουκᾶς καὶ δύο ἐπὶ τῆς κλήσης εἶπεν, ὅπερ σημαίνει τοὺς ἐν πλούτῳ ὄντας. Μανθάνομεν οὖν ἐκ τούτου ὅτι καὶ πτωχοὶ καὶ πλούσιοι, καὶ δοῦλοι, καὶ δεσποταὶ παραλαμβάνονται, καὶ ἀφίεται, καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς ἀξίας καὶ ἀπ' ἐκείνης. Διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, γρηγορεῖτε, βουλόμενος ἐναγωνίους εἶναι διηγεῖται.

⁴³ Τὸ δὲ εἰ ἦδει ὁ οἰκοδεσπότης, τοῦτο δηλοῦ εἰ ἦδεισαν φησι οἱ πολλοί, πότε ἀποθανοῦνται, πάντως ἂν κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐσπουδάσαν μετανοῆσαι· ἵνα οὖν μὴ ἐν ἐκείνῃ μόνῃ σπουδάσωσι, διὰ τοῦτο οὐ λέγει, οὔτε τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν, οὔτε τὸν ἐκείστου θάνατον, ἀλλ' ἡμᾶς βουλόμενος τοῦτον προσδοκᾶν, καὶ ἰγωνίζεσθαι.

⁴⁴⁻⁴⁷ Τίς ἄρά ἐστιν ὁ πιστὸς δοῦλος. Ἀρμόζει ὁ λόγος κατὰ πάντος τοῦ ἐμπιστευθέντος τί παρὰ Θεοῦ, εἴτε χρῆματα, εἴτε ἀρχήν, εἴτε λόγον, εἴτε ἄλλην δυναστείαν. Ἄνὸ δὲ ἀπαιτεῖται ὁ οἰκονόμος, πίστιν, καὶ φρόνησιν, ἵνα μήτε κλέψῃ τὰ δεσποτικά, ἀλλὰ καὶ δεόντως αὐτὰ δαπανᾷ· γὰρ πιστὸν λέγει τὸν ὁρθῶς διδάσκοντα, φρόνιμον δὲ τὸν

ben, úgy lesz az ember fiának eljövétele is.

³⁸ Mert valamint a vizözön előtti napokban ettek, és ittak, házasodtak, és kiházásítottak azon napig, melyen Noe bement a bárkába; ³⁹ és nem ismerték föl, míg el nem jött a vizözön, és elvitte mindnyájokat: úgy lesz az ember fiának eljövétele is. ⁴⁰ Akkor ketten lesznek a mezőn: az egyik fölvetetik, a másik elhagyatik. ⁴¹ Két nőcseléd örül a malomban; az egyik fölvetetik, és a másik elhagyatik. ⁴² Virraszszatok tehát, mert nem tudjátok, mely órában jő el Uratok. ⁴³ Azt pedig tudjátok, hogy ha tudná a házi gazda, mely őrszakban fog az orzó jönni, bizonyára ébren volna, és nem engedné átfuratni házát. ⁴⁴ Azért ti is készen legyetek; mert a mely órában nem vélitek, eljő az ember fia. ⁴⁵ Valljon kicsoda a hű és okos szolga, kit Ura az ő háznépe fölé helyzett, hogy annak idején eledelt osszon nekik? ⁴⁶ Boldog az a szolga, kit Ura, midőn eljő, így cselekedni tapasztal. ⁴⁷ Bizony mondom nektek, hogy min-

is ugyan ezt mondja, t. i. midőn azt állítják, béke és biztonság, akkor a veszedelem rögtön eléri őket, valamint a fájdalom a nehézkest. De ha kéljélsz lesz, mikép lesz helye a szorongatásnak? hisz azt mondta: Ama napok szorongatása után. A kéljévezet az érzéketlenek részéről lesz, szorongatás pedig és szomorúság az igazak részéről. Miből kitűnik, hogy az antikrisztus eljövételekor a gonoszak rút gyönyörökbe merülnek, saját üdvösségük elejtésével. Mert valamint a bárka elkészülésekor nem hittek, ugymond, jóllehet ott állott köztük a jövő veszélyek hirdetője, s annak látására is, mintha semmi félelmes nem fogna lenni, kéljélegtek: ugy most is. Megjelenik ugyan az antikrisztus, s utána a világ vége, a büntetés, és kimondhatlan fenyítés: de a kik gonoszság rabjai, nem is érzik a jövő rémitő dolgok félelmét.

⁴⁰⁻⁴¹ „Akkor, ugymond, ketten lesznek a mezőn egyik fölvetetik, és a másik elhagyatik.” Mezőnek a világot nevezte, fölvetetik pedig a ki üdvözülni, s elhagyatik, a ki elkárhozik. Két nőcseléd fog, ugymond, őrteni, egyik fölvetetik, a másik elhagyatik. Örülőknek nevezte a szegénységben élőket. Lukács azonkívül említ kettőt, kik egy ágyban fekszenek, a mi gazdagokat jelent. Ebből tehát tanuljuk, hogy szegények és gazdagok; szolgák és urak vétetnek föl, és elhagyatnak mind ebből, mind a másik rendből. Az által: „Örködjete” harcra késznek kíván bennünket lenni mindig.

⁴³ „Ha tudná a házi gazda” annyit tesz: ha tudnák sokan, ugymond, mikor halnak meg, mindenkép iparkodnának amaz óra táján megtérni. Hogy tehát ne csak egyedül akkor iparkodjanak, azért nem tudatja, se a világ végét, se kinek-kinek a halálát, akarván hogy szüntelen várakozzunk, és harcoljunk.

⁴⁴⁻⁴⁷ „Kicsoda tehát a hű szolga?” Illik a példázat mind arra, a kire Istentől valami bízott, akár jószág, akár uralkodás, akár tanítás, vagy másféle hatalom. Kettő kívántatik pedig az ügyviselőtől, hűség, és okosság: hogy ne lopjon az uráéból, hanem inkább becsületesen kezelje. Vagy hívnek azt mondja, a ki igazán tanít; okosnak

καταστήσει αὐτόν. ⁴⁸ Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δούλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν ⁴⁹ καὶ ἄρξῃται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τῶν μεθυνόντων ⁵⁰ ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκεῖνου ἐν ἡμέρᾳ, ἣ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ᾧ ἡ οὐ γνώσκει ⁵¹ καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσεται ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βογγημὸς τῶν ὀδόντων.

den vagyona fölé helyezi őt. ⁴⁸ Ha pedig ama gonosz szolga magában azt mondanja: késik Uram eljönni; ⁴⁹ és kezdi verni szolga-társait, azután enni és inni a részesekkel: ⁵⁰ eljő ama szolgának Ura a napon, melyen nem várja, és az órában, melyet nem tud; ⁵¹ és fölcsatolja őt, és részét a képmutatókkal adja ki; ott sirás lesz és a fogak csikorgatása.

CAPUT XXV.

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. ² Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνημοι, καὶ πέντε μωραὶ. ³ αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. ⁴ αἱ δὲ φρόνημοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν. ⁵ Χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύστασαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. ⁶ Μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχασθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. ⁷ Τότε ἡρέθη-

Akkor hasonló lesz a mennyek országa tíz szűzhez, kik vevén lámpáikat, kimentek a vőlegény elé. ² Őt közülük eszes volt, és öt esztelen. ³ Ezek az esztelenek vevén lámpáikat, nem vettek magukkal olajt: ⁴ az eszesek pedig vittek olajt edényeikben. ⁵ Mivel pedig a vőlegény késett, szunyadoztak mindnyájan és elaludtak. ⁶ Azonban éjfélkor kiáltás lőn: Ime jó a vőlegény, menjetek eléje. ⁷ Akkor fölkeltek ama szűzek mindnyájan, és föl-

μὴ παραφερόμενον ταῖς τῶν αἰρετικῶν μωρολογίαις, ἀλλὰ διακρίνοντα τὸ ἀληθὲς τοῦ λόγου, τὸν εἰδὸτα, πότε δεῖ ἐλθεῖν, ἐπιτιμῆσαι, παραιτεῖσθαι. Μακαρίζει δὲ αὐτὸν ὡς φρόνιμον καὶ σπουδαῖον.

⁴⁸⁻⁵¹) Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δούλος. Ἐτι ὁ λόγος κατὰ τῶν ἡγουμένων, τῶν ἐν τρηφαῖς σχολάζοντων κακὸν γὰρ, καὶ ποτηρὸν δούλου ὀνομάζει τὸν ἀμελῆ διδάσκαλον, ὃς διὰ τὸ ἀπεῖναι τὸν κριτὴν, καὶ μὴ ὁρᾶσθαι διὰ τὸ ἡρεξιακόν, τύπτει πικρῶς τοὺς ἐπὶ χεῖρα, καὶ συναμείγνεται τοῖς φιλοσάκκοις. Διὰ δὲ τοῦ τύπτεσθαι τινὰς ἐξ αὐτοῦ δείκνυσιν τοὺς κατὰ ψυχὴν βλαπτομένους ἐκ τῆς τῶν ἡγουμένων τρηφῆς. Ὑποκριτὰς δὲ φησι τοὺς τὰ ὁρθὰ μὲν διδάσκειν πευρομένους, δὲ ὦν δὲ ποιοῦσι καταβλάπτουσι πλεῖον τοὺς μαθητευομένους.

¹⁻⁴) Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Παρθένοις παραεικάζεται τοὺς τῶν λαῶν ἡγουμένους. Δεῖ γὰρ ἀσπίλον εἶναι τὸν ἱερεῖα ψυχῇ καὶ σώματι. Δέκα δὲ καλεῖ παρθένοις τὸν πάντα βίον, ἐν ᾧ ἀποτέμει καὶ φρονίμω καὶ μωρᾷ ψυχῇ. Τὸ δὲ ἐξελεῖν πᾶσας σὺν ταῖς λαμπάσαις δείκνυσιν, ὅτι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ κατεφωτισθήσαν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, φρικτοὺς τὲ καὶ ἐμψύτοις νόμοις, καὶ τοῖς διὰ Μωσέως γραπτοῖς, καὶ πάντες προέβητο ἀρεταῖς Θεοῦ τοῦτο γὰρ ἡ ἀπάντησις καὶ συναρτῆσαι τῷ νυμφίῳ πατριῶς. Λαμπάδας δὲ φησὶ τὸ τῆς παρθενίας χάρισμα, τὸ καθαρὸν τῆς ἀγιοσύνης. Αἱ οὖν φρόνημοι πρὸς τῇ παρθενίᾳ αὐτῶν καὶ τῇ πίστει εἰχον ἔργα ἐνάρετα, ἀπὸ οὐκ εἶχον αἱ μωραὶ. Ἐλαιον οὖν νοητέον τὴν ἀγαθὴν φιλοστομίαν, καὶ τὴν πρὸς τοὺς διουμένους φιλανθρωπίαν, ὃ οὐκ ἔχουσιν οἱ ἀργοὶ πάσης ἀγαθοειρίας, καὶ οὐκ ἐκλάμπει ἐν αὐτοῖς ὁ θεῖος φωτισμός.

⁵⁻⁸) Τὸ χρονίζει δὲ τὸν νυμφίον δηλοῖ τὸν οὐκ ὀλίγον χρόνον ἐσόμενον τοῦ ἀναιρεῖν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἐκάθευδον τὸν θάνατον τὸ δὲ περὶ μέσας νύκτας γένεσθαι τὴν κραυγὴν, ὅτι ἐν νυκτὶ ἡ ἀνάστασις γίνεται. Τί δὲ βοῶσιν αἱ σαλπιγγες; ὁ νυμφίος ἔρχεται, νυμφῶν οὖν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν διὰ τὸ λαμπρὸν καὶ ἐνφρο-

pedig, a ki nem kapkod az eretnekek tévtanai után, hanem megkülönbözteti a tan vagy beszéd igazságát, s ki tudja, mikor kell dorgálni, fenytetni, inteni. Boldognak mondja, mert okos és szorgalmas.

⁴⁸⁻⁵¹) „Ha pedig mondja a gonosz szolga:” A tanítás még az elüljáróról szól, kik kéjelgésben hivaikodnak. Tudnillik rossz, és gonosz szolgának mondja a gondatlan tanítót, a ki a bíró távolléte miatt, s mivel nem láttatik, mert türelmes, keményen veri alattvalóit, és, összevegyül a kéjelgőkkel. Némelyek verése által jelenti a lelki megsejtetteket az elüljárók kéjelgése miatt. Képmutatóknak mondja azokat, kik igazakat akarnak ugyan tanítani, de a miket cselekedeznek, azok által még inkább ártanak a tanítványoknak.

¹⁻⁴) „Akkor hasonló lesz a mennyek országa.” Szűzekhez hasonlítja a népek elüljáróit. Tudnillik szeplőtelennek kell lenni a papnak testre és lélekre nézve. Tíz szűz által jelenti az egész világot, melyet okos és balgatag lelkekre oszt. Hogy mindnyájan kimennek lámpáikkal, azt jelenti, hogy minden lélek meg van világosítva Istentől természeti s veleszületett törvények által, és Moysesnek írott parancsolatai által, s hogy mindnyájok föltétele: tetszeni Istennek, mert ezt jelenti a vőlegény elé menés, és annak honi szokás szerinti fogadtatása. Lámpák által jelöli a szüzesség ajándokát, a szent élet tisztaságát. Az okos szűzek tehát szüzességük, és hitük mellett erényes cselekedeteket is birtak, melyek nélkül az esztelenek szükkölködtek. Olaj alatt tehát a jó cselekvést, és a szükkölködők iránti jótékonytságot kell érteni, mely nem sajátjuk azoknak, kik minden jónak gyakorlását elmulasztják, kikben nem is fénylik az isteni megvilágítás.

⁵⁻⁸) A vőlegény késlekedése jelenti, hogy nem kevés idő lesz az ő országának megjelenéséig. Az alvás halálra mutat, az éjfél-táji kiáltás pedig az éjjel történendő föltámadásra. Mit harsog tehát a kürt? „A vőlegény jó.” Menyegző alatt tehát értetik a menyországot, mert fényes, és örömmel teljes; a vőlegény pedig maga a mi

σαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. ⁸ Αἱ δὲ μορὰι ταῖς φρονήμοις εἶπον· Δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ⁹ Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι· Μήποτε οὐκ ἀρκέσει ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. ¹⁰ Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος· καὶ αἱ ἑτοιμοὶ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ¹¹ Ὑστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι· Κύριε, κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν. ¹² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶθα ὑμᾶς. ¹³ Γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οὔδατε τὴν ἡμέραν, οὐδὲ τὴν ὥραν. ¹⁴ Ὡς περ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ¹⁵ Καὶ ὃ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ὃ δὲ δύο, ὃ δὲ ἓν ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. ¹⁶ Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, ἐργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ¹⁷ Ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ

σύνῃς μετόν. Νυμφίος δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τότε αἱ μὲν φρόνιμοι λαμπρότερον ἐποίησαν τὸ τῆς παρθενίας κάλλος· πρὸς τὸν ἐλαίον καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπιφερόμεναι, αἱ δὲ θάτερον λειπούμεναι στεγναί εἰσι. Τὸ δὲ αἰτῆσαι τὰς μορὰς καὶ μὴ λαβεῖν παρὰ τῶν φρονήμων δηλοῖ, ὅτι οὐδεὶς ἡμῶν ἐκ τῶν ἐκ τῶν ἔργων προδοθέντων προστεῖναι δύνησεται.

^{9—13} Πέμπονσι δὲ αὐτὰς πρὸς τοὺς πωλοῦντας, οἵτινες εἰσὶν οἱ πέντες ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἐνισκόμενοι, οἳ ἐν τῷ μέλλοντι ἐτοιμῶς οὖν ἐνόντων τούτων ἀπελθεῖν, οὐ συνεχώρησεν ὁ καιρὸς τῶν βεβιωμένων ποιοῦμενος τὴν ἐξέτασιν· καὶ γὰρ φιλόανθρωποι γενόμεθα μετὰ τὸ ἀπελθεῖν, οὐδὲν κερδήσομεν. Αὐτὸ αἱ μὲν φρόνιμοι συνεσῆλθον, αἱ δὲ μορὰι ἔξω ἔμειναν, διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὰς τῆς ἐνθέου πολιτείας τὸ πειρασμός. Καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα· εἰκε δὲ αὐτὴ ἡ παραβολὴ καὶ ἡ ἐξῆς τῇ τοῦ πιστοῦ δούλου, καὶ τοῦ ἀγνώμονος. Συμπέρασμα δὲ τοῦ λόγου παντὶ καιρῷ παρεσκευάσθαι πρὸς τὴν ἐξόδον, καὶ αἱ αὐτὴν παραβολὴς ἐπιτηδεῖν.

^{14—17} Ἄνθρωπος ἐστὶν ὁ Χριστός· ἀποδημία ἡ εἰς οὐρανὸν ἀνόδος μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅτε καὶ παρέδωκε τοῖς μαθηταῖς τὰ σινοῦρα μυστήρια· ἡ ἀποδημία καλεῖ τὴν ἑαυτοῦ μακροθυμίαν, καὶ ἐπειδὴ πάντες ἐργάται ὑπάρχοντες, πρὸς πάντας διαλέγεται, πρὸς ἀρχοντίας τε, καὶ ἀρχομένους, πρὸς δεσπότης καὶ δούλους, πρὸς σοφοὺς καὶ ἰδιώτας.

Τάλαντα δὲ εἰσὶν ἡ ἐκάστον δύναμις, ἣν ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐν προστασίᾳ, εἴτε ἐν χρήμασιν, εἴτε ἐν διδασκαλίᾳ, εἴτε ἐν οἰκῷ ποτε πράγματι τοιοῦτω· καὶ γὰρ τάλαντόν ἐστι τὸ διδασκαλικὸν χάρισμα, ὃ ἐπιστεφύθησαν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν πρόεδροι, ἕκαστος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως αὐτοῦ. Τὸ δὲ εἰπεῖν τὸν μὲν, ὅτι πέντε μοι τάλαντα δέδωκεν, τὸν δὲ, ὅτι δύο, τὴν ἐνγνωμοσύνην ἑαυτῶν ἐμφέρουσιν, καὶ ὅτι παρ' αὐτοῦ λαβόντες τὴν ἀπορροὴν τῆς ἐργασίας, πολλὰν χάριν ὁμολογοῦσιν αὐτῷ, τὸ πᾶν αὐτῷ λογιζόμενοι. Καὶ δούλοι λέγονται, οἱ πιστεῦσαντες ἐν φόβῳ καὶ πᾶν εἶδος ἀρετῆς ἐπιδεικνύμενοι καὶ πολλοὺς ὠφελίσαντες προσάγονται αὐτοῖς τῷ Χριστῷ ὡς διπλασιασάντες τὸ δοθεῖν, ἐξ οὗ καὶ ἄλλους ἐσωσαν.

ἐκесίtek lámpáikat. ⁸ Az esztelenek pedig az okosoknak mondták: Adjatok nekünk olajtokból, mert a mi lámpáink elaluszhatnak. ⁹ De az eszesek felelének, mondván: Netalán ne legyen elég nekünk és nektek: inkább menjetek az árulókhoz, és vegyetek magatoknak. ¹⁰ A mint pedig azok elmentek venni, jött a vőlegény, és a kik készen voltak, bementek vele a menyegzőbe, és az ajtó bezáratott. ¹¹ Azután jönnek a többi szűzek is, mondván: Uram, Uram, nyisd fel nekünk! ¹² Ő pedig felelvén monda: Bizony mondom nektek, nem ismerlek benneteket. ¹³ Virrasszatok tehát; mert nem tudjátok a napot, se az órát. ¹⁴ Valamint az elutazó ember előhívá saját szolgálait, és általa nekik vagyont. ¹⁵ És egynek öt talentumot adott, másnak kettőt, másnak ismét egyet, kinek-kinek tulajdon ereje szerint, és azonnal elindult. ¹⁶ Elmenvén pedig, a ki öt talentumot vett által, kereskedett avval, és más öt talentumot szerzett. ¹⁷ Hasonlag, a ki kettőt, az is nyert rajta más ket-

Urunk Krisztus Jezus. Akkor az okosak fényesebbé teszik a szüzesség szépségét, az olajhoz erényeket is hozván magukkal: a kik pedig valamelyiket elhagyják, komoran bánkodnak. Avval, miszerint a balgatók kérnek és nem nyernek az okosaktól, jelenti, miszerint ott senki közölünk kölcsönzött művekkel nem boldogulhat.

^{9—13} Az árulókhoz küldik őket (az okosak), az az a szegényekhez, kik e világon, s nem a jövőben találtak; azok tehát készek voltak ugyan elmenni, de nem engedé az idő; mert a mult életéről kívántatott a számadás; jóllehet kegyesek lennének ez élet után: avval mit sem nyerünk. Azért az eszesek a vőlegénnyel együtt bementek: az esztelenek pedig kívül maradtak, mert nem volt nekik az istenes élet fényessége. És bezáratott az ajtó. Hasonló ez a példázat, és a következő, ahhoz, mely a hű és gonosz szolgáról szól. A tanítás eredménye pedig ez: hogy minden időben készüljünk a halálra, és arra mindig jámborul figyeljünk.

^{14—17} Az ember maga a Krisztus; az elutazás pedig az ő menyemenetele föltámadása után, miután tanítványainak az égi titkokat általadta. Vagy elutazásnak jelöli az ő hosszas türelmét; s miután mindnyájan munkások vagyunk: valamennyinek szól, a fejedelmeknek és alattvalóknak; az uraknak és szolgálóknak; a bölcseknek és tudatlanoknak.

A talentumok azt jelentik, a mi kinek-kinek hatalmában van, melyet Istentől vett, akár pártfogást illetőleg, akár pénzt, akár tanítást, vagy bármi efféle dolgot. Talentum a tanítási ajándok is, melylyel meg vannak bízva az egyházi elöljárók, kiki hitének mértéke szerint. Midőn aztán egyik mondja: öt talentumot adott nekem; a másik, kettőt: jóindulatukat nyilvánítják s tőle levén a munkálkodásra alkalmat, nagy hálát fejtenek ki előtte, mindent neki tulajdonítván. (Jó) szolgálóknak mondatnak, kik félelemmel hittek és minden nemű erényt gyakoroltak, és soknak használván elvezetik azokat Krisztushoz, mintegy kettőztetvén az adományt az által, hogy másokat is üdvösségre vezettek.

αὐτὸς ἄλλα δύο. ¹⁸ Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν, ἀπελθὼν ὥρυσεν ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. ¹⁹ Μετὰ δὲ χρόνον πολλὸν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. ²⁰ Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων Κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ²¹ Ἐφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε κατεστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. ²² Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπε· Κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ²³ Ἐφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε κατεστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. ²⁴ Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον εἰληφώς, εἶπε· Κύριε, ἔγνω σε ὅτι σκληρὸς εἰ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· ²⁵ καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψε τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν. ²⁶ Αποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ἦδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα· ²⁷ ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. ²⁸ Ἀρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ

²³⁻²⁵) Τὸ δὲ εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου, σημαίνει, ὅτι τὴν πᾶσαν οἱ τοιοῦτοι κληρονομοῦσι μακαριότητα. Καὶ οὔτοι μὲν οἱ πιστοὶ δοῦλοι διπλασιάσαντες τὰ δοθέντα, καὶ χάριν ὁμολόγησαν· ὁ δὲ πονηρὸς δοῦλος οὐ μόνον οὐκ ἐδιπλασίασεν, ἀλλὰ καὶ κατηγορίαν προσήνεγκε λέγων ἔγνω σε ὅτι σκληρὸς εἰ ἄνθρωπος, καὶ τὰ ἐξῆς. Τοιοῦτον γὰρ ἡ πονηρία, σκοτοὶ τὸν λογισμὸν, καὶ κατὰ κρημνῶν ποιεῖ φέρεσθαι τὸν ἀπαξ τῆς ἐνθερίας ἐκτραπέτα ὁδοῦ.

Ὁ χῶσας τὸ τάλαντον ἐστίν, οἱ τῆς ἰδίας ὀφειλείας μόνον γερόμενοι, καὶ παρακατασχόντες τὴν ἐργασίαν αὐτοῖς λειτουργίαν, οἱ τοῖς γήϊοις ἐνασχοληθέντες, καὶ μηδὲν τῶν δέοντων ἐπιδειξάμενοι, ἀλλ' ἀφανῆ ποιήσαντες τὴν χάριν, οἱ καὶ τὰ ἔσχατα πείσονται, καὶ τὸν μὲν τὰ πέντε τάλαντα εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν παραπέμπει βασιλείαν, τὴν πολλὴν χαρὰν ἔχοντες ὁμοίως καὶ τὸν τὰ δύο τάλαντα λαβόντα τοῖς αὐτοῖς τιμὰ διὰ τὴν προθυμίαν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸ δοθὲν διπλασιάσαντα. Ἀγαθὸς δὲ καλεῖ διὰ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ὀφείλειαν. Διὰ δὲ τοῦ εἰπεῖν, ἐπὶ πολλῶν ἐστήμιεν τῶν ἐσομένων χαρισμάτων τὰς ὑπερβολὰς· οὔτοι γὰρ τῶν ἐτι μεζόνων ἀξιοθιήσονται, ὧν ἔχον ἐν τῷ τῶν βίῳ.

²⁶) Τὸ δὲ εἰπεῖν πονηρὲ δοῦλε, φοβεράν ἐμφαίνει τὴν ἀνανάκτησιν. Τὸ δὲ καταβαλεῖν δηλοῖ τὸ εἰπεῖν καὶ παραινέσαι, καὶ συμβουλεύσαι. Ἀργύριον δὲ καλεῖ τὰ λόγια τὰ τίμια, τραπεζίτας δὲ τοὺς ἀκούοντας, τόκον δὲ οὐ μόνον τὰ καταβληθέντα διὰ τῆς ἀκροάσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἔργων ἐπίδειξιν, καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ἀσθητῶν χρημάτων κολλεῖ νοῦτον γίνεσθαι, καὶ κατακρίνει τοὺς τοῦτο ποιοῦντας, ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν αὐτοὺς ὑπαιχθεῖται τοὺς τόκους.

²⁸⁻³⁰) Κελεύει δὲ τοῦ ἀρθῆναι τὸ τάλαντον, τοντίζει τὸ χάρισμα ἀπ' αὐτοῦ, καὶ προστεθῆναι τῷ ἔχοντι διὰ

τὸτ. ¹⁸ Α ki pedig egyet vett, elmenvén le-
ásta a földbe és elrejté urának pénzét. ¹⁹ Sok
idő múlva tehát jó ama szolgák ura, és szá-
mon kéri őket. ²⁰ És eljövén, a ki öt ta-
lentumot vett, előhozott más öt talentumot
mondván: Uram, öt talentumot adtál ne-
kem által, ime, más öt talentumot nyer-
tem rajtok. ²¹ S monda neki ura; Helye-
sen, jó és hív szolga! kevésben hív voltál,
sokat bizok rád: menj be urad örömébe.
²² Eljövén az is, ki két talentumot vett,
monda: Uram, két talentumot adtál nekem
által: ime más két talentumot nyertem raj-
tok. ²³ Monda neki ura: Helyesen, jó és hív
szolga: kevésben hív voltál, sokat bizok rád;
menj be urad örömébe. ²⁴ Eljövén pedig az
is, ki egy talentumot vett által, monda:
Uram! Ismertelek, hogy kemény ember vagy,
aratsz, hol nem vetettél, és gyűjtesz, hol
nem hintettél: ²⁵ félvén tehát, elmentem s el-
rejtettem talentumodat a földben: ime itt
van a tied. ²⁶ Felelvén ura, monda neki:
Gonosz és rest szolga! tudtad, hogy ara-
tok, hol nem vetettem; és gyűjtök, hol
nem hintettem: ²⁷ tartoztál tehát pénze-
met a pénzváltókhoz vinni, s én megjő-
vén kamattal elvittem volna magamét! ²⁸ Ve-

²³⁻²⁵) „Menj be urad örömébe“ annyit mond, mi-
szerint az ilyenek minden boldogságot örökölnék. Továbbá
a hív szolgák ugyan kettőztetvén az adományokat, hálát
is adtak: ellenben a gonosz szolga nem csak nem szerzett
kétannyit, hanem még váddal is lépett föl, mondván:
„Ismertelek, hogy kemény ember vagy, és a többi.“
Ilyen a gonoszság! elhomályosítja az okosságot, és ha-
nyatt-homlok ragadja azt, ki egyszer az egyenes uttól
eltért.

A ki elásta a talentumot, azokat jelenti, kik csak
maguk hasznára válván, és elmellőzvé a nekik kínált
szolgálatot, egyedül a földiekben hivatkozni, és semmi
szükségést nem végeznek, hanem gyümölcs nélkül elmu-
lasztják a kegyelmet, kik azután végső büntetésre kerül-
nek. Továbbá az, ki öt talentumot szerzett, a menyor-
szágba küldetik, hol sok az öröm; hasonlólag azt is, ki két
talentumot vett, hasonlóval jutalmazza a készség miatt,
mivel az is az adományt két annyira nevelte. Jóknak
nevezi, mivel az embertársak iránt hasznosak. Azon
kéttel: „sok fölé“ a jövőendő adományok bőségét jelenti,
mert ezek még nagyobbakat is vesznek, mint a miket ez
életben birtak.

²⁶) Ama mondattal: „Gonosz szolga,“ rémitő bo-
szonkodást nyilvánít. „Oda adni“ annyi, mint tanítani,
inteni, tanácsolni. Ezüstnek nevezi a szent beszédek;
pénzváltóknak a hallgatókat; a nyereségy pedig nem
csak az adományt, hallgatás által, hanem jelenti a
cselekedetek gyakorlását is. A látható jószággal (pénz-
zel) ugyan tiltja az ilyen eljárást, és kárhoztatja kik
azt teszik: de a szellemiekben a nyeresényeket is
ajánlja.

²⁸⁻³⁰) Elvéteti a talentumot, az az ajándékot tőle, s
annak parancsolja adatni, kinek van. Ez által azt mu-

ἰσθάνησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με ἐν φυλακῇ ἡμῃν, καὶ ἤλθετε πρὸς με. ³⁷ Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες· Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα, καὶ ἐδρεψάμεν; ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν; ³⁸ Πότε δέ σε εἶδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνόν, καὶ περιεβάλομεν; ³⁹ Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρὸς σέ; ⁴⁰ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς, ἐρεῖ αὐτοῖς· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐν τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. ⁴¹ Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἐκωνύμων· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ⁴² Επείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν ἐδύωσα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. ⁴³ Ξένος ἡμῖν, καὶ οὐ συνηγάγετέ με γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. ⁴⁴ Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοὶ λέγοντες· Κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; ⁴⁵ Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐν τούτων τῶν ἐλαχίστων,

ἐπάροχοι διὰ τοῦτο καὶ ἀδελφοί, τοὺς γὰρ τοιοῦτους μάλιστα εἰς ἀδελφότητα καλεῖ, τοὺς ἀγνώστους, τοὺς ἐν καταστροφῇ, οὐκ τοὺς μοιχοὺς μόνους λέγων, καὶ τοὺς τὰ ὄρη κατελιθίστας, ἀλλ' ἕκαστον πιστὸν, καὶ βιωτικὸν ἐπάρχη. Πεινῶν δὲ ἢ, καὶ λιμῶντων, καὶ γυμνός, καὶ ξένος, πάσης αὐτὸν ταύτης τῆς ἐπιμελείας ἀπολαβεῖν βούλεται· ἀδελφὸν γὰρ τὸ βάπτισμα ἐργάζεται, καὶ ἡ τῶν ἀρχόντων μυστηρίων κοινωνία. Πρῶτον δὲ τοὺς κατωρθωκότας ἐπαίνει· διὸτε λέγων οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅσον ἀγαθὸν τοῦτο τὸ ὄνομα ἀντάξιον τὸ εὐλογημένους εἶναι, καὶ παρὰ τὸ πατρὶ εὐλογημένους. Οὐκ εἶπεν δὲ· λάβετε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν, ἀλλὰ κληρονομήσατε, ἵνα δείξη τὴν ὑπερβαλλόνσαν τῆς χάριτος δωρεάν, ὡς οἰκία γὰρ φησὶ ὡς πατρῷα, ὡς ὑμῖν ἀντιδοῦν ὀφειλόμενα, αὐτὰ κληρονομήσατε. Σκοπήσωμεν δὲ ἀντὶ ποίων τοσαῦτα λαμβάνομεν ἀντὶ στένης, ἀντὶ ἱματίου, ἀντὶ ἄρτου, ἀντὶ ὕδατος ψυχροῦ, ἀντὶ ἐπισκέψεως, ἀντὶ ἐσόδου τῆς εἰς τὸ δεσποτήριον.

¹¹⁾ Ἐπειτα δὲ εἰπὼν, πορεύεσθε οἱ κατηραμένοι, οὐκ εἶπεν, ἐπὶ τοῦ πατρὸς μου, οὐ γὰρ αὐτὸς αὐτοὺς κατηράσατο, ἀλλὰ τὰ οἰκία ἔργα· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο εἶπεν, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον ὑμῖν, ἀλλὰ τὸ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Φοβηθῶμεν, ἀγαπητοί, ταῦτα ἀκούοντες, καὶ ἐννοήσαντες τῶν τοιοῦτων, καὶ τοσοῦτων ἀγαθῶν τὴν ἡτοιμασίαν, καὶ τῆς ἀφορήτου, καὶ αἰωνίου κολάσεως τὴν κατάκρισιν, σπονδάσωμεν εὐκρινεῖ καὶ δαυριεῖ συμπαιδεία τῶν μὲν αἰωνίων ἀγαθῶν κληρονομίᾳ γενέσθαι, τῶν δὲ ἀτελεντήτων βασάνων πείραν μὴ λαβεῖν.

⁴²⁻⁴³⁾ Τὸ ἐπείνασα, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, καὶ τὰ ἐξῆς. Οἱ δὲ μετ' ἐπιμελείας φθέγγονται· ἀλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ὄφελος λοιπόν, καὶ μάλα ἐκτός, ὅτι πρᾶγμα οὕτω περισπούδαστον παρέδραμον. Χρὴ δὲ σκοπῆσαι, ὡς οὐ οὐχ ἐνός ἢ δύο μόνον ὑπάρχον ἐργαί, ἀλλὰ πάντων οὐ γὰρ δὴ μόνον πεινῶντας οὐκ ἐδρεψαν, οὐδὲ γυμνὸν περιέβαλον, ἀλλ' οὐδὲ ὁ κονιορτέρον ἦν, οὐδὲ ἀρρωστον ἐπισκέψαντο. Χρὴ δὲ σκοπῆσαι καὶ τῶν ἐπιταγμάτων τὸ

beteg voltam, és meglátogattatok; börtönben voltam, s eljöttetek hozzám. ³⁷ Akkor az igazak felelnek, mondván: Uram, mikor láttunk téged éhezni, és tápláltunk, vagy szomjazni, és italt adtunk? ³⁸ Vagy mikor láttunk téged jövevényül, és befogadtunk, vagy meztelenül, és ruháztunk? ³⁹ Mikor láttunk téged betegen, vagy börtönben, és hozzád mentünk? ⁴⁰ És felelvén a király, mond nekik: Bizony mondom nektek: miglen egynek ezen legkisebb atyámfiai közöl jót tettetek: nekem tettétek. ⁴¹ Akkor mond a bal felől állóknak is: Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzbe, mely az ördögnek, és angyalainak készítette. ⁴² Mert éheztem, és nem adtatok ennem; szomjaztam, és nem adtatok innom; ⁴³ jövevény voltam, és nem fogadtatok be; meztelen és nem ruháztatok; beteg és börtönben, és nem látogattatok. ⁴⁴ Akkor azok is felelnek, mondván: Uram! mikor láttunk éhezni, vagy szomjazni, vagy jövevényül, vagy meztelenül, vagy betegen, vagy börtönben, és nem szolgáltunk neked? ⁴⁵ Legott felel nekik, mondván: Bizony mondom nek-

tettek. Azért mondja atyafiaknak is; mert ilyeneket leginkább vesz föl rokonságába, t. i. az ismeretleneket, és lenézetteket; nem érti pedig csupán a szerzeteseket, vagy a remeteket, kik a hegyekre vonultak, hanem minden hívőt, habár világi marad is. Legyen az éhez, vagy szükkőködő, vagy meztelen, vagy jövevény, minden gondviselésben akarja, hogy része legyen. Tudnillik testvérek a keresztség teszi, és a fölséges titkok közös élvezete. Előbb még is az igazakat dicséri: „Jertek, ugymond, Atyám áldottjai“ stb. Mennyi jóknak forrása e név: áldottaknak lenni, és pedig az Atyától áldottaknak! Nem mondta: birjátok a nektek készített országot; hanem, örököljétek, hogy megmutassa a kegyelemnek túlaradó adományát. Mintha mondaná: mint tulajdon, mint ősi, mint titeket megillető jogokat, úgy birjátok örökségben. Figyeljünk arra is, milyenekért fogjuk azokat jutalmul venni, hajlékért, ruháért, kenyérért, hideg vízért, látogatásért, a börtönbe menetelért.

⁴¹⁾ Amazoknak pedig mondván: „Távozzatok tőlem átkozottak“ nem adta hozzá: az Atyámtól; mert nem az átkozta meg őket, hanem saját műveik. De ugy sem mondja: „A nektek készített örök tűzbe“ hanem, mely az ördögnek készített, és az ő angyalainak. Rettégjünk, midőn ezeket halljuk, és meggondolván az elkészített oly sok és nagy boldogságot, valamint a ki-mondhatlan és örökös kinok kárhozatát: buzgólkodjunk őszinte és fáradhallyan küzdelemmel az örökös javakat örökségül elnyerni; a végtelen kinok veszélyeit pedig elkerülni.

⁴²⁻⁴³⁾ „Éheztem és nem adtatok enni“ stb. Azok szerényen szólnak; de már nem használ nekik többé; és méltán, mivel oly nagyon sürgetett dolgot elmulasztottak. Figyelemre méltó, hogy nem csak egy vagy kettőt mulasztottak el, hanem valamennyit; mert nem csak az éhezéket nem táplálták, a mezteleneket nem ruházták: hanem a mi könnyebb vala, a betegeket sem látogatták. Vegyük észre egyszersmind a parancsolatok könnyűségét; lám,

οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιέσατε. ⁴⁶ Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

tek : miglen egynek e legkisebbek közül jót nem tettetek, nekem sem tettetek. ⁴⁶ És elmennek ezek az örök kinra : az igazak pedig az örök életre.

CAPUT XXVI.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ² Οἰδάτε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. ³ Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα, ⁴ καὶ συνεβούλευσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλω κρατήσωσι, καὶ ἀποκτείνωσιν. ⁵ Ἐλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ. ⁶ Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, ⁷ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον

ελαφρόν· οὐ γὰρ εἶπεν ἐν θυλακῇ ἤμην, καὶ οὐκ ἀπῆλλάξατέ με, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐπισκέψασθέ με, οὐδὲ ἤλθετε πρὸς με.

²⁻³) Οἰδάτε, ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας. Εὐκαιρῶς περὶ τοῦ πάθους πάλιν νῦν διαλέγεται. Τί δεδοίκατε, λέγων, ἐπὶ τοῖς προκαιροῖς δεινοῖς, τοιοῦτων ὑμᾶς ἀναμενόντων ἀγαθῶν; Εἰπὼν δὲ, ὅτι συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, εἰδείξεν, ὅτι τὰ ἰουδαϊκὰ ἀρχὴν ἐλάμβανε διακύνεσθαι ὁ μὲν γὰρ Μωϋσῆς ἕνα εἶναι ἀρχιερεῖα ἐκέλευεν, καὶ τελετήσαντος τότε ἑτέρον γίνεσθαι τότε δὲ πολλοὶ ἦσαν ἀρχιερεῖς· ἐν-αἰσίοι γὰρ ἐγένοντο. Παρανόμοις γὰρ πράγμασιν ἐπιχειροῦντες πρὸς τὸν ἀρχιερεῖα ἐρχοῦνται καὶ γὰρ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως τοῦ λεγομένου Καϊάφα συνήχθησαν, ἐκείθεν βουλόμενοι τὴν ἐξουσίαν τῶν κακῶν λαβεῖν. Τί καὶ συνεβούλευσαντο; ἵνα τὸν δεσπότην αὐτῶν δόλω κρατήσωσι, καὶ ἀποκτείνωσιν, ἐδεδείκισαν γὰρ τὸν λαόν. Αὐτὸ καὶ τὴν ἑορτὴν ἀνέμενον παρελθεῖν.

⁶⁻⁷) Προσῆλθεν αὐτῷ γυνή. Ἀπλούστερον μὲν οὕτως ἔγραψεν, μὴ εἰπὼν τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς· ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀδελφὴ Λαζάρου ὡς Ἰωάννης φησι, αἱ γὰρ ἀλείψασαι τὸν κύριον μύρον γυναικίς, τρεῖς εἰσὶ μία ἡ ἀδελφὴ Λαζάρου ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῆς πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα. Κατὰ δὲ τὸν Ματθαῖον, καὶ Μάρκον πρὸ δύο ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ κατέκειτο τὸ μῦρον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· ἦτοι δύο μὲν αὐτὰς λέγομεν, μίαν τὴν Λαζάρου, τὴν δὲ ἑτέραν τὴν ἀμαρτωλὸν γυναικα, τὴν πρὸ τοῦ πάθους αὐτὸν ἀλείψασαν, ἵστερον δὲ ἐνάρετον αὐτὴν γενομένην, καὶ πάλιν ἄλλην ἅπαξ πρὸ δύο ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἀλείψασαν τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ὁ δὲ Λουκᾶς πρὸ πολλῶν ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος (sic) τοῦ φαρισαίου γυναικα λέγει ἀμαρτωλὸν εἰσελθοῦσαν ἀλείψαι τοὺς τοῦ κυρίου πόδας. Ὅταν οὖν ὁ Ματθαῖος καὶ Μάρκος ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ φασὶ τὸν κύριον ἐστίασθαι, Λουκᾶς δὲ ἐν οἰκίᾳ φαρισαίου, οὐ τοῦτο διαφωτίζειν ἔχει. Οἱ μὲν γὰρ τοῦ ὀνόματος τὴν προσήγοριαν τηλαυνῶς ἀνεγράψαντο· ὁ δὲ τῆς τοῦ ἔθνους τῶν ἰουδαίων αἰρέσεως ἐπιμνήσθη. Φαρισαῖος γὰρ ἦν Σίμων ὁ λεπρός, ὁ καὶ τοῦ Λαζάρου πατήρ· οὗτος οὐ νῦν λεπρός ἦν, ἀλλὰ ποτὶς, ἐδεράπνευσεν δὲ αὐτὸν καθαρῶς ὁ κύριος, ὃς καὶ τοὺς μαθητὰς ἀποδεξάμενος ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ δεῖξας τὸ ἀνόμιον ἐστρωμένον ἡρώτα ὅπως παρ' αὐτοῦ εἰσελθὼν ὁ κύριος ποιῇ τὸ πάσχα. Τῆς Βηθανίας δὲ μνημονεύει, ἵνα μάθωμεν, ὅτι ἐκὼν ἐπὶ τὸ πάθος ἐρχεται.

Ἐς λὼν, a mint elvégezte Jezus mind ezen beszédeket, monda tanítványainak : ² Tudjátok, hogy két nap mulva húsvét lesz, és az ember fia elárultatik, hogy megfeszítettessék. ³ Akkor összegyűltek a főpapok, és az írástudók, és a népnek vénei a főpap pitvarába, ki Kajfásnak hívaték; ⁴ és tanácsban elvégezték, hogy Jezust álnokul megfogják, és megölik. ⁵ Mondának pedig : Ne az ünnepnapon, hogy zajongás ne támadjon a nép között. ⁶ Midőn pedig Jezus Bethániában a poklos Simonnak házában vala, ⁷ hozzá ment egy asszony, ki

nem mondta : börtönben voltam, és nem szabadítottatok ki; hanem, nem látogattatok meg, se nem jöttetek hozzám.

²⁻³) „Tudjátok, hogy két nap mulva.“ Jókör értekezik most ismét a szenvedésről. Mit féltek, ugymond, az ideiglenes veszélyektől, ha oly nagy boldogság várakozik rátk? Azon mondattal, miszerint összegyűlekeztek a főpapok, nyilvánítja, hogy a zsidó rendtartás már föloszlásnak indult. Ugyanis Moyses csak egy főpapot rendelt, s csak annak halála után, másikat. Ekkor pedig sok volt a főpap; mert egy évig tartók voltak. Törvénytelen dolgokat végzendők, a főpaphoz jönnek, tudniillik a Kajfás nevű főpap pitvarában gyűlekeztek össze, onnan akarván a gonoszságra hatalmat venni. Mit végeztek hát? Hogy Urukát álnokul megfogják és megölik, mert féltek a néptől. Azért megis akarták várni az ünnep elmúlását.

⁶⁻⁷) Hozzájárult egy asszony. Nagyon egyszerűen írta ezt Máté, nem fejezvé ki az asszony nevét. Volt pedig Mária, Lázárnak nővére mikép János megjegyezte. Három asszony volt, kik az Urat megkenték kenettel; t. i. Lázár nővére Bethániában, maga házában hat nappal a húsvét előtt. Azonban Máté és Márk szerint, két nappal a húsvét előtt önté ki a kenetet fejére a belpoklos Simon házában. Vagy kettőt állítunk, úgy hogy az egyik, Lázár nővére, a másik pedig egy bűnös asszony, ki szenvedés előtt kente meg őt, azután pedig erényes lett; és harmadik ki húsvét előtt két nappal kente meg egyszer lábait. Lukács azonban azt írja, miszerint húsvétnál sokkal előbb a farizeus Simon házába jött egy bűnös asszony, s megkente az Ur lábait. Ha már Máté és Márk a poklos Simon házába teszik az Ur vendégségét: Lukács pedig a farizeus házába: nincs abban ellenkezés. Mert amazok annak köznevét jegyezték föl világosan: Lukács pedig a zsidó felekezetet említé. Ugyan azon poklos Simon, farizeus is volt, és Lázárnak atyja; most már ugyan nem volt poklos, hanem egykor, de az Ur meggyógyítá őt tisztára; ugyanaz fogadta be házába a tanítványokat is, és megmutatván a fölkészített éttermet könyörgött, hogy hozzá térvén be az Ur költse el a húsvétet. Bethániát említi, tanulságul, hogy önként jött a szenvedésre.

δάσκαλος λέγει, ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστι, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου.
¹⁹ Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
²⁰ Ὁψίας δὲ γενομένης ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα.
²¹ Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.
²² Καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν. Μήτι ἐγὼ εἰμι, κύριε;
²³ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν. Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτος με παραδώσει.
²⁴ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἀνθρώπος ἐκεῖνος.
²⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν, εἶπε. Μήτι ἐγὼ εἰμι, ῥαββί; λέγει αὐτῷ. Σὺ εἶπας.
²⁶ Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰη-

μεῖν τὴν ἡμέραν, καὶ ταύτης μνημονεύει καθ' ἣν ἐν τῇ ἐσπέρᾳ ἐθύετο πρόβατον ἐν τῷ πάσχα προεντρεπισθέντων τῶν ἀζύμων ἄρτων τῇ γὰρ πέμπτῃ τοῦ σαββάτου προσήλθον, καὶ ταύτην ὁ μὲν πρῶτον τῶν ἀζύμων καλεῖ, ὁ δὲ οὕτω λέγων ἦλθεν δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἀπὸ τοῦ ἐγγὺς ἦν ἐπὶ θύραις τὸν καιρὸν λέγων, καθ' ὃν προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγοντες. πού τίς, ἐτοιμάσμεν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα, διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτὸν καταγώνιον, μήτε οἰκίαν. Πρὸς ἄγνωστον δὲ ἀνθρώπον πέμπει αὐτοὺς, ὥς καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, δεικνὺς αὐτοῖς ἐκείνους, καὶ τῷ ὑποδεχομένῳ, καὶ πᾶσιν ἰουδαίοις, ὅτι οὐκ ἔχον ἐπὶ τὸ πάθος ἔρχεται. Σημεῖον δὲ αὐτοῖς δίδοσι τὸν τὸ κεράμιον βαστάζοντα, ἐπειδὴ τὸν τόπον ἡγρόον προστίθησι δὲ, μετὰ τῶν μαθητῶν μου, ὥστε ἀρκοῦσαν γενέσθαι τὴν παρασκευήν.

^{20–25} Διατὶ δὲ ἐσθιόντων αὐτῶν περὶ τῆς προδοσίας διαλέγεται; ἵνα καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς τραπέζης δείξῃ τὴν τοῦ προδότου ποτηρίαν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ἐκὶ πατρὸς, καὶ ἦλθε κοινωνήσων καὶ μυστηρίων, καὶ ἁλῶν, καὶ ὅτι εἶδε τότε εἰ καὶ θηρίον ἦν, πρόβατον γενέσθαι. Πρὸ δὲ τοῦ δείπνου καὶ τοῦ πόδας αὐτοῦ ἐνίψεν. Οὐκ εἶπε δὲ, ὁ δέμας με παραδώσει, ἀλλ' εἰς ἐξ ὑμῶν, φειδόμενος καὶ ἐν τούτῳ τοῦ προδότου, ὥστε πάλιν δοῦναι αὐτῷ μετανοίας ἐξουσίαν τὸ λαθεῖν, καὶ αἰρεῖται φοβήσαι ἀπαρταξ, ὑπὲρ τοῦ διασώσαι τούτον. Τῶν δώδεκα δὲ εἶπε, τοντίσει τὸν πανταχοῦ μοι παρόντων, ὡς τοὺς πόδας ἐνίψα, οἷς τὸσαῦτα ἐπηγγειλάμην.

Τίνος ἔνεκεν μετ' αὐτοῦ ἐβαπτίεν ὁ προδότης; ἀπὸ πολλῆς ἰταμότητος· οὐδὲ γὰρ λοιπὸν ἔτιμα τὸν διδάσκαλον. Ὁ Χριστὸς δὲ συγκατέβαινε καὶ μέχρι τούτου, ἐντρέφει αὐτὸν μὴ βουλόμενος, καὶ εἰς διάθεσιν ἐπισπώμενος, ἅμα δὲ καὶ ἡμῖν τύπος μακροθυμίας γερόμενος.

Τὸ δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, προσέθηκε, τοὺς μαθητὰς ἀνακτόμενος, ἵνα μὴ νομίσωσιν ἀσθενείας εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῦ θανάτου αὐτοῦ· καὶ γὰρ ἐξ ὧν προέλεγεν, ἔατον ἰδὲνασθαι ἐκοντίας τούτου καταδεχόμενον, ἐπὶ δὲ καὶ τὸν προδότην καὶ ἐν τούτῳ διορθούμενος, καὶ εἰ ἐκεῖνος καὶ μετὰ τοῦ ἀκούσαι, οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ καὶ τὰ ἐξῆς, οὐ μόνον ἀδιόρθωτος ἔμεινεν, ἀλλὰ καὶ ἀνασχευτίας ἐφθάρχετο ῥῆμα εἰπὼν μήτι ἐγὼ εἰμι, συνειδὼς γὰρ αὐτῷ τοιαῦτα οὐκ εἰδισθὲν περὶ τούτων ἐξετάζειν. Τὸ δὲ εἰπεῖν τὸν δεσπότην, σὺ εἶπας, δεικνύει αὐτοῦ τὴν ἀγαστον ἡμερότητα.

^{26–28} Μετὰ δὲ τὸ νομικὸν πάσχα παραδίδωσι τὸ μυστήριον λέγων, λάβετε, γάγετε, καὶ τὰ ἐξῆς, ἐπειδὴ λοιπὸν παύσασθαι εἶδε τὰ νομικά, καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν παλαιῶν ἑορτῶν, καὶ ἐφ' ἑτέραν μεταβαίνειν τραπέζαν φρι-

Μεστερ ιzeni: az én időm közel van, nálád szerezem a husvétet tanítványaimmal együtt.

¹⁹ S a tanítványok a szerint cselekedtek, mikép parancsolta nekik Jezus, és elkészíték a husvétet.

²⁰ Azonban este levén letelepedett a tizenkettővel,

²¹ S midőn evének, monda: Bizony mondom nektek, hogy egy közöletek elárul engem,

²² Kik nagyon megszomorodván egyenkint kezdék kérdezni: Valljon én vagyok-e Uram?

²³ Ő felelvén monda: A ki velem kezét a tábla mártja, az árul el engem.

²⁴ Az ember fia elmegy ugyan, mikép írva van felőle, de jaj azon embernek, ki által az ember fia elárultatik; jobb lett volna neki, ha nem született volna az az ember.

²⁵ Fölszólalván pedig Judás, ki elárulta őt, kérdezé: Valljon én vagyok-e az Mester? Felele neki: Te mondád.

²⁶ Midőn étkezének,

pot esteltől számítani; azt említi tehát melynek estéjén a húsvéti bárány megöltetett, a kovásztalan kenyerek elkészítése után. Tudnillik a hét ötödik napján mentek oda, s ezt Máté a kovásztalanok első napjának nevezi. Más pedig úgy mondván: eljött a kovásztalanok napja, ezt akarja kifejezni: közel vala, az ajtóban, s azt az időt érti, mikor a tanítványok hozzájárulának, kérdezvén: Hol akarod, hogy készítsük neked a húsvéti étkezést? mert nem vala se szállása, se háza. Ismeretlen emberhez küldé őket, mint mikor számárra volt szüksége, megmutatandó nekik maguknak, és a befogadónak, valamint a zsidóknak is, hogy nem akarat ellen jó a szenvedésre. Jelt ad azután nekik a korsóvivőt, minthogy a helyet nem tudták. Hozzáteszi pedig: „tanítványaimmal együtt,” hogy elegendő legyen készítve.

^{20–25} Miért beszél az árulásról, mikor ettek? Hogy mind az időből, mind az asztali közös étkezésből következtesse az áruló gonoszságát. Hisz az is ott volt; és eljött részesülni a titokban és eledelokban: habár tehát vad lett volna is, bárányrá kellett volna változnia. A vacsora előtt lábaikat is megmosta. Nem úgy monda pedig: valaki engem elárul: hanem egy közöletek, kimélvén ebben is az árulót, hogy az elhallgatás ösztönt adjon neki a megtérésre; s inkább akarja valamennyit megijeszteni, csak hogy ezt megmentse. „A tizenkettőből” gyomond; az az, kik mindig velem vannak, kiknek lábait mostam, kiknek oly nagyokat ígértam.

Miért mártott vele együtt az áruló? Nagy szemtelenségből, mert már többé nem tisztelő a Tanítót. Krisztus pedig ennyire is leereszkedett, nem akarván őt megszégyeníteni, hanem jobbra vezetni; mi által nekünk is a hosszútűrésben példányunk lett.

Hozzáveté: „az ember fia,” hogy a tanítványokat megerősítse, s azok ne véljék gyengeség jelének, halála történetét. Hisz mióta azt megjövendőlte, kimutatá önmagáról, hogy készakarva vállalja azt magára. Együttal pedig az árulót is akarta megjobbitani; habár az, még ama szavak után is: jaj azon embernek stb. nem csak megátalkodott maradt, hanem szemtelen szóval még kérdezé is: „Valljon én vagyok-e? Oly nagy bűnök öntudata mellett nem tartozkodott ezekről kérdezni. Az urnak azon felelete: „Te mondád” tanúsítja az ő kimondhatlan szendőségét.

^{26–28} Az ő törvénynek húsvétje után közli a titkot, mondván: Vegyétek, egyétek stb. mert ezután meg kellett szűnni a törvényszerűeknek, s ugy a régi ünnepek legfőbbikének is, és átmenni más igen félelmes asztalra, az új

σοὺς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε Ἀνάγετε, φάγετε· τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου. ²⁷ Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. ²⁸ Τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. ²⁹ Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πῖω ἄπαρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννηματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πῖω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου. ³⁰ Καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ³¹ Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἡμέρᾳ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ· γέγραπται γάρ· Πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς. ³² Μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναι με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. ³³ Αποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ· Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. ³⁴ Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀμὴν λέγω σοί, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με. ³⁵ Λέγει αὐτῷ ὁ

vevé Jezus a kenyeret, megáldá, megszegé, és tanítványainak adá mondván: Vegyétek, egyétek, ez az én testem. ²⁷ És vevén a poharat, hálát adott, és nekik adta mondván: Igyatok ebből mindnyájan. ²⁸ Ez az én vérem, az új testamentom vére, mely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatjára. ²⁹ Mondom pedig nektek: nem iszom ezentúl a szőlőnek ezen terméséből azon napig: midőn veletek az új izsom Atyám országában. ³⁰ És dicséretet mondván, kimentek az olajfák hegyére. ³¹ Akkor monda nekik Jezus: Ti mindnyájan megbotránkoztok bennem ez éjjel; mert írva van: Kivégzem az őrt, és elszélednek a nyáj juhái. ³² Föltámadásom után pedig megelőzlek titeket Galileába. ³³ Felelvén erre Péter, monda neki: Habár mindnyájan megbotránkoznak benned, én soha meg nem botránkozom. ³⁴ Monda neki Jezus: Bizony mondom neked: hogy ez éjjel, mielőtt a kakas szól, háromszor tagadsz meg engem. ³⁵ Monda

κωδιστάτην τὴν τῆς καινῆς. Διὰ ταῦτα παραδοὺς περὶ τοῦ πάθος ἐγένετο. Καὶ γὰρ ὁ τοῦ ἄρτου μετέχων τοῦ σώματος τοῦ κυρίου μεταλαμβάνει· οὐ γὰρ προσέχομεν τῇ φύσει τῶν αἰσθητῶν ὡς προκειμένων, ἀλλ' ἀναγομεν τὴν ψυχὴν διὰ πίστεως ἐπὶ τὸ τοῦ λόγου σῶμα· οὐ γὰρ εἶπε τοῦτο ἐστὶ σύμβολον, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ σῶμα δεικτικῶς, ἵνα μὴ νομίσωσι τινα εἶδος εἶναι τὰ φαινόμενα.

Ναὐτὸς καὶ τὸ ποτήριον λαβὼν τοῦ πάθους αὐτοῦ ἵπομιμήσκει, καὶ διδάσκει πάλιν εὐχαριστῶν, ὅτι μετ' εὐχαριστίας δεῖ ποιεῖν τὸ μυστήριον.

²⁹) Τὸ, οὐ μὴ πῖω ἄπαρτι ἐκ τοῦ γεννηματος τούτου, δηλοῖ, βασιλείαν μὲν τοῦ πατρὸς τὴν ἐκείνου ἀνάστασιν, γέννημα δὲ τῆς ἀμπέλου τὸν οἶνον. Τοῦτο οὐν φησι, ἕως οὐ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶ· ἔκεκεν δὲ τούτου μετὰ τὴν ἀνάστασιν εἶπεν, ἵνα μὴ νομίσωσι οἱ παύτεροι φαντασίαν εἶναι τὴν ἀνάστασιν. Τὸ δὲ, μεθ' ὑμῶν, εἶπεν, ὥστε ὑμᾶς φησι μαρτυροῦσθαι περὶ τούτου, δι' ὅπως, καὶ διὰ παραμύτων τὴν πληροφροῦν δεξιμένους. Καινὸν δὲ τοῦτο ἐστὶν ξένον καὶ παράδοξον· οὐδὲ γὰρ σῶμα παθητὸν ἔχον φησι μέλλω αὐτὸ πίνειν, ἀλλ' ἀθάνατον λοιπὸν καὶ ἀφθαρτὸν, καὶ οὐ δέονον τροφῆς.

³⁰) Τὸ, ὑμνήσαντες ἐξῆλθον, πρὸς νοθεσίαν ἡμῶν εἰρηται, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ ὄρος ἐξέρχεται, φανερόν ἐκείνους ποιοῦν πρὸς τὸ συλλεγεῖσθαι, ἵνα μὴ δόξη κρύπτεσθαι· ἐσπευδε γὰρ ἐπὶ τὸν τόπον εἰσελθῆναι, τὸν καὶ Ἰουδα γινώσκον.

^{31–33}) Λέγει δὲ αὐτοῖς τὸ, πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἡμέρᾳ, ὁμοῦ μὲν πείθων αὐτοὺς προτρέχειν τοῖς γεγραμμένοις, ὁμοῦ δὲ δηλῶν, ὅτι πάντα προειρήνευσαν οἱ προσῆται ἄνωθεν τὰ ἐν τῷ πράγματι, καὶ γὰρ οἰκονομία ἦν τὸ γινόμενον, καὶ ὅτι γνώμη τοῦ πατρὸς ἐστειρωμένη. Οὐκ ἐστὶ δὲ μέχρι τῶν σκηνωσῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐγερσιν αὐτοῦ λέγει, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν τινα χώραν ἀπύειναι προστάσσει, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ ἔθνει, ἐν ᾧ καὶ ἐστειρωμένη. Διὰ τοῦτο δὲ, ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ εἶπεν, ἵνα τοῦ φόβου τῶν Ἰουδαίων ἀπαλλαγέντες πιστεύσωσιν αὐτῷ φαινόμενῳ, διὸ καὶ ἐκεῖ ἐγράφη. Λέον δὲ ἀκούσαντα τὸν Πέτρον τὸ, πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἡμέρᾳ καὶ τὰ ἐξῆς, δεηθῆναι καὶ εἶπεν, βοήθησον ἡμῖν ὥστε μὴ ἀποσχισθῆναι· μᾶλλον ἐκείνῳ θαρρεῖ καὶ φησὶ ὅτι

szövetségére. Azért rendelte ezeket szenvedése körül. A ki tehát e kenyérből eszik, az Ur testében részesül, mert nem ügyelünk az előttünk levő érzéki tárgyak természetére, hanem hit által lelkünkben fölemelkedünk az Ige testére. Hisz nem mondta: Ez jelkép: hanem ez az én testem valóban; hogy ne gondolják némelyek a láthatókat csak képnek lenni.

Hasonlag a poharat vevén, szenvedéséről emlékezik, és ismét hálát adván arra tanít, hogy hálaadással kell e titkot ünnepelni.

²⁹) „Nem iszom e termésből“ stb. Az Atya országa alatt az ő tulajdon föltámadását érti, a szőlőtő termésé alatt pedig a bort. Azt mondja tehát: míg a holtakból föl nem támadok. Azért ivott pedig a föltámadás után, hogy ne gondolják a vastag fölfogásuak, mintha a föltámadás csak ábránd volna. „Veletek“ ugymond, hogy ti tanúságot tegyetek e felől, mind látásból, mind tényekből meggyőződven róla. „Új“ az az idegenszerű és szokatlan; mert nem érzéki (szenvedhető) testben fogom, ugymond, inni, hanem már halhatatlanban, mely a romlástól ment, és ételre nincs szüksége.

³⁰) „Hálaadás után kimentek“ tanulságunkra mondatik. Azért megy ki a hegyre, magát nyilvánossá tevendő a megfogatásra; hogy ne láttassék lappangni; sietett t. i. azon helyre jutni, mely Judásnak is ismertes vala.

^{31–33}) Azt: „Mindnyájan megbotránkoztok bennem“ azért mondja, hogy részint figyeljenek a megírottakra; részint pedig jelentvén, miszerint e dologban a proféták mindent előre megjövendöltek. Ugyanis el volt határozva, a mi történt, és az Atya akaratából feszített meg. Nem szól pedig csupán a szenvedésről, hanem föltámadásáról is; és nem valami messze-tartományba jelenti magát menendőnek, hanem ugyan azon nemzetben (jelenik meg), hol megfeszítettet. Azért nevezte meg Galileát, hogy a zsidók félelmétől megszabadulván, higgyenek neki, midőn megjelenik; azért ott is jelent meg. Továbbá Péternek, midőn hallá: mindnyájan megbotránkoztok bennem, kötelessége lett volna könyörögni, és mondani; Segíts meg bennünket, hogy tőled el ne pártoljunk: ő azonban bizik

Πέτρος· Κἀν δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν. οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι. Ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. ³⁶ Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον Γεθσημανή, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· Καθίσате αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεῖξωμαι ἐκεῖ. ³⁷ Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδιμονεῖν. ³⁸ Τότε λέγει αὐτοῖς· Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. ³⁹ Καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπρην ἐπὶ προσώπων αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων· Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. ⁴⁰ Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητάς, καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορεῖσαι μετ' ἐμοῦ; ⁴¹ Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε,

εἰ καὶ πάντες οὗτοι σκανδαλισθήσονται, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. Οὐκ ἠκούσθη δὲ τοῖς προτέροις, καὶ τῷ προφήτῃ, καὶ τῷ Χριστῷ ἀντιπῶν ἄλλα καὶ μετὰ ταῦτα εἰπόντος, τοῖς ἀπαρνήσῃ με, λέγει· κἀν δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι. Εἰ γὰρ καὶ ἀπὸ πολλῆς ἀγάπης τῆς πρὸς Χριστὸν ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλ' οὐκ ἀνεν προπετίας τοῦτο ἐποίει, καὶ ὡς θαυρῶν ἐαυτοῦ διό καὶ τῆς ἐαυτοῦ ῥοπῆς ὁ Θεὸς αὐτὸν ἀπεγύμνωσε, τὴν φύσιν ἐλέγχων τὴν ἀνθρώπινον.

^{36–37}) Τότε ἔρχεται. Ἐπειδὴ ἀδιασπάστως εἶχοντο τοῦ κυρίου οἱ μαθηταί, εἶπε τὸ καθίσατε αὐτοῦ. Καὶ μόνος αἰε ποιεῖται τὰς προσευχάς, διδάσκων, ὅτι δεῖ τὸν ἐχόμενον ἡσυχίαν εἶναι. Μόνος δὲ τοὺς τῆς δόξης αὐτοῦ θεωροῦν παραλαμβάνει, ἵνα μὴ θορυβηθῶσιν ἐπὶ τῇ ἀγωνίᾳ αὐτοῦ. Διδάσκει δὲ διὰ τούτου, ὅτι δεῖ ἐν καιρῷ θλίψεων εἵχεσθαι, ὥστε μὴ ἡττηθῆναι τῷ πειρασμῷ. Οὐχ ὡς δειλιῶν δὲ τὸν θάνατον ἐλπιετο, ἀλλὰ δεικνύς, ὅτι ἀληθῶς γενοῦς ἄνθρωπος πάντα τὰ ἡμῶν ἐπέστη διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν διὸ καὶ ἠθύνει, ἵνα μὴ δόκησιν τινες εἰπῶσι τὸ πάθος. Τὸν τοῖς παραλαμβάνει, καὶ οὐ πάντας, ἵνα μὴ καταπέσωσι, τοὺς δὲ ὡς τῆς δόξης αὐτοῦ θεωροῦν γενομένους.

³⁸) Οἰκονομικῶς εἶπε τοῦτο, ὡς τῆς ἡμῶν φύσεως κοινωνήσας τῆς δειλιώσης τὸν θάνατον, ἐκὼν ὑποστὰς τὸ τῆς δειλίας πάθος, ἵνα δείξῃ, ὅτι παρὰ φύσιν ἐνέσκηψε τοῖς ἀνθρώποις ὁ θάνατος.

^{39–40}) Διὰ τοῦτο δὲ εἶπεται, ἵνα μὴ δόξῃ ὑπόκρισις εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὅθεν καὶ εἶπε τὸ εἰ δυνατόν ἵνα δείξῃ τὸ ἀνθρώπινον, καὶ ὅτι οὐ καθ' ἡδονὴν αὐτῷ ὁ θάνατος. Τὸ δὲ εἰπεῖν, πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ, εἰδείξεν, ὅτι καὶ ἀθελήτων δοκεῖ τὸ πάθος· ἀλλ' οὖν διὰ τὴν τοῦ πατρὸς εὐδοκίαν καταδέχεται τὸν θάνατον ἑκοντί, ἵνα διὰ τῆς οἰκονομίας τῆς ὑπακοῆς δείξῃ ἐαυτὸν ἐν πᾶσι συμφωνοῦντα τῷ πατρὶ, καὶ ὅτι οὐκ ἀγνοεῖ τὸ τοῦ πατρὸς θέλημα, καὶ ἡμᾶς διδάσκων, ὅτι κἀν ἡ φύσις ἀνθελῇ, δεῖ πείθεσθαι τῷ Θεῷ. Ποτήριον δὲ καλεῖ τὸν θάνατον, διὰ τὴν εἰς ἕπνον κάρωσιν, καὶ μέθην.

Οὐχ ἀπλῶς πρόκειται τὸ μετ' ἐμοῦ γρηγορεῖτε, ὥσπερ εἶπε, γρηγορεῖσαι οὐκ ἰσχύσας μετ' ἐμοῦ, καὶ ὑπερ ἐμοῦ τὴν ψυχὴν θύσεις; καὶ νῦν μὲν πρὸς Πέτρον ἀποτίνεται, νῦν δὲ πρὸς πάντας.

⁴¹) Τί ἐστι προσεύχεσθε; παιδεύει μὴ ἀπανθαδιάζεσθαι, ἀλλὰ συντηροῦσθαι τὴν διάνοιαν, καὶ ταπεινοφρονεῖν, καὶ τὸ Θεὸν τὸ πᾶν ἀντατιθέσθαι.

neki Péter: Habár meg kell veled halnom, még sem tagadlak meg. Hasonlag szólának mind a tanítványok. ³⁶ Akkor eljött velök Jezus a maj-jorba, melynek neve Getszemani, és monda tanítványainak: Üljetek itt, míg oda megyek és imádkozom. ³⁷ És maga mellé vevén Pétert és Zebedeus két fiát szomorkodni kezdett, és búba merülni. ³⁸ Akkor monda nekik: Szomorú az én lelkem halálig; maradjatok és virrasszatok velem. ³⁹ Azután kevéssé tovább menvén arczára borult, imádkozván és mondván: Atyám! ha lehetséges, muljék el tőlem ez a pohár: azonban ne a mint én akarom, hanem a mint te. ⁴⁰ Azután a tanítványokhoz jött, és alva találta őket, és monda Péternek: Ennyire nem birtatok velem egy óráig virrasztani? ⁴¹ Virrasszatok és imádkoztatok, hogy kísértetbe ne

magában, és így szól: Ha mind megbotránkoznak is, de én soha meg nem botránkozik. Sőt az előbbiekkal sem elégedett meg, ellene mondván mind a profétának, mind Krisztusnak: hanem azok után, a mint Krisztus mondá: háromszor tagadsz meg, így felel: habár meg kell is veled halnom; meg nem tagadlak. Jóllehet a Krisztus iránti nagy szeretetből mondta ezeket: de nem vakmerőség nélkül tette azt és önbizakodólag; azért az Isten saját készségében is elhagyja, az emberi gyarlóság megbizonyítására.

^{36–37}) „Akkor elmegy.” Mivelhogy elválhatlanul mellette voltak a tanítványok: monda: Üljetek itt. Egyedül végzi mindig imáit, tanulságul, miszerint az imádkozónak csendre van szüksége. Azokat veszi pedig maga mellé egyedül, kik dicsőségének szemléltői voltak, hogy meg ne háborodjanak lelki küzdelme miatt. Avval egy-szersmind tanítja, hogy keservek idején imádkozni kell, hogy kárt ne valljunk a kísértetben. Nem halál félelméből szomorkodott tovább: hanem megmutatni akarván, hogy valóban ember levén minden bajainkat kiállotta a mi üdvö-zségünk okáért. Azért szomorú is lett, hogy ne gondolják némelyek a szenvedést csak látszólagosnak. A hármat veszi maga mellé, s nem valamennyit, hogy el ne csüggedjenek; ezeket pedig azért, mert dicsőségének tanúi voltak.

³⁸) Szántszándokkal mondta ezt, mert közös volt vele természetünk, mely retteg a haláltól; akarva türe a rettegés kinját, hogy megmutassa, miszerint természet ellen köszöntött be a halál az emberekhez.

^{39–40}) Azért imádkozik, hogy ne láttassék a dolog képmutatásnak; minél fogva mondá azt is: ha lehetséges; megmutatandó emberi természetét, és hogy neki nem gyönyörűség a halál. Ama mondat: azonban ne a mint én akarom, hanem a mint te, jelenti, miszerint, ha kénytelenségnek látszik is a halál, hanem az Atya tetszése miatt kész elfogadni a halált, az engedelmisség tanusítása által magát az Atyával mindenben egyértelmű-nek bizonyítván, kinek akarata előtte nem ismeretlen; s minket arra oktatván, hogy noha a természet ellenkezik, még is Istennek engedelmeskedni kell. Pohárnak nevezi a halált, mert mint a részegség álomba merít.

Nem jelentéktelenül adta hozzá: virrasszatok velem; mintha mondaná: velem nem birtál ébren lenni, és még is lelketek adod érettem? és majd Pétert veszi szóra, majd valamennyit.

⁴¹) Mi az: „imádkoztatok”? Int, hogy el ne biza-kodjunk, hanem elménkben megtörődjünk, és aláztatok legyünk, s mindent Istennek tulajdonítsunk.

ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν. Τό μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. ⁴² Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων· Πατήρ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐάν μὴ αὐτὸ πῖω, γενηθήτω τό θέλημά σου. ⁴³ Καὶ ἐλθὼν εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. ⁴⁴ Καὶ ἀφείδους αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν. ⁴⁵ Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητάς, καὶ λέγει αὐτοῖς· Καθεύδετε τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. ⁴⁶ Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. ⁴⁷ Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰουδᾶς εἰς τῶν δώδεκα ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. ⁴⁸ Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς· σημεῖον, λέγων· Ὁν ἐὰν φιλήσω, αὐτός ἐστι κρατήσατε αὐτόν. ⁴⁹ Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε· Χαῖρε ἡββί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ⁵⁰ Ὁ δὲ Ἰησοὺς εἶπεν αὐτῷ· Ἐταίρε, ἐφ' ὃ πάρει· τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. ⁵¹ Καὶ ἰδοὺ εἰς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας

^{42—43}) Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ εὐχῇ, γενηθήτω τὸ θέλημά σου φησι, δεικνύς, ὅτι σφόδρα συνάδει τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι πανταχοῦ τούτω ἔπασθαι δεῖ. Τὸ γὰρ δεῦτερον, καὶ τρίτον ἀληθείας μάλιστα ἐστὶν ἐν ταῖς γραφαῖς ἐνδεικτικόν. Ἐκ δευτέρου δὲ ἦλθε πρὸς αὐτοὺς, ὥστε αὐτοὺς ἐλέγξει, ὅτι οὕτως ἐβαπτίσθησαν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας, ὥς μὴ δὲ τῆς παρουσίας αὐτοῦ αἰσθεσθαι. Οὐ δυνατὺν δὲ καὶ ἐπιτιμᾶ πάλιν, ὥστε μὴ πληῖσαι πληροῦτας, ἀλλ' ἀπελθὼν, καὶ προσενεχάμενος, καὶ ἐπανελθὼν φησὶ καθεύδετε τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύεσθε, καὶ μὴν τότε γρηγορήσαι εἶδει. Ἡ καὶ οὕτως. Τοῦτο οὐκ ἐπιτρέποντος, ἀλλ' ὀνειδίζοντος, οἷον· καὶ ἔτι γὰρ καθεύδετε, καὶ ἀναπαύεσθε, οὕτω ἀναπαύεσθαι τοῦ παραδιδόντος ἐρεστηκότος, πῶς ἀποθνήσκων ἐπέσχεσθε ὑπὲρ ἐμοῦ; Τὸ δὲ εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν εἶπεν, ὥστε ἀναστῆσαι αὐτῶν τὰ φρονήματα πρὸς τὸ ἐπιγινώσκειν, ὅτι τῆς ἐκείνων ποτηρίας τὸ ἔργον ἦν, οὐ τοῦ αὐτὸν ὑπενδύον· εἶναι πλημμελῆματι.

⁴⁶) Τὸ δὲ, ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, εἶπεν, ὅτι προήδει ἦσαν τὸν προδότην, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔφηνεν, ἀλλὰ μᾶλλον προσέτερεν, δεικνύς, ὥς οὐκ ἀσθενείας τὸ πρᾶγμα ἦν, ἀλλ' οἰκονομίας ἀποροῆτον.

^{47—49}) Τὸ μετὰ μαχαιρῶν, καὶ ξύλων φησι, σιγητικῶν αὐτῶν τὴν ποτηρίαν, ὅτι τοιαῦτα ἦν αὐτῶν τὰ σκεῦη. Τὸ δὲ, σημεῖον δίδωκεν, ὅτι πολλὰς κατασχέσεις ἐπ' αὐτῶν ὁ Χριστὸς διῆλθεν ἐκ μέσον αὐτῶν, οὐκ ἐπερωκώτων αὐτόν. Φίλημα δὲ δίδωσι, θαρρῶν τῇ ἐπιεικείᾳ τοῦ διδασκαλοῦ, ὅπερ μάλιστα πάντων ἱκανὸν ἦν αὐτὸν ἐντρέφειν, καὶ πάσης ἀποστηρῆσαι συγγνώμης, ὅτι τὸν οὕτως ἡμερον παρεδίδο· ὁ δὲ κύριος ἀνέχεται, ἵνα καὶ οὕτως αἰδεσθῇ.

⁵⁰) Το, ἔταίρε ἐφ' ὃ πάρει· εἶπεν, ὅτι οὐκ ἀγάπης σκοπῷ τοῦτο δοῦς, φησι, ἀλλὰ ποτηρίου γνώμῃ· ἡ καὶ οὕτως τίς χρεια τοῦ προσχήματος τούτου, δι' οὗ θέλεις ὀφθῆναι φίλος; ποιεῖ ὁ βούλει· οὐ γὰρ ἵνα με ἀπάσῃ, ἦλθες, ἀλλ' ἵνα παραδῶς.

⁵¹) Τίς ἐστὶν ὁ εἰς οὗτος ὁ τὸ ὠτίον κόψας; ὁ Ἰωάννης φησι, ὅτι ὁ Πέτρος, τῆς γὰρ αὐτοῦ θερμοτήτος

εσσετεκ. Α λέλεκ ugyan kész, de a test erőtlenn. ⁴² Ismét másodszor elment, és imádkozott mondván: Atyám! ha nem mulhatik el tőlem e pohár a nélkül hogy megigyam: legyen a te akaratom. ⁴³ És eljövén, ismét alva találta őket, mert szemek megnehezédtek. ⁴⁴ És ott hagyván őket, ismét visszament, s harmadszor imádkozott, ugyanazon beszédet mondván. ⁴⁵ Akkor a tanítványokhoz jő, és mond nekik: Alugyatok már, és nyugodjatok: ime elérkezett az óra, s az ember fia a bűnösök kezeibe adatik. ⁴⁶ Keljetek föl, menjünk, ime közel van, a ki engem elárul. ⁴⁷ S míg ő szóla, ime Judás, egy a tizenkettő közül jött, s vele nagy sereg kardokkal, és dorongokkal a főpapoktól, és a uépnek véneitől. ⁴⁸ Az áruló pedig jelt adott nekik mondván: A kit megcsókolkok, ő az, fogjátok meg. ⁴⁹ És azonnal Jezushoz menvén monda: Üdvöz légy Tanár, és megcsókolta őt. ⁵⁰ Jezus pedig monda neki: Barátom, mi végre jöttél? akkor hozzámementek s kezeiket Jezusra vetették, és megfogták őt. ⁵¹ És ime, egy azok közül, kik Jezussal valának, kinyujtván kezét, kihuzta kardját, és rácsapván a

^{42—45}) Harmadszori imájában: legyen a te akaratom, mondja, jelentvén nagy megegyezését az Isten akaratával, melyet mindig követni kell. A második, harmadik ismétlés az iratokban mindenütt az igazság jeles bizonyosága. Másodszor jött hozzájuk, megfeddendő őket, hogy annyira elmerültek a kedvetlenségben, miszerint jelenlétét sem érzik. Mindazáltal nem kelti föl és dorgálja újból, hogy a levertteket még jobban le ne verje, hanem elmenvén és imádság után ismét visszajövén, monda: Alugyatok már, és nyugodjatok, ámbár akkor virrasztani kellett volna. Vagy így is. Ezt nem jóváhagyólag, hanem szemrehányva mondja: hát még most is alusztok és nyugodtok; még sem ügyeltek a közelgő árulóra? hogy fogtok hát meghalni érettem? „A bűnösök kezeibe” ugymond, elméiket fölakarván ébreszteni annak megismerésére, miszerint amazok gonoszságának munkája volt ez, nem pedig, mintha ő valami vétségben bűnös volna.

⁴⁶) „Keljetek fel, menjünk” azért mondá, mivel előre tudta jönni az árulót, s nem csak ki nem kerülé, hanem inkább odasietett, megmutatván, hogy szenvedése nem gyengeségből ered, hanem kimondhatlan isteni intézkedésből.

^{47—49}) „Kardokkal, ugymond, és dorongokkal” mi által megbélyegzi azok gonoszságát, kiknek ilyen eszközök voltak. „Jelt adott” t. i. mert gyakran, midőn le tartoztatni akarák Krisztust, átment közöttük ismeretlenül. Megcsókolja őt, bizván a Mester szerénységében, a mi épen legnagyobb indok lehetett az ő meggyalázására, és minden bocsánatból kizárására, hogy t. i. oly igen szelidet árult el. Az Ur még is elfogadja, hogy legalább így is elpiruljon.

⁵⁰) „Barátom, miért jöttél?” ugymond, mert nem szeretetből teszed ezt, hanem rossz szándokból. Vagy így is. Mi szükség van ezen álorczára, mely által barátomnak akarsz látszani. Tégy a mit akarsz; hisz nem üdvözlésemre jöttél, hanem elárulásomra.

⁵¹) Ki ez a bizonyos, a ki a fület levágta? János szerint Péter; az ő buzgóságának műve volt ez, miután a va-

τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ· καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφείλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. ⁵² Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν, εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀποθανοῦνται. ⁵³ Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; ⁵⁴ Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι; ⁵⁵ Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις· Ὡς ἐπὶ λησὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με· καὶ ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμενον διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. ⁵⁶ Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. ⁵⁷ Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. ⁵⁸ Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, ἕως τῆς

ἥν τὸ πρῶτον ἐπειδὴ ἀπὸ δείπνου ἦσαν, καὶ τραπεζῆς ἐξηληλυθότες, ἦν δὲ εἰκὸς καὶ μαχαίρας εἶναι ἐκεῖ, διὰ τὸ ἄγριον, τοὺς μαθητὰς δὲ ἀκούσαντας, ὅτι ἤξονσι τινὲς ἐπ' αὐτὸν τοῦτον χάριν τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔλαβον ταῦτας εἰς βοήθειαν, ὡς πολεμήσαντες ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου, ὃ τῆς ἐκείνων γνώμης ἦν. Αὐτὸ καὶ ἐπιτιμᾶται Πέτρος αὐτῇ χρησάμενος, καὶ μετὰ σφόδρᾶς τῆς ἀπειλῆς· οὐ μὴν ἀφῆκε τινὰ γενέσθαι βλάβην ὁ Χριστὸς· καὶ γὰρ ἰάσατο αὐτόν, καὶ θαῦμα μέγα ἐπιδείξατο.

⁵²) Τὸ δὲ, οἱ λαβόντες μάχαιραν, εἶπεν τοὺς μαθητὰς παραμυθούμενος τῇ τιμωρίᾳ τῶν ἐπιβουλεπόντων, ὅτι ὁ νόμος τιμωρεῖ τοὺς φονεῖς τοὺς μαχαίραις χρωμένους. Οὐκ εἶπε δὲ, ὅτι δύναμαι ἐγὼ πάντας αὐτοὺς ἀπολέσαι, ἀλλὰ παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, οἰκονομικῶς ὡς ἀνθρώπος διὰ τὴν αὐτῶν ἀσθένειαν, οὐδέπω γὰρ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχον.

^{53—54}) Δώδεκα δὲ λεγεῶνας ἀγγέλων εἶπεν, πρὸς τὸν φόβον αὐτῶν καὶ τὴν ἀσθένειαν σχηματίζων τὸν λόγον, καὶ γὰρ ἀποτεθηκότες ἦσαν τῷ δεῖν· εἰ γὰρ εἰς ἄγγελος ῥεῖ χιλιάδας ἀνέλκεν ὀπλισμένους, τί δώδεκα λεγεῶνων εἶναι ἐπὶ χιλίους ἀνθρώπους; Τὸ δὲ πῶς πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν, εἶπεν, φοβῶν αὐτοὺς κἀντιθεῖν· εἰ γὰρ ἐκείναις, φησί, τοῦτο δοκεῖ, ὥστε παθεῖν με, τί ὑμεῖς ἐναντιοῦσθε πολεμοῦντες.

⁵⁵) Τί τῶν μαχαιρῶν, καὶ τῶν ξύλων ἐδέχον ὑμῖν; εἰς τὸ μετὰ τοιοῦτων ὀπλῶν ἐπιθεῖν ἐπὶ τὸν μεθ' ὑμῶν ὅσα αἰεὶ μὴ γὰρ ληστής εἰμὶ, ἀπὸ τούτων δεικνὺς αὐτοῖς, ὅτι εἰμὶ ἔκων ἐνέδοκεν, οὐκ ἂν ἴσχυσαν οὐδὲ νῦν κατασχεῖν αὐτόν.

⁵⁶) Τότε πότε ἔφυγον οἱ μαθηταὶ ἀφέντες αὐτόν; ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκέτι διαφγεῖν αὐτὸν ἔνι ὅτε μὴ γὰρ κατεσχέθη, ἔμενον, προσδοκῶντες, ὅτι ἐκινῆσθαι αὐτοὺς, ὅτε δὲ ἐφθάρξατο ταῦτα πρὸς τοὺς ἰγλούς, τότε ἔφυγον.

⁵⁷) Πρὸς Καϊάφην δὲ αὐτὸν ἀπήγαγον, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἦν τότε ἀρχιερεὺς, καὶ πάντες ἦσαν συνηγμένοι ἐκεῖ, ἵνα μετὰ γνώμης πάντα ποιήσωσι τῶν ἀρχιερέων, οὕτω διενεκτέρονον, καὶ ἠγγρόπων ἐπὶ τούτῳ· οὐδὲ γὰρ ἔφαγον τότε τὸ πᾶσχα, ἀλλ' ἐν ἑτέρᾳ ἡμέρᾳ, ὥστε καὶ ἐν τούτῳ τὸν νόμον ἔλυσαν διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τὴν περὶ τὴν σφαγὴν ταύτην.

^{58—59}) Ὁ δὲ Πέτρος, ὡς ἔτε περὶ τὸν διδασκάλου, θερμοῦς δικαίμενος ἠκολούθει μακρόθεν, ἐκείνοι οἱ πάντα τοιμῶντες, καὶ μυρίους καταπατοῦντες νόμους, ἐπειδὴ

ῥόπαλός, levágta annak fülét, ⁵² Akkor monda neki Jezus: Ereszd kardodat helyére, mert mindnyájan, kik kardot fognak, kard által vesznek el. ⁵³ Vagy azt véled, hogy nem kérhetem Atyámat, s ad nekem több mint tizenkét ezred angyalt? ⁵⁴ Mikép teljesednek tehát az iratok, miszerint így kell lenni? ⁵⁵ Azon órában monda Jezus a seeregeknek: Mint lator ellen jöttetek ki kardokkal, és dorongokkal, hogy megfogjatok; naponkint nálatok ültem, tanítván a templomban, és nem fogtatok meg. ⁵⁶ Ez pedig mind történt, hogy beteljesedjenek a proféták iratai. Akkor a tanítványok elhagyván őt, mind elfutottak: ⁵⁷ A kik pedig megfogták Jezust, Kajfához a papi fejedelemezhez vezették, hol az írástudók, és a vének összegyülekeztek. ⁵⁸ Péter pedig messziről követé őt a főpap pitvaráig, hova bemenvén,

csorától és asztaltól kimentek. Célzszerű volt ott kardot tartani a bárány miatt; azonban a tanítványok, a mint hallották, hogy némelyek ellene jönnek, e végre némelyek közülük a kardot segélyre magukkal vitték, védendők a tanítót, a mint ők azt felfogták. De Péter a kard használása miatt megdorgáltatik, és pedig kemény fenegéssel; mert nem engedett a Krisztus bárkinek is bántalmat szerezni, azért meg is gyógyítá őt, és nagy csodát vitt véghez.

⁵²) „A kik kardot rántanak“ ugymond, csillapítván a tanítványokat a megrohanók büntetésével, mert a törvény megbünteti a fegyvert használó gyilkosokat. Nem mondta: én mindnyájokat elveszthetem, hanem kérhetem Atyámat; s ezt szándékosan, mint ember, azok gyengesége miatt; mert mindeddig nem volt nekik föléle illő véleményük.

^{53—54}) Tizenkét ezred angyalt mondott, az ő félelmök, és gyengeségükhez képest szólván, hisz egészen holtakká lettek a félelemtől. Ha t. i. egy angyal 185 ezer fegyverest megölt, mi szükség van tizenkét ezredre ezer ember ellen? Azt pedig: mikép teljesednek az iratok hozzáadá, rájuk ijesztvén, mintha mondaná: Ha a szentírás állítja az én szenvedésemet: mit ellenkeztek ti viaskodva?

⁵⁵) Mi szükségtek volt kardokra, és dorongokra, ha ellenem, ki mindig veletek valék, akartatok jönni? Hisz nem vagyok rabló. Ezekből megmutatja nekik, hogy, ha önként magát kézbe nem adná, most sem bírták volna őt hatalmukba ejteni.

⁵⁶) „Akkor,“ de mikor futottak el a tanítványok, elhagyván őt? Midőn megtudták, hogy már ki nem szabadul kezeikből. Mert mikor megfogott, a tanítványok azt várták, hogy kimenekül tőlük; miután pedig ezeket mondotta a néphez, akkor elszaladtak.

⁵⁷) Kajfához vezették őt, mert az vala akkor a főpap, s a többiek nála voltak összegyűlve, hogy a főpapok ítéllete szerint járjanak el mindenben. Annnyira éjelezték és virrasztottak e célból. Sőt még a húsvéti bárányt sem ették meg akkor, hanem más napon. Tehát ebben is a törvényt megszegték, a gyilkosság utáni vágyódásból.

^{58—59}) Péter, ki mindig hevesen ragaszkodott a Tanítóhoz, követi őt messziről. Amazok pedig, mindenre elvetemült, és számtalan törvénytapsó emberek, miután

τες· Προφήτευσον ἡμῖν Χριστέ, τίς ἐστὶν ὁ παῖ-
σας σε; ⁶⁹ Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθηντο ἐν τῇ αὐλῇ,
καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα· Καὶ
σὺ ἴσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου. ⁷⁰ Ὁ δὲ ἡρ-
νήσατο ἔμπροσθεν αὐτῶν πάντων, λέγων· Οὐκ οἶδα
τί λέγεις. ⁷¹ Ἐξεληθὼν δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,
εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει αὐτοῖς ἐκεῖ· Καὶ οὗτος
ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. ⁷² Καὶ πάλιν ἡρ-
νήσατο μεθ' ὁμοῦ· ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
⁷³ Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστώτες εἶπον
τῷ Πέτρῳ· Ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ
λαλιά σου δηλὸν σε ποιεῖ. ⁷⁴ Τότε ἡρῆσατο καταθε-
ματίζειν καὶ ὁμνῆσαι, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. ⁷⁵ Καὶ ἐμνήσθη ὁ
Πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι
πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με, καὶ
ἐξεληθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

CAPUT XXVII.

Πρωίας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ
κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. ² Καὶ

ρος δὲ φησι, ὅτι καὶ περιβαλόντες τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
τῷ ἱματίῳ ταῦτα ἐποίουν, ὥσπερ τινα ἄτιμον καὶ τριβο-
λῆταιον εἰς μέσον λαβόντες, καὶ οὐκ ἐλευθέρῳ μόνον ἀλλὰ
καὶ δουλοῖ ταύτην τὴν παρουσίαν εἰς αὐτὸν ἐπαροῦσιν
τότε.

^{69—75}) Πῶς ὁ μὲν Ματθαῖος φησι, ὅτι εἶπεν ὁ
Χριστὸς τῷ Πέτρῳ, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς ἀπαρ-
νήσῃ με, ὁ δὲ Μάρκος λέγει· ὅτι ὅτε μὲν ἅπας ἡρῆσατο,
τότε πρῶτον ἐφώνησεν ὁ ἀλεκτρυὼν, ὅτε δὲ τρίτον, τότε
δεύτερον, πῶς οὖν ἐνερθεῖσονται ἀληθῆ ἀμφότερα; ἐπι-
διπρὸ καθ' ἑκάστην ἀγωγὴν καὶ τρίτον, καὶ τέταρτον
φωνεῖν· εἰδὼν ὁ ἀλεκτρυὼν, δηλῶν ὁ Μάρκος ὅτι
οὐδὲ ἡ φωνὴ αὐτὸν ἐπέσχε, καὶ εἰς μνήμην ἤγαγε
τοῦτό φησι· ὥστε ἀμφότερα ἀληθῆ εἶσθαι πρὶν ἢ γὰρ
μὴν ἀγωγὴν ἀπαρτίσαι τὸν ἀλεκτρυόνα, τρίτον ἡρ-
νήσατο. Ὅθεν δὲ περιδεῖς ἦν, καὶ σφόδρα ἀποτε-
θηκώς [τῷ δέει, ὅτι οὐ μόνον ἡρῆσατο, ἀλλ' οὐδὲ
ἀνενμήσθη οἰκοθεῖν, καὶ ταῦτα τοῦ ἀλεκτρυόνος φωνή-
σαντος, ἕως ὅτου τὸ βλέμμα τοῦ διδασκάλου γέγονεν
αὐτῷ ἀπὸ φωνῆς, καὶ τοῦτο ὁ Λουκάς δηλῶν φησι, ὅτι
ἐπέβλεψεν εἰς αὐτὸν ὁ Χριστὸς, ἔξω δὲ ἐξεληθὼν ἔκλαυσεν
ἐπειδὴ οὐκ ἐτόλμα φανερῶς ἔμπροσθεν πάντων, ἵνα μὴ
κατηγορηθῇ διὰ τῶν δακρύων, καὶ γνωσθῇ μαθητὴς
αὐτοῦ εἶναι.

Ὅταν δὲ ὁ Μάρκος φησι, πρὶν ἢ δις ἀλέκτορα φω-
νῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ με, τὰς ἐν ὅλῃ τῇ πρώτῃ ἀλεκτο-
ροφωνίᾳ περιεχομένας φωνήσεις δηλοῖ, καὶ φησὶ ὅτι πρὶν
ἢ τὰς δις τῆς κατὰ μέρος φωνήσεως προεἰδῆναι, τρίτον
ἀπαρνήσῃ με, ὅπερ καὶ αὐτὸ δηλοῖ, ὅτι πρὶν τὴν ὅλην
ἀλεκτοροφωνίαν τὴν πρώτῃν παρελθεῖν, τρίς ἀπαρνήσῃ
με· ἡ γὰρ ὅλη ἀλεκτοροφωνία καὶ τρεῖς, καὶ τέσσαρας
πολλάκις ἔχει φωνήσεις. Ἄν οὖν συμφωνοῦσι καὶ τούτω
οἱ εὐαγγελισταί. Ὅτε γὰρ Μάρκος, καὶ οἱ ἄλλοι εὐαγγε-
λισταὶ τὸ αὐτὸ ἐποδηλοῦσιν, ὅτι οὕτω τῆς πρώτης ἀλεκ-
τοροφωνίας ὅλης ἀπαρτισθείσης καὶ ἐκφωνηθείσης ὁ Πέτρος
τρίτον ἡρῆσατο.

²) Τίνας ἔρεκεν ἄρουναι αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον; ὥστε
ἐκείνον ἀνελθεῖν αὐτὸν αὐτοὶ γὰρ διὰ τὸ φαγεῖν αὐτοῦς

ki az, ki arczul csapott? ⁶⁹ Péter azonban künn
ült a pitvarban, s hozzá mene egy szolgáló,
mondván: Te is a galileai Jezussal voltál.
⁷⁰ De az tagadta mindnyájuk előtt, mondván:
Nem tudom, mit mondasz. ⁷¹ A mint pedig
kiment a tornácba, meglátta őt más (szol-
gáló), s monda az ott levőknek: Ez is a názareti
Jezussal vala. ⁷² És ismét esküvel tagadta: Nem
ismerem az embert. ⁷³ Kevés idő múlva megint
hozzámenvén a körülállók, mondanak Péternek:
Valóban te is azok közül való vagy, hisz a szó-
ejtésed is elárul. ⁷⁴ Akkor elkezdett átkozódni,
és esküdni, hogy nem ismeri az embert. És
azonnal megszólalt a kakas. ⁷⁵ És megemléke-
zett Péter Jezus szaváról, ki monda neki: Mi-
előtt a kakas szól, háromszor tagadsz meg en-
gem. És kimenvén, keservesen sira.

Midőn pedig reggel lett, tanácsot tartottak
mind a papi főnökök és a népnek vénei Jezus
ellen, hogy őt halálra ítéljék, ² és megkö-

eltúrt nagy kegyessége és hosszu türelme miatt. Más
(evangelista) ezt írja, miszerint arczát ruhával is betakar-
ták, s úgy cselekedték ezeket, mint alávaló és eltiprandó
embert őt középre állítván, és pedig nem csak a szabadok,
hanem a szolgák is e csufságokat üzték akkor rajta.

^{69—75}) Mikép mondja Máté, miszerint Krisztus jö-
vendölte volna Péternek: mielőtt a kakas szól, három-
szor tagadsz meg engem; Márk pedig írja: miszerint,
midőn először tette a tagadást, akkor szólott először a
kakas; mikor pedig a harmadik tagadás történt, akkor
másodsor? Hogy lesz ez mind a kettő igaz? Minthogy
minden szózatnál háromszor négyszer is szokott a kakas
énekelni: Márk jelentvén, hogy még a kakasszólás sem
illette meg, se eszméletre nem hozta, mondja azt; ugy
hogy mind a kettő igaz. Tudnillik, mielőtt a kakas első
sorát bevégezte volna, harmadszor tette Péter a taga-
dást. Annýira félékeny volt, sőt felelemtől szinte holt,
hogy nem csak tagadást követett, hanem észbe sem
vette bukását a kakas szózatára sem, miglen a Mester
tekintete nem szolgált neki szózat gyanánt, s ezt jelentvén
Lukács, írja: miszerint rátekintett Krisztus. Azután ki-
menvén sírt; mert nem bátorzkodott nyilván mindnyájök
előtt; hogy el ne árulják könyűi, s őt Krisztus tanítványá-
nak föl ne ismerjék.

Midőn tehát Márk mondja: mielőtt kétszer szól a
kakas háromszor tagadsz meg engem: érti minden kiáltá-
sait az első szózat-sorban s mondani akarja: mielőtt két
külön vett sorban szól a kakas, háromszor tagadsz
meg engem; a mi ugyan arra megy ki, mintha mondaná:
mielőtt az első sor a kakas-szóból elmúlik, háromszor
tagadsz meg engem. Hisz minden kakas-ének három vagy
négy kiáltásból is áll. Nagyon megegyeznek tehát ebben
is az evangelisták: minthogy Márk szintén mint a
többi evangelisták azt nyilvánítja, hogy az első ének-
sor befejezése előtt Péter Urunkat háromszor tagadta
meg.

²) Miért vezetik Urunkat Pilátushoz? Hogy az ölje
meg őt, mert maguk a husvéti étkezés, noha ez törvény-

δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. ³ Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ⁴ λέγων Ἡμαρτον παραδούς αἷμα ἁθύνον. Οἱ δὲ εἶπον· Τί πρὸς ἡμᾶς; οὐ ὄψει. ⁵ Καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ, ἀνεχώρησε καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγατο. ⁶ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον· Οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν ἐπεὶ τιμὴ αἱματός ἐστι. ⁷ Συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. ⁸ Αὐτὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἱματος, ἕως τῆς σήμερον. ⁹ Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος· Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραὴλ. ¹⁰ καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὰ συνέταξέ μοι Κύριος. ¹¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐπρωτότησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν, λέγων· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη· Σὺ λέγεις. ¹² Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. ¹³ Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· Οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι; ¹⁴ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμά-

τοῦν αὐτὸν, ἐλvezeték és átadák Ponczius Pilátus helytartónak. ³ Akkor látván Judás, ki elárulta őt, hogy el van ítélve, megbánván tettét, visszavitte a harmincz ezüst pénzt a főpapoknak és véneknek, ⁴ mondván: Vétkeztem, elárulván az igaz vért. Ámde ők mondanak: Mi közünk hozzá? te lássad. ⁵ Eldobván tehát a pénzt a templomban, elvonult, és elmenvén felakasztotta magát. ⁶ A papi főnökök pedig vevén a pénzt, mondanak: Nem szabad azt a kincstárba vetni, mert vérnek az ára. ⁷ Miután tehát tanácsot tartottak, egy telket vettek rajta a fazokastól az idegenek eltemetésére; ⁸ azért ama telek mai napig hakeldamának, azaz vételeknek mondatik. ⁹ Akkor beteljesedett, a mit Jeremiás proféta jövendölt, mondván: És vettek harmincz ezüst pénzt, a megbecsültnek árát, kit elbecsültek Izrael fiaitól, ¹⁰ és a fazokas telkéért adták azt, mikép nekem meghagyta az Ur. ¹¹ Jezus pedig a helytartó előtt áll, és kérdezi őt a helytartó, mondván: Te vagy-e a zsidók királya? Jezus felel: Te mondod. ¹² És vádoltatván a papi főnököktől és vénektől semmit sem felelt. ¹³ Ekkor Pilátus monda neki: Nem hallod-e, mennyit tanusítanak ellened? ¹⁴ De nem felelt neki egy szavára sem, úgy hogy a helytartó nagyon eso-

τήν ἐορτὴν εἰ καὶ παρανόμως εἴρηται, εἶτι δὲ καὶ διὰ τὰς ἄλλας τὰς προσηρμένους αἰτίας τοῦτο οὐκ ἐποίησαν.

³⁻⁵) Ἀπέστρεψε δὲ τὰ ἀργύρια ὁ Ἰούδας μεταμεληθεὶς, ἐπειδὴ οὐκ ἔφερε τὸ συνειδὸς μαστίζον αὐτόν· ἀλλ' εἰς τοῦτο ποιῆσαι πρὸ τοῦ τὴν ἁμαρτίαν ἀπαρτίσαι αὐτόν, καὶ γὰρ ἐπεπλήρωτο· προδοσία γὰρ ἦν ὁμοῦς οὐδὲ τότε χρησίμως. Τὸ μὲν γὰρ καταγνώσκειν καὶ τὸ ῥῆμα τὰ ἀργύρια, καὶ τὸ μὴ αἰδεσθῆναι τὸν Ἰουδαϊκὸν λαόν, πάντα ταῦτα ἀποδεικτά. Τὸ δὲ ἀπάγγασθαι τοῦτο πάλιν ἀσύγνωστον, καὶ ποτηροῦ δαίμονος ἔργον.

Καὶ ἄλλως. Μὴ γέρον τὴν περισσοτέραν λύπην, ἀπελθὼν ἀπήγγατο, νομίζων, ὅτι οὐ δώσει τῷ κριτῇ λόγον περὶ ὧν ἡμαρτεν, ἴσως δὲ ὡθήθῃ προλαβὼν τὸν Ἰησοῦν τεθνηξόμενον, καὶ ὑπαρτήσας αὐτῷ ἰκετεύσειν γυνῇ ψυχῇ ὡς δεχθῆναι αὐτοῦ τὴν ἐξομολόγησιν. Οὐκ ἐν τῇ ἀγγήῳ δὲ ἀπέθανεν, ἀλλὰ ῥόσω περιπέσαν ἐλάκησεν, ὡς ὁ θεοπέσιος φησὶ Λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσιν.

⁶⁻¹⁰) Τὸ εἰπεῖν τοῖς ἀρχιερεῖς, καὶ πρεσβυτέροις, οὐ ὄψει, μέγιστον αὐτοῖς ἐστὶν ἐγκλημα καὶ τοῦτο φαίνεται γὰρ μαρτυροῦντες τῇ τόλμῃ, καὶ τῇ παρανομίᾳ, ὅθεν καὶ κατακρίνονται μὲν αὐτὸν, ὑπὸ τοῦ πάθους δὲ μεθύνοντες οὐκ ἠθέλησαν ἀποσχέσθαι τῆς σατανικῆς ἐγχειρήσεως· κῆρυξ γὰρ ἐπήρχον ἀρῖναι τῆς καταδικῆς τὸν Χριστόν· εἴπερ ἦθελον. Οὐκ ἐκ τούτου δὲ μόνον κατακρίνονται, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μὴ βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν διὰ γὰρ τὸ γινώσκειν, ὅτι τὸν θόνον ἠγόρασαν, τοῦτο οὐκ ἐποίησαν, ἀλλ' ἠγόρασαν ἀγρὸν εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις, ἀπὸ θόνον ἐποίησαν ποιοῦντες, ὅστις ἀγρὸς καὶ αὐτῶν ἐστὶ μαρτύριον, καὶ σάλπιγξ λαμπρότερον πᾶσιν ἀνεκρίντε τὴν μισαφρονίαν αὐτῶν τοῦ χωρίον τοῦτον τὸ ὄνομα. Οὐκ ἀπλῶς δὲ ποιοῦσιν, ἀλλὰ συμβούλιον λαμβάνοντες, ἵνα μηδεὶς ἀθωωθῇ τοῦ τολμήματος, ἀλλὰ πάντες ὡς ἐν ἐπὶ θνήσκον. Χρὶ δὲ σκοπήσαι, πῶς ἀνω-

telen volt, és más már előbb mondott okok miatt azt nem cselekedték.

³⁻⁵) Judás megbánván bűnét az ezüstpénzt visszavitte, mert nem állhatta ki lelkiismerete ostromozását. Ámde ezt a bűn végrehajtása előtt kellett volna cselekedni; hisz már elküldtetett, tudnillik az árulás; egyébiránt a bánat mit sem használt; mert tettét kárhoznatni, a pénzt elvetni, a zsidó néptől nem félni, ez ugyan mind helyes; de magát felkötni, az ismét megbocsáthatlan, és a gonosz lélek műve.

Vagy másképp. El nem bírván a nagy lelki gyötrelmet, ment s fölakasztotta magát, azon véleménynyel, hogy a bírónak nem fog számolni az elküldetett bűnökről; vagy talán meg akarta előzni a halálra vált Jezust, s csupa lélekben eléje járulva kérni, hogy fogadja el vallomását. Nem kötélén mult ki pedig, hanem betegségbe esvén kettéhasadt, a mint szent Lukács írja az Apostolok cselekedeteiben.

⁶⁻¹⁰) A főpapoknak és a nép véneinek ama mondata: Te lássad, rájok nézve legnagyobb bűnvád; mert megbizonyítják a merényt és törvényteleniséget, s azért kárhoztatják Judást: mindazáltal a szenvedélytől elkábítatván nem akartak többé az ördögi törekvéssel föltagadni; hisz hatalmukban állott a Krisztus elítélését visszavenni, ha akarták volna. De nem csak ez süti rájuk a kárhoztatást, hanem az is, miszerint a pénzt nem tették a kincstárba; ezt tudnillik ama megismerés folytán, miszerint gyilkosságot szereztek rajta, elmellőzték; hanem inkább vettek rajta egy mezőt az idegenek eltemetésére gyilkosságból jótékonyágot gyakorlandók. Ez a mező ellenők tesz tanuságot, és kürtnél hangosabban hirdeti mindnyájoknak a gyilkosságot ezen helynek neve. Evvel még nem elégsznek meg; hanem tanácsot is tartanak, hogy senki közülük büntelen ne maradjon a merényben,

ζην τὸν ἡγεμόνα λίαν. ¹⁵ Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ᾗθελον. ¹⁶ Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον λεγόμενον Βαραββᾶν. ¹⁷ Συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; ¹⁸ Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκεν αὐτόν. ¹⁹ Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα· Μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. ²⁰ Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ²¹ Αποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν αὐτοῖς· Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν. ²² Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσι αὐτῷ πάντες· Σταυρωθήτω. ²³ Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες· Σταυρωθήτω.

Θεν προύλεγεν ἡ προφητεία, καὶ περὶ τῆς τοῦ ἀγροῦ τοῦτον ἀγορασίας, καὶ ὅτι οὐ μόνον οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ καὶ οἱ προφῆται τὰ ἐπονεύοντα μετὰ ἀκριβείας διηρῶντο.

¹⁵) Ἐπειδὴ δὲ ἐγίνωσκον οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Πιλάτον οὐδένα ποιοῦμενον λόγον τῶν νομίμων, ἐπὶ τὰ δημόσια ἐργάματα τὴν κατηγορίαν ποιήσασθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Χριστὸν παροικέσαν, διὸ καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· σὺ εἰ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, πάντα δὲ ἐκίμων καὶ ἑστρεφον, ὥστε αὐτόν εἰς θάνατον ἐμβαλεῖν.

¹⁷) Παλαιοῖς ἀντιγράφοις ἐντεχνῶν εἶρον καὶ αὐτὸν τὸν Βαραββᾶν Ἰησοῦν λεγόμενον· οὕτως γοῦν εἶχεν ἡ τοῦ Πιλάτου πενσίς ἐκεῖ. Τίνα θέλετε, τῶν δύο ἀπολέσω ὑμῖν, Ἰησοῦν τὸν Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; ὡς γὰρ εἰκεν, πατρωνμία τοῦ ληστοῦ ἢ ὁ Βαραββᾶς, ὅπερ ἐξηγρεῖται διδασκάλον νόος· συντιθέμενον οὖν τὸ τοῦ Βαραββᾶ ὄνομα σημαίνει νῆδος τοῦ διδασκάλου ἡμῶν. Καὶ τίνας ἀρα διδασκάλον νῆδον γρηνοῦμεν τὸν ἐπίσημον ληστὴν; ἢ τοῦ ἀνδρός τῶν αἱμάτων, τοῦ ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου, ὃν καὶ μέχρι τῆς δευτέρας μάλλον αἰρουντες οἱ μαθόντες παρ' αὐτοῦ ἀνθρωποκτονεῖν, ἢ τὸν ζωοποιοντα τοὺς ἀνθρωποὺς Ἰησοῦν Χριστόν.

¹⁹) Καθημένον δὲ αὐτοῦ. Κρινόμενος ὑπὸ Πιλάτον, ἐχορηματίζε τῇ τούτου γυναικί, ἵνα τῇ μὲν σιωπῇ τὴν ἀνδρίαν καταπληρῇ· τῷ δὲ χορηματισμῷ γινώ, ὅτι οὐκ ἀνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν κρίνει. Διὰ δὲ τοῦτο αὐτὸς οὐκ εἶδεν, ἢ ἵνα μὴ σιωπήσῃ τὸ ὄναρ, ἢ ὅτι οὐκ ἐπιστενέτο, ἢ ὅτι ἀνάξιος ἦν, ἢ ἵνα ἀκούσας, ἃ ὑπέμεινεν ἡ γυνὴ συμπασθῇ· οὐ γὰρ μόνον εἶδε τὸ ἐνύπνιον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἔπαθε, καὶ ἐν νυκτὶ πρὸς τὸ φοβερώτερον γενέσθαι ἄλλως τε δὲ πρόνοιας ἔργον τὸ ὄναρ, οὐ λεγόμενον μὲν τῇ ἡν, δεικνύον δὲ, ὅτι οὐχ ἵνα μὴ πάθῃ Ἰησοῦς ἐνείκη, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ἡ γυνή.

²²⁻²³) Τὸ δὲ, τί ποιήσω τὸν Χριστόν, εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ Πιλάτος, καὶ ἐν τούτῳ πάλιν ἐντρέψαι βουλόμενος διὰ τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κρινόντας τῆς προαιρέσεως, ἵνα κἂν οὕτως αἰσχυρῶντες αὐτόν μᾶλλον αἰτήσωνται, καὶ τῆς αὐτῶν γέννηται φιλοτιμίας τὸ πᾶν. Οἱ δὲ καὶ οὕτως ἔλεγον, σταυρωθήτω. Εἰ δὲ τὰς χεῖρας ὁ Πιλάτος ἀπενίκατο, καὶ ἀδῶον αὐτὸν ἔλεγον εἶναι, ἀλλ' ὁμως μαλακίας ἢ ἡ συγχώρησις, καὶ ἀνάνδρως σφόδρα τοῦτο διεπαράττει· εἶδει γὰρ μὴ παραδοῦναι τοῖς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξαρπάσαι, καθάπερ μετὰ ταῦτα ὁ ἐκατόνταρχος τὸν

δάλκοζέκ. ¹⁵ Ἀζ ἡννεπεν πεδὶγ α ἡεῡτάρτῳ εῡγ foglyot szokott kibocsátani a népnek, kit kívántak. ¹⁶ S ekkor egy nevezetes foglya vala, ki Barabbásnak mondaték. ¹⁷ Midőn tehát azok összegyűltek, kérdezé őket Pilátus: kit akartok, hogy bocsássak el nektek, Barabbást-e vagy Jezust, ki Krisztusnak mondatik? ¹⁸ Tudta ugyanis, hogy irigységből adták őt kezeibe. ¹⁹ Midőn pedig a bírói széken ült, izenetet küldött hozzá felesége, mondván: Semmi közöd azzal az igazszal; mert ma sokat szenvedtem álmomban miatta. ²⁰ Azonban a papi főnökök és vének rábeszéltek a népet, hogy kérjék Barabbást, Jezust pedig elvesztessék. ²¹ Felelvén pedig a helytartó monda nekik: Kit akartok, hogy a kettő közöl bocsássak el nektek? Azok pedig mondanak: Barabbást. ²² Pilátus kérdezé őket: Mit cselekedjem hát Jezussal, ki Krisztusnak mondatik? Felelének mindnyájan: Feszíttessék meg. ²³ A helytartó monda nekik:

hanem mindannyian vétkes részt vegyenek. Figyelemre méltó, mikép megjövendölék ezt a proféták mind a mező-vételre nézve; s hogy nem csak az apostolok, hanem a proféták is szorgalmasan följegyezték a gyalázatosakat.

¹⁵) Miután észrevették a zsidók, hogy Pilátus a zsidótörvényekkel nem sokat törődik: nyilvános vétkekben igyekeztek általa a Krisztust elmarasztaltatni. Azért kérdezi is őt Pilátus: Te vagy-e a zsidók királya? Mindezt megmozdítottak és forgattak, hogy őt halálra döntsék.

¹⁷) Régi kéziratok jutván kezembe, ott magát Barabbást is Jezusnak nevezetniti tapasztaltam; Pilátus kérdése tehát ekkor így állott: Kit akartok, hogy a kettő közöl elbocsássak nektek, Jezust-e, kit Barabbásnak hívnak; vagy Jezust, ki Krisztusnak mondatik? A mint látyszik, családi neve a latornak Barabbás vala, a mi annyit jelent, mint mester fia. Barabbásnak tehát összetett neve Mesterünk fiát jelenti. Melyik mester fiának kell tehát gondolnunk a hires latort? a vérontás férfiúának, a ki kezdettől fogva ember-ölő volt, kit eddig is inkább választottak, tőle tanulandók a gyilkosságot, mint az embernek életet szerző Krisztus Jezust.

¹⁹) „Midőn (a bírói széken) ült.“ Pilátus által ítéltetvén, feleségének látásban megjelent; hogy midőn hallgatással az ő bátorságát megdöbent, látással értésére adja, miszerint nem embert ítélt, hanem Istent. Pilátus pedig azért nem vett látást, hogy vagy el ne hallgassa az álmot, vagy mivel nem hitte volna, vagy mivel méltatlan volt rá, vagy hogy meghallván, miket szenvedett neje, szánakodásra indíttassék, mert nem csak látása volt, hanem sokat szenvedett is, pedig éjjel, mi annál félelmesebb volt. Egyébiránt ezen álmom a gondviselés műve volt; a mi ugyan nem fejté meg a dolgot, de jelenté még is, miszerint nem azért adott, hogy Jezus ne szenvedjen, hanem hogy a nő üdvözüljön.

²²⁻²³) „Mit cselekedjem hát Krisztussal?“ azért kérdé tőlük Pilátus, hogy evvel is észrehozza őket, midőn hatalmat ad nekik választani, hogy az ő jóakarattuktól függjön az egész. De azok így is csak azt kiálták: Feszíttessék meg. Jóllehet azután Pilátus kezeit mosta, s magát büntelennek lenni állította: mindazáltal ez az engedékenységgé gyöngeség vala, s nagyon gyáván cselekedte ezt. Mert nem kellett volna nekik általadni, hanem inkább kiragadni, mikép később a százados tett Pállal; Pilátus azonban ezt nem

²⁴ Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων Ἀθῶς εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὀφείδετε. ²⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπε· Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. ²⁶ Τότε ἀπέλυσε αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. ²⁷ Τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. ²⁸ Καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν περιέδθηκαν αὐτῷ χλαμίδα κοκκίνην. ²⁹ Καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἔθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γονυπετίσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ, λέγοντες· Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. ³⁰ Καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον, καὶ ἔτυπον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ³¹ Καὶ ὅτε ἐνέ-

παύλον, ἀλλ' ὁ Πιλάτος τοῦτο οὐκ ἐποίησε. Διὰ τοῦτο οὐδὲ αὐτὸν ἀγίζειν ὁ Χριστὸς τῶν ἐγκλημάτων λέγων, ὅτι μεῖζονα ἁμαρτίαν ἔχει ὁ παραδιδούς με σοί.

^{24–25}) Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος. Ὡς ἀφροσύνην τὸ πρᾶγμα, τοῦτο ἐποίησεν ὁ Πιλάτος, δίκαιον λέγων τὸν σωτήρα. Παρὰ δὲ τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐνέφατο τὰς χεῖρας, ἵσως Ἰουδαϊκὸν ἔθος ποιῶν, ὀνειδίζων αὐτοῖς καὶ ὡς λέγων αὐτὸν μὴ κοινοῦν τὸ θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, οὐκ ἀνεγκλητὸς δέ, ἐπεὶ δυνάμενος ἀπαυτῆσαι ἀποδείξεις, τὰ τῶν τυραννούντων ἐποίει. Προετίμησε δὲ τοῦ δικαίου τὴν εἰς ἀνθρώπους αἰδῶν, καὶ κύριος ὢν τοῦ ἀπολύειν αὐτὸν, ὡς ἀναίτιον, τιμώμενος ἐκδίδωκεν αὐτόν, νομίσας διὰ τοῦτο ἐλευθεροῦν ἐαυτὸν τῆς ἁμαρτίας. Διὰ καὶ ὡς διαγελῶντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἔλεγον ὅτι ἡμεῖς ἐνοχοὶ ἐσμὲν τούτου, οὐχὶ σὺ· ἦτοι εἰ ὅλως γίνεται τιμωρία, ἐφ' ἡμᾶς ἔλθῃ, καὶ μὴ κατὰ σοῦ· ὁ καὶ γέγονεν.

^{27–31}) Τότε οἱ στρατιῶται. Ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας πρὸς χάριν τῶν Ἰουδαίων ἐποίουν ταῦτα τῷ Χριστῷ οἱ στρατιῶται. Διὰ μὲν τῆς χλαμίδος ὑβρίζον τὸ ὅλον σῶμα διὰ δὲ τοῦ κάλαμου τὴν χεῖρα, καὶ διὰ τοῦ κολαφίζειν καὶ στεφανοῦν τὴν κεφαλὴν, καὶ διὰ τοῦ γονυπετεῖν τοὺς πόδας, ὡς καταγνωσθέντα δὲ ἐπὶ τῇ τυραννίδι τοῦτο ἐποίουν, καὶ περιέδθεν αὐτῷ ὡς βασιλεῖ τὸ τοιοῦτον σῆμα. Τοῦτο δὲ πρὸς κατάκριμα Ἰουδαίων γέγονε τῶν ἀπαιδεύτοις στρατιώταις ἐκδεδοκότων τὸν Ἰησοῦν. Συμβολικῶς δὲ ταῦτα γέγραπται ἐνδεδύσθαι, ἵνα διὰ τῆς πορφύρας μάθωμεν, ὅτι βασιλεὺς ἦν τοῦ παντός. Διὰ δὲ τοῦ κοκκίνου, ὅτι τὴν ἡμετέραν φῶσιν ὅλην ἀνέλαβε, τὴν αἱματώδη, καὶ φοινικῇ, τοντέστι τὴν ὑπὸ ἁμαρτίαν πεσοῦσαν, ἥτοι ἐπειδὴ χρώματι αἵματος ἢ γλαμὺς ἐκέρχαστο, διὰ τοῦτο οἱ φοιτῶντες κατ' αὐτοῦ ἐνδύνουσιν αὐτὸν αὐτὴν ὡς φοινίκην, μὴ ποῦντες ἄ ἐποίουν. Ὁ στέφανος δὲ ὁ ἐξ ἀκανθῶν αἰ ὑπὸ μεριμῶν τοῦ βίου συμφνεῖσαι ἁμαρτίαι, ἃς ἀναλύει τῇ ἐαυτοῦ κεφαλῇ ὡς Θεός. Ὁ δὲ κάλαμος τύπος ἐστὶ τοῦ κατ' εἰκόνα, ὅπερ ἦν βασιλικὴ ἀξία, ἣν ἐσάθρωνσαν οἱ ἄνθρωποι διὰ τὰς ἁμαρτίας, ἣν λαβὼν ἐφ' ἡμῶν ὁ Χριστὸς αὐτὸς μὲν οὐκ ἐβλάβη, ἐποίησε δὲ ἰσχυράν, πολλὴ τῆς προτέρας στερροτέραν.

³²) Ἐξερχόμενοι δὲ ἔβρον ἄνθρωπον. Πότερον· τὸ τέλος τοῦ βαστάζειν τὸν σταυρὸν Ἰησοῦς ἔλαβεν, ἢ Σίμων, εἰκὸς γὰρ μηδενὸς θελήσαντος βαστάσαι τὸν σταυρὸν, οὕτως ἐσῶθεν πρῶτος ἐβάστασεν αὐτόν, ἐν δὲ τῇ ὁδῷ ἐπέθηκεν αὐτὸν ἐπὶ Σίμωνα, οὐ συντηρητῶς μὲν ἀγγαρεύθέντα, προορισθέντα δὲ ὑπὸ Θεοῦ διακονῆσαι τῷ

Ὑγαν· ἡμῶν γὰρ ὁ Πιλάτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων Ἀθῶς εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὀφείδετε.

²⁴ Pilátus tehát látván, hogy semmi sem használ, hanem inkább zaj támad, vizet vett, s megmosta kezeit a nép előtt, mondván: Én ártatlan vagyok ez igaznak véréből, ti lássátok. ²⁵ Erre az összes nép felelvén monda: Szálljon vére ránk és fiainkra. ²⁶ Akkor elbocsátotta nekik Barabbást, Jezust pedig, miután megostoroztatá, átadá nekik, hogy megfeszíttessék. ²⁷ Akkor a helytartó vitézei Jezust a tanácsházba vezettvén, összegyűjték körülötte az egész csoportot, ²⁸ és levették tőle őt, bíboröltönyt adtak rá, ²⁹ és tövisből koronát fonván, azt fejére tették, nádat pedig jobb kezébe; azután térdet hajtván előtte, gunyolák őt, mondván: Üdvöz légy zsidók királya! ³⁰ És rá pökdös-vén, vevék a nádat, s fejét ütötték vele; ³¹ s miután kicsufolták őt, levették róla az öl-

tette. Azért őt sem menti föl Krisztus a bűntől, mondván; hogy annak, a ki engem neked elárult, nagyobb a bűne.

^{24–25}) „Pilátus látván.” Mintegy tisztára mosni akarván a dolgot, cselekedte ezt Pilátus, igaznak vallván az Üdvözítőt. Egyébiránt a Romajak szokásán kívül mosta kezeit, a zsidó szokást utánozván, mintha szemökre vetni, és mondani akarta volna, hogy ő nem részes Jezus halálában. Nem ártatlan még is; mert midőn bizonyítványokat kívánhatott volna, az erőszakolók kívánságának hódolt. Az emberek félelmét az igazságosnak eléje teszi, s ámbár hatalmas volt Krisztust mint ártatlant elbocsátani: moskodás után átaladja őt azt gondolván, hogy ez által megszabadul a bűntől. Azért a zsidók, mintegy kinevetvén őt, mondának: Mi vagyunk ebben bűnösök nem te, s ha csakugyan büntetés követi: minket érjen, ne téged; a mint történt is.

^{27–31}) „Akkor a vitézek.” Örögi tevékenységgel a zsidók kedvéért cselekszik ezt Krisztussal a vitézek. Könnyű meggyalázzák az egész testet; náddal a kezét; arczulverés- és koronával a főt; térd-hajtással a lábakat. Ezt cselekedték, mint olyanoknak, a ki országlás vágya miatt ítéltetik el, s mint királyt öltöztették ily alakba. Ez a zsidók kárthatására történt, a kik Jezust a durva vitézeknek átaladták. A megírott felöltöztetés jelképesen történt, hogy a bíorból tanuljuk, miszerint mindennek királya vala; a vörös szinből, hogy a mi vérrel mocskolt és halálos, az az bűnbeesett természetünket, egészen magára vette; vagy, mivel a könnyű vér-szinnel volt festve, azért az ellene kiáltók őt mint gyilkosok öltöztetik föl, nem tudván mit cselekesznek. A töviskorona jelenti az élet gondjaiból kinőtt vétkeket, melyeket mint Isten saját fejével elemész. A nád jelképe a királyi méltóságnak, melyet az emberek bűneik által megrontottak, de a Krisztus természetünket átvevén, bajaiban nem szenvedett, sőt erőssé, az előbbinél sokkal szilárdabbá tette.

³²) „Kimenvén pedig találkozta — emberrel.” Valljon a kereszttel tisztelete Jezusnak jutott-e vagy Simonnak? Alkalmasint senki nem akarván a keresztet vinni, benn Jezus vitte azt először, az úton pedig Simonra tették azt, ki nem esetleg volt erre kényszerítve, hanem Istentől kiválasztva szolgálni Jezus keresztfének, melyen

παιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλαμύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι. ³² Ἐξερχόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον, ὀνόματι Σίμωνα· τοῦτον ἡγγάρευσαν ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. ³³ Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθὰ, ὃ ἐστι λεγόμενον κρανίου τόπος, ³⁴ ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθελε πιεῖν. ³⁵ Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον. ³⁶ Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. ³⁷ Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην· Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. ³⁸ Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἷς ἐκ δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ ἐνωμίμων. ³⁹ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινῶντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ⁴⁰ καὶ λέγοντες· Ὁ καταλὼν τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, καταβῆθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. ⁴¹ Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ φαρισαίων ἔλεγον· ⁴² Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· εἰ βασιλεὺς

σταυρῶ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ κόσμος ἐσταίρωται τοῖς ἁγίοις, καὶ οἱ ἅγιοι κόσμῳ.

^{33—34}) Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον. Παραδέδοται, τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ ἐκὶ τεθῆναι, ἢ ἐπὶ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, ἀναστῆ καὶ Ἀδάμ καὶ ἐν Χριστῷ πάντες ζωοποιηθῶμεν. Ἰστέον δὲ, ὅτι οὔτε ὁ εἰπὼν ὄξος μετὰ χολῆς προσεγεθῆναι τῷ Ἰησοῦ ἐφείσατο, οὔτε ἐναντιοῦται τῷ λέγοντι ἐμνηρισμένον οἶνον προσεγεθῆναι, οὔτε τῷ ἀπλῶς εἰπόντι ὄξος. Ὁ μὲν γὰρ πρὸ τοῦ σταυροῦ λέγει, ὁ δὲ ἐν τῷ σταυρῷ προσεγεθῆναι, οὐ τὸ αὐτὸ λέγοντες, καὶ τὸ λαβεῖν, καὶ γευσάμενον ἀποδοῦναι, καὶ μὴδὲ γευσάσθαι τὴν ἀρχήν. Τὸν γὰρ οἶνον μετὰ χολῆς ἔφη Ματθαῖος γευσάμενον, μὴ θελήσει πιεῖν, μὴ γευσάσθαι δὲ τὴν ἀρχὴν ἐμνηρισμένον Μάρκος. Ἰωάννης δὲ ὄξος καὶ χολὴν μετὰ ἐσώπον ἔφη, οὐδὲν τούτων ἐναντιούμενος, τῶν μὴ δὲ μνησθέντων πολλῶν γὰρ γινόμενον εἰς αὐτὸν, οἷα ἐν τῷ αὐτῷ ἀταξία πλῆθος παροινούτος, ὁ μὲν τοῦτο προσέφη, ὁ δὲ ἐκεῖνο, ὁ δὲ ἄλλο, πολλὰ δὲ καὶ παρῇται· ἀλλ' οὐδὲ ὁ εἰπὼν ὅτι γευσάμενος εἶπε, τετέλεσται, δεικνύναι ὅτι ἔπιε, οὐδὲν γὰρ διεστῆκε τοῦ ἀπλῶς γευσάσθαι τὸ μὴ πιεῖν, πάντα δὲ ἀληθῆ εἰρηται ἐπὶ μαρτυρίαις, τοῖς ἐπισταμένοις αὐτὰ γράφοντες. Πολλῶν ὄντων θανάτων τρόπων σταυροῦται Χριστός, ἢ ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχάς, τὰς ἐξουσίας θριαμβήσῃ.

^{39—41}) Οἱ δὲ παραπορευόμενοι. Ταῦτα ἔλεγον οἱ γραμματεῖς μετὰ τῶν ἀρχιερέων, καὶ πρεσβυτέρων θέλοντες σβῆσαι τὴν ἐπὶ τῶν σημείων δόξαν. Τοῦτο δὲ ποιεῖ ὁ διάβολος, ἵνα ἐξερεθισθεὶς καταβῇ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ἀκτέον, ὅτι οὐκ ἐστι υἱὸς Θεοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ σταυρωθεὶς καὶ ἀποθανὼν ὡς ἄνθρωπος ὡς Θεὸς ἐξανεστῇ νεκρώσας τὸν θάνατον. Ἀνάξιον δὲ βασιλεὺς τὸ πείθεσθαι προστάγματι τῶν τυγνόντων παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον διὸ οὐ καταβαίνει ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἀλλὰ σταυροῦνται, καὶ θάπτεται, ἵνα καὶ νεκρῶν, καὶ ζώντων κρείνηται ὡς Θεός. Ὁμοίως δὲ οἱ οὐ σταυρωθέντες αὐτῷ λησταί τὴν ἀρχὴν μὲν ἐξ ὁμότητος ὠνεῖδίζον αὐτῷ οἱ δύο, ἕτερον δὲ καὶ ὁ εἰς μετενόησεν ἑωρακὼς τὸ σκότος· εἰδὼς δὲ ὅτι καὶ ὁ

τόνυτ, tulajdon ruhába öltöztették, és vezették a megfeszítésre. ³² Kimenvén pedig találkoztak Simon nevű cзыrenei emberrel; ezt erőttették, hogy vigye keresztyét. ³³ És midőn eljöttek Golgotha nevezetű helyre, mely a koponyák helyét jelenti, ³⁴ ott epével kevert bort adtak neki inni: de miután megízlelte, nem akarta meginni. ³⁵ Miután tehát megfeszítették őt, elosztották ruháit, sorsot vetvén. ³⁶ És ülvén őrizék őt ottan, ³⁷ és feje fölé ragaszták az ő ügyét írásban: Ez Jezus, a zsidók királya. ³⁸ Akkor megfeszítették vele két lator is, egyik jobbról, és másik balról. ³⁹ A mellette elmenők pedig káromlák őt, csóválván fejeiket, ⁴⁰ és mondván: Hej, ki lerontod az Isten templomát, és három nap alatt fölépited azt; szabadítsd meg magadat! ha Isten fia vagy, szállj le a keresztről. ⁴¹ Hasonlag a papi főnökök az írástudókkal és vénekkel és farizeusokkal gunyolólág mondanák: ⁴² Másokat megszabadított, önmagát nem szabadíthatja meg; ha Izrael királya, szálljon le a keresztről, és hinni

a világ megfeszítettett a szenteknek, és a szentek a világnak.

^{33—34}) „És eljöttek a helyre.“ Hagymány, szerint Ádám teste ott volt eltemetve; hogy valamint Ádám mindnyáján meghalunk, Ádám is föltámadjon, és Krisztusban mindnyáján életre állíttassunk. — Tudni való, miszerint az nem hazudott, a ki mondta: epével kevert eczetet adtak Jezusnak; se nem ellenkezik avval, ki mondja, miszerint myrrhás bort ajánlottak neki; se avval, ki egyszerűen csak eczetet említ. Egyik t. i. a megfeszítés előtt érti, a másik a kereszten, nem ugyanegyről irván, hogy elvette, és megízlelvén visszaadta, vagy meg se ízlelé. Máté szerint az epés bort megízlelte, de nem akarta meginni. Márk szerint a pedig a myrrhásat meg se ízlelte. Végre János epés eczetet mond izsópon, egyikkel sem ellenkezően ezek közül, a mik nem is említették. Mert sokan rohanván Krisztusra, a mint a részeg sokaságnak efféle zürzavarában lenni szokott, egy ezt hozott, más azt; más ismét mást. Sok el sincs mondva. De az, ki szerint Jezus a megízlelés után azt mondá: „Bévégeztetett“ nem is állítja, hogy megitta volna. Mivel tehát nem sok különbség van az egyszerű megízlelés, és a nem ivás között; mindent igazán mondanak, a dolgot tudó tanuk alatt irván ezeket. Sok neme levén a halálnak, a Krisztus megfeszítették, hogy megfosztván a fejedelemségeket, a hatalmakon diadalmaskodjék.

^{39—41}) „A mellette elmenők.“ Ezeket az írástudók mondanák a főpapokkal és a vénekkel, ki akarván irtani a csodák felől véleményét. Ezt pedig az ördög cselekedte, hogy Jezus fölingereltetvén szálljon le a keresztről. Mondjátok, hogy nem Isten fia: azonban ő megfeszítettvén és meghallván mint ember, föltámadott mint Isten. meggyőzővén a halált. Méltatlanság volna pedig egy királyhoz engedni az arramenők parancsának helyes okon kívül; azért nem is száll le a keresztről; hanem megfeszítették, hogy mind a holtakon, mind az élőkön uralkodjék mint Isten. Hasonlag a vele megfeszítettett latrok is kezdetben konokságból gyalázták őt; de utóbb egyik magába tért a sötétség látása után; valószínű pedig, hogy a bün-

Ἰσραὴλ ἐστὶ, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσωμεν ἐπ' αὐτῷ. ⁴³ Πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν· ἠυσάσθω νῦν αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν· εἶπε γὰρ, ὅτι Θεοῦ εἰμὶ υἱός. ⁴⁴ Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησταὶ οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. ⁴⁵ Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἑννάτης. ⁴⁶ Περὶ δὲ τὴν ἑννάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνὴ μεγάλη, λέγων· Ἥλι, Ἥλι, λιμὰ σαβαχθανί; τοῦτέστι, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; ⁴⁷ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστῶτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι Ἥλιαν φωνεῖ οὗτος. ⁴⁸ Καὶ εὐθέως δραμὼν εἰς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν. ⁴⁹ Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον· Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλιος σώσων αὐτόν. ⁵⁰ Ὁ δὲ Ἰησοῦς, πάλιν κράζας φωνὴ μεγάλη, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. ⁵¹ Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ

fogunk neki. ⁴³ Istenben bízott, szabadítsa meg most őt, ha akarja; mert úgy mondom: Isten fia vagyok. Ugyanavval gunyolák őt a latrok is, kik vele együtt megfeszítették. ⁴⁵ Hat órától fogva pedig sötétség lőn az egész földön, kilencz óráig. ⁴⁶ És kilencz óra körül Jezus nagy szóval kiálta mondván: Eli, Eli, lima sabachthani, azaz: Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem! Némelyek az ott állók közül, azt hallván mondanak: Ez Illést híja. ⁴⁸ És azonnal sietvén egy közzük, és vevén a szivacsot, ezt megtölté eczettel, nádszálla tevé, és itatra nyujtá neki. ⁴⁹ Egyebek pedig mondanak: Hadd lássuk, eljő-e Illés az ő megmentésére. ⁵⁰ Jezus végre, ismét nagy szóval kiáltván, kiadta lelkét. ⁵¹ És ime a templom függönye ketté hasadt, föletől aljáig; a föld

μετανοήσας Ἰουδαῖος ἦν, διὸ καὶ ἄλλην τινὰ ἐννοῶν παρὰ τὴν ἐπίκειον τὴν αὐτοῦ βασιλείαν εἶπε τὸ μνησθητέ μου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

⁴³) Ἀπὸ δὲ ἑκτῆς ὥρας σκότος. Φλέγων τίς παρ' ἑλλήσι φιλόσοφος μνησθαι τοῦτον τοῦ σκότους, παραδόξως γεγονότος ἐν τῇ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τῆς σελήνης, ὅτι οὐ πέφκεν ἐκλείψιν γίνεσθαι τότε γὰρ γίνονται ἐκλείψεις, ὅτε πλησιάζουσιν ἑαυτοῖς οἱ δύο οὗτοι φωστῆρες. Γίνεται γὰρ ἐκλείψις ἡλίου συνόδῳ ὑποδραμούσης αὐτὸν σελήνης, οὐ παντελῆως, ὅτε διάμετρος ἐστὶ τῇ σελήνῃ. Ἐπὶ πᾶσαν δὲ τὴν γῆν γέγονε τὸ σκότος οὐ μὴν ἐν μέρει τῆς γῆς, ὥς γέγονεν ἐν Αἰγύπτῳ. Τοῦτο δὲ γέγονεν ὡς πενθούσης τῆς κτίσεως ἐπὶ τῷ γεγονότι, καὶ διὰ τοῦτον δηλοῦσης, ὅτι τῆς παροινίας ταύτης προαχθείσης ἐξ Ἰουδαίων ἐσκοτίσθη αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ ἀπέστη αὐτῶν νοητὸς ἡλιος. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἑκτῇ ἡμέρᾳ γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰκὸς τὸν ἄνθρωπον τῇ ἑκτῇ ὥρᾳ ἐσφάλλαι, τάχα διὰ τοῦτο ὁ ὑπερσωτηρίας ἀνθρώπων πάσχων, ἑκτῇ ὥρᾳ ἐκρεμάσθη.

⁴⁶) Περὶ δὲ τὴν θ' ὥραν. Ἐβραϊκῇ διαλέκτῳ εἶπε τὸ προφητικόν, ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐ μάταια τῇ παλαιᾷ γραφῇ, καὶ ὅτι τιμὰ τὸν πατέρα, καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀντίθεος· οὐχ ὡς ἄσθενης ἢ δεόμενος τῆς ἄλλοι ἐπικουρίας εἶπε τοῦτο, ἀλλ' οἰκονομικῶς ὡς ἄνθρωπος ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἔλκων εἰς ἡμᾶς τὸν ἄνωθεν ἔλεον. Οὐ γὰρ ἀρμόζει ὡς ἐπὶ Χριστοῦ λεγθῆναι τὸ ῥῆμα, ὡς ἐγκαταλείμμενον τοῦ ἀναμαρτήτου· οὐδέποτε γὰρ ὁ υἱὸς ἐγκατελείφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ταῦτα ἔλεγον ὁ σωτὴρ παρὰ τῷ σταυρῷ.

⁵⁰) Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν. Ἀὐὰ τοῦτο κράζας φωνὴ μεγάλη ἀφῆκε τὸ πνεῦμα, ἵνα γινώσκωμεν, ὅτι ὅτε θέλει κατ' ἐξουσίαν αἰετίζει τὴν ψυχὴν· ἡ δὲ φωνὴ ἐστὶν αὕτη. Πάτερ εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου, δι' οὗ διδάσκει ὅτι οὐ βεβιασμένος, ἀλλ' ἐκοντὶ ἀφῆκε τὸ πνεῦμα· τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ παρατίθημι. Πλὴν καὶ τοῦτο ἡμῖν ὁ σωτὴρ κατωρθώσεν, ὥστε τὰς τῶν πιστῶν ψυχὰς ἐξουσίας ἀγιασμοῦ τηρεῖν, καὶ εἰς τὰς τῶν Θεοῦ χεῖρας ἀπέναι, καὶ μηκέτι ἐν τοῖς τῶν ἄδων μνησθῆναι.

⁵¹) Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα. Τὸ ἐν τῷ ναῷ καταπέτασμα, ὁδὸν τῆς ἡν καθισμένη διαμύσῃ εἰς αὐτὸ τοῦ οἴκου τὸ μεσαιάτον συνεικάζονσά πως τὰ ἐσώτερα, καὶ βάσιμον ὥσπερ τιθεῖσα τὸ ἀρχιερεῖ τὴν ἐνδοτέρω σκηνήν. Σχίζεται τοίνυν τοῦ ναοῦ τὸ καταπέτασμα ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἀνακαλύπτοντος ὥσπερ

bánó zsidó vala; azért a földin kívül más valami országra is gondolván, mondá: Emlékezzél rólam országodban.

⁴⁵) „Hat órától kezdve sötétség lőn“ Bizonyos Flegon görög bölcész emliti e sötétséget, mely szokatlanul történt legyen a tizenegyedik hold-napon, mikor nem természetes a fogyatkozás; mert akkor történnék a fogyatkozások, mikor e két csillag egymáshoz közeledik. Ugyanis a napfogyatkozás akkor esik, ha a hold útjában alája kerül, nem holdtöltekor, mikor átellenben van a holdnak. Az egész földre kiierjedett e sötétség, nem csak egy földrészre, mikép Egyiptomban történt. Ez pedig történt, mintha a teremtmények is keseregtek volna a történetek fölött, s az által nyilvánítanak, hogy ilyen förtelmesség elkövetése után, a zsidóktól eltűnt az értelem, és eltávozott tőlük az értelmi nap. Mivel pedig hatodik napon jött világra az ember, és alkalmasint hatodik órában esett bűnbe is az ember: azért az emberek üdvösségeért szenvedő Jezus hatodik órában feszített meg.

⁴⁶) „Kilencz óra körül“ zsidó nyelvjáráson mondá a jövendőlést, hogy megmutassa, miszerint, mikor akarja, akkor a szentírást, s tiszteli az Atyát, s nem ellenkezik Istennel. Nem gyengeségből, hanem szántszándékkal, mint ember az emberiség személyében, fölülről ránk esdendő az irgalmat. Hisz nem illik Krisztusra érteni a mondottakat, mintha a bűntelen elhagyott volna; mert a fiu soha el nem hagyott az Atyától, hanem érettünk mondta ezeket az Üdvözítőt a keresztén.

⁵⁰) „Jezus pedig ismét.“ Azért bocsátá ki lelkét nagy szókialtással, hogy tudjuk, miszerint, mikor akarja, akkor bocsátja ki önhatalmával lelkét. A szó pedig e következő: Atyám, kezeidbe ajánlom az én lelkemet. Ez által tanítja, hogy nem kényszerítve, hanem önkényt adta ki lelkét; ezt jelenti: ajánlom. Azonban azt is eszközölte Üdvözítőnk, miszerint a hívők lelkei, midőn kimennek, a szentségben részesülnek, és Isten kezeibe jutnak, nem pedig a pokol börtönébe.

⁵¹) „És ime a függöny.“ A templom függönye bizonyos lepel volt, mely a templom közepén keresztül lógott, annak belsejét elfödte, a főpapnak pedig a belső hajlékba átjárást engedett. Most tehát ketté hasadt a függöny fölülről aláig, mintha már Isten a szentek szentjét föltárná, és a Krisztus-

ἐσεῖσθαι, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, ⁵² καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεύχθη, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη, ⁵³ καὶ ἐξεληθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. ⁵⁴ Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες· Ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. ⁵⁵ Ὅταν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι αἰτνες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ⁵⁶ Ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. ⁵⁷ Ὅψιας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τὸν ὄνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν τῷ Ἰησοῦ. ⁵⁸ Οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. ⁵⁹ Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλισεν αὐτὸ σινδὼν καθαῶ. ⁶⁰ Καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ· καὶ

megrendült, a sziklák megrepedtek; ⁵² és a sírok megnyitak, és sok szentnek, kik elaludtak volt, teste föltámadt; ⁵³ és kimenvén a sírokból, az ő föltámadása után a szent városba jöttek, és soknak megjelentek. ⁵⁴ A százados pedig és a kik vele valának Jezus őrizetére, látván a földrengést, és a történeteket, nagyon megijedtek, mondván: Valóban Isten fia volt ez. ⁵⁵ Sok asszony is volt ott, messziről nézvé, kik Jezust Galileából követék, és szolgáltak neki. ⁵⁶ Azok között volt Mária Magdolna, Mária, a Jakab és József anyja, és a Zebedeus fiainak anyja. ⁵⁷ Midőn azután este lett, jött egy József nevű arimathei gazdag ember, ki szintén Jezus tanítványa vala. ⁵⁸ Ez elmenvén Pilátushoz, kérte Jezus testét; s legott parancsot adott Pilátus a test átadására. ⁵⁹ Vén tehát József a testet, betakará azt tiszta gyolcsba, ⁶⁰ és saját új sirjába tette, melyet a sziklában kivágott; azután nagy követ hengerite a sir nyílásához, és eltávozék.

ἦδη τοῦ Θεοῦ, καὶ αὐτὴν τοῖς πιστεύουσιν εἰς Χριστὸν τὴν ἑσῶ λοιπὸν τιθέντος σημεῖον.

⁵¹⁻⁵³) Τίτος ἔκεκεν πέτραι ῥήγνυνται καὶ γῆ σείεται; ὅπως διὰ τοῦτον μάθωσιν, ὅτι καὶ αὐτὰς ἐδόντο πηροῦσαι καὶ ῥῆξαι· ὁ γὰρ πέτρας διατεμὼν καὶ τὴν οἰκουμένην σείσας, πολλῶ μᾶλλον εἰς ἐκείνους ταῦτα ἐποίησεν ἄν; εἴγε ἐβούλετο, ἀλλ' οὐκ ἠθέλησεν· ἀλλ' εἰς τὰ στοιχεῖα τὴν ὁργὴν ἅπασαν ἀφείκε· ἐκείνους ἐξ ἐπιεικείας σώσαι ἐβούλετο· ταφέντος γὰρ τοῦ τῆς ζωῆς σώματος, τὰ σώματα τῶν ἁγίων ζωτικῆς ἡσθάνθησαν δυνάμει, καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ καταβύσεως εἰς ἄδον ἀπειλύθησαν αἱ ψυχαί, τῶν δικαίων, καὶ ἦλθον ἐν τοῖς ἰδίῳ σώμασι, καὶ ἀνέστησαν, καὶ ὤφθησαν πολλοῖς, καὶ γὰρ εἶδει πάντως ἀλλὰ τὸ καταβῆναι εἰς ἄδον τὸν καταργοῦντα τὸν θάνατον ἀνοιγῆναι τοῦ ἄδου τὰς πύλας, καὶ τοῦτο γενέσθαι γνωστὸν ἄσας, διὰ τῆς τῶν μνημάτων ἀνοίξεως· ὅτε γὰρ ἀνίστη, ἐξεληθὼν ἐκ τοῦ τάφου ὁ Χριστός, τότε καὶ αὐτοὶ ἐξεληθόντες ἐκ τῶν τάφου, εἰσῆλθον ἐν τῇ πόλει, ἀπάντων ἡμῶν ἀπαρχομένων τῶν ἀγαθῶν τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ καὶ εἰσελθὼν πρῶτος εἰς τὸν παράδεισον εἰσῆγαγε καὶ τὸν λευκὸν. Εἰ τοίνυν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ σωτήρος τοῦτο μὲν ἐγγερόναι τῶν ἁγίων τὰ σώματα, οὕτω τὴν λέξιν ὑπερβαίον, καὶ οὕτως ἀποδοτέον μετὰ τὸ εἰπεῖν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεωγμένα, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθαι μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ· εἴθ' οὕτως εἰπεῖν τὸ, ἐξεληθόντες ἐκ τῶν μνημείων εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς.

⁵⁷⁻⁶⁰) Τίς δὲ ἦν οὗτος ὁ Ἰωσήφ, ὁ κρυπτόμενος πρῶτον, νῦν δὲ ἀποτολμήσας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ· οὐδὲ γὰρ ἄσημος ἦν, οὐδὲ τῶν λαοθρόνων, ἀλλὰ τῆς βουλῆς εἰς, καὶ σφόδρα ἐπίσημος, ὅθεν μάλιστα τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ κατεῖν ἐν εἰς γὰρ θάνατον ἑαυτὸν ἐξέδωκεν τὴν πρὸς πάντας ἀπέχθειαν ἀναδείξας τῇ περὶ τὸν Ἰησοῦν ἐννοία, καὶ τολμήσας αἰτῆσαι τὸ σῶμα, καὶ μὴ πρότερον ἀποστὰς ἕως ἐπέτυχεν, οὐ τὸ λαβεῖν μόνον, οὐδὲ τὸ θάνατον πολυτελεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μνημείῳ αὐτοῦ τῷ καινῷ δεῖνασι τὸ φίλον καὶ τὴν ἀνδρείαν. Οὐχ ἀπλῶς δὲ ὡκοδόμητο τὸ εἰς καινὸν αὐτὸν μνημεῖον ταφῆναι· ἀλλ' ὥστε μὴδὲ ὑποφάναι τιτὰ ψυχῆν γενέσθαι, ὅτι ἔτιρος ἀπ' ἐτέρου ἀνίστη.

ba hívőknek a benső hajlékot ezután bejuthatóvá tenné.

⁵¹⁻⁵³) Miért repedtek meg a sziklák, a föld pedig megrendül? Tanulságul, miszerint a zsidókat is le-sujthatta vagy megrepeszthette volna. Mert a ki a kőszálat elhasítja, s a világot megrendíti, mennyivel inkább érezthette volna azt azokkal, ha akarta volna; de nem akarta, hanem az elemekre bocsátván egész haragját, amazokat kegyességből meg akarta menteni. Az élet testének eltemetése után a szentek testei életerőt éreztek, és miután a Krisztus lelke a poklokra szállott, megszabadultak az igazak lelkei, saját testükbe visszatértek, föltámadtak, és sokaknak megjelentek. Ugyan is mindenkép kellett, hogy a ki lerontja a halált, leszállván a poklokra megnyiljanak neki a pokol kapui, s ez mindnyájoknak tudomására jusson, a sírok megnyílása által. Mikor tehát Krisztus föltámadt kimenvén a sírból, akkor azok is kimenvén a sírokból, bementek a városba, minden javaink zsongéje Krisztusban valósulván. Azért ő menvén be először a paradicsomba, bevezette azután a latort is. Ha tehát Üdvözítőnk föltámadása után értjük a szentek testeinek föltámadását: ugy a sort át kell lépnünk, és így kitennünk: azon mondat után: a sírok megnyitak és sok már elhunyt szentnek teste föltámadt az ő föltámadása után; azután így tenni: kimenvén a sírokból bementek a szent városba, és soknak megjelentek.

⁵⁷⁻⁶⁰) Ki volt ez a József, a ki előbb elrejtőzött, most pedig a Krisztus halála után merész lett? Nem volt homályos, se nem a lappangókból, hanem egy a tanácsból, és igen előkelő, miből bátorságát leginkább látni; mert halálnak tette ki magát, midőn Jezus iránti jó indulata által mindnyájok gyűlöletét magára fordítja, s meri kérni a testet, s nem távozik, míg meg nem nyeri; azután nem csak elvitte, és drágán eltemette, hanem az ő új sirjába is helyezte, a mi mutatja szeretetét és bátorságát. Nem is ok nélkül történt, hogy új sirba temetettet; hanem hogy legkisebb gyanu se támadjon, mintha Jezus helyett más támadt volna fel.

προσκλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. ⁶¹ Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. ⁶² Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, ⁶³ λέγοντες· Κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. ⁶⁴ Κέλευσον οὖν ἀσφαλίσθῃναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν, καὶ εἰπωσιν τῷ λαῷ, ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ⁶⁵ Ἐφη αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, ἔχετε κουστωδιαν, ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. ⁶⁶ Οἱ δὲ πορευθέντες ἡσφάλισαν τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

⁶¹ Ott vala pedig Mária Magdolna, és másik Mária, a sir ellenében ülén, ⁶² Más napra, mely a készüllet után esik, összegyűltek a papi főnökök és farizeusok Pilátushoz, ⁶³ mondván; Uram! emlékezünk, hogy ama csábító még éltében mondá: Három nap mulva föltámadok: ⁶⁴ őriztessed tehát a sirt harmadnapig, hogy tanítványai ne jöjjenek, és ellopják őt; a népnek pedig mondják: Föltámadott halottaiból, és az utóbbi hiba rosszabb lesz az előbbinél. ⁶⁵ Pilátus felele nekik: Vannak őreitek, menjetek őrizzétek, a mint jónak tartjátok. ⁶⁶ Azok tehát elmenvén, megerősítették a sirt örökkel, és a követ lepecsételték.

CAPUT XXVIII.

¹ Ὅπῃ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον. ² Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς

Szombat után, szürkületkor, mely a hét első napjára virrad, eljött Mária Magdolna, s másik Mária megnézni a sirt. ² És ime nagy

⁶¹ Ἐκεν τίνος Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία ἐπὶ πλείον προσεδρεύοντι; ἐπειδὴ οὐδέπω οὐδὲν μέγα ὡς χοῦ καὶ ὑψηλὸν ἤδεσαν περὶ αὐτοῦ. Διὸ καὶ μῆρα ἐκόμεσαν, καὶ τῷ τάφῳ προσεκρυπτόμενοι ὥστε εἰσαγγέσειεν ἡ μανία τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀπειλοῦν καὶ περιχρῆσθαι αὐτῷ, ὅπερ καὶ αὐτὸ φιλοστοργίας τεκμήριον ἦν καὶ ἀνδρείας καὶ μεγαλοφυΐας, τῆς ἐν τοῖς χυμῶσι τοῖς μέρεσι θανάτου.

⁶² Διὰ τῶν ἐχθρῶν ταῦτα πέντα γίνεται, καὶ παραχρῆν ἡ πλάνη ἐκτελεσθῆναι, καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἀκονισαὶ στήρηται. Ἰδοὺ γὰρ διὰ τοῦ αἰτίσαι τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ φαρισαίους τὸν Πιλάτον σφραγίσθαι τὸν τάφον, ἀνατίθεται λοιπὸν ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀναστάσεως πᾶσι περαινέμεται.

^{63—66} Πλάνον δὲ καλοῦσιν ἀπὸ πολλῆς ἄγαν ὁμολογίας· ὅτι οὐδὲ τῷ θανάτῳ τὴν ὁρὴν ἀφῆκαν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ προτέρᾳ μανίᾳ κατέχονται. Οὐκ ἀγίσει δὲ τοὺς στρατιώτας μόνους ὁ Πιλάτος σφραγίσαι ἐπειδὴ μαθὼν τὰ περὶ αὐτοῦ οὐκ ἐπὶ συμπράττειν αὐτοῖς ἤθελεν, ἀλλ' ἐπὶ ἀπαλλαγῇ αὐτῶν καὶ τοῦτο ἀνέχεται καὶ γρησὶ ἡμεῖς ὡς βούλομεθα, σφραγίσαι, ἵνα μὴ ἐτέρους αἰτιάσθαι. Καὶ γὰρ εἰ μόνον οἱ στρατιῶται ἡσφάλισαντο, ἰδέναντο λέγειν, εἰ καὶ ἀπίθανον καὶ φρενὴ οἱ ἰουδαῖοι, ὅτι οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα δόντες κλαπέναι παρέσχον τοῖς μαθηταῖς, περὶ τῆς ἀναστάσεως λόγον πλάσαι βουλόμενοι.

Χοῦ δὲ γινώσκουν, ὅτι τάχιον ἀνέστη ὁ κύριος ἡμῶν καὶ Θεός· τοῦτον δὲ ἔκρινεν, ἵνα μὴ λέγῳσιν, ὅτι ἐφύετο, καὶ οὐκ ἀνέστη, ἀλλ' ἐλάλη. Τὸ μὲν γὰρ θάπτον ἀναστῆναι οὐκ εἶχεν ἐγκλημα, τὸ δὲ βράδιον ἱππορίας ἔγεμε, καὶ γὰρ εἰ μὴ τότε ἀνέστη καθήμενων αὐτῶν καὶ φυλακτόντων ἐπὶ, ἀλλ' ἀναχωρησάντων μετὰ τὴν τριήμερον εἶχον ἂν λέγειν τί, καὶ ἀντιλέγειν εἰ καὶ ἀνοήτως. Διὰ τοῦτο οἱ προέφθασεν, καὶ ἀνέστη καθήμενων αὐτῶν, καὶ φυλακτόντων, ἕως μηδεμίαν πρόφασιν ἀπολογίας εἶχον.

^{1—7} Ὅπῃ δὲ σαββάτων. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Ματθαῖος ὡπὲρ σαββάτων γρησὶ, ὁ δὲ Λουκᾶς ὁρθρον βάρθεως, Μάρ-

⁶¹ Miért vigyáznak rá annyira Mária Magdolna és más Mária? Mert mostanáig sem volt kellő nagy és magasztos véleményük felőle. Azért keneteket is hoztak, és a sirnál várakoztak, hogy csillapodjék a zsidók dühe, s ők oda menvén rá öntsék azokat: a mi szeretetnek, erős és nagylelkű indulatnak jele volt, mely költségben (tettleg) nyilvánult, halálos veszélyig.

⁶² Az ellenségek által történnek mind ezek, s mindenütt a ravaszság önmagát elveszti, és az igazság mellett akarata ellen is tanuskodik. Ime a főpapok és farizeusok Pilátustól kérvén a sir lepöcséltetését, tagadhatlan bizonyítványt hoznak napfényre mindnyájoknak a föltámadás mellett.

^{63—66} Csábítónak nevezik nagy megátalkodottságból, miszerint még halála által se mult el haragjuk, hanem most is az előbbi dühnek rabjai. Nem engedi azonban Pilátus egyedül a hadfiakat lepöcséltetni a sirt; mert miután megtudta a vele történeteket nem akart velök közredolgozni; hanem hogy meneküljön tőlük, erre is rá áll, és mond: magatok pecsételjétek, a mint akarjátok, hogy másokat ne okozzatok. Mert ha csupán a vitézek tették volna: mondhaták volna, noha bihetlenül és hazudva a zsidók, hogy a vitézek a tanítványoknak engedték elvinni a testet, s alkalmat nyújtottak nekik a föltámadást költeni.

Tudni való, miszerint korán föltámadott a mi Urunk és Istenünk, azért t. i. hogy hazugsággal ne vádolhassák, mintha föltámadás helyett ellopott volna. Mert eltemetés után hamar föltámadni nem volt vádolható: de későbbben gyanus lehetett; mert ha nem akkor támad föl, mikor még ott ülnek és őrzik, hanem miután három nap mulva eltávoztak: lett volna mit mondaniok, és ellenmondaniok bár esztelenül. Azért tehát megelőzte, és föltámadott jelenlétökben és őrködésük mellett, hogy semmi ürügyök a mentségre ne legyen.

^{1—7} „Szombat után.“ Máté ugyan „szombat után“t mond, Lukács „szürkülő hajnal“t. Márk „kora reggel“t

ἐγένετο μέγας ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβάς ἐξ οὐ-
 ρανού, προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς
 θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ³ Ἦν δὲ ἡ
 ιδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπή, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ
 λευκὸν ὡσεὶ χιών. ⁴ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ
 ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί.
⁵ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναῖξιν· Μὴ
 φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐστραφω-
 μένον ζητεῖτε· ⁶ οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ,
 καθὼς εἶπε· δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ
 Κύριος. ⁷ Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μα-
 θηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ
 ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν
 ὁψεσθε. Ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. ⁸ Καὶ ἐξελθούσαι ταχὺ
 ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης,
 ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ
 ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
⁹ καὶ ἰδοὺ Ἰησοῦς ὑπῆρτησεν αὐταῖς, λέγων· Χαί-
 ρετε· αἱ δὲ προσελθούσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς
 πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. ¹⁰ Τότε λέγει

κοι δὲ λίαν πρωτὸ ἀνατείλατος τοῦ ἡλίου, Ἰωάννης δὲ
 πρωτὸ ἐν οὐστῇ σκοτίας ἐληλυθέναι φάσι τὰς γυναῖκας ἐπὶ
 τὸ μνημεῖον λεγόντων, ὅτι ἐνδέχεται αὐτὰς καὶ ὄψε· σαβ-
 βάτων καὶ ὁρθρον βάθους, ὃ ἐστὶ λίαν πρωτὸ ἐν σκοτίας
 οὐστῇ ἐληλυθέναι. Οὐ γὰρ κωλύεται τὸ ἔκτερον ἀπὸ τοῦ
 ἐνέρον, καὶ τὸ ἀνατείλατος δὲ τοῦ ἡλίου, τὸ λίαν πρωτὸ,
 οὐκ ἀναγκαῖον ἀνατολῆς ἡλίου τῶν τῶν ἡμερῶν αἰγῶν
 νοσημένων τῶν περὶ τὴν ἐν φαινομένων οὐκ ἀλλοθεν φαι-
 νομένων, ἢ ἀπὸ τῶν τοῦ ἡλίου ἀκτίνων, ἐγγυζόντων τῷ
 οὐρανῷ. Τὸ μὲν γὰρ εἰπεῖν, ὄψε· σαββάτων, καὶ ὁρθρον
 βάθους ταυτὸν ἐστὶ, καὶ τὸν αὐτὸν σημαίνει καιρὸν τοῦ
 μεσονυκτίου. Τινὲς δὲ τὸν περὶ τὴν ἡ ὥραν τῆς νυκτὸς
 περατοῦμενον καιρὸν κήρυκας εἶναι τὸν τῆς ἀναστάσεως
 καιρὸν, μετ' ἧν ὥραν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πρωτὰ τῆς μίας σαβ-
 βάτων ἔρχεται ἐπὶ δὲ πλειστάκις ἡ Μεγαλειότης ἦλθεν ἐν
 τῷ τάφῳ, πλείων τῶν ἄλλων γυναικῶν ἀνεγέγραπται.
 Πρωτὸν μὲν γὰρ ἦλθε κατὰ τὸν Ἰωάννην, ὅτε ἤκουσε, μὴ
 μοῦ ἄπτον, δυνάμενον δὲ, ὅτε σὺν τῇ ἄλλῃ Μαρίᾳ παρὰ
 τῷ Ματθαίῳ ἦλθε, καὶ συνεχώρησεν αὐταῖς καὶ ἀψασθαι
 αὐτοῦ, τρίτον τὸ κατὰ Μάρκον, καὶ μετὰ ταῦτα τὸ κατὰ
 τὸν Λουκᾶν, ὡς μηδεμίαν διαφωνίαν ἔχον ἔχειν κατὰ
 τοὺς τόπους, τὸ εἰς διαφόρους ὥρας, καὶ διαφόρα πρόσω-
 πα, διαφόρους ὁπτασίας καθ' ἑαστὸν τῶν ἐναγγελι-
 στῶν παρίστασθαι.

Οὐκ ὅτι δὲ μὴ ἐδύνατο ἐάντῳ ὁδοποιῆσαι ὁ σωτὴρ,
 ἀποκλίνει ἄγγελος τὸν λίθον, ἀλλ' εἰδὼς ἀνιστάμενον αὐ-
 τὸν, προλαβὼν οἷον ὁδοποιεῖ αὐτὸν τιμὴν αὐτὸν ἦτοι
 μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἦλθεν ὁ ἄγγελος διὰ τὰς γυναῖ-
 κας, δι' αὐτὰς γὰρ καὶ τὸν λίθον ἐκύλισεν, ἵνα δείξῃ
 αὐταῖς καθαρὸν τὸν τάφον, καὶ ἐναγγελισθῇ αὐταῖς τὴν
 ἀνάστασιν. Αὐτὸ καὶ καιρὸν ἐδείξε τὸ σχῆμα. Γίνεται δὲ
 σιμισμός, ἵνα ἀναστῶσιν οἱ γυναῖκες· διαφόρους τοῖνυν
 εἶδον ὁπτασίας ἄγγελων, κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον καιρὸν αἱ
 γυναῖκες, διὸ καὶ ἄλλα λέγουσιν αὐταῖς οἱ ἄγγελοι, καὶ
 οὐ διαφοροῦσιν οἱ ἐναγγελισταί, ἀλλ' ἄλλο μὲν οὕτως
 ἱστορεῖ, καὶ ἄλλο ἄλλως, ὡς εἶναι ἐκ τούτων δη-
 λον, ὅτι τίςσας ὁπτασίας εἶδον διαφόρους ἄγγελων αἱ
 γυναῖκες.

⁸⁻¹⁰ Ὡς δὲ ἐπορεύοντο. Προαναφανῆ ταῖς γυναῖξιν
 τὸ χαίρετε ὁ σωτὴρ, λέων τῆς ἀρχῆς ἅπαν τὸ τῶν γυναι-
 κῶν μέρος τὸ πρωτὸν τῆς ἀρχῆς μεταστῆναι διὰ τῆς Εὔας,
 ἦτοι εὐλογῶν αὐτὴ χαίρετε, ἢ ἐπειδὴ ἔχαιρον ἐωρακέναι

φöldindulás lett; mert az Ur anyaga leszállott az
 égből, és odamenvén elhengeríté a követ, s ráült.
³ Olyan vala pedig tekintete, mint a villám: öltö-
 nye pedig fehér, mint a hó. ⁴ Attól megijedvén
 az örök megindultak, s holtakhoz hasonlók lettek.
⁵ Azután az angyal megszólítá az asszonyokat:
 Ne féljete, ugymond, tudom, hogy Jezust, a
 megfeszítettet keresitek; ⁶ nincs itt; mert föl-
 támadott, mikép megmondotta. Jöjete, lássá-
 tok a helyet, hová tétetett az Ur. ⁷ S hamar el-
 menvén, jelentsétek meg tanítványainak, hogy
 föltámadott halottaiból, és ime előttetek megy
 Galileába; ott meglátjátok őt: ime megmondtam
 nektek. ⁸ És kimenvén hamar a sírból nagy
 félelemmel és örömmel siettek megjelenteni ta-
 nítványainak. A mint pedig elmentek megjelen-
 teni tanítványainak, ⁹ ime Jezus eléjük jött,
 mondván: Üdv nektek. Azok pedig hozzájá-
 rulván, lábait illették, és imádták őt. ¹⁰ Ak-
 kor monda nekik Jezus: Ne féljete: men-

napkeltekor; János végre „reggel”-t midőn még sötétes
 vala, mint az asszonyok eljövételének idejét a sírhoz:
 azonban látni való, hogy szombat után is jöttek, és szür-
 küllő hajnalban is, a mi annyi mint korán reggel, midőn
 még sötétes vala. Hisz egyik nem zárja ki a másikat;
 azután; „napkeltekor” vagy „korán reggel” nem kény-
 szerít bennünket gondolni nappali napfényt; mert a
 hajnali derű nem máshonnan derül, mint épen a nap-
 sugaraitól, melyek a láthatárhoz közelítenek. Ennélfogva:
 szombat után, és szürkülő hajnalban, egyre megy, s
 az éjjelutáni ugyanazon időt jelenti. Nemelyek azon-
 ban az éjjelnek elmúlt nyolczadik óráját mondják a
 föltámadás idejének lenni, mely óra után a hét első
 napjának kezdete és reggele áll be. Mivel pedig Mag-
 dolna legtöbbször jött a sírhoz, többször is nevezte-
 tik mint a többi asszonyok. Először tudnillik akkor
 jött János szerint, midőn hallá: Ne illess; másodszer
 midőn Máté szerint másik Máriával jött, és megen-
 gedte nekik Krisztus, hogy őt illessék; harmadszor,
 a mint Márk, és negyedszer a mint Lukács beszéli;
 úgy hogy az ellenkezésnek semmi helye nincsen, ha
 mindegyik evangelista a hely és idő különbsége szerint
 különböző személyeket, és különböző megjelenéseket
 ad elő.

Továbbá, nem azért, mintha önmagának az Ü-
 dvözítő utat nem nyithatott volna, hengeríti el az angyal
 a követ: hanem tudván leendő föltámadását, megelőzte,
 s tiszteletből mintegy utat csinált neki; vagy a föltá-
 madás után jött az angyal az asszonyok miatt, s azok
 kedveért hengeríti el a követ, hogy tisztának mutassa
 nekik a sirt, és hirdesse nekik a föltámadást. Azért
 fényes alakban mutatkozott. Földindulás lőn, hogy föl-
 keljenek az örök. Tehát különböző angyali megjelené-
 seket láttak más-más időben az asszonyok; azért máso-
 kat is mondanak nekik az angyalok; és nem különböznek
 (ellenkeznek) az evangelisták, hanem mást beszél ez,
 mást amaz. Világos tehát ezekből, hogy négy angyali
 megjelenést láttak az asszonyok.

⁸⁻¹⁰ „A mint elmentek.” Az asszonyokat azon
 szóval köszönti az Üdvözítő: „Üdv nektek” feloldván
 az átoktól az egész asszonyi nemet, mely először esett
 átok alá Éva által; tehát megáldotta azt, mondván

λαίαν, εἰς τὸ ὄρος, οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
¹⁷ Καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ· οἱ δὲ ἐδίστασαν.
¹⁸ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς.
¹⁹ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,
²⁰ διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετείλαμην ὑμῖν καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.

μη προσκυνήσαντες καὶ ἐδίστασαν· εἰτε Θωμᾶς ἐστὶν ὁ διστάσας ἢ Φίλιππος ζητιεὶν οὕτω γὰρ ἦν ἐπ' αὐτοῖς ἡ τοῦ πνεύματος χάρις· ἥτοι ἐπιμελημένοι ἦσαν τοῦ πολλοὶ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματι μου λέγοντες, ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός, ἢ τῶν ὁμοίων ἴσως ἐδίστασαν. Διὸ μὴ μεμφόμενος συγγνώμην δὲ ἀπολείμει τὰ αὐτὰ ἐντέλλεται, καὶ ὅτι ὁ διστάσας Θωμᾶς ἦν, (ὁ Ἰωάννης) εἰρήκει· ἀλλὰ μεθ' ἡμέρας ἡ πληρωφορθεὶς ὅψις τὴν καὶ ἀγῆ ἐδραῖως ἐπίστευσεν.

Λέγει οὖν τὸ, ἐδόθη μοι, οὐχ ὡς πρῶτον λαβὼν, ἀλλ' ἅπερ εἶχεν αἰεὶ ὡς θεὸς, ὡς ἀνθρώπου τάξει δεδομένος. Εἰ γὰρ πρότερον μὲν εἶχεν ἐξουσίαν πᾶσαν τὴν ἐν οὐρανῷ, εἶχε δὲ καὶ τινὰ ἐπὶ γῆς, τούτῳ τὸ ἐξ Ἰσραὴλ γένος, ἀλλὰ τελέσας νῦν ἐπὶ ἀνθρώπων ἄθλους, τὴν πᾶσαν καὶ ἐπὶ γῆς λαμβάνει. Διὸ καὶ ὡς θεὸς πέμπει αὐτοὺς εἰς πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζειν, καὶ διδάσκειν αὐτοὺς τὰ ψευδοφειλῶν.

Τὸ δὲ, ἕως — οὐκ ἔστι νῦν χρονικὸν σύνεστι γὰρ τοῖς ἁγίοις καὶ μετὰ τὴν συντέλειαν διηκεῖ. Τὸ δὲ μεθ' ὑμῶν ἀρμόζει πᾶσι τοῖς ἁγίοις· οὐ γὰρ ἕως συντελείας ἔμειναν οἱ μαθηταί. Περὶ γὰρ παραδιδόντι τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν ἀοράτως σύνεστιν ὁ Χριστός· ὡς θεὸς γὰρ ἀοράτως σύνεστι τοῖς πιστοῖς, εἰ καὶ ἀπειναι δοκεῖ πῶς κατὰ σάρκα· ἐπειδὴ γὰρ ἀποστέλλων αὐτοὺς μαθητεῖν πάντα τὰ ἔθνη, μέγα αὐτοῖς ἐδόκει τὸ ἐπίταγμα, ἐπαίρων αὐτῶν τὸ θρόνον, ἵνα μὴ διαπορευθῶσιν, ὡς οὐ δυνάμενοι τοῦτο ποιῆσαι, εἶπε τοῦτο.

Τέλος τοῦ Ματθαίου.

leába ama hegyre, melyet rendelt nekik a Jezus.
¹⁷ És látván őt, imádták őt, némelyek pedig kételkedtek.
¹⁸ S odamenvén Jezus, szóla nekik mondván: Minden hatalom nekem adatott az égen és a földön.
¹⁹ Elmenvén tehát tanítsatok minden nemzeteket, megkeresztelvén őket az Atyának és Fiunak, és Szentléleknek nevében,
²⁰ tanítván őket, hogy megtartsanak mindent, a mit nektek parancsoltam. És ime én veletek vagyok mindennap a világ végeig. Amen.

azok kételkedtek; valljon Tamás volt-e a kételkedő, vagy Fülöp: kérdés alatt van. Nem volt tudnillik még bennök a lélek kegyelme; vagy talán visszaemlékeztek arra: sokan jönnek nevemben, mondván: én vagyok a Krisztus, vagy hasonló okból kételkedtek. Azért nem dorgálja őket, sőt bocsánatot adván, közli velök parancsolatait. Hogy pedig a kételkedő Tamás volt, (János) mondja: de nyolcz nap mulva meggyőzetven látásból és illetésből, hitt.

Mond tehát: „Nekem adatott.“ Nem mintha most vette volna először, hanem a mije, mint Istennek, öröktől fogva volt, azt most mint ember vette át. Ugyanis előbb ugyan az égen minden hatalma megvolt, és a földön is némivel föl volt ruházva: t. i. az izraeliták fölött: de most elvégezvén az emberekért a szenvedést, a földön is teljes hatalmat vesz. S azért mint Isten küldi őket minden nemzethez keresztelni, és tanítani a lelkieg hasznosakat.

„A világ végeig“ nem időhatározó; mert a szentekkel a világ vége után is szüntelenül együtt van. „Veletek“ annyi, mint minden szentekkel; hisz a tanítványok nem voltak a világ végeig maradándók. Tudnillik mindenkivel, ki ugyanazt a tanítványt adja elő, láthatanul együtt van a Krisztus, mert mint Isten láthatlanul együtt van a hívőkkel, habár eltávozni látszott test szerint. Midőn tehát elküldö őket minden nemzet tanítására, mivel nagynak gondolták ezt a parancsolatot: fölemelendő elméjüket, hogy kétségbe ne essenek, mintha azt véghez nem vihetnék: mondta ezeket nekik.

Máténak vége.

EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

¹ Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. ² Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις: Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου. ³ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. ⁴ Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν. ⁵ Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ ἱεροσολυμίται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ⁶ Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, καὶ ἔσθιον ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. ⁷ Καὶ ἐκήρυσσε λέγων: Ἐρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ⁸ Ἐγὼ μὲν ἐβά-

¹⁾ Μάρκος ὁ εὐαγγελιστὴς ἀπὸ τοῦ προφητικοῦ πνεύματος, τοῦ ἐξ ὕψους ἐπιόντος τοῖς ἀνθρώποις, τὴν ἀρχὴν ἐποίησεν. Ἰωάννην γὰρ τὸν τελευταῖον τῶν προφητῶν ἀρχὴν εἶναι τοῦ εὐαγγελίου φησι, ἐπιφύων ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις: Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου. Τοῦτο δὲ τὸ προφητικὸν Μαλακίου ἐστὶ τὸ δὲ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ, ἐστὶ τοῦ Ἠσαίου.

³⁾ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ, ἐστὶ τοῦ Ἠσαίου. Ταῦτα δὲ τὰς δύο προφητίας ἐν διαφόροις εἰρημίας τόποις ὑπὸ δύο προφητῶν εἰς ἐν συναγωγῶν πεποίηκε. Σαφὲς δὲ παρίσταιναι ἡ προφητεία, μὴ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ γενήσεσθαι τὰ τεθεσπισμένα, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐρήμου, αὐτὰ ἐπληροῦντο πρὸς ἱστορίαν καὶ λέξιν ἐπὶ τῷ βαπτιστῇ Ἰωάννῳ, κηρύσσοντος τὴν σωτήριον ἐπιφάνειαν ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ Ἰορδάνου, ἐν ἣ καὶ ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ πᾶσιν ἐγνώσθη.

⁶⁾ Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος. Σαφέστερον ὁ Ματθαῖος φησιν, ὡς τὸ ἐνδύμα αὐτοῦ ἦν ἀπὸ τριχῶν καμήλου. Οὕτω μετανοίας εἶχε σύμβολον τὸ σχῆμα ἐκεῖνο· τὸ μὲν γὰρ ἐνδύμα αὐτοῦ πένθους ἦν σύμβολον, ἡ δερματίνη δὲ ζωὴν περικλείων τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ τροφὴ δὲ αὐτοῦ, φησὶ, ὡς ἡτοῦμαι, τῆς λογικῆς τότε τοῦ λαοῦ τροφῆς.

⁷⁾ Ἐρχεται ὁ ἰσχυρότερός. Ἰσοδυναμεῖ τοῦτο τῷ, ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ὑπὸ Ματθαίου λεγόμενον. Ἰμάντα δὲ

Α Krisztus Jezus, Isten fia evangéliumának kezdete: ² A mint írva van a profétákban: Ime én elküldöm követemet színed előtt, ki elkészíti utadat előtted. ³ A kiáltónak szava a pusztában: készítsétek el az Ur útját, egyenesekké tegyétek ösvényeit. ⁴ János a pusztában kereszttelt vala, és hirdeté a megtérés keresztségét a bűnök bocsánatára. ⁵ És kiment hozzá az egész Judea tartományja, és a jeruzsalemiek, és megkereszteltetének mindnyájan Jordán folyóban általa, megvallván bűneiket. ⁶ János pedig teveszörbe vala öltözve, és bőrvet viselt ágyéka körül, táplálkozék pedig sáskával és erdei mézzel. ⁷ És hirdeté mondván: Erősebb nálam jó utánam, kinek nem vagyok méltó leborulva sarui szíjját megoldani. ⁸ Én ugyan vízzel kereszttelék tite-

¹⁾ Márk evangélista a profétai Lélektől, ki az embereket fölülről megvilágosítja, vette a kezdetet. Ugyanis Jánost, a proféták utolsóját írja mint kezdetét az evangéliumnak, így idézván: A mint írva van a profétákban: Ime én elküldöm színed előtt követemet, a ki elkészíti utadat előtted. Ez a jövődölés Malakhiásé; emez pedig Izajásé: A kiáltónak szava a pusztában, készítsétek el az Ur útját, egyenesekké tegyék ösvényeit.

³⁾ A kiáltónak szava a pusztában: készítsétek el az Ur útját, egyenesekké tegyék ösvényeit, Izajás jövődölése. Ezt a két jövődölést, mely két profétánál különböző helyeken olvastatik, egybe foglalta. Világosan előadja pedig a jövődölés, miszerint a megjövendőlttek nem Jeruzsalembe történnek meg, hanem a pusztában, a mi teljesedett is szó- és tény szerint a keresztelő Jánosban, midőn a Jordán melletti pusztában, hirdeté az üdvös Urjövétet, hol Krisztusnak dicsőségét is mindnyájan megismerték.

⁶⁾ János öltözete vala. Nyiltabban mondja Máte, miszerint öltözete teveszörböl vala. Ugy az alak a vezeklés jelképe vala; mert annak öltözete bánkodást jelentett, bőrvet a nép sanyargatását, eledele pedig, úgy gondolom a nép szellemi ételét.

⁷⁾ Erősebb jó. Ez egyet jelent avval, a mit Máte mond: a ki utánam jó. Szíjnak nevezi a saru

πνισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.⁹ Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρεθ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.¹⁰ Καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡς περισσεύον καταβαίνον ἐπ' αὐτόν.¹¹ Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν· Σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹² Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν, ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον.¹³ Καὶ ἦν ἐκεῖ ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· Καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων· Καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.¹⁴ Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ,¹⁵ καὶ λέγων, ὅτι πληθύνεται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.¹⁶ Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασ-

φησιν τὸν σφαιρωτῆρα τοῦ ἐποδήματος. Πρὸς οὗτον τὸ μέγεθος τοῦ ἀξιώματος, καὶ τῆς θεότητος τὴν ὑπεροχὴν ἀφωρῶν, οὐδὲ ἐν ὑψηλῶν, φησὶ, τάξει καταλογισθῆναι ἱκανὸς εἶμι. Καὶ ἄλλως. Σφαιρωτῆρα δὲ τὸ ὅλον σῶμα ὁ θεολόγος φησὶ· τυχὼν γὰρ ὁ τῆς ἐπιδημίας λόγος καὶ τῆς σαρκός, καὶ ὁ ὑπογραφεὶς Κοσμᾶς οὗ τὸν ἱμάτιον τὴν ἐξ ἡμῶν τοῦ λόγον συνάγειν λέγειν ἀμήχανον.

^{9—11}) Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Ἐτέρα τινα οἰκονομίαν ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἐρχεται τὸ Ἰωάννου, ὃ τοῦ μὲν ἑτέρου ἀτελέστερον ἦν, τοῦ δὲ ἰουδαϊκοῦ ἐνυπόθετον, μέσον παρὰ ἀμφοτέρων ὑπάρχον· ἵνα διὰ τῆς τοῦ βαπτίσματος φόντου δειξῇ, ὅτι οὐ δι' ἀμαρτίας ἐβαπτίσθη, οὐδὲ ὡς τῆς τοῦ πνεύματος δέουτος χορηγίας, ἐκατέρωθεν γὰρ τοῦτον ἔρημον ἦν ἐκεῖνο τὸ βάπτισμα, ἄλλον δὲ πολὺ πλέον αἱ μετανοοῦντες, καθάπερ οἱ λοιποὶ παραγγέλλεται καὶ αὐτοῦ γὰρ τοῦ βαπτιστοῦ πολὺ μείζων ἦν, καὶ ἀσυνκρίτως καθαρώτερος. Διὰ τοῦτο δὲ ἐβαπτίσθη, ἵνα γνωρισθῇ τοῖς πολλοῖς, καὶ πιστεῦσιν εἰς αὐτόν.

Διὰ τοῦτο δὲ ἡ τοῦ πνεύματος τηλικαῦτα γίνεται κήρυξις, οὐχ ὡς τότε πρῶτον ἐπιφοιτήσαντος, οὐδὲ γὰρ ἦν τοῦτον ἔρημος, ἀλλ' ἵνα δειξῇ τὸν κληρονομήσαντα, ὡς περὶ δακτύλῳ τινὶ τῇ πίστει πᾶσι γνώριμον ποιοῦν, καὶ διὰ τὸ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην, ἥτις ἐστὶν τῶν ἐντολῶν ἡ πληρωσις· ἐντολῇ δὲ καὶ πισθῆναι προσηύχθη βαπτίζοντι. Εἰ δὲ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τὰ ὕδατα ἡμῖν ἐβαπτίσθη, καὶ τοῦτο λέγων οὐκ ἀγαμέμνους, διὸ καὶ τὸ πνεῦμα ἐν εἰδὲ περισσεύει κατέχει. Ὅπου γὰρ καταλλαγὴ Θεοῦ περισσεύει ὡς ἐπὶ τῆς νιβωτοῦ Νῶε, ἅμα δὲ καὶ δηλοῦν, ὅτι τὸ πνευματικὸν ἀπόηρον εἶναι καὶ πρᾶον, ἀπλοῦν τε, καὶ ἁδολον.

Σχιζοῦνται δὲ οἱ οὐρανοί, ἡ κατὰ τὸν Ματθαῖον ἀνοίγονται, ἵνα τοῖς ἀνθρώποις ἀποδοθῇ ἐξ οὐρανοῦ ὁ ἀγαθός, καὶ συναρῶν τοῖς ἐπιτηδεύουσιν τὰ οὐράνια. Ἡ δὲ φωνὴ ἐνεχθεῖσα ἡ ἀγγελικὴ τίς ἦν, ἡ καὶ ἑτέρα ἐκ προσώπων τοῦ πνεύματος.

^{12—13}) Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα. Ἐπειδὴ πρὸς διδασκαλίαν ἡμῶν ἐπαρτέτε καὶ ἐπέμεινε πάντα, ἀνέχεται καὶ τῆς ἐκείσε ἀναγωγῆς καὶ τῆς πρὸς τὸν διάβολον πάλης, ἵνα ἕκαστος τῶν βαπτιζομένων, εἰ μετὰ τὸ βάπτισμα μείζωνος ὑπομείνῃ πειρασμοῦ, μὴ ταράττῃται ὡς παρὰ προσδοκίαν τοῦ πρᾶγματος γινόμενον, ἀλλὰ μένῃ γενναίως πάντα φέρων. Διὰ πολλοῦ δὲ τρόπου γίνεσθαι συγχωρεῖ ὁ Θεὸς πειρασμούς, καὶ ἵνα γινώσκῃ, ὅτι ἐν μείζονι κατέστη τιμῇ, οὐδὲ γὰρ ἂν ἀπῆλθε ὁ διάβολος, εἰ μὴ πον ἐν μεί-

ket: ὁ περὶ Σzentlélekkel fog benneteket keresztelni. ⁹S történt ama napokban: eljött Jezus a galileai Názaretből, és megkereszteltette János által Jordánban. ¹⁰És tüstént fölmenvén a vízből látta az egeket meghasadni, és a Lelket, mint galambot maga fölé leszállani. ¹¹És az egekből szózat hangzott: Te vagy az én kedves fiam, kibem kedvetem leltem. ¹²Erre tüstént a Lélek kivezeté őt a pusztába. ¹³És ott vala a pusztában negyven napig, kísérte tén a sátántól, s a vadakkal vala, azután az angyalok szolgáltak neki. ¹⁴Miután János általadatott, elment Jezus Galileába, hirdetvén az Isten országának evangeliumát, ¹⁵és mondván, hogy betelt az idő, és elközelgett Isten országa; térjete meg, és higgyete az evangeliumnak. ¹⁶A mint pedig a galileai tenger mellett járt, látta Simont, és Simon-

fűzőjét. A méltóság nagysága és istenség fonsége tekintetéből monda, hogy szolgájának sem méltó tartatni.

És másképp. Fűző szíjnak a theologus (hittudós) az egész testet veszi, mert az Ige természetünket és testünket fölvette. Az énekszerző Kozmas pedig itt a szíj alatt az Igének egyesülését velünk, érti. Elhatározni nehéz.

^{9—11}) És történt ama napokban. Más némiéket elintézendő, János keresztségére jó, mely másiktól (Krisztusénál) ugyan tökéletlenebb vala, de a zsidókénál fonségesb, mind a kettőnek mintegy közepén állván. Jött, hogy a keresztség természetéből megmutassa, miszerint nem a bűnök miatt kereszteltetett meg, sem azért, mintha a Szentlélek vezetése nélkül szűkölködnék, hisz az a keresztség egyiket sem teheté ezek közül: hanem nagyon alkalmas vala a bűnbánatra, mint egyebek használták; de Jezus magánál a keresztelő Jánosnál sokkal nagyobb, és hasonlithatlanul tisztább vala. Azért kereszteltetett meg tehát, hogy sokan megismerjék, és higyenek benne.

Azért történt a Szentlélek leszállása is; nem mintha most először társult volna hozzá, hisz nem volt annak hiányával: hanem hogy kimutassa azt, kit János hirdetett, s mintegy ujmutatással valamennyinek hitét rá fordítsa; s hogy teljesedjék minden igazság; a mi a törvények betöltésében áll; törvény vala pedig, a keresztelő profétának engedelmeskedni. Ha pedig a vizek megszentelése végett kereszteltetett meg, ezt állítván nem fogsz hibázni; azért a Szentlélek galamb képében szállott alá. Hisz a galamb Isten megengesztelésének hírnöke, mint Noe bárkájában, egyszerűmind pedig világos, hogy a szellemnek feddhetlennek kell lenni, és szelidnek, egyszerűnek, és ravaszág nélkül.

Meghasadnak az egek, vagy Máté szerint, megnyílnak, hogy az égből adassék az embereknek a megszentelés, és az égiek egyesüljenek a földiekkel. A halott szózat vagy angyali volt, vagy más a lélek szemé-lyében.

^{12—13}) És azonnal a Lélek. Miután a mi tanulságunkra cselekedett és szenvedett mindent: felvállalta azt az elvezetést is, és az ördög elleni harcot, hogy a megkereszteltetett, ha a keresztség után nagyobb kísérteteket szenved, meg ne háborodjék, mintha váratlanul történnék a dolog, hanem maradjon erős minden türesben. Sokféleképen engedi Isten történni a kísértéseket, hogy tudjad, miszerint nagyobb tisztelben állasz; mert nem törne rád az ördög, ha nagyobb tisztelben nem látna

ράξαν αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν
φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. ²⁷ Καὶ ἐθαμ-
βηθῆσαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς
λέγοντας· Τί ἐστὶ τοῦτο; τίς ἢ διδαχὴ ἢ καινὴ
αὕτη ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς
ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;
²⁸ Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν
περιχώρον τῆς Γαλιλαίας. ²⁹ Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς
συναγωγῆς ἐξεληθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σί-
μωνος καὶ Ἀνδρέου, μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.
³⁰ Ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατεκεῖτο πυρέσσουσα.
Καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς. ³¹ Καὶ
προσελθὼν ἤγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς
αὐτῆς· Καὶ ἀφῆκεν αὐτήν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ
διηκόνει αὐτοῖς. ³² Ὀψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυν ὁ
ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχον-
τας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους. ³³ Καὶ ἡ πόλις ὅλη
ἐπισυντηγμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν. ³⁴ Καὶ ἐθερά-
πενσε πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, καὶ
δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἦφιτε λαλεῖν τὰ
δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν. ³⁵ Καὶ πρωτὶ ἔν-

αὐτῷ λέγων· Φιμώθητι καὶ ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ἐλάλει
ὡς ἡγῶν καὶ ὡς καθιστηκὸς ἐφθάργετο, καὶ ἐνόμιζον οἱ
πάντες, οὐκ ἀπὸ τοῦ δαίμονος, ἀλλ' ἐκ καρδίας τοὺς λό-
γους ἐκφέρεσθαι, συνεώρησεν αὐτῷ οἶψαι τὸν ἄνθρωπον, ἵνα
ᾔδεισαν ὅτι δαιμόνιον ἦν τὸ λαλεῖν, καὶ οὐκ ἄν-
θρωπος ὁ φθεγγόμενος.

Ἐξῆλθε δὲ ἐξ αὐτοῦ μηδὲν βλέψαν αὐτόν· οὐδὲ γὰρ,
ἐπειδὴ κατέβαινεν, ἦδη τραυματίαν ἀπέκρινεν, ἀλλὰ τὸ μὲν
συνεώρησεν ὁ Κύριος διὰ τοὺς παρόντας, βλάβην
δὲ γενέσθαι οὐκ εἶασεν, ἵνα τοῦ ἐπιτάσσοντος φανερωθῇ
ἡ ἰσχὺς.

^{32–34} Ὀψίας δὲ γενομένης. Οὐκ ἀπλῶς πρόσκειται
τὸ, δύνοντας δὲ τοῦ ἡλίου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐνόμιζον μὴ ἐξεῖναι
τινὲς θεραπεύειν σαββάτω. Τοῦτον γάρ τινος τοῦ σαββάτου τὸ
πέραν ἀνέμενον, ἀμείλει καὶ τῶν ἰουδαίων ἡρώμειοι ἐπι-
τίμων αὐτῷ θεραπεύοντι ἐν σαββάτῳ. Οἱ δὲ μαθη-
ται ὡς ὀφειλθέντες ἦδη, μὴ ἀναμείναντες τὴν ἰσπείραν
παρεκαλοῦν αὐτὸν ἰάσασθαι τὴν πενθερὰν Πέτρον. Καὶ
ὁ μὲν παρὼν εὐαγγελιστὴς πολλοὺς γῆσι αὐτὸν τε-
ραπευμένους κακῶς ἔχοντας, τὸ πολλοὺς ἢ πάντας
λέγων κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς γραφῆς, οὕτω πολλὰς
κεκορημένης τῇ λέξει ἢ πολλοὺς γῆσι τοὺς πιστευόντας
εἰς αὐτόν, καὶ ὧν ἡ πίστις τὴν ἰασιν ἐπισπάσαστο.
Ὁ δὲ Λουκᾶς τὴν προτέραν ἡμῖν ἐννοιαν δίδωσιν εἰπὼν
ὅτι ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιτιθεῖς ἐθεράπευσεν
αὐτούς.

Εἴτα γῆσι καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ ἦφιτε
λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν. Οὐκ ἐστὶ δὲ ἐνερ-
γίον τῷ εἰρημῶν ὑπὸ Λουκᾶ τὸ νῦν λεγόμενον ἐκείνος γὰρ
γῆσι, ἐξέρχεται καὶ τὰ δαιμόνια ὑπὸ πολλῶν κράζοντα καὶ
λέγοντα· ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπι-
τίμων οὐκ εἶα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν Χριστὸν αὐτόν
εἶναι. Πρὸς γὰρ τὸ τελενταῖον ὁ Μάρκος ἀπειδὴς τοῦτο
γῆσι· ἅτε τὰ πολλὰ ἐν ἐπιτομῇ διηροῦμενος. Ἦδεισαν δὲ
αὐτὸν οἱ δαίμονες τὸν Χριστὸν εἶναι, πῦρ τῆς δυνάμεως
αὐτοῦ εἰληφότες ἐκ τῶν προφηταμένων θανόντων, καὶ
τῆς μετ' ἐξουσίας δυνάμεως, οὐκ εἶα δὲ αὐτὰ λαλεῖν διὰ
τὰς προειρημένους αἰτίας.

³⁵ Καὶ πρωτὶ ἔννεχον λίαν. Τοῖς παραπλησίως
καὶ ὁ Λουκᾶς ἐξέθετο· ὅρα δὲ, πῶς ἀναρωρήσας ὁ Ἰησοῦς
εἰς τὴν ἔρημον προσεύχεται, οὐκ αὐτὸς τούτου δεόμενος·

γυῶντρε ὅτ' α' τιστᾶταν λέλεκ, ἔς nagy szó-
val kiáltván kiment belőle. ²⁷ És csodálko-
zának mindnyájan, úgy hogy maguk közt mon-
dák: Mi ez? Milyen új tanítás ez, hogy
hatalommal parancsol a tisztátalan lelkek-
nek is, és azok meghódolnak neki? ²⁸ El-
terjedt pedig az ő hire Galileának egész
környékén. ²⁹ És mindjárt az imaházból ki-
menvén, Simonnak és Andrásnak házába jöt-
tek Jakabbal és Jánossal. ³⁰ Simon napa pe-
dig lázban feküdt, és mindjárt tudósíták őt
felőle. ³¹ Ő tehát hozzámenvén fölemelé őt
kezénél fogva, és tüstént elhagyta a láz,
és szolgált nekik. ³² A mint azután este
lőn, a nap lementé után elhoztak hozzá min-
den beteget, és az ördögösöket. ³³ És az
egész város az ajtónál összegyülekezett. ³⁴ És
sokat meggyógyított, kik különféle bajokban
szenvedtek, és sők ördögöt kiűzött, és nem
engedte szólni az ördögöket; mert ismerték
őt. ³⁵ És reggel nagyon korán, fölkelvén

nyitá tehát Urunk az ördögöt, mondván: Némulj el, és
menj ki belőle. Minthogy helyesen szólott, és mint me-
gerősítő nyilatkozott, s mindnyájan azt vélték, hogy a
szavak nem az ördögötől, hanem szívből eredtek: meg-
engedte neki, lesujtani a férfit; hogy világos legyen, mi-
szerint az ördög volt, a ki szólott, s nem az ember beszélt.

Kiment tehát belőle, de sérelem nélkül, mert lete-
rités által még nem sérté meg; azt tudnillik megengedé
az Ur a jelenlevők miatt: de hogy sérelem történjék rajta,
azt meg nem engedé, hogy a parancsolónak ereje nyilván-
nossá váljék.

^{32–34} A mint este lőn. Nem ok nélkül adatik
hozzá: a nap lementé után; hanem mivel azt vélték, hogy
nem szabad szombaton gyógyítani. Ez okból a szombat
végét bevárta, s csakugyan a zsidók előkelői rosz néven
vették neki, mikor szombaton gyógyított. A tanítványok
azonban, már megtanítva levén, a nélkül, hogy az estét
bevárnák, könyörögtek neki, hogy gyógyítsa meg Péter-
nek napát. A jelen evangelista (Márk) írja, miszerint
sokat, kik roszul voltak, meggyógyított; sokat valamennyi
helyett mondván az írás szokása szerint, mely e kifejezés-
sel gyakran él úgy; vagy sok által azokat jelenti, kik
hittek benne, s hitökkel a gyógyítást kieszközlők. Lu-
kács azonban az előbbi gondolatra vezet bennünket,
mondván: hogy mindegyikre föltevén kezét, meggyó-
gyítá őket.

Azután sok ördögöt kiűzött, ugymond, és nem engedé
azokat szólni, mert ismerték őt. Nem ellenkezik pedig
ez, a mi itt mondatik, Lukács mondattával. Az tudnillik
így ír: sokból kimentek az ördögök, kiáltván, és mond-
ván: Te vagy a Krisztus, az Isten fia; és megfeddvén
nem engedé azokat szólni, mert tudták őt Krisztusnak
lenni. Márk tudnillik végére nézvén, mondá eze-
ket, sokat röviden elbeszélvén. Tudták továbbá az
ördögök, hogy ő a Krisztus, mert hatalmát, és erejét
tapasztalták az előbb elmondott csodatényen. Nem
hagyta azokat szólni, az imént említett okok-
ból.

³⁵ És reggel, nagyon korán. Ezekhez hasonlókat
Lukács is beszél. Figyelj rá, miként Jezus, a pusztába
visszavonulván imádkozott, nem mintha neki rá szüksége

νυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κακεῖ προσεύχεται. ³⁶ Καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ Σίμων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ³⁷ Καὶ εὗροντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι πάντες σε ζητοῦσι. ³⁸ Καὶ λέγει αὐτοῖς. Ἀγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω εἰς τοῦτο γὰρ ἐλήλυθα. ³⁹ Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλον. ⁴⁰ Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν αὐτὸν, καὶ λέγων αὐτῷ, ὅτι ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. ⁴¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. Θέλω, καθαρίσθῃ. ⁴² Καὶ ἐπὶ αὐτοῦ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. ⁴³ Καὶ ἐμβριμῶμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν. ⁴⁴ Καὶ λέγει αὐτῷ. Ὁρα, μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσέταξε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ὃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ⁴⁵ Ὁ δὲ ἐξεληλυθὼν ἤρξατο κηρύσσειν

αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ τὰς παρὰ τῶν λογικῶν δεχόμενος λιτὰς, ἀλλ' οἰκονομικῶς τοῦτο ποιεῖν, καὶ τύπος ἡμῖν ἀρίστης γενόμενος πράξεως.

Εἰ δὲ ὁ μὲν λέγει τοὺς ἀποστόλους αὐτὸν καταλαβεῖν καὶ λέγειν, ὅτι πάντες σε ζητοῦσι, ὁ δὲ τοὺς ὄχλους οὐκ ἐναντία φασὶν ἀλλήλοις. Ἐνδεγεται γὰρ μετὰ τοὺς ἀποστόλους καὶ τὸν ὄχλον καταπόδας ἀκολουθήσαντα φθάσαι ὁ δὲ Κύριος ἔχει μὲν κατεχόμενος, συνεβούλευε δὲ καὶ ἀφεῖναι, ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι μετασχῶσι τῆς διδασκαλίας, ὡς τοῦ καιροῦ τῆς ἐπιδημίας μὴ πάντων πολλοῦ γενησομένου· καὶ οὗτος μὲν ἐπάγει, εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα, τῆς θεότητος αὐτοῦ τὴν ἀνθεντιαν δηλῶν, καὶ τὸ ἐκόνσιον τῆς κενώσεως· ὁ δὲ Λουκᾶς εἰς τοῦτο φησὶν ἀπέσταλμαι, τὴν οἰκονομίαν παραδεικνύς, καὶ τὴν εὐδοκίαν τοῦ πατρὸς ἀποστολῆν ὀνομάζων.

^{40—45} Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν. Διὰ τοῦτο ἄπτεται τοῦ λεπροῦ, καὶ οὐ λόγῳ ἐπάγει τὴν ἴασιν, διὰ τὸ εἰπεῖν ἐν τῷ νόμῳ Μωσῆν, τὸν ἀπτόμενον λεπροῦ ἀκάθαρτον εἶναι ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ ἐσπέρως λουστῶμενον καθαρθῆναι ἵνα σὺν δαΐζῃ, ὅτι ἀκαθαρσία κατὰ φύσιν οὐχ ἄπτεται αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ νόμος οὐκ ἦν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ ψυχῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι κύριος ἐστὶ τοῦ ἰδίου νόμου, καὶ οὐχ ὡς δοῦλος, ἀλλ' ὡς κύριος θεραπεύει, ἐπιτήδεις ἄπτεται τοῦ λεπροῦ, μὴ χρεῖαν ἔχων τῆς ἀγῆς πρὸς τὴν τῆς θεραπείας ἐνεργεῖαν. Τὸν γὰρ Νεαμίαν Ἐλισαῖος τὴν τοῦ νόμου φυλάττων ἀκριβεῖαν οὐδὲ ἠρέσχετο θεάσασθαι, ἀλλ' ἐπεμψεν εἰς τὸν Ἰορδάνην λουσάμενον, ἵνα διδάξῃ, ὅτι ψυχῆς ἐπιμελεῖσθαι χρὴ, καὶ τὸν ἔξωθεν ἀπαλλαγέντα καθαρῶν ἐκτείναν ἀποσπῆχειν, καὶ φησὶ θέλω, καθαρίσθῃ, καὶ ἅμα τῷ λόγῳ φρυαδύνει τὸ πάθος, καὶ ὅπερ ὁ λεπρὸς εἶπεν λόγῳ, τοῦτο αὐτὸς ἔργῳ δέδεικεν.

Εἴτα ἐμβριμῶμενος αὐτῷ παρηγγεῖλεν μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός· διδάσκων ἡμᾶς καὶ διὰ τούτων τὸ ἀγιολόγιον, καὶ ἀνεπίδεικτον καὶ μέτριον ἐν τοῖς ἔργοις. Ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, οὐ γὰρ ἀτιμάζω, ὃν δέδωκα νόμον· ἐφ' ἧν γὰρ διὰ τοῦ νόμου ἑάν τις λεπρὸς ᾖ, μετὰ ἔξω τῆς παρεμβολῆς, ὡς ἀκάθαρτος· ἐὰν δὲ αὐτομάτως θεραπευθῇ, ἵνα μὴ ἔξω εἴη ἀποβεβλημένος, δεῖξάτω ἐαυτὸν τῷ ἱερεῖ, ὅτι καθαρίσθη. Εἰ γὰρ μὴ εἴποι ὁ ἱερεὺς, ὅτι κακάθαρται ὁ λεπρὸς, εἰ μετὰ τῶν ἀκαθάρτων ἐπέμενεν ἔξω τῆς παρεμβολῆς. Διὰ τοῦτο τῷ ἱερεῖ πέμπει καὶ νῦν ὁ Σωτὴρ τὸν ποτε λε-

κiment, és eltávozott Jezus puszta helyre, és ott imádkozott. ³⁶ És követé őt Simon, társaival együtt. ³⁷ És a mint megtalálták, mondanak neki: mindnyájan keresnek téged. ³⁸ Ki monda nekik: Menjünk a közel fekvő helyekre, hogy ott is hirdessek; mert ezért jöttem ki. ³⁹ És tanított imaházaikban egész Galileában, és kiűző az ördögöket. ⁴⁰ És jött hozzá egy belpoklos kérvén és imádván őt, és mondván: ha akarod megtisztíthatasz engem. ⁴¹ Jezus pedig könyörülvén rajta, kinyújtva kezét illetté őt, és monda neki: Akarom, tisztulj meg. ⁴² S a mint ezt mondá, azonnal eltávozott tőle a poklosság, és megtisztult. ⁴³ És megfenegetvén őt, mindjárt kibocsátá őt. ⁴⁴ S monda neki: Lásd, hogy senkinek meg ne mondd: hanem menj, mutasd meg magadat a papnak, és ajánld föl tisztulásodért, a mit Moyzes parancsolt, tanúságul ellenők. ⁴⁵ Az pedig kimenvén el-

lett volna, hisz ő fogadja el másoktól az imákat: hanem ránk nézve czélszerűleg cselekedte ezt, és példánk lett a legjobb gyakorlatban.

Ha azután egyik mondja: hogy az apostolok őt megszólították és mondák: Mindnyájan keresnek téged; másik pedig ezt a népről írja: nem ellenkeznek egymással. Bizonyára az apostolok után a nép is nyomban követé őt; az Úr pedig örült ugyan ezen ragaszkodáson: mindazáltal el akart távozni, hogy mások is részesüljenek a tanításban, mert eljövételének ideje nem volt felette sok. Egyik ugyan írja: ezért jöttem ki, istenségének valóságát nyilatkoztatván, és önkéntes megalázását. Lukács pedig, e végre küldettem, ugymond, az isteni intézkedést jelentvén, és az Atya akaratát küldetésnek nevezvén.

^{40—45} S' eljött hozzá. Azért illeti a poklost, s nem szóval szerzi a gyógyítást, mert Moyzes a törvényben rendelte, miszerint a poklost illető egész nap tisztátalan, s ha este megmossa magát, ugy tisztul meg. Hogy tehát megmutassa, miszerint a tisztátalanság természetből nem ragad rá, s hogy a törvény nem volt ellene, hanem a gyarló emberek ellen: ő pedig ura a maga törvényének, s nem mint szolga, hanem mint Ur gyógyít: szándékosan illeti a poklost, ámbár nem volt szükség illetésre, a gyógyítás sikeréhez. Lám Námánt Elizeus, ki pedig a törvényt híven megörzvé, látni sem kívánta, hanem Jordánhoz küldé másra tanulságul, hogy lélekről kell gondoskodni, s a külső tisztulás nélkül szükölködőnek arra illik ügyelni. Mondja tehát: Akarom, tisztulj meg; s egyszerre szóval elűzi a nyavalyát, s a mit a poklos szóval mondott, azt ő ténynyel végrehajtotta.

Azután megintvén őt parancsolá: hogy a történetet senkinek el ne mondja, ez által is minket arra tanítván, hogy ne legyünk tiszteltvágyók, és fitogtatók, hanem szerények cselekedeteinkben. Hanem menj, mutasd be magadat a papnak; hisz nem vetem meg a törvényt, melyet magam szereztem. Parancsolta tudnillik törvény által: Ha valaki belpoklos, maradjon a táboron kívül, mint tisztátalan; ha pedig esetleg meggyógyul, hogy ne legyen kizárva, mutassa meg magát a papnak, hogy megtisztult. Mert ha pap nem ismerte el a poklost tisztának, továbbá is a tisztátalanokkal kelle maradnia a táboron kívül.

πολλά, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερώς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν· ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

CAPUT II.

Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς Καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν· Καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκον ἐστί, ² καὶ εὐθὺς συνήχθησαν πολλοὶ, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. ³ Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, παραλυτικὸν φέροντες αἰρούμενον ἐπὶ τεσσάρων. ⁴ Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ⁵ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ· Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ⁶ Ἦσαν δὲ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ κατήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν· ⁷ Τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφίνειν ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός; ⁸ Καὶ εὐθὺς ἐπιγινούς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως

πρὸν εἰς δοκιμασίαν τῆς θεραπείας, ἵνα μὴ ἐκτὸς γένῃται τοῦ ναοῦ, ἀλλ' εἰσέλθῃ εἰς προσερχὴν ἐναριθμηθεῖς τῷ λαῷ.

Παραπέμπει δὲ αὐτὸν ἐκτελεῖν τὰ τοῦ νόμου, τὴν ἀναίσχυντον τῶν ἰουδαίων ἐμφράτιον γλώσσαν καὶ τὸ μὲν ἔργον αὐτοῦ ἐπλήρωσεν, τὴν δὲ δοκιμασίαν αὐτοῖς ἐπέτερε· καὶ κριτὰς αὐτοῦ ἐκάθησεν τῶν οἰκίαν θανάτων εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, τοντίζει εἰς κατηγορίαν τῆς αὐτῶν ἀνωμοσύνης, ὅταν ὡς ἀντίθεον, καὶ παράνομον διώκωσιν· ἐγγινώσκον δὲ ὡς ὁ λιπρὸς πανταχοῦ τὸν ἐνεργετὴν κηρύττει, καὶ διαφημίζει τὸν λόγον, τοντίζει τὴν παράδοξον θεραπείαν, ὥστε πάντας κινήσαι πρὸς τὴν τοῦ θεραπεύσαντος θίαν τι καὶ πίστιν, ὡς διὰ τοῦτο μὴ δύνασθαι τὸν σωτήρα ἐπιχωριάσειν ταῖς πόλεσιν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἐρήμοις διαίρειν.

^{1—12}) Καὶ εἰσῆλθε πάλιν. Τὰ ὅμοια τούτοις καὶ ὁ Λουκᾶς παρατίθεται, ἀποσιωπῆσας τὴν πόλιν, ἐνθα μὲν σημεῖον ἐργόνει. Ὁ δὲ Ματθαῖος περὶ τῆς ἀνατροπῆς σιωπῆσας τῆς στέγης, διὰ τῶν αὐτῶν ἐργεταὶ ζημιῶν ἐν τῇ πόλει αὐτοῦ γάστων γενησθαι τὸ θαῦμα. Πόλις δὲ αὐτοῦ ἐνομιζέτο ἡ Ναζαρέτ, οὐχ ἡ Καπερναοὺμ· εἰ μὴ τις εἰποι πόλιν αὐτοῦ τὴν Καπερναοὺμ διὰ τὸ πολλὰς αὐτὸν τοῖς ἐκείσε ἐπιδημεῖν, καὶ πολλὰ ἐν αὐτῇ γεγενησθαι σημεῖα.

Ἀπαρτῶσιν οὖν ἄροντες τινὲς τὸν παραλυτικόν· ἐνόησαν δὲ τὴν θύραν περραμένην τῷ πλήθει, οὐκ ἐδυνήθησαν δι' αὐτῆς εἰσελθεῖν, σπεύδοντες οὖν οἱ κομίζοντες τυχεῖν αὐτὸν τῆς ἰάσεως, ἀναβαλόντες εἰς τὸ δώματιον, καὶ ἀνιμωμένοι σὺν τῷ φόρτῳ τὴν κλίην, καὶ τὴν στέγην αὐτὴν ἀνατρέφαντες καθίσαντες ἐπὶ τῆς κλίης τὸν παραλυτικόν κατὰ πρόσωπον τοῦ σωτήρος. Τί οὖν ὁ Σωτὴρ; ὁρῶν τὴν πίστιν αὐτῶν οὐ τοῦ παραλελειμένου, ἀλλὰ τῶν κομισάντων, ἐστὶ γὰρ ὅτι ἄλλος δι' ἄλλων πίστιν θεραπεύεται· οὐ μάταιον αὐτῶν ἀποκαίνει τὸν πόρον φησὶ γὰρ· Τέκνον, ἢ ὡς ὁ Λουκᾶς· Ἀνθρώπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι. Διελογίζοντο ἐν ταῖς αὐτῶν διανοαῖς λέγοντες· Τίς

κεzdte nagyon hirdetni, és a dolgot elhíresztelni, úgy hogy már nem mehetett nyilván a városba, hanem künn vala a puszta helyeken; és eljöttek hozzá mindenünnen.

És bement ismét Kafarnaumba napok mulva, és hire ment, hogy a házban van. ² És azonnal összegyűlekeztek sokan, úgy hogy már nem találtak helyet, még az ajtó mellett sem. ³ És jönnek hozzá, kik egy inaszakadtat hoztak négytől hordoztatva, ⁴ kik nem közelíthetvén hozzá a népcsoport miatt, lebonták a tetőt a hol volt, és nyílást csinálván lebozsáták a fekhelyet, melyen az inaszakadt fekvött. ⁵ Látván tehát Jezus hitüket, monda az inaszakadtnak: Fiam! megbocsáttattak a te bűneid. ⁶ Voltak pedig ott némely ülő írástudók, kik azt gondolák szívökben: ⁷ Hogy szólhat ez így káromlólag? ki bocsáthatja meg a bűnöket, mint egyedül Isten? ⁸ És tüstént megtudván Jezus, szellemével, hogy azok ma-

Azért küldi most paphoz az Üdvözítőt ezt a volt belpoklost vizsgálatra, hogy ne maradjon ki a templomból, hanem bemenjen az imára, a többi nép közé fölvétetvén.

Utasítja egyszersmind őt a törvény rendeletei teljesítésére, a zsidók szemtelen nyelvét avval megfőkezdvén. A tényt (gyógyítást) ugyan ő maga végzé; de a vizsgálatot rájuk bízta, és saját csodáinak bíráivá tette őket, tanuságul ellenők, azaz rossz akaratuk kárhoztatására, mert őt mint istentelent, és törvénszegőt üldözték. A poklos jó indulatu levén, mindenütt hirdeté jöltevéjét, s a dolgot elhíresztelé, tudnillik az új szokatlan gyógyítást, úgy hogy mindnyájan indítottának a gyógyítónak látására és benne hittek; minek folytán nem is járhatott az Üdvözítő a városokban, hanem a pusztában tartzkodék.

^{1—12}) És bement ismét. Ezekhez hasonlókat Lukács is ad elő, elhallgatván a várost, melyben a csoda történt. Máte pedig a tető lebontásáról hallgatván, ugyanazon tárgyról szól, mondván: hogy az ő (Jezus) városában történt a csoda. Jezus városának Názalet tartatott, nem Kafarnaum, hacsak valaki Kafarnaumot azért nem mondja városának, mert ott sokat tartzkodott és sok csoda történt benne.

Előjönnek tehát, a kik az inaszakadtat viszik, de az ajtót a sokaság által ellepve találván, azon be nem mehettek. Mivel pedig mégis iparkodtak őt a gyógyításban részesíteni, fölmennek a tetőre, és az ágyat terhével együtt kötéllal fölhúzáván, a tetőt pedig lebontván, leereszték a fekvő beteget az ágyon az Üdvözítő elé. Mit tesz tehát az Üdvözítő? Látván hitöket, nem az inaszakadtét, hanem a vivökét — mert néha mások hite miatt gyógyíttatik meg a beteg — nem hagyja sikeretlenül fáradsalmukat, hanem mondja: Fiam! vagy, Lukács szerint, ember! megbocsáttattak bűneid. (A farizeusok) gondolák magukban: Kicsoda bocsáthatja meg a bűnöket, mint egyedül

αὐτοὶ διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ⁹ Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφένται σου αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ ἄρῃ σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει, ¹⁰ ἵνα δὲ εἰδῇτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας· λέγει τῷ παραλυτικῷ· ¹¹ Σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἄρῃ σου τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. ¹² Καὶ ἠγέρθη εὐθὺς, καὶ ἄρας τὸν κράββατον, ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν Θεόν, λέγοντας, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἶδομεν. ¹³ Καὶ ἐξῆλθε πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχeto πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. ¹⁴ Καὶ παράγων εἶδε Λευὴν τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καθήμενον ἐπὶ τῷ τελωνίῳ καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι, καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. ¹⁵ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι, καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. ¹⁶ Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθιόντα

δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός; Μόνος γὰρ ὁ πάντων κριτὴς ἐξουσίαν ἔχει ἀφιέναι ἁμαρτίας, καὶ μὴ· Τί οὖν ὁ Σωτὴρ; Τὰς διανοίας ἐμβατεύων ὡς Θεός, καὶ εἰδὼς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκαλύπτει αὐτῶν τὴν ἐνθύμησιν, ἐκ τούτου πιστοῦμενος, ὅτι ὁ τῶν διανοίῶν διατῆς καὶ ἁμαρτημάτων δωρεῖται ἀφίενται, καὶ ἡσέ· Τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστὶν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, ἢ ποιῆσαι; Τὸ μὲν γὰρ ἀφιέναι ἁμαρτίας δνσκολώτερον τοῦ εἰπεῖν· οὐ γὰρ φανερός ὁ ἔλεγχος, ἀδελον γὰρ, εἰ ἐνήργησε, διὰ τὸ μὴ φαίνεσθαι τὸ γενόμενον. Ἐπεὶ τοίνυν ἀπιστεῖτε τῷ λόγῳ, ἐπιγέρω τὸ ἔργον πιστοῦμενον τὸν ἄρῃον· εἰ γὰρ πρῶτον ὁ Κύριος ἐθεράπευσε τὸν παραλυτικὸν ἐξωθεν, εἴτα συνεχώρησε αὐτῷ τὰ ἁμαρτήματα, ὡθήσαν ἂν, ὡς τὸ μὲν πρῶτον τὸ ἀμφίβολον καὶ τὸ ἀπιστοῦμενον λαταί, ἵνα ὅταν διελγθῶσιν ἀπιστοῦντες, καὶ λογιζόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ὡς βλασφημοῦντας, τότε προαγάγῃ τὸ ἔργον, καὶ διὰ τοῦ ἔργου τὸν λόγον πιστωσῇται, τὸ κρητὸν διὰ τὸ φαινόμενον, διὰ τῆς ψυχῆς τὴν ἰασιν διὰ τῆς ὑγείας τοῦ σώματος.

Ἐδειξεν δὲ καὶ, ὅτι ἡ ψυχὴ τόσκι πρὸ τοῦ σώματος· τὸ τοίνυν αἷον θεραπεύσας τῆς νόσον, συναναίρει τὸ πάθος. Εἰπὼν γὰρ αὐτῷ· Σοὶ λέγω, ἔγειρε, καὶ ἄρῃ σου τὸν κράββατόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου, ὑγείας τὰ συναρμώτερα, ψυχὴν, καὶ σῶμα, καὶ ὁλόκληρος γενόμενος ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐνώπιον πάντων. Οἱ δὲ τὸ μῖζον ἐάσαντες τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ἀφίενται, τὸ φαινόμενον θαυμάζουσιν, τοντῆσι, τὴν τοῦ σώματος ἰασιν, καὶ τὸν Θεὸν δοξάζουσιν ἐπὶ τῷ γεγονότι λέγοντες, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἶδομεν.

¹⁴) Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς εἶδε. Μάρκος μὲν καὶ Λουκᾶς συγκρίνουσι τὸ ὄνομα τῇ ἀρχαιότερα προσηγορίᾳ αὐτοῦ δὲ ὁ Ματθαῖος ἐναγγελιζόμενος τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπαγγέλλων λέγει· καὶ ἐθεάσατο Ματθαῖον τὸν τελῶνην, ἐλέγγων ἑαυτοῦ τὸ τραῦμα. Ζητητέον οὖν, εἰ ὁ αὐτοῦ τελῶνης ἐστὶ παρὰ τοῖς τρισὶ καλούμενος Ματθαῖος Ἀντὶς Ἰάκωβος, καὶ εἰ υἱὸς ἦν Ἀλφαίου. Λιωννίας δὲ κατὰ τὴν γραφὴν καὶ ἐπ' ἄλλων ἐστὶν εὐρεῖν, ὡς ἐπὶ τοῦ πενθεροῦ Μωσῆος, ποτὲ μὲν ὀνομαζόμενον Ἰαθὼρ, ποτὲ δὲ Ραγονή· ὁμοίως καὶ ἐν τῇ τρίτῃ τῶν βασιλειῶν περὶ Ἀδερ καὶ Ἰε-

γυκban így gondolkoznak, monda nekik: Miért gondoljátok ezeket sziveitekben? ⁹ Mi könnyebb, mondani-e az inaszakadtnak: megvannak bocsátva bűneid, vagy mondani: kelj föl, vidd el ágyadat, és járj? ¹⁰ Hogy pedig tudjátok tudjátok, miszerint az ember fiának hatalma van a földön megbocsátani a bűnöket, mond az inaszakadtnak. ¹¹ Mondom neked, kelj föl, vidd el ágyadat, és menj házaadba. ¹² Fölkelt tehát tüstént, és elvívén ágyát, kiment mindnyájok előtt; ugy hogy bámultak mindannyian, s dicsérék Istent, mondván: Soha ilyent nem láttunk. ¹³ Azután kiment ismét a tenger mellé, és az egész nép hozzásereglett, és tanítá őket. ¹⁴ Arramenvén pedig látta Levit, Alfeus fiát a vám mellett ülni, és monda neki: Kövess engem. És fölkelvén követé őt. ¹⁵ S lön, midőn annak házában letelepedett, hogy sok vámos, és bűnös, Jezussal, és tanítványaival együtt letelepedett; mert sokan valának, és követék őt. ¹⁶ Az írástudók pedig és a farizeusok, látván őt a vámosokkal és bű-

az Isten? Egymaga a mindenek birája él azon hatalommal, megbocsátani a bűnöket, s nem más. Mit mond erre az Udvozító? Behatván az elmékbe mint Isten, és tudván gondolataikat, fölfedezi a mit gondoltak, evvel megbizonyítván, miszerint a ki az elmékbe belát, a bűnöket is megbocsátja; mondja tehát: Miért gondoljátok ezeket sziveitekben? Mi könnyebb mondani-e, vagy cselekedni? Hisz megbocsátani a bűnöket nehezebb, mint szólni; mert nem levén nyilvános a siker, bizonytalan, valljon teljesedett-e, a dolognak láthatlansága miatt. Mivel tehát a szónak nem hisztek, tényt mutatok, mely a láthatlant megbizonyítja. Ha tudnillik az Ur előbb az inaszakadtnak külsőleg meggyógyította volna, s azután bocsátotta volna meg a bűnöket: azt vélték volna, hogy a gyógyulás ugyan megtörtént, de a másik nem bizonyos. Előbb tehát a kétest és hihetlent hajtja végre, hogy midőn a hitelenek, és őt káromlással vádolók megdorgáltatnak, akkor álljon elő a ténynyel, s tény által hitelesítse meg a szót, látható által a titkosat, a test épsége által a lélek felgyógyulását.

Megmutatá, hogy a lélek a test előtt betegedett meg; meggyógyítván tehát a betegség okát, a bajt is megszüntette. Mert midőn monda: Mondom neked, kelj föl, és vidd el ágyadat, s menj házaadba, a beteg fölépült mind lélekre, mind testre nézve; s teljesen helyreállítván, elvívé ágyát, s valamennyi előtt elment. Amazok pedig a nagyobb, t. i. a bűnök bocsánatát mellőzván, csak a láthatót bámulják, a test meggyógyulását, és dicsőítik Istent, azért a mi történt, mondván: soha valamit úgy nem láttunk.

¹⁴) És arra menván Jezus, látott, stb. Márk ugyan és Lukács elfűdik a nevet régiebb elnevezéssel: de maga Máté, midőn az ő történetét írja, nyilván hirdeti, mondván: és látta Mátét, a vámost, megbizonyítván saját sebé. Vizsgáljuk tehát, valljon ugyanazon vámos értetik-e mind a háromnál, ki Máténak, Levinek, Jakabnak nevezetik, s valljon Alfeus fia volt-e. Kettős neveket az írásban másoknál is találni, mint például Moyzes ipánál, ki néha Jetrónak, máskor Raguelnek mondatik. Használ a királyok harmadik könyvében Adert és Je-

μετὰ τῶν τελόνων καὶ ἀμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; ¹⁷ καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς· Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες, οὐκ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. ¹⁸ Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύοντες καὶ ἔρχονται, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διατί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν; ¹⁹ καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· Μὴ δύναται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστί νηστεύειν; ²⁰ Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. ²¹ Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγράφου ἐπιρράπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ δὲ μὴ, αἶρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. ²² Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιοῦς·

ροβοῶν, ὃν γὰρ εἰσὶ δύο, ἀλλ' εἰς ἀσφοτέρους τοὺς ὀνόμασι καλούμενος. Ἐκ τοῦ οὖν διαφωρίας ἔχειν τὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἱσχυόντων ὡς ἐν τισὶ μὲν καὶ παράγων εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου καθεήμενον ἐπὶ τῷ τελώνιον, ἐν τισὶ δὲ Ματθαῖον τὸν τελῶντην ἔρει τίς, ὅτι δύο ἦσαν ἐκ τῶν ἱσχυόντων, Ματθαῖος, καὶ Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου ὅπερ οὐκ ἐστίν, εἰς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς ἐστίν.

¹⁸⁻²⁰ Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου. Ζηλωτὶς ἔχοντες τῷ Χριστῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρισαίων, ἐρωτῶσιν αὐτῷ, εἰ μόνος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἀνὴρ ἀσκήσεως καὶ πόρων κατορθοῦ τις κατὰ τῶν πάθων ῥάκας ὅπερ Ἰωάννης οὐκ ἴσχυσε ποιῆσαι; Τί οὖν ὁ Χριστός; καὶ περὶ τοῦ νυμφῶνος αὐτοῖς εἰσκομίζει λέγων· Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστί ποιῆσαι νηστεύειν; Τοντέστι, νυμφῶν ἐστὶν ὁ τῆς κλήσεως καιρὸς· οὐ δύναται δὲ ἐφ' ὅσον μεθ' ἐαυτῶν ἐστὶν ὁ νυμφίος, νηστεύειν οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, τοντέστιν οἱ μαθηταί. Νυμφίον γὰρ ἐαυτὸν φησι, ὡς μέλοντα νυμφεύσασθαι τὴν ἐκκλησίαν.

Τὴν οὖν μεθ' ἐαυτοῦ διακριθὲν πάσης ὁδότης ἀπαλκτικῇ εἶναι λέγει ὁδονᾶται μὲν γὰρ ὁ μὴ παρῶν ἔχον ἀγαθόν, καὶ διὰ τὴν στήρησιν αὐτοῦ περθεῖ ποδῶν τὴν ἀπόλαυσιν· ὁ δὲ παρόντος ἀπολαύων εἰκότως ἐνφραίνεται, καὶ οὐκ ὁδονᾶται. Τὸ οὖν ἀπαρτῆ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος φησι, τοντέστιν, ἀναληφθῇ. Ὅταν οὖν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν, ποθοῦντες τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, νηστεύουσιν, ἵνα συνῶσιν αὐτῷ θανάτῳ πνεύμα, καθαιρούμενοι ἀπὸ σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ τοῦτο μὲν εἰκότως εἶπεν, ὥστε καὶ τὴν μεγαλανχίαν αὐτῶν καθελείν, καὶ δεῖξαι, ὅτι μὴ πρὸς τροφὴν καὶ ἀρεσιν τοὺς οἰκίους χειραγωγῇ μαθητὰς· καιρὸς δὲ ἐστὶν μεθ' ὧν ἐπιδειξονται τὴν ἀνδρείαν ἐαυτῶν, καὶ τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς καρτερίαν. Λικνὺς δὲ λοιπὸν καὶ τὸ διάφορον τῶν μαθητῶν πρὸς αὐτοὺς, ὅτιγε μὴ δὲ μιᾷ ἀνάγκῃ ὁμοίως αὐτοῖς καὶ οὗτοι νηστεύουσιν.

²¹⁻²² Οὐδεὶς ἐπίβλημα. Ὅσπερ φησι, εἰ ῥάκας ἀγναφον ἐπιβληθεὶς ἱματίῳ, τῇ οἰκίᾳ στερομένη κακίῳ διαφρῆνται οἶκος τὸ νέος εἰς ἀσκοὺς ἐμβληθεὶς παλαιοὺς τῇ οἰκίᾳ θεομότητι τοὺς ἀσκοὺς διαφρῆνται οὕτως καὶ ἐπ' αὐτοῖς. Ἐπειδὴ τῆς νέας διαθήκης κήρυκες τυγχάνουσιν, οὐ δύνατον αὐτοῖς τοῖς παλαιοῖς δουλεῖν νόμοις. Τῶν μὲν εἰκότως τοῖς παλαιοῖς ἀκολουθοῦντες ἔδειξιν τὰς Μωσέως νηστείας φυλάττειν· οὗτοι δὲ τὰ καινὰ καὶ παραδοξα νόμιμα παραδεικνύοντες μελλόντες τοῖς ἀνθρώποις, ταῦτα μὲν

νόσσοις ἐννι, μὴδὲν τανὶτὶναι· Ὅπως ἔστιν, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; ¹⁷ Hallván ezt Jezus, monda nekik: Nincs szükségük orvosra az épeknek, hanem a betegeknek. Nem jöttem meghívni az igazakat, hanem a bűnösöket a megtérésre. ¹⁸ És János tanítványai és a farizeusok, kik böjtölének, eljönnek, s kérdezik őt: Miért böjtölnek János tanítványai és a farizeusoké, a te tanítványaid pedig nem böjtölnek? ¹⁹ S felele nekik Jezus: Valljon böjtölhetnek-e a menyegző fiai, míg velök van a vőlegény? Azalatt, míg maguknál látják a vőlegényt, nem böjtölhetnek. ²⁰ De majd eljönnek a napok, midőn elvitetik tőlük a vőlegény, és ama napokban böjtölni fognak. ²¹ És senki új posztófótot nem varr régi ruhára; különben az új elrontja a réginek teljességét, és a szakadás még rosszabb lesz. ²² És senki nem tölt

roboámat találunk, nem két személy, hanem ugyanaz, mind a két néven. Abból tehát, hogy Márk evangéliumában különbözős van a 12 apostol sorában, miszerint némelyekben így áll: Arra menvén látta Jakabot, Alfeus fiát, a vám mellett ülni; másokban pedig: Mátét a vámost: mondhatná valaki, hogy a tizenkettő között két vámos volt; a mi nem úgy van, mert csak egy és ugyanaz.

¹⁸⁻²⁰ „És János tanítványai“. János tanítványai és a farizeusoké irigykedvén Krisztusra, kérdezik őt, valljon ő, tanítványaival egyedül vív ki győzelmet a szenvedélyek ellen, sanyargatás és küzdelmek nélkül, a mit János nem birt véghezvinni? Mit felel hát Krisztus? A menyegző felől értekezik, mondván: Valljon kényszeríthetitek-e a menyegző fiait, míg a vőlegény velök van, a böjtölésre? Azaz: menyegző a hívás ideje; miglen tehát a vőlegény velök van, nem böjtölhetnek a menyegző fiai, vagy is a tanítványok. Vőlegénynek t. i. önmagát mondja, mert eljegyzendő vala az egyházat.

A vele való társalkodást tehát minden keservektől menttnek mondja. Ugyanis kesereg, a ki nem bírja a jelenlevő jót, és nélkülözése miatt bánkodik, kívánván jelenlétének élvezetét: a ki pedig jelenlétét élvezi, méltán örül, és nem gyászol. A vőlegény elvitetik tőlük, ugymond, az az: fölmege menyekbe. Ha majd tehát eltávozik tőlük, kívánván jelenlétét, böjtölni fognak, hogy szellemileg vele legyenek elszakadván a testi gyönyöröktől. És ezt nagyon helyesen mondta, hogy részint hetvenkedsüket megszüntesse, részint megmutassa, miszerint nem kéjvelésre vagy hivatkozásra vezényli saját tanítványait; az idő alatt pedig azt érti, mely után megmutatják sziládságukat, és a veszélyek közti állhatatosságot. Megmutatandó egyébiránt a különbséget is az ő tanítványai és amazok közt, miszerint semmi se kényszeríti tanítványait böjtölni.

²¹⁻²² „Senki új posztófótot.“ Valamint, ugymond, ha új posztó varratik a régi ruhára, saját erősségével azt szétszaggatja; és az új bor, ha régi tömlőkbe töltetik, saját erejével a tömlőket szétrepszti: hasonlóan áll a dolog ezekkel is. Miután az új szövetségnek hirdetői lesznek, nem szolgálhatnak az ő törvényeknek. Ti ugyan, a régi szokásokat követvén, méltán megtartjátok a Moyses által megrendelt böjtöket: de ezek, új és szokatlan törvényeket hirdetőnek az embereknek, ezeket ugyan nem kötelez-

εί δὲ μὴ, ζήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσχοὺς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχέεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολούνται ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσχοὺς καινοὺς βλητέον. ²³ Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυν. ²⁴ Καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ Ἰδε τί ποιοῦσι τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; ²⁵ Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς· Οὐδέποτε ἀνέγνωτε, τί ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχε, καὶ ἐπέπασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; ²⁶ Πῶς εἰσήλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὗσι; ²⁷ καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ²⁸ Ὡστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

régi tömlőkbe új bort; különben az új bor elrepesztí a régi tömlőket, s a bor kifoly, a tömlők pedig elromlanak; hanem az új bort új tömlőkbe kell tölteni. ²³ Történt azután, hogy szombaton ment a vetések között, és elkezdtek tanítványai utközben tépni a kalászokat. ²⁴ A farizeusok tehát mondanak neki: Ime mit cselekesznek szombaton: a mi nem szabad? ²⁵ Ő pedig monda nekik: Sohasem olvastátok-e, mit cselekedett Dávid, midőn szűkségben volt, s éhezett ő és társai? ²⁶ Mikép ment be Isten házába Abiathar főpap alatt, és a föltett kenyerekből evett, melyekből nem szabad enni másnak, csak a papoknak; és adott azoknak is, kik vele valának? ²⁷ És monda nekik; A szombat az ember miatt rendeltetett, nem az ember a szombat miatt. ²⁸ Tehát az ember fia a szombatnak is ura.

CAPUT III.

Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. ² Καὶ παρατήρουν αὐτὸν, εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ³ Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα Ἐγείρε

Azután ismét bement az imaházba, s volt ott egy száraz kezű ember. ² Figyeltek tehát rá, valljon szombaton meggyógyítja-e azt, hogy bevádolhassák őt. ³ És monda a száraz kezű embernek: Állj a középre. ⁴ És

οὐδαμῶς ἀναγκάζονται φυλάττειν κατὰ καιρὸν δὲ μετὰ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς καὶ τὴν νηστείαν ἐπιδείξονται, οὐκ ἀνάγκη, καὶ νομίμοις τισί, καὶ ἔθεσι παλαιοῖς, ὥσπερ ἡμεῖς φυλάττοντες; ἀλλὰ γνώμη δὲ ἀρετὴν, ὅπως ἂν βούλονται, νηστεύειν μέλλοντες.

^{23—26}) Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι. Ἐλενθεριάζονσι πρὸς τὸν τύπον ἀληθείας συνόντες οἱ μαθηταί, καὶ τὴν τοῦ σαββάτου τυπικὴν ἀργίαν ἐξεντιλίσκουν. Ἰδοὺ γὰρ ἐν σαββάτῳ τίλλουσι στάχυν, καὶ ἐσθίουσιν, οὕτως γὰρ ἦσαν κοῦφοι, ὥς μὴ δὲ τραπέζης φροντίζειν πεινώτερες γὰρ ἐσθιον ἀπλὴν τροφήν, οὐχ ἡδονικὴν διὰ τὴν τῆς γνώσεως ἀνάγκην. Τί οὖν οἱ φαρισαῖοι, οἱ τῷ τύπῳ, καὶ τῇ σικῇ δουλεύοντες; κατηγοροῦσι τῶν μαθητῶν ὡς ἀδίκημά τι μέγα πεποιηκότων· ὁ δὲ κύριος λέγων αὐτῶν τὴν κατηγορίαν, τὸν Δαβὶδ εἰς μέσον ἀγει, δόξαντος καὶ αὐτοῦ μὴ κατὰ νόμον τετραφθῆναι, ὅτε τῶν ἱερατικῶν ἤψατο τροφῶν, καὶ τοῖς μετ' ἐαυτοῦ ἔδωκεν, ἵνα ἡ πρὸς ἐκείνους αἰδώς ἐπίσχη τὴν κατὰ τῶν ἀποστόλων συνοφραντίαν.

^{1—6}) Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν. Ὁ Λουκᾶς προστίθῃσιν, ὅτι διδάξαι ἤλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ ὅτι τὴν δεξιὰν χεῖρα εἶχεν ὁ ἰαθεὶς ξηρὰν. Ὁ δὲ Ματθαῖος φησὶ καὶ ὅτι εἶπεν αὐτοῖς· Τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει πρόβατον ἐν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ αὐτὸ εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατῆσει αὐτὸ καὶ ἐγείρει; πόσω οὖν διαφέρει ἄνθρωπος πρόβατον; ἐπ' ἀλλήλα οὖν συμβάλλει τὰ εἰς τὴν λύσιν τοῦ σωματικοῦ σαββάτου συντείνοντα· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀποδείξεων ἐστὶ μόνον ὁ Κύριος, καίτοιγε ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν ἀπάσαις χρησάμενος· ἀλλὰ καὶ θαυμάσι τὴν ἐπίνοιαν ὑποδέχεται ἠρώτησεν γὰρ τοὺς φαρισαίους περιβλεψάμενος, ὥστε καὶ τῷ ὅμῳ αὐτοῦς ἐπισπάσασθαι, εἴτερ ἔξεστιν ἐν σάββασιν θεραπεύειν, ψυχὴν

tennek megtartani: idővel azonban a többi erénnyel együtt a bűnt is megtartják; nem kényszerből, vagy valami parancsolatokból, és ő szokásokból, mint ti: hanem erényes lelkületből bűjtölendők, a mint szabadon akarnak.

^{23—26}) „Történt azután, hogy elment.” Az igazságot birván annak jelképével szabadon bánnak a tanítványok, és a szombatnak jelképes ünneplésén csorbát ejtenek. Mert jme, szombaton tépik a kalászokat, és eszik; t. i. annyira gond nélkül voltak, hogy az ételre sem ügyeltek; mint éhezők ették ez egyszerű s nem kéjes tápot a természet szükségéből. Mit cselekesznek tehát a jelképnek és árnyéknak szolgáló farizeusok? Vádolják a tanítványokat, mint valami nagy törvényszegés részeseit. De az Úr eloszlátván vádjokat, Dávidot hozza föl, ki saját véleménye szerint nem táplálkozott törvény ellen, midőn a papi étkekből osztozott, és társainak is adott; így a Dávid iránti tisztelet által eloszlatta az Úr az apostolok gyaláztatását.

^{1—6}) Azután ismét bement az imaházba. Lukács hozzáteszi, hogy tanítani jött az imaházba, s hogy a meggyógyítottnak jobb keze volt száraz. Máté pedig írja, miszerint kérdezte őket: Ki az az ember közöletek, kinek ha egy juha van, és az a gödörbe esik, nem nyul hozzá, és fölemeli? Mennyivel különbözik pedig az ember a juhtól? Egymás mellé állítja tehát azokat, a mik a szombatszegésre vonatkoztak; s nem állapodott meg egyedül az Úr az indokoknál, az isteni iratokból használván valamennyit: hanem a csodaténnyel is a balvéleményt megdönté. Kérdezte t. i. a farizeusokat, körültekintvén rájuk, mintegy tekintetével is őket megfenyítendő: valljon szabad-e szombaton gyógyítani; a lelket megmenteni, vagy elvesz-

εις τὸ μέσον. ⁴ Καὶ λέγει αὐτοῖς: Ἐξεσι τοῖς σάβ-
 βασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σώ-
 σαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. ⁵ Καὶ περι-
 βλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ
 τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώ-
 πῳ: Ἐκτεῖνον τὴν χεῖρα σου, καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπο-
 κατεστάθῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιής, ὡς ἡ ἄλλη. ⁶ Καὶ
 ἐξεληθόντες οἱ φαρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρω-
 διανῶν συμβούλιον ἐποιοῦν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐ-
 τὸν ἀπολέσωσι. ⁷ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ
 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. Καὶ πολὺ
 πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐτῷ,
 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, ⁸ καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων,
 καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου,
 καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ,
 ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. ⁹ Καὶ
 εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρ-
 τέρῃ αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν.
¹⁰ Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ,
 ἵνα αὐτοῦ ἄψωται, ὅσοι εἶχον μάλιστα. ¹¹ Καὶ
 τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει,
 προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα, ὅτι σὺ εἶ
 ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. ¹² Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς,
 ἵνα μὴ φανερόν αὐτὸν ποιήσωσι. ¹³ Καὶ ἀναβαίνει
 εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἠθέληεν αὐτὸς,
 καὶ ἀπέλθον πρὸς αὐτόν. ¹⁴ Καὶ ἐποίησε δώδεκα,
 ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστείλῃ αὐτοὺς κη-
 ρύσσειν, ¹⁵ καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς

σώσαι, ἢ ἀπολέσαι; οἱ δὲ ἐσιώπων ἤδισαν γὰρ, ὅτι πάν-
 τως αὐτὸν ἰάσεται.

Ἔστησεν οὖν αὐτὸν μέσον, ἵνα τῇ ὄψει αὐτοὺς ἐπι-
 κάμψῃ, ἵνα κατακλησθέντες τῇ θείᾳ τῇ πονηρίᾳ ἐκβάλω-
 σιν, καὶ τὸν ἀνθρώπον αἰδεσθέντες πάνσωται τῆς μαρίας.
 Καὶ οὗτος μὲν ἤρσι, ὅτι ἠρώτησεν, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λου-
 κᾶς· Ματθαῖος δὲ, ὅτι ἠρωτήθη, εἰκὸς δὲ ἀμφοτέρω γε-
 γενῆσθαι. Ὁ δὲ Κύριος συνάπτει τῷ λόγῳ τὸ θαῦμα,
 εἰπὼν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκτεῖναι τὴν χεῖρα, καὶ παραχρῆμα
 ἐξτείνει ὑγιὲς ἀπὸ μόνης γενόμενος τῆς φωνῆς. Τὸ δὲ,
 περιβλέψασθαι αὐτοὺς μετ' ὀργῆς τὸν Ἰησοῦν, καὶ λεπτε-
 σθαι ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, ἀρμόσει τῇ οἰ-
 κονομίᾳ, ἣν δι' ἡμᾶς ἐκουσίως κατεδέξατο. Αὐτὰ πάντων
 οὖν τούτων ἀπολογισάμενος ὑπὲρ τῶν μαθητῶν, ὁμοῦ τὴν
 κατ' ἐαυτὸν ἀγωγὴν ἀνωτέραν πολὺ τοῦ νόμου δέ-
 διχε.

^{13—15} Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος. Ἀναβαίνει εἰς τὸ
 ὄρος, ὡς ἦν ὁ Λουκᾶς προσεῦξασθαι πανταχοῦ γὰρ
 ὡς ἐπίπαν τοῖς θαύμασι τὴν εὐχὴν ἐπιτίθῃσιν, οὐχ ὡς
 ἀσκήν ἀρετῆς, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν διαννικερεῖν ἐν
 προσευχῇ τοῦ Θεοῦ· ἵσως δὲ καὶ ἕτερόν τι οἰκονομῶν, καὶ
 τὸν ἡγουμένον διδάσκων τῆς ἐκκλησίας πρὸ τῶν γινόμε-
 νων ὑπ' αὐτῶν χειροτονιῶν διαννικερεῖν ἐν προσευχῇ,
 ὅπως μὴ ματαία γένηται αὐτῶν ἡ προβολή. Γενομένης οὖν
 κατὰ τὸν Λουκᾶν ἡμέρας προσκαλεῖται οὓς ἠθέλησεν, καὶ
 ἐκλεξάμενος ἐξ αὐτῶν δώδεκα, ἦσαν γὰρ πλείους οἱ παρ-
 όντες, ἀποστόλους ὠνόμασεν εἰς παρασκευὴν τοῦ πράγ-
 ματος, καὶ εἰς τὸ μέλλον ὑπ' αὐτῶν πληρωθῆσθαι ἔργον,
 δοὺς αὐτοῖς δύναμιν, τοῦτο γὰρ ἡ ἐξουσία· θεραπεύειν πὲ
 ρόσους, καὶ δαιμόνας ἀπελαττεῖν.

κέρδε ὅκε: Szabad-e szombaton jót csele-
 kedni, vagy ártani; a lelket megmenteni vagy
 megölni? Azok pedig hallgattak. ⁵ És körül-
 tekintvén rájuk haraggal, és szívök vakságán
 elszomorodván, mond az embernek: Nyujtsd
 ki kezedet, és kinyujtá, és helyreállott épen,
 mint a másik. ⁶ És kimenvén a farizeusok
 mindjárt a herodiánokkal tanácsot tartottak el-
 lene, hogy elveszeszszék őt. ⁷ Jezus pedig
 eltávozott tanítványaival együtt a tengerhez,
 és nagy sereg követé őt Galileából és Ju-
 deából, ⁸ és Jeruzsalem-ből, és Idumeából,
 és a Jordánon túl eső vidékről, és Tyrus
 és Szidon környékéről; miután hallották, mi-
 ket cselekedett, sok nép érkezett hozzá. ⁹ És
 monda tanítványainak, hogy hajócska álljon
 számára a sereg miatt, hogy ne szorítsák
 őt. ¹⁰ Mert sokat meggyógyított, úgy hogy
 tódultak feléje, hogy illethessék őt, valahá-
 nyan nyavalyogtak. ¹¹ A tisztátalan lelkek pe-
 dig, midőn őt meglátták, eléje borultak, s
 kiáltának mondván: Te vagy az Isten fia.
¹² De nagyon megtiltotta nekik, hogy nyil-
 vánossá ne tegyék. ¹³ Fölment azután a hegyre,
 és meghívta, a kiket ő akart, s hozzáállot-
 tak. ¹⁴ És tizenkettőt választott, hogy vele
 legyenek, elküldendő őket tanítani, ¹⁵ s ha-
 talmat adandó nekik gyógyítani a betegsége-

teni? Azok hallgattak; mert tudták, hogy mindenesetre
 őt meggyógyítja.

Kiállította tehát a középbe, hogy látására meghajol-
 janak, és szemlélet által megtörve a gonosz-ságból ki-
 vetközzenek, és az embert tisztelven dühösségükkel fel-
 hagyjanak. Márk ugyan azt mondja, miszerint Urunk kér-
 dést tett; hasonlóan Lukács is. Máté szerint azonban ő kér-
 deztetett; kétségkívül mind a kettő történt. Az Ur azu-
 tán szóval megteszi a csodát, mondván az embernek, hogy
 nyujtsa ki kezét, és tüstént kinyujtá, tudnillik csupa sza-
 vára ép lett. Az, hogy Jezus haragosan körültekintett
 rájuk, és elszomorodott szívök vaksága fölött: kifolyása
 ama tervnek, melyet éretünk szándékosan fölvelt. Mind-
 ezek által tehát védvén tanítványait, egyszersmind meg-
 mutatá, miszerint az ő általa kiszabott életrend a tövény-
 nél sokkal fönségesb.

^{13—15} Es fölmegy a hegyre. Fölment a hegyre, mi-
 kép Lukács írja, imádkozni. Mert mindentűt, s majd
 általában a csodatételeket imával kíséri, nem hogy erényt
 gyakoroljon: hanem hogy mi tanuljunk tőle istenes imában
 virrasztani; bizonyára még más végből is, hogy t. i. az
 egyház elüljáróit tanítsa imában virrasztani mielőtt ke-
 zeiket a fölszentelendőkre ráteszik, hogy gyümölcsste-
 lenné ne válják munkájok. A mint tehát, Lukács sze-
 rint, nappal lett, magához hívta azokat, kiket akart,
 és kiválasztván közülük tizenkettőt (minthogy töb-
 ben voltak jelen,) apostoloknak nevezé őket, elké-
 szítendő őket a hivatalra, és az általuk végreviendett
 munkára; azért erőt adott nekik; mert ezt jelenti a
 hatalom.

νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. ¹⁶ Καὶ ἐπέθηκε τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον. ¹⁷ Καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργῆς ὃ ἐστίν, υἱοὶ βροντῆς. ¹⁸ Καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον, καὶ Ματθαῖον, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου, καὶ Θαδδαῖον, καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην. ¹⁹ Καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν. ²⁰ Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον; καὶ συνέχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. ²¹ Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον γὰρ, ὅτι ἐξέστη. ²² Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες, ἔλεγον, ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. ²³ Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς. Πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν; ²⁴ καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἢ βασιλεία ἐκείνη. ²⁵ Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη. ²⁶ Καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν, καὶ μεμέρισται,

^{16—19}) Εἰτα λέγει καὶ τὰ ὀνόματα, ἵνα μὴ ὁ τύχων αἴτις ἀπόστολος γεγενῆται, καὶ ἡσθί, ὡς ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι Πέτρον, ἵνα προλάβῃ ἡ κλήσις τῷ ἔργῳ προφητικῶς. Πέτρον γὰρ αὐτὸν κέκληκεν, ἐπειδὴ ἐν πέτρᾳ ἡμελλεν οἰκοδομεῖν. Τὸν δὲ υἱὸν Ζεβεδαίου Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην ὀνομάζει Βοανεργῆς, ὃ ἐστὶ υἱὸς βροντῆς, διὰ τὸ μέγα, καὶ διαπρύσιον ἤχησαι τῇ οἰκουμένῃ τῆς θεολογίας τὰ δόγματα. Ὁμοίως καὶ τὸν δαίμονα, καὶ τὸν δαίμονα, ἵνα μάθῃ τοὺς δώδεκα.

^{20—22}) Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. Εὐγνωμονέστερα τῶν ἀρχόντων τὰ πλήθη τοῖς μὲν γὰρ ἐμποδίζει περὶ τὴν διακρίσιν ἢ φιλοζενία, τοῖς δὲ ἀνεπισκόπητος ἢ διάνοια κατὰ τοῦτο ὁ μὲν γὰρ ὄχλος εὐγνωμόνως συνέρχεται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν, ἔλεγον γὰρ ὅτι ἐξέστη. Τίνας δὲ ἀκούσαντες, ἢ πόθεν ἐξῆλθον, οὐ σαφῶς διηγήσατο ὁ ἐυαγγελιστής. Νομίζω οὖν περὶ τῶν φαρισαίων, καὶ γραμματέων λέγειν αὐτόν, ὡς ἀκούσαντες περὶ αὐτοῦ, καὶ τοῦ περιστώτος αὐτόν ὄχλου ἐπὶ βασκανίας εἰς ὁργὴν τραπίντες ἐδραμον αὐτόν ἐπισχεῖν, ἐκείνο ὑπολαμβάνοντες αὐτόν πάσχειν, ὅπερ αὐτοὶ πεπόνθεισαν μαρτία γὰρ σαφῆς, καὶ φρενῶν ἐκστασις τὸν τοσοῦτον θανάτων ποιητὴν, καὶ θεϊκῆς σοφίας διδάσκαλον ὑπολαμβάνειν ἐξίστασθαι. Ἐπειδὴ δὲ ἀντιλέγει οὐκ εἶχον τοῖς γυναιμένοις, ἐτέρως αὐτὰ πάλιν διαβάλλειν ἐπειράθησαν, ἐν τῷ βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων φωνήσαντες ἐκβάλλειν αὐτόν τοὺς δαίμονας.

^{23—27}) Τί οὖν ὁ Κύριος; Σφόδρα ἀπὸ τῶν παραδειγμάτων ἰσχυρὰν ἐποιήσατο τὴν ἀπόδειξιν τοῦ μὴ δὲ δυνατόν εἶναι τοῦτο γενέσθαι, ὅπερ ἐκείνοι φασὶν ἀναγκὴ γὰρ τὴν μερισθεῖσαν βασιλείαν ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων πάντως πλείστον ὅσον ἐαυτῆς ἐλάττωρα γίνεσθαι. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ οἰκίας καὶ πόλεως ἐστὶν ἰδεῖν οὐκοῦν καὶ ἢ τοῦ σατανᾶ βασιλεία, εἴπερ ἐφ' ἑαυτὴν μεμέρισται, καὶ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἀπειλᾶναι τῶν ἀνθρώπων, ἡγχιεν ἢ κατὰ τοὺς τῶν δαιμόνων τὸ μὲν γὰρ κράτος αὐτοῖς ἐν τῷ τῶν ἀνθρώπων κρατεῖν· εἰ δὲ τοῦτον αὐτοῦ ἐναντοὺς ἀφαιροῦνται, οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν εἰπεῖν, ἢ τὴν βασιλείαν αὐτοῖς λελεῖσθαι. Εἰ δὲ κρατεῖ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐτι, ὅγλον, ὡς

κετ, ἐς κίϋνι az ὀρδῶγῶκετ. ¹⁶ Továbbá Simonnak Péter nevet adott. ¹⁷ Azután (választá) Jakabot Zebedeus fiát, és Jakab testvérét, Jánost, kiknek Boanergesz nevet adott, azaz mennydörgés fiai. ¹⁸ Azután Andrást és Fülöpöt, Bertalant és Mátét, Tamást és Jakabot Alfeus fiát, és a kánai Simont; ¹⁹ és Judást az iskariotit, a ki el is árulta őt. ²⁰ Eljönnek azután a házb, és összegyűlt megint a nép, úgy hogy kenyeret sem ehetek. ²¹ Ezt hallván a hozzá tartozók kimentek őt letartoztatni, mert mondanak: megháborodott. ²² Az írástudók pedig, kik Jeruzsaleméből lejötték, mondanak: Belzebulja van, és hogy az ὀρδῶγῶκετ fejedelme által űzi ki az ὀρδῶγῶκετ. ²³ És összehíván őket példázatban monda nekik: Mikép űzheti ki sátán a sátánt? ²⁴ S ha országa magában meghasonlott, nem állhat fönn az az ország. ²⁵ S ha a ház magában meghasonlott, nem állhat fönn az a ház. ²⁶ S ha a sátán maga ellen föltámad és meghasonlott: nem állhat

^{16—19}) Azután elmondja neveiket, hogy holmi hivatal magát apostolnak föl ne tölje, és elbeszéli, miszerint Simon Péternek nevezé, hogy jóslólag a név megelőzze a ténylet. Ugyanis azért nevezé Péternek, mert kőszálon fogott építeni. Zebedeus fiait pedig, egymit Jakabot és Jánost Boanergész czímmel jelzi, a mi annyi, mint mennydörgés fiai; mivel t. i. nagyon és kihatólag fogták hangoztatni az isteni hitnek tanait. Hasonlag a többit is egyenkint megnevezi, hogy ismerjük a tizenkettőt.

^{20—22}) És eljönnek a házb. Jobb indulatnak a seregek, mint a főnökök; mert ezeknek mérséklésé az vendég-szeretet megzavarja; amazoknak elméjük pedig effélében homálytalan. A népsereg jó indulattal gyülekezők össze Jezushoz, úgy hogy kenyeret sem ehetének; némelyek azonban ezt hallván kimentek őt letartoztatni, mert azt mondták: hogy megháborodott. Kik voltak azok, és honnan mentek ki, nem beszéli világosan az evangelista. Ugy tartom tehát, miszerint a farizeusokat, és írástudókat érti, kik hallván felőle, és az őt körül álló seregről, irigységből haragra gerjedtek, s odamentek letartoztatni őt, ugyanazt a hibát tulajdonítván neki, a miben maguk szenvedtek. Hisz világos örültség, és elmezavarodás volt, olyan csodatevőt, és az isteni bölcsesség tanitóját megháborodottnak állítani. De mivel a történeteknek ellene nem mondhattak, másképp kísérlették meg azokat rágalmazni, mintha t. i. Beelzebul, az ὀρδῶγῶκετ fejedelme, által űzné ki az ὀρδῶγῶκετ.

^{23—27}) Mit tesz tehát az Ur? Példákkal nagyon hatályosan kimutatta nekik, miszerint az, a mit ők állítanak, nem is lehetséges. Hisz a polgári (bel) háborúk által meghasonlott országnak legtöbbnyire romlásra kell jutnia. S ugyan azt tapasztaljuk a ház és városra nézve. Így van tehát a sátán országával is. Ha magában meghasonlott, és az ὀρδῶγῶκε az ὀρδῶγῶκεt űzi ki az emberekből, elkőzeledett az ὀρδῶγῶκε romlása, kiknek hatalmuk abban áll, ha az emberen uralkodhatnak; ha tehát egymást ebben rongálják, nincs mit egyebet mondani, mint hogy országuk felbomlott. Ha ellenben némelyeken az emberek közül még uralkodik, világos, hogy nem hasonlott

οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. ²⁷ Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δῖσῃ· καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. ²⁸ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι, ὅσας ἂν βλασφημῶσιν. ²⁹ Ὃς δ' ἂν βλασφημῇ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἐνοχὸς ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. ³⁰ Ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. ³¹ Ἐρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἔξω ἐστώτες ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐτῶν. ³² Καὶ ἐκαθήτο ὁ ὄχλος περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῶν· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζητοῦσί σε. ³³ Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων· Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; ³⁴ καὶ περιβλεψάμενος κύκλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει· Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ³⁵ Ὃς γὰρ ἂν ποιῇ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί.

meg, hanem vége van. ²⁷ Senki nem ragadhatja el az erősnek eszközeit, ha bemegy házába, hacsak előbb az erőt meg nem kötözi, s akkor rabolja ki házat. ²⁸ Bizony mondom nektek, hogy minden bűnök megbocsátatnak az emberek fiainak és a káromlások, melyekkel káromkodnak: ²⁹ de ha valaki a Szentlélek ellen káromkodik: nem nyer soha bocsánatot, hanem méltó az örök ítéletre. ³⁰ Mert azt mondák, hogy tisztátalan lelke van. ³¹ Eljöttek tehát atyjafiai, és anyja, és künn állván, küldöttek hozzá (valakit) meghívni őt. ³² Körülötte pedig a sereg ült, s mondanak neki: Ime anyád, és rokonaid künn keresnek téged. ³³ Ő pedig felele nekik, mondván: Ki az én anyám, és kicsodák atyámfiai? ³⁴ És körül tekintvén a mellette ülőkre, monda: Ime anyám, és atyámfiai. ³⁵ Mert valaki teljesíti Isten akaratát, az fivérem, és nővérem, és anyám.

CAPUT IV.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολλός,

οὐ διηρόθη καθ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ συνέστη ἡ βασιλεία τοῦ ποταμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ σκεῖν τῶν δαιμόνων γεγονῆαι οἱ ἄνθρωποι διὰ τῆς κακίας ὑπὸ τῆν ἐκείνων καταστάσεων ἐξουσίαν, ἀδυνατῶν ἦν ἀφαιρεθῆναι τοὺς δαίμονας τὴν οἰκίαν κτήσιν, ἀλλ' ἡ πρότερον αὐτῶν ἡττηθέντων, καὶ δεσμοῖς περιβληθέντων, εἰς τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ἰδίων διαμάχεσθαι κτημάτων.

²⁸⁻³⁰ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν. Τὴν εἰς τὸν Θεὸν βλασφημίαν ἀσύγγωστον εἶναι ἡσθι τῷ τοῦ πατρὸς ὀνόματι ὡς περὶ γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος ἐνέργεια βασιλεία Θεοῦ, οὕτως καὶ ἡ βλασφημία ἡ κατὰ τούτου κατὰ Θεὸν γίνεται. Ἀσυνχώρητον δὲ εἶναι λοιδορίαν Θεοῦ συγγνώμην οὐκ ἔχουσαν· τὴν γὰρ εἰς αὐτὸν ἔχειν ἡσθι συγγνώμην πρὸς σύγκρισιν ἐκείνης, καθ' ἣν νερόμιστόν τε, καὶ ἑωρᾶτο ἄνθρωπος ὧν καὶ δι' ἐντελείας ἐλθὼν, καὶ γένους ἐκκαταγορήσῃ.

³¹⁻³⁵ Ἐρχονται οὖν οἱ ἀδελφοί. Ἐκ τούτου δὴλον, ὅτι οὐ πάντοτε συνῆσαν αὐτῷ ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοί, ἐπειδὴ δὲ πόθητον ἦν διὰ τὴν ἀπόληψιν, ἔρχονται πρὸς αὐτόν, ἐπισκευόμενοι δὴθεν αὐτόν. Τί οὖν Κύριος; δείκνυσιν, ὅτι πάσης προσιμῆς συγγενείας, τοὺς κατὰ τὴν πίστιν οἰκείους. Ταῦτα δὲ, ἔφη, οὐκ ἀποδοκιμάζων πάντως τὴν μητέρα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, ἀλλὰ δεικνύς, ὅτι πάσης συγγενείας σωματικῆς προσιμῆς τὴν τῆς ψυχῆς οἰκειότητα. Λιὰ τούτου κἀκείνους στέργων, εἰ ταῦτα ἐπαγοίοντο. Ἄλλος δὲ φησί, ὅτι μῆποτε τότε πεπιστεύκεισαν εἰς αὐτόν οἱ ἀδελφοί αὐτοῦ, ὡς μανθάνομεν παρὰ Ἰωάννου. Παρὰ δὲ τοῦ Μάρκου, ὅτι καὶ ὡς ἐξεστηκότα κατέγειν ἐπεμείνον ἐπὶ τοιαύτῃ διακρίσει, καὶ ὁ Κύριος αὐτῶν οὐχ ὡς οἰκείων ἐμνήσθη. Ἐκ τούτου δὲ μανθάνομεν, ὅτι τοῦ Χριστοῦ κατὰ πνεῦμα συγγενεὶς καθιστάμεθα.

¹⁻⁹ Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ (τὴν θάλασσαν) Ἀνοίγει οὖν ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν, καὶ φησὶ Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεί-

Ἐς ἰσμέτ tanítani kezdett a tengernél és összegyűlt hozzá sok nép, úgy hogy a hajóba

meg magával, hanem a gonoszok országa még áll. Miután az ördögök edényei, vagy eszközei az emberek lettek, kik gonoszáguk miatt azok hatalma alá kerültek, lehetetlen hogy az ördögök saját birtokukat elveszejték, hacsak előbb le nem győzetnek, és fogságra nem vettettek, hogy tulajdon birtokukért ne harcolhassanak.

²⁸⁻³⁰ Bizony mondom nektek. Az Isten elleni káromlást megbocsáthatlannak jelenti ki az Atya nevében; mert valamin a Szentlélek működése Isten országa: úgy az ő ellene tett káromkodás, Isten elleni merény. Megbocsáthatlannak állítja Isten szidalmazását, mely nem érdemel elengedést. Ellenben a mely ő ellene történik, azt bocsánandónak mondja amazhoz képest, a mennyire ő embernek gondoltatott és látszott is lenni, ki csekély alakban jelent meg, és megvetett nemzetségből származott.

³¹⁻³⁵ Eljönnek tehát atyjafiai. Ebből nyilvános, hogy nem mindig voltak vele. Mivel pedig kíváncs volt a vele való találkozás: eljönek őt meglátogatni. Mit tesz tehát az Ur? Megmutatja, hogy minden rokonságnál előbbvalóknak veszi a hitrokonokat. Egyébiránt nem úgy mondta ezeket, mintha teljesen mellőzné anyját, és rokonait, hanem megmutatásul, hogy minden testi atyafiságnál többre becsüli a lelki egyetértést. Ez által amazokra is szeretetét kiterjeszti, ha ugyanazt követik. Más (evangelista) írja, miszerint még akkor sem hittek benne rokonai, a mint ezt tanuljuk Jánostól. Márknál pedig áll, miszerint olyan gondolkozással őt mint megháborodottat igyekeztek letartoztatni, és az Ur róluk nem úgy emlékezett, mint sajátjairól. Ebből tanuljuk egyszersmind, hogy szellemileg a Krisztus rokonai vagyunk.

¹⁻⁹ És ἰσμέτ kezdett tanítani a tenger mellett. Megnyitja tehát példázatokra száját, a zsolnárszerzőnek szava szerint, és mond: Elment a magvető vetni. Nem helyből.

ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. ² Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ³ Ἀκούετε· ἰδοὺ ἐξηγήθην (sic) ὁ σπείρων τοῖς σπείραι. ⁴ Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ καὶ κατέφαγεν αὐτό. ⁵ Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ⁶ Ἡλίον δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἠξηράνθη. ⁷ Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἀκάνθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. ⁸ Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἐν τριάκοντα, καὶ ἐν ἐξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν. ⁹ Καὶ ἔλεγεν· Ὁ ἔχων ὅσα ἀκούειν, ἀκούτω. ¹⁰ Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. ¹¹ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Τμῖν δέδοται γινῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς πάντα γίνονται, ¹² ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιώσιν· μήποτε ἐπι-

ρεῖν. Οὐ τόπωι ἐξηλθεν ὁ πανταχοῦ παρὼν, καὶ τὰ πάντα πληρῶν ἄλλὰ σέσει καὶ οἰκονομία τῇ πρὸς ἡμᾶς. Ἐξηλθεν οὖν σπείρειν τὸν τῆς ἐσθραίας λόγον, σπῶρον γὰρ ἐνταῦθα τὴν διδασκαλίαν φησί. Ἀρροῦν δὲ τῶν ἀνθρώπων τὰς ψυχὰς· καὶ ὁ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν πέτραν, ὁ δὲ ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν. Τίταρον μέρους σωθῆν, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἐπίσης. Ταῦτα φησι δηλῶν, ὅτι μετὰ ἀσθενείας ἅπασιν διέλεγο. Καθὰ περὶ γὰρ ὁ σπείρων οὐ διακρίει τὴν ὑποκειμένην γῆν, ἀλλ' ἀπλῶς, καὶ ἀδιακρίτως βάλλει τὰ σπέρματα· οὕτω καὶ αὐτὸς ἅπασιν διέλεγο, τὰ παρ' ἑαυτοῦ πληρῶν, καίτοι προειδὼς τὰ ἐσόμενα.

Σκοπεῖ δὲ, ὅτι οὐ μία τῆς ἀπολείας ἡ ὁδὸς, ἀλλὰ διάφοροι· οἱ μὲν γὰρ τῇ ὁδῷ ἰσχυροὶ εἰσιν, οἱ ῥάθυμοι, καὶ ὀλιγόροι, οἱ δὲ τῇ πέτρᾳ, ἀσθενέστεροι μὲν, οὐκ ἔστι δὲ ἴσον μηδὲν ἐπιμελῶντος τὴν διδασκαλίαν μοραίνθη, καὶ πειρασμῶν ἐπιχειμῶν οἱ δὲ ἐν ταῖς ἀκάνθαις, πολλῶν τοῦτων ἀσυνήκιστοι· ἔσπερον δὲ τίθησι τὴν καλὴν γῆν, οἱ αἱρεῖς ἀπορνῶναι, ἀλλὰ διδοὺς ἐλπίδας μεταβολῆς, καὶ ὅτι δυνατόν ἐκ τῶν εἰρημένων εἰς ταύτην μεταβαλεῖν. Καίτοιγε εἰ καὶ ἡ γῆ καλὴ, καὶ ὁ σπορέων εἰς, καὶ τὰ σπέρματα αὐτὰ· ἀλλ' ὁ μὲν ἔφερεν ἑκατόν· ὁ δὲ ἐξήκοντα· παρὰ γὰρ τὴν φύσιν τῆς γῆς ἡ διαφορὰ, τοιούτοι παρὰ τὴν γνώμην. Πολλὴ δὲ ἡ φιλανθρωπία τοῦ γεωργοῦ, ὅτι καὶ τοὺς πρώτους ἀποδέχεται, καὶ τοὺς δευτέρους οὐκ ἐκβάλλει, καὶ τοῖς τρίτοις δίδωσι χώραν.

^{10—20} Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας. Ὁ λέγει, τοιοῦτον ἔστι. Τμῖς μὲν αἰετοὶ ὅντες ἅπαντα μαθεῖν τὰ πρὸς διδασκαλίαν συντίοντα τοῦ κηρύγματος, μαθήσεσθε δὲ καὶ τῶν παραβολῶν σαφηνεῖαν πρὸς δὲ τοῖς μετὰ παραβολῶν κέχρηται τῇ διδασκαλίᾳ, ἐπειδὴ μὴ δὲ αἰετοὶ μαθεῖν εἰδὼν διὰ τὴν κακίαν τοῦ τρόπου· οὕτω γὰρ ἀγνοῶν ἰουδαίους ἀπιστήσαντας ἦλθε πρὸς αὐτοὺς, οὕτω πάντῃ πρὸς τὴν πίστιν ἐνάγων αὐτοὺς· ἀλλὰ τοῖς μὲν σημείοις δισσώπων, ἱκανοὺς οὖσι, καὶ τοὺς πάντων σκληροὺς καὶ ἀσυνέτους ἐπείχεσθαι, ἵνα διὰ τούτων εἰ-

μενὲν α τενγερην ὕλτ, αζ εγέσζ νέπσερεγ πεδιγ α τενγερ μελλετ α φόδον βαλα. ² Ἐς σοκρά τανιτά ὀκετ πέλδάζατοκβαν, ἔς μονδα νεκικ τανιτάσάβαν· ³ Ἥαλλιάτοκ, ἱμε κἱμεντ α μαγβετό νετνῖ. ⁴ Σ λόν, μἱδόν νετετ, εγῖ ρέσζ αζ ὕτφέλε εσετ, σ γόττεκ α μαδαρακ, σ φόλεττέκ αζτ. ⁵ Μάς ρέσζ α κόβες φόλδβε εσετ, ὁλ νεμ νεμτ σοκ φόλδγε, αζέρετ ὁμαρ κἱγότ, μερτ νεμ νεμτ μέλγ φόλδβε, ⁶ δε νακελετ ὕτάν ελνεῦλτ, σ μἱνελ νεμ νεμτ γόκκερε, ελσάραδτ. ⁷ Ἰσμέτ. μάς α τὀνεσεκ κὀζέ ὁλλοτ, σ φελνόττεκ α τὀνεσεκ, ἔς ελφόττάκ αζτ, σ γύμὀλεσὀτ νεμτ μερτετ. ⁸ Μάς πεδιγ γό φόλδβε εσετ, ἔς μερτετ φελσζόκὀ ἔς νενεκεδὀ γύμὀλεσὀτ, σ αδὀττ νέμελγ ὁαμἱνεζ, μάς ὁατν, ἔς νέμελγ σζάζαννετ. ⁹ Μονδα τὀνὰββά· Α κἱνεκ φύλε ναν α ὁαλλάσρα, ὁαλλῖα. ¹⁰ Μἱδόν πεδιγ μαγάν νεμτ, αζοκ, κἱκ νελε νάλαν, α τἱνεκτὀτὀνελ εγῦττ, κέρεζεκ ὀτ α πέλδάζατὀρὀ. ¹¹ Ἐς φελε νεκἱκ· Νεκετ αδατὀτ μεγἱσμερἱνι αζ Ἰστεν ὀρσζάγα τἱτκαἱτ· αμα κύννελεδὀκνεκ πεδιγ μἱνδεν πέλδάζατοκβαν τὀρτενἱκ, ¹² ὁγῖ λατνὰν λάσσεκ, δε νε τῦδῖακ; ἔς ὁαλλνὰν ὁαλλῖακ, δε νε ἔρετσεκ· ὁγῖ

ment ki a mindenütt jelenlevő, és mindeneket betöltő: hanem hozzánk való viszonyára és intézetére nézve. Kiment tehát vetni az üdvösség tanát, mert magnak itt a tanítványt nevezi. Szántóföldnek az emberek lelkeit. Némely rész tehát az út mellé esett, némely a sziklára, más a tövisek közé, ismét más a jó földbe. Negyedrészt mentetett meg, s az sem egyenlőképp (gyümölcsözött). Ezt jelenti, bizonyoságul, miszerint bőven tanította valamennyit. Mert valamint a megvető nem tesz különbséget a bevetendő földben, hanem egyszerűen és válogatás nélkül veti a magot: úgy ő is valamennyit oktatta, azt a mi rajta állott, betöltvén, habár előre tudta a jövőndöket.

Vedd észre, hogy nem egy a veszedelem útja, hanem különféle; mert némelyek hasonlóak az uthoz, a könnyelműek és gondatlanok; mások a sziklához, gyengébbek ugyan: de nem egyenlő dolog, ha a tanítvány minden háborgató nélkül eltemettetik: vagy ha kísértetek nyomása alatt; mások a tövisekhez, az előbbieknél sokkal méltatlanabbak a bocsánatra. Végre teszi a jó földet, nem engedvén kétségbe esni, hanem reményt adván a megtérésre, s hogy az előbbiek is erre változhatnak. Amár pedig jó a föld, és a vető egy, a mag pedig ugyanaz: még is némely mag százannyit termett, más hatvanannyit; a különbség t. i. a föld természetétől függ, azaz józan akarattól. A földművelőnek egyébiránt nagy a kegyessége; mert az elsőket befogadja, a másodrendűeket ki nem zárja, sőt a harmadrendűeknek is helyet enged.

^{10—20} Midőn aztán egyedül volt. A mit mond, ebben áll: Ti ugyan, mert méltók vagytok mindent megérteni a mi a tanítás tárgyaihoz tartozik, érteni fogjátok a példázatok jelentését is: ezeknél azonban példázatokot használók a tanításra, mert nem is méltók megérteni erkölcsük miatt; Nem is úgy jött a zsidókhoz, mintha hitetlenségüket nem tudta volna, se minden áron őket a hitre vezetni nem akarta: hanem csodákkal ugyan megszégyeníté őket, melyek elegendők valának a megtrögzötteket is, és butákat hitrevezetni, hogy ezek által ment-

στρέψωσι καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. ¹³ Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὐκ οἶδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; ¹⁴ Ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει. ¹⁵ Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. ¹⁶ Καὶ οὗτοι εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρῶδη σπείρομενοι, οἱ ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν. ¹⁷ Καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί εἰσιν· εἴτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. ¹⁸ Καὶ οὗτοι εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπείρομενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες. ¹⁹ Καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπίνουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ²⁰ Καὶ οὗτοι εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἐν τριάκοντα, καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν. ²¹ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Μήτις ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ; ²² Οὐ γὰρ ἐστὶ κρυπτόν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανε-

ἀναπολόγητοι περὶ τῆς ἀπιστίας· τὴν δὲ διαγνώσεως προσαγωγὴν οὐ παρέχον· ὅτι τοῦ κατὰ τὸν νόμον, ὃν ἔλαβον, μὴ παρέχοντας τὴν ὑπακοήν, οὐ δίκαιον κρίναι τοῦ καινοῦ λόγον μετασχεῖν, ἀλλ' ἐκατέρωθεν ἀφαιρεθῆναι. Δείκναι δὲ τὸ παράδειγμα τὸ ἐπὶ τῶν μαθητῶν, ὅτι διὰ τὴν ἀντιλογίαν ἀνάξιοι τῆς σαφούς διδασκαλίας οἱ λοιποί. Τὸ δὲ ὅπως λαλεῖν διὰ παραβολῶν, καὶ μὴ παντὶ ὅπως ἀποσιωπᾶν ἐπιδείκναι, ὅτι τοῖς μὴ προσιοῦσι πλησίον τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ εἰ φανεῖ τὸ ἀγαθὸν δι' ἑαυτοῦ, ἀμυδρῶς μάλλον, ἢ ἐλαφρῶς φαίνεται· ὅταν δὲ τις ἐπαγγέλλῃ προαίρεσιν εὐσεβῆ, καὶ γνώμης ὁρθότητα, λήψεται μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας τῶν ἀποκρυφῶν τὴν ἀποκάλυψιν.

Εἴτα καὶ τῇ ἐπαγωγῇ τῆς προφητικῆς φωνῆς τὴν κακίαν αὐτῶν ἐλέγχει ὡς πόρρωθεν κηρυττομένην· βλέποντες γὰρ βλέπονσι, φησί, καὶ οὐ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούσονται καὶ οὐ μὴ συνώσιν, οὐδὲ γὰρ βοῦλονται τὴν χάριν αὐτοῦ παραδεξασθαι. Τὸ μὲν γὰρ βλέπειν ὑπῆρχεν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ ὁφθέντος, τὸ δὲ μὴ ἰδεῖν συμβέβηκεν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦς μῦσαι τοὺς ἑαυτῶν ὁφθαλμοὺς, καὶ προσποιεσθῆναι μὴ βλέπειν. Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ ἀκοῦσαι ἀπὸ τοῦ μὴ βούλεσθαι συνίεναι τὰ λεγόμενα, καὶ οὕτω συμβέβηκεν αὐτοῖς μὴ ἀπαλλαγῆναι τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, ἀλλ' ἀντιπαθῶς ἔχειν πρὸς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν.

^{21—23} Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Μήτις ὁ λύχνος ἔρχεται. Ἐγὼ μὲν ἦρα τὸ φῶς, τὸ δὲ μένειν καίόμενον τῆς ἐμετέρας ἐστὼ σπονδῆς, οὐ δὲ ὑμᾶς αὐτοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μέλλοντας τῆς αἰῶνις ἀπολαύειν, καὶ πρὸς τὴν ἀληθείαν χειραγωγεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ὑμεῖς ᾗτε μετὰ ἀκριβείας βιοῦντες, οὐ δυνήσονται αἱ κατηγορίαι συκοφάνειαν ὑμῶν τὴν λαμπράδα. Εἴτα φησὶ· Βλέπετε, τί ἀκούετε, τοιτέστι· Νῆψατε πρὸς τὸ μέτρον τῆς ὑπακοῆς, καὶ ἡ γνώσις δοθήσεται καὶ ὅσον ἂν βούληται τις σοφίας, ἐπισπάσεται τὴν προθυμίαν. Διόπερ κατὰ τὴν ἀναλογίαν, οὐ ἐμέτηρεν

talán meg ne térjenek, és megbocsáttassanak bűneik. ¹³ Monda nekik továbbá: Nem tudjátok e példázatot? s hogyan fogtok minden példázatot érteni? ¹⁴ A vető igét vet. ¹⁵ Az útfélre esők, hol az ige vettetik, olyanok, kik midőn hallják, mindjárt jó a sátán, és a vetett igét sziveikből elviszi. ¹⁶ Hasonlag a kik kövesre vettetnek, olyanok, kik midőn hallják az igét, mindjárt örömmel fogadják azt; ¹⁷ de nincs gyökerük magukban, hanem ideiglenesek. Azután ha az ige miatt zaklatás vagy üldözés támad, azonnal megbotránkoznak. ¹⁸ A tövisek közé vetettek olyanok, kik hallják az igét; ¹⁹ de a világi gondok, és a gazdagság csalárdsága, és egyebekre terjedő vágyaik beszínlik magukat, s elfojtják az igét, úgy hogy gyümölcszestelenné válnak. ²⁰ A jó földbe vetettek pedig olyanok, kik hallják az igét, befogadják, és gyümölcsöt teremnek, egy harmincz, más hatvan s más százannyit. ²¹ És monda nekik: Valljon jó-e a lámpa, hogy véka alá tétessék, vagy az ágy alá? nemde, hogy a tartóra helyeztessék? ²² Mert nincs elrejtve semmi, a mi ki nem nyilatkoztatik; se nem történt valami titkon, hanem hogy nyilvánosságra

hetlenek legyenek hitlenségökért; de a tudás (értés) tiszteletét nekik nem juttatta; mert miután a törvénynek, melyet vettek, nem engedelmeskedtek, nem vala igazságos őket az új tanításban részesíteni, hanem mindkettőtől megfosztani. Mutatja továbbá az apostolok engedelmeségének példája, hogy az ellenkezés miatt a többiek nem valának méltók a világos tanításra. Továbbá: folyvást példázatokban beszélni, és épen el nem hallgatni, arra mutat, hogy a kik a jót közelebbről nem keresik, ha föltetszik is nekik magától a jó, inkább homályosan, mint világosan tetszik föl: mikor pedig valaki ajtatos szándokkal lát hozzá, és igaz akarattal, akkor elnyeri az elrejtettek kijelentését is körülményesen.

Azután a profétai mondat felhozásával is bizonyítja gonoszságukat, mint rég megjövendöltet. Látván, ugymond, látnak, de még sem látnak; hallani fogják, de nem értik; mert nem akarják kegyelmét befogadni. A látás t. i. a megjelentnek kegyéből jutott nekik; a be nem látás pedig abból eredett, mert saját szemeiket behunyták, és eltökélték magukban, nem látni. Hasonlag a nem hallás onnan volt, mert a mondottakat érteni nem akarták, s úgy megesett rajtok, hogy nem szabadultak meg tulajdon bűneiktől, hanem saját üdvözségük iránt ellenszenvvel viseltettek.

^{21—23} És monda nekik: Valljon a lámpa jó-e? Én, ugymond, meggyújtám a világot: de hogy égve maradjon, a ti gondosságtokra tartozik; nem csak magatok miatt egyedül, hanem azok miatt is, kik fényét élvezni fogják, és az igazságra vezetetni. Ha t. i. ti erényesen éltek, a vádok el nem homályosíthatják lámpátokat. Azután így szól: Meglássátok, mit hallotok. Az az: Fogadjátok a hallottakat arányos készséggel, és a tudomány megadatik; s a mennyit valaki kíván a bölcseségből, készségével megnyeri. Azért aránylagosan, a mint kiki mér, úgy fog neki méretni. Mert a kinek a hallásra vagy kérésre vágya

ρὸν ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὅτα ἀκούειν, ἀκούετω.
²³ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Βλέπετε τί ἀκούετε· ²⁴ ἐν ᾧ
 μέτρω μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστε-
 θήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. ²⁵ Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ,
 δοθήσεται αὐτῷ καὶ ὅς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρ-
 θήσεται ἀπ' αὐτοῦ. ²⁶ Καὶ ἔλεγεν· Οὕτως ἐστὶν ἡ
 βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπό-
 ρον ἐπὶ τῆς γῆς, ²⁷ καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται
 νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ
 μυχύνῃται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. ²⁸ Ἀὐτομάτῃ γὰρ
 ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν,
 εἶτα πλήρη σίτον ἐν τῷ στάχυϊ. ²⁹ Ὅταν δὲ πα-
 ραδῷ ὁ καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπα-
 ρον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. ³⁰ Καὶ ἔλεγεν
 Τίνι ὁμοιώσομεν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; ἢ ἐν ποίᾳ
 παραβολῇ παραβαλοῦμεν αὐτήν; ³¹ Ὡς κόκκον
 σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος
 πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶ, τῶν ἐπὶ τῆς γῆς·
³² Καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων
 τῶν λαχόνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους,
 ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ
 οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. ³³ Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς
 πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἠδύνατο

ἐκαστος, μετρηθήσεται· ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ πόθον ἢ προ-
 θυμίαν τοῦ ἀκούειν, καὶ αἰτεῖν, δοθήσεται αὐτῷ· ὃς
 δ' ἂν οὐκ ἔχῃ θείας ἀκροάσεις ἑρῶτα, καὶ εἰ τις
 ἑδοξεν ἔχειν νόμον γραπτῶν ἀρθθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.
 Καὶ ὡς μὲν παραλείπεται τὸ ὃ δοκεῖ ἐπὶ τῶν ἀλ-
 λων προστεθὲν τὸ ἔχειν· γίγνεται δὲ τις τὸ μὲν οὐκ
 ἔχει διὰ τὴν ἀλήθειαν λέγεσθαι ἢν οὐκ ἔχει, τὸ δὲ ὃ
 ἔχει, διὸ ἔχει ψεύδος· δοκεῖ γὰρ ἔχειν ὃ ἐν ψευδωνύμῳ
 γινώσκει ὧν.

^{26–29} Βασιλείαν Θεοῦ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν, καὶ τῆς
 ἐνσάρκον παρουσίας οικονομίαν αὐτοῦ γησί. Ἀπὸ οὗν εἰ-
 κε, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς. Θεὸς
 γὰρ ὢν, καὶ εἰς Θεοῦ προαιετίας ἐρῶτα, καὶ ἄνθρωπος
 ἀνθρώπου γένεσι δὲ ἡμᾶς σπείρας τῇ γῇ, καὶ τὸν ἅπαντα
 κόσμον φωτίζας τῷ τῆς θεωρητικῆς λόγῳ. Καὶ οἰοῖται κα-
 θύδου ἀναληφθεὶς ἀναμένων διὰ τῆς μακροθυμίας, καὶ
 ἀνεξικακίας καρποφορεῖν τοὺς δεξαμένους τὸν σπόρον,
 τοῦτέστι τὸν σωτήριον λόγον, ἐγείρεται δὲ νύκτα καὶ ἡμέραν
 τοῖς τῆς προνοίας λόγοις διεγείρων ἡμᾶς πρὸς καρποφορίαν
 διὰ τῶν δεξιῶν ὅλων τῆς δικαιοσύνης, τοῦτο γὰρ ἡμέρα,
 καὶ τὸ φαιδρὸν τῆς χρηστότητος· καὶ διὰ τῶν ἀριστερῶν
 τὴν καὶ σκαιωτέρων, τοῦτο γὰρ ἡ νύξ· αὐτομάτῃ ἡ γῆ καρ-
 ποφορεῖ, πρῶτον χόρτον νόμῳ φύσεως, καὶ ταῖς κατὰ
 μικρὸν ἀναβάσει προϊούσας εἰς τελείωσιν· εἶτα γέρει στά-
 χυν τὸν προσεχόμενον τῷ θνητοσυστηρίῳ τοῦ Κυρίου, καὶ
 εἰς δράγμα γινόμενον τῶν ἐρχομένων ἐν ἀγαλλίᾳ, καὶ
 αἰρόντων τὰ δράγματα αὐτῶν. Ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπός,
 καὶ αἱ ψόραι λευκανθῶσι πρὸς θερισμόν, ἐκτείνει τὸ δρέ-
 παρον ὁ καλὸς γεωργός, ἵνα συνάξῃ τὸν σίτον εἰς τὰς
 ἀποθήκας. Οὐδὲ γὰρ ἀρκεῖ πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν τὸ ἀνθί-
 σαι μόνον, ὡς χόρτος διὰ τῆς ἐπακοῆς· ἀλλὰ δεῖ καὶ ἄν-
 θρωπείας, ἵνα ὡς καλὰμ σίτον ἱστάμεθα, τῶν πνεύματων
 ἀνέμων περιφρονούντες, ἡτοὶ πειρασμῶν, εἰς ὕψος τείνον-
 τες τῆς ψυχῆς τὸ ἀνάστημα, καὶ μνήμης δὲ διηρηνοῦς, ἵνα
 ὡς στάχυν ὠδινώμεν τὸν καρπὸν, καὶ τῇ ἐπεξεργασίᾳ
 τῆς ἀρετῆς τελειον αὐτὸν ἀποδείξωμεν, τοῦ θεοῦ οἰκτοῦ
 τὴν χεῖρα πληροῦντος, καὶ εἰς ἐλπίαν Κυρίου τηροῦμενον.

jöjön. A kinek füle van a hallásra, hallja.

²³ S monda nekik: Meglássátok, mit hallotok.

²⁴ A mely mértékkel mérték, nektek is azzal méretik, s hozzáadatik nektek, a kik halljátok.

²⁵ Mert a kinek van, adatik neki; a kinek pedig nincsen, a mije van is, elvétetik tőle.

²⁶ Monda továbbá: Ugy van Isten országa, mint mikor az ember magot vet a földbe, ²⁷ és alszik, és fölkel éjjel és nappal; a mag pedig csirázik, és sarjad, a nélkül hogy az tudná: ²⁸ mert önként terem a föld, először fűvet, azután kalászt, utóbb a kalászbán teljes buzát.

²⁹ Miután pedig a gyümölcs megérett, mindjárt sarlót ereszt rá, mert eljött az aratás.

³⁰ És monda: Mihez hasonlitsuk Isten országát? vagy minő példázatban példázzuk azt?

³¹ (Olyan) mint a mustármag, mely ha a földbe vettetik, minden magnál ki-

sebb, mely a földön van: ³² de miután el-

vettetett, fel nő, és minden veteménynél na-

gyobb, és nagy ágakat ereszt, úgy hogy az

égi madarak árnyékában tartzkodhatnak. ³³ És

sok ilyen példázatban adta elő nekik az igét,

és készsége van: adatik neki, kiből pedig nincs az isteni igehallgatás szerete: habár látszik is írott törvénye lenni, elvétetik tőle. Itt elhagyatik e kifejezés: „a mije lenni látszik“ a mi mások által tétetik e helyett: „a mije van.“ Mondhatja azonban valaki hogy: „a mije nincs,“ az az igazságra nézve mondatik, mely nélkül szü-
 kölködik; az pedig, „a mije van“ hazugságra nézve, mert ez meg van nála; miután a ki hamis áltudományyal bír, csak is látszik neki valamije lenni.

^{26–29} Isten országa alatt a benne helyezett hitet, és megtestesült eljövételének intézetét érti. Az tehát hasonlít ahhoz, midőn az ember magot vet a földbe. Mert Isten levén és Istennek öröktől való fia: emberré lett érettünk, a földbe magot vetvén, és Isten ismeretének tanával az egész világot megvilágosítván. Azután, mintha aludnék, menybemenetele után várakozik hosszasan és türelmesen, hogy azok gyümölcsözzenek, kik a magot befogadták, az az üdvösség ígését. Fölkel éjjel és nappal, midőn gondvi-
 selése műveivel minket gyümölcsözésre serkent mind az igazság alkalmas fegyverei által — s ezt jelenti a nap, és kegyesség derűje, — mind ellenkező viszályok s csapások által, melyekről az éjszaka értetik. Önként gyümölcsöz a föld, eleinte ugyan fűvet, természet szerint lassu növekedéssel haladván a tökéletességre, azután kalászt hoz, mely az Ur oltárára vitetik, és kévébe köttetik azoktól, kik örvendő jőnek, s viszik kévéiket. Mikor aztán a gyümölcs érik, és a mező fehérlék az' aratásra, ráméri sarlóját a jó földmíves, hogy csűrbe gyűjtse a buzát. Nem elég az üdvösségre, ha igehallgatás által csak virágunk, mikép a fű: hanem szükségünk van erélyre is, hogy mint a buzaszár megálljunk, daczolván a fuvó szelekkel, az az kísértetekkel, lelkületünket föl-
 emelvén, s szüntelenül arra ügyelvén, hogy mint a kalász, megteremjünk a gyümölcsöt, és az erény gya-
 korlásával azt tökéletesnek mutassuk, mint a mely az arató markát megtölti és az Ur áldására tartatik.

ἀκούειν. ³⁴ Χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλεγε πάντα. ³⁵ Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁψίας γενομένης· Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. ³⁶ Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν, ὥς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ· καὶ ἄλλα δὲ πλοίαρχα ἦν μετ' αὐτοῦ. ³⁷ Καὶ γίνεται καὶ λαὸς ἀνέμου μεγάλη· τὰ δὲ κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἰσθὶ γερμίζεσθαι. ³⁸ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον καθέδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; ³⁹ Καὶ διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσῃ, σιώπα, πεφίμωσο. Καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. ⁴⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τί δειλοί ἐστε οὕτως· πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; ⁴¹ Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ.

a mint hallhatták. ³⁴ Példázat nélkül pedig nem is szóla hozzájuk; de tanítványainak külön mindent megfejtett. ³⁵ És monda nekik ama napon, midőn este lett: Menjünk által. ³⁶ Elbocsátván tehát a sereget, fölveszik őt, úgy a mint volt a hajón, valának pedig vele más hajók is. ³⁷ És nagy szelvész lőn; a hullámok rátódultak a hajóra, úgy hogy már majd megtele. ³⁸ Ő pedig a hajó hátsó részén fejalja fölött aludt. Fölkeltik tehát őt, és mondanak neki: Tanító! nem gondolsz-e vele, hogy elveszünk? ³⁹ Erre fölkelvén megfenyíté a szelet, és a tengernek monda: Hallgass, némulj el. És lecsillapodott a szél, és nagy csendesség lőn. ⁴⁰ És monda nekik: Miért féltek annyira? miért nincs hitetek? ⁴¹ Ők azonban nagyon féltek, és mondanak egymásnak: Valljon kicsoda ez, hogy a szél és a tenger engednek neki?

CAPUT V.

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. ² Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ³ ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασι, καὶ οὔτε ἀλύσεις οὐδὲ ἰσχύνατο αὐτὸν δῆσαι, ⁴ διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἀλύσεσι δεδεσθαι, καὶ

És elmentek a tengeren át a gadarenu-sok vidékére, ² hol mindjárt, a mint ki-ment a hajóból, eléje jött egy tisztátalan lélektől megszállott ember, ³ kinek lakása a sirookban vala, és lánczokkal sem birta őt senki megkötni; ⁴ mert gyakran vala bilincsekkel és lánczokkal megkötvé, de a lán-

^{34—41} Κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς. Τὸν μὲν οὖν μαθητὰς μεθ' αὐτοῦ ἔλαβε, τοὺς ὄχλους ἀφείς, ἥτοι προπύμας, παρέλαβε δὲ οὐ μίαν οὐδὲ εἰς, ἀλλ' ὥστε ποιῆσαι θαυτὰς τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι θαύματος. Καὶ ἵνα μὴ μέγα φρονῶσιν, ὅτι τοὺς ἄλλους πέμψας αὐτοὺς κατέστη, ἀγῆσις κλειδοποισθῆναι, τοῦτο τὸ κατορθῶν καὶ πειρασμὸν φέρειν γενναίως. Ὁ μὲν οὖν Ματθαῖος φησι, ὅτι ἐκάθεν-δεν, ὁ δὲ Μάρκος καὶ πῶς ἐκάθενδεν εἶπεν, ὅτι ἐν προσκεφαλαίῳ, ἀπλῶς δεικνύς τὸ ἄτηγον, καὶ πολλὴν ἡμᾶς ἐντείνων παιδεύων φιλοσοφίαν διὰ τοῦτο καθέδων, διδοὺς καιροὺς τῇ δειλίᾳ, καὶ τραυτέραν αὐτοῖς ποίωσιν τὴν αἴσθησιν τῶν γινόμενων. Εἰ γὰρ ἐξηγησάμενος ἐγένετο, ἡ οὐκ ἀνεφοβήθησαν, ἢ οὐκ ἂν παρεκάλεισαν, ἢ οὐδὲν ἐνόμισαν αὐτὸν δύνασθαι τοιοῦτόν τι ποιεῖν, συγχωρεῖ τὸν χειμῶνα, ἵνα διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς σαφεστέραν λάβωσιν αἴσθησιν τῆς ἐνεργείας. Διὰ τοῦτο δὲ οὐδὲ παρόντων ἄλλων τοῦτο ποιεῖ, ὥστε μὴ καταγνωσθῆναι αὐτοὺς ὀλιγοπιστίαν, ἀλλ' αὐτοῖς μόνον λαβὼν διορθοῦνται οὐδὲ γὰρ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτοῦ δόξαν εἶχον, ἀλλ' ὅτι μὴ δύναται διεγερθεὶς ἐπιτιμᾶν, ἥδεσθαι ὅτι δὲ καὶ καθέδων, οὐδέπω διὸ καὶ ἐπιτιμῶνται πολλάκις.

^{34—41} „Külön pedig tanítványainak;“ Tanítványait magához vevé, elbocsátván a sereget vagy előre küldvén; s azt nem hiába cselekedte, sem ok nélkül, hanem hogy a történendő csodának szemlélőivé legyenek. S hogy el ne bizakodjanak azért, mivel a többi elküldé, őket pedig magánál tartá, engedi őket hanyattatni, így a kísértetek bátor elviselésére is irányozva őket. Máte ugyan azt írja, miszerint aludt; Márk pedig azt is elmondja, mikép aludt, t. i. fejalján, egyszerűn jelentvén szerénységét. Azért al-szik, helyet akarván adni a rémülésnek, és világosan éreztetni velők a történendőket. Mert ha az ő ébrenlét-ekor történik a dolog: vagy nem félnek, vagy nem könnyörögnek, vagy hogy semmit ilyent nem tehet, gondolják magukban. Megengedi tehát a szelvést, hogy megszaba-dulás által érezhetőbb legyen jótékonyasága. Azért cse-lekszi továbbá ezt mások távollétében, hogy ne kárhoz-tassa hitetlenséget előtők, hanem csak magukat egyedül javítsa. Tudnillik nem volt még illendő véleményük fölé; mert hogy fölkeltve lecsillapíthatja (a szelvést) azt ugyan tudták: de hogy alva is, mindeddig nem; azért sokszo-rosan megdorgáltatnak.

^{1—10} Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν. Οὗτε Γαδαρηνῶν, οὔτε Γερασηνῶν τὰ ἀκριβῆ ἔχει τῶν ἀντιγράφων, ἀλλὰ Γερασηνῶν. Γάραρα γὰρ πόλις ἐστὶ τῆς Ἰουδαίας, λίμνη δὲ χρημνοῖς παρακειμένη οὐδαμῶς ἐστὶν ἐν αὐτῇ ἡ θά-λασσα καὶ Γέρασα τῆς Ἀραβίας ἐστὶ πόλις, οὔτε θάλασ-σαν, οὔτε λίμνην πλίσιον ἔχονσα. Καὶ οὐκ ἂν οὕτω προ-φανεῖς ψεῦδος, καὶ ἐνέλεγκτον οἱ ἐναγγελισταὶ εἰρήκισιν,

^{1—10} „És eljöttek a tulsó részre“ A jobb kéziratok-ban se gadarenu-sok, se gerazenusok nem állnak, hanem gergezenusok. Gadara t. i. Judeának városa ugyan, de meredek parttal körülvett tó, vagy tenger épen nincs mel-lette. Geraza pedig Ázsiának városa, melynek közelében se tenger, se tó nincsen. Oly világos hazudtságot, s megrovandó tévedést az evangelisták nem mondtak, oly férfiak, kik

δισπαῖσθαι τὰς ἀλύσεις ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τὰς πέδας συντετριφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἰσχυσε δαμάσαι.
⁵ Καὶ διαπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι, καὶ ἐν τοῖς μνημασιν ἦν, κρᾶζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ⁶ Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν μακρόθεν ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. ⁷ Καὶ κρᾶζας φωνῇ μεγάλῃ, εἶπε· Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ, Ἰησοῦ υἱέ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁκρίζω σε τὸν Θεόν, μὴ με βασανίσῃς. ⁸ Ἔλεγε γὰρ αὐτῷ· Ἐξέλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. ⁹ Καὶ ἐπρωτά αὐτόν· Τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων· Λεγεὼν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν. ¹⁰ Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. ¹¹ Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. ¹² Καὶ παρεκάλουν αὐτὸν οἱ δαίμονες λέγοντες· Πέμπον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. ¹³ Καὶ ἐπέτρεπεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, ἥσαν δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. ¹⁴ Οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.

ἄνδρες ἐπιμελῶς γινώσκοντες τὰ περὶ τῆς Ἰουδαίας. Γέγραπται τοίνυν ἐστίν, ἀπ' ἧς οἱ Γεργεσαῖοι, πόλις ἀρχαία, περὶ τὴν νῦν καλουμένην Τιβεριάδος λίμνην, περὶ ἣν κρημὸς παρακείμενος τῇ λίμνῃ, ἀπ' ἧς δείκνυνται τοὺς χοίρους ἀπὸ τῶν δαιμόνων καταβιβλῆσθαι. Ἰστέον δὲ, ὡς Μάρκος καὶ Λουκᾶς ἕνα φησὶ τὸν δαιμονιζόμενον, Ματθαῖος δὲ δύο. Τοῦτο δὲ οὐ διαφωνίαν ἐμφαίνει· εἰ μὲν γὰρ εἶπον, ὅτι εἰς μόνος ἦν, ἐδόκουν ἀμφιβάλλειν τῷ Ματθαίῳ· εἰ δὲ ὁ μὲν περὶ τοῦ ἐνός, ὁ δὲ περὶ τῶν δύο διέλεγχθη (sic) οὐ μέγιστος τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ διαφόρον διηγήσεως.

Τὴ δὴ ποτε τοῖς τάφοις ἐμφυλογοῦσιν οἱ δαίμονες; ἀλλήθιον δόγμα τοῖς πολλοῖς ἐνθεῖναι βουλόμενοι, οἷον, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἀπελθόντων δαίμονες γίνονται, ὃ μὴ δύναται γένοιτο, μὴ δὲ μέγιστος ἐντολὰς λαβεῖν· εἰ δὲ καὶ ἀγὰρ εἰσὶ μοιχοὶ τὸν τρόπον οἱ δαίμονες, ἀλλ' οὐ γὰρ ἴσασιν, ὅτι πάντως αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ἀμαρτημάτων μένει τις κόλασις ὑστερον· τοῖς δὲ ἡδὴ τὴν κόλασιν αὐτοῖς ἐφίστανται, ἐδίδαν, ὡς ἡδὴ εἰς τιμωρίαν ἐμπεσοῦμενοι διὰ καὶ ἀξιοῦσι μὴ πρὸ καιροῦ δοῦναι τὴν δίκην· ὅτι γὰρ οὐχ ὁ καιρὸς ἐπέστη τῆς κολάσεως, ῥαδίως ἡδύνατο γινώσκειν, ἐξ ὧν οὐ τιμωρία παρεδίδοτο νῦν, ἀλλ' ὥστε ἀναχωρῆσαι τῶν ἀνθρώπων μόνον συνῶθει αὐτοὺς. Παρεκάλουν δὲ αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ ἀποστείλῃ αὐτοὺς ἔξω τῆς χώρας, ἥ ὡς ὁ Λουκᾶς, εἰς τὴν ἀβυσσον, ἥ γὰρ ἀβυσσὸς ἐστὶν ἀναχωρήσις τούτου τοῦ κόσμου. Ἀξιοῦσι τοίνυν οἱ δαίμονες μὴ πεμφθῆναι ἔξω τῆς γῆς, μὴ δὲ ὅσον οὐκ ἄνθρωπος, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξωτέρον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος ἡδύνατο μὲν ποιῆσαι, συνεχώρησεν δὲ αὐτοὺς εἶναι ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ὥσπερ οὐ καὶ τὸν διάβολον ἵνα μὴ τῇ τοῦ ἀντιπάλου ἀπονείῃσιν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ στεφάνου τῆς νίκης.

¹¹⁻¹³) Τίνος δὲ ἔνεκεν ὁ Κύριος τοῖς δαίμοσιν εἰσελθεῖν αἰτήσασιν εἰς τοὺς χοίρους ἐπέτρεψε; βούληθεις ἀπασὶ δαῖσαι, ἥτινα τὴν ὁρῇ κατὰ τῶν ἀνθρώπων οἱ δαίμονες ἔχουσιν, καὶ ὅτι πολὺ ἐλάττωσα ἢ βούλονται, καὶ δύνανται, τοὺς ἀνθρώπους ἐργάζονται κακὰ, τῇ τοῦ Θεοῦ κωλύμενοι δυνάμει.

czokat szétszaggatta. a bilincseket pedig összetörte, és senki meg nem szelidíthetné őt.
⁵ És mindig éjjel és nappal a sirookban és a hegyeken tartzkodék, kiáltozván, és magát kövekkel marcangolván. ⁶ Ez tehát látván Jezust, messziről odaszaladt, és imádá őt; ⁷ és nagy szóval kiáltván monda: Mi közünk neked és neked, Jezus, a fölséges Istennek fia? kényszerítlek Istenre, ne kinezd engem. ⁸ Mert monda neki: Menj ki tisztátalan lélek ez emberből. ⁹ És kérdezé azt: Mi neved? ki felele mondván: Sereg az én nevem, mert sokan vagyunk. ¹⁰ És nagyon kéré őt, hogy ne űzze ki a tartományból. ¹¹ Vala pedig ott a hegy körül legelő nagy sertés-nyáj. ¹² És kérék őt az ördögök mondván: Bocsáss bennünket a sertésekbe, hogy beléjük menjünk. ¹³ És Jezus tüstént megengedé nekik; kimenvén tehát a tisztátalan lelkek bementek a disznókba, és a csorda, mely mintegy két ezerre ment, a meredekről lerohant a tengerbe, s (mind) megfultak a tengerben. ¹⁴ A sertések legeltetői pedig elfutottak, és hírül vitték a városba és a mezőkre. Kijöttek

jól ismerték Judea fekvését. Gergezának kell tehát lenni, melytől gergezenusoknak mondatnak; egy régi város, a most ugy nevezett tiberiaszi tó mellett, mely körül meredekség van, s erről mutatják, mikép hajtották az ördögök a disznókat alá. Tudni való, miszerint Márk és Lukács egy ördögöset mondanak, Máté pedig kettőt. Ez azonban nem jelent ellenkezést. Ha azt mondták volna, hogy csak egy maga volt, látszhatnának ellenkezni Mátéval: de ha egyik egyről, másik kettőről beszél, nem állítatik valami összeütköző, hanem az elbeszélés különbözik.

Miért szerettek az ördögök a sirookban tartzkodni? Mert veszedelmes hitet akartak sokban támasztani, mintha a megholtak lelkei ördögökké válnának, a mi távol legyen, s gondolathoz se eresztessék. Jóllehet erkölcsükre nézve nagyon gonoszak az ördögök: de még is tudták, hogy bűneikért utóbb büntetés vár rájuk. Gondolván tehát már a büntetést rájuk háramlani, megfélemlettek, mint már is vesztükbe menendők. Azért kéri, hogy idő előtt őket ne kárhoztassa el. Azt t. i. hogy az idő nem jött még el a büntetésre, könnyen megtudhatták abból, mert jelenleg a kinokra nem vettettek, hanem csak az emberektől távozásra kényszerítettnek. Könnyörögtek pedig neki nagyon, hogy ne küldje őket ki a tartományból, vagy mint Lukács írja, a mélységbe; mert a mélység az e világból való elköltözés. Kéri tehát a gonosz szellemek, hogy ne küldessenek a földből ki, se oda, hol emberek nincsenek, a külső sötétségre, mely elkészített az ördögnek és angyalainak. Ezt ugyan az Ur megtehetné volna: de megengedte nekik a földön lenni, valamint az ördögnek; hogy csorbát ne ejtsen az elenség távolléte miatt az emberiség győzelmi koszoruján.

¹¹⁻¹³) Miért engedett az Ur az ördögöknek kik a disznókba menni kívánczoltak? Mert mindnyájoknak meg akarta mutatni, mily dühösséget táplálnak magukban az ördögök az emberek iránt, s hogy sokkal kevesebb roszt visznek véghez az embereken, mintsem akarnak, vagy tehetnének; mivel Isten hatalma tartoztatja őket.

Καὶ ἐξηλθὼν ἰδεῖν τί ἐστὶ τὸ γεγονός. ¹⁵ Καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα, τὸν ἐσχρήτοτα τὸν λεγόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ¹⁶ Καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. ¹⁷ Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. ¹⁸ Καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθεὶς, ἵνα μετ' αὐτοῦ ᾖ. ¹⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ "Ῥαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοῦς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ Κύριος πεποίηκε, καὶ ἡλέησέ σε. ²⁰ Καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Λεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Καὶ πάντες ἐθαύμαζον. ²¹ Καὶ διαπεράσας τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. ²² Καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων, ὀνόματι Ἰάειρος καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ²³ Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ λέγων, ὅτι τὸ θυγάτριόν μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τας χεῖρας, ὥπως σωθῇ, καὶ ζήσεται. ²⁴ Καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον αὐτόν. ²⁵ Καὶ γυνὴ τις οὖσα ἐν ἡύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, ²⁶ καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰα-

tehát látni a történt dolgot; ¹⁵ és eljöttek Jezushoz, és látták a volt ördögöset, kiből a sereg vala, űlni, felöltözöttén, és épen, és megfélemlettek. ¹⁶ S a kik látták, elbeszéltek, mi történt az ördögössel, és a disznókkal. ¹⁷ S kezdtek kérni őt, hogy távozzék el határaikból. ¹⁸ A miut ő bement a hajóra, kérte őt a volt ördögös, hogy vele lehessen. ¹⁹ De Jezus nem hagyta őt, hanem monda neki: Menj haza a tiedhez, és hirdesd nekik, miket tett az Úr veled, s hogy könyörült rajtad. ²⁰ Elment tehát és kezdé hirdetni a tíz városban, miket cselekedett neki Jezus, s mindnyájan álmélkodtak. ²¹ Midőn pedig Jezus a hajón ismét általjöött, összejött nagy sereg hozzá, és ő a tengernél vala. ²² És ime jő egy az imaházi főnökök közül, kinek neve Jairus vala, s látván őt lábai elé borult. ²³ S buzgón kérte őt mondvan: Lánykám halálán van, de jőj, tedd rá kezeidet, hogy meggyógyuljon, és élni fog. ²⁴ Elment tehát vele, és sok nép követé őt, s szorongaták őt. ²⁵ Egy asszony pedig, ki vér folyásban vala tizenkét évig, ²⁶ és sokat szenvedé sok orvostól, és mindenét elkölté, de semmit nem

^{18—19}) ἵνα δὲ μὴ δόξη διὰ τῆς παρουσίας φυλάσσειν μόνον αὐτόν, ἀπέλκε τὸν ἰαθέντα εἰπὼν ὑπόστρεψε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγήσῃ, ὅσα σοι πεποίηκε ὁ Θεός. Τί δήποτε δὲ ὁ πανταχοῦ, καὶ πᾶσι τοῖς τετραπενημένους παραγγέλλων μηδεὶς εἰπεῖν, μὴ δὲ φανερώσαι αὐτόν, τῷ ἰαθέντι ἐκ τοῦ λεγόμενου τῶν δαιμονίων τοῦτο γησί; Ἔστιν οὖν εἰπεῖν, ὅτι τοῦτο ἀρμόδιως πεποίηκε, διότι πᾶσα ἡ χώρα ἐκείνη ἄνεος ὑπῆρχεν δαιμονισμῷ κρατομένη, καὶ οὐδεὶς ἦν ἐκεῖ φοβούμενος τὸν Θεόν. Ὁ τοίνυν μὴ θέλων, ἵνα ἐπιτρέψῃ Ἰησοῦς εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν τὸν λεγόμενον, μεταβαλέτω ἀπὸ τοῦ εἶναι χοῖρος, τούτῳ ἀπὸ φιληδονίας εἰς φιλόθειον, ἵνα ἀποθανὼν τοῦ εἶναι χοῖρος ζήσῃ τὸ ἀνθρώπος γενέσθαι. Τὸ δ' ἐν τοσούτῳ πλήθει χοίρων καμῖν τοὺς δαίμονας δηλοῖ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Ἰησοῦ, οὐ συγχωρήσει ἐπεξελέγετο ἡ δύναμις τῶν δαιμονίων ἐν χοίροις, ἵν' ἀτονήσῃ ἐνεργεῖν ἐν ἀνθρώποις, καὶ γὰρ ἐπὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἰατὴν οὐ παρέσχετο τὴν ἀπόδειξιν ὁ Ἰησοῦς, ἐπέτρεψε δὲ αὐτοὺς εἰς τοὺς χοίρους εἰσελθεῖν, ὥστε ἀπ' ἐκείνων τὴν τε ὀργὴν φανερὰν τῶν δαιμονίων, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ ὅτι οἱ τοσούτους χοίρους συντόμως ἀφανίσαντες, οὐκ ἀδυνατοῖ τὰ αὐτὰ διατεθῆναι τοῖς ἀνθρώποις καθειστήκεισαν, ὡς διὰ πάντων φανερὰν εἶναι τὴν δύναμιν, καλλόντος αὐτοὺς ἅπαντα πράττειν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅσα καὶ βούλονται.

^{22—24}) Καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων. Τὸ ὄνομα κεῖται διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς εἰδότας τὸ γεγονός, ἵνα γένηται τὸ ὄνομα ἀπόδειξις τοῦ θαύματος. Οὕτως παρακαλεῖ τὸν Ἰησοῦν ὑπὲρ ἰδίας θυγατρὸς, ἢν Ματθαῖος μὲν τετελενημένην γησί, Μάρκος δὲ τὸ μὲν ἀρρωστεῖν διωκῶς, ἔσχατον δὲ ἐλθόντος τινός τῶν ἀρχισυναγῶγων ἐν ὅσῳ ἀπίενα ὁ Κύριος ἡμίλλει, ἀπαγγέλλει, ὅτι δὴ τετελεμένη, καὶ περιττὸν αὐτῷ τοῦ σκεῖν τὸν διδάσκαλον ἐνόμιζον καλεῖσθαι, ἵνα ἐλθὼν ἐπενύχται τῇ παιδί, ἐνόμιζον μηκέτι

^{18—19}) Hogy pedig ne gondolja a megszabadított, mintha csak az Úr jelenlétében volna biztos, elbocsátá őt Krisztus mondván: Térj vissza házádba, és beszéld el, miket cselekedett neked az Isten. Honnan van, hogy a ki mindig minden meggyógyítottak megahagya, senkinek a dolgot el nem beszélni, se őt nem híresztelni, most még is ezt monda annak, ki az ördögök seregétől megszabadult? Azt felelhetjük, miszerint ezt helyesen cselekedte; miután az az egész vidék istentelenül és babonában élt, és senki nem volt istenfélő. A ki tehát nem akarja, hogy Jezus megengedje, beléje menni a gonosz szellemek seregét: változzék el; ne legyen disznó, az az kéjszerető, hogy meghalván a disznóféle állapotnak, éljen mint ember. Az, hogy oly nagy sertésnyájra törnek az ördögök, mutatja Jezus kegyességét, kinek engedelmeből megtörött a gonosz szellemek ereje a sertéseken, hogy megszűnjék munkálkodni az emberekben. Az emberek ellen ilyen erő kifejést nem engedett Jezus. A sertésekbe be hagyta menni azokat, hogy bennök kitűnjék a gonoszoknak mind dühe, mind ereje, kik midőn ennyi sertést egyszerre befojtottak, s ugyan azt tehették volna az emberekkel, föl voltak tartoztatva, hogy világosan megbizonyítsák mind ezek által annak hatalma, a ki megtiltá nekik mind azt cselekedni az emberek ellen, a mit akarnak.

^{22—24}) És ime jő egy az imaház főnökei közül. A nevet a zsidók miatt teszi ki, kik tudták a történetet, hogy a név is bizonylat legyen a csodára. Ez könyörgő Jezusnak saját leányaért, kit Máté ugyan megholtának mond, Márk pedig súlyos betegnek de ugy, hogy azután, midőn az Úr indulóban volt, valaki az imaházi főnök embereiből eljött megjelenteni, miszerint a lány megholt, s fölősnak tarták fárasztani a Tanítót, s meghíni, hogy eljövén imádkozzék a lány fölött; haszontalannak vélték

τρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθούσα· ²⁷ ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐλθούσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν, ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ²⁸ ἔλεγε γὰρ, ὅτι κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. ²⁹ Καὶ εὐθὺς ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τὸ σῶματι, ὅτι ἵαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. ³⁰ Καὶ εὐθὺς ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθούσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ ἔλεγε, τίς μου ἤψατο τῶν ἱματίων; ³¹ καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἤψατο; ³² καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσαντα. ³³ Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθε καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ³⁴ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· ἔπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὲς ἀπὸ τῆς μάστιγος σου. ³⁵ Ἐτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἄρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε· τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ³⁶ Ὁ

αὐτοῦ χοῦαν εἶναι διὰ τὸ τεθνηῆναι αὐτήν, οὐκ εἰδότες, ὅτι θνητὸς ἦν καὶ ἀποθνεύσας ἀναστῆσαι εἴτα θησίη.

Γυνῆκα τινὰ ἐν ὅσῃ αἵματος εἶναι, ἥτινα γρησι ἄψασθαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ καὶ ἰαθῆναι. Αὕτη οὖν ἡ γυνὴ ἐπισήμως τις ἦν, καὶ πᾶσιν ἐγνωσμένη. Αὐτὴ οὐκ ἐτόλμα ἐκ τοῦ προσανῶντος τῷ σωτῆρι προσέχεσθαι, οὐδ' εἰς πρόσωπον ἐρχεσθαι ἑαυτοῦ, ἐπειδὴ ἀκάθαρτος ἦν κατὰ τὸν νόμον· διὰ τοῦτο ὀπισθεν ἤψατο, οὐκ αὐτοῦ, οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἐτόλμα, ἀλλὰ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ οὐκ αὐτὸ ἔσωσεν, ἀλλ' ὁ αὐτῆς λογισμὸς, εἰπούσης ἐν ἑαυτῇ, ὅτι κἂν τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. Αὐτὴ καὶ εἶπεν αὐτῇ· Ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Τοῖς γὰρ πίστις ἀποτομῆος αὐτοῦ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ μετὰ τῆς αὐτοῦ βουλῆς καὶ κρίσεως δίδονται. Ἴνα δὲ τοῖς, ὅτι παρ' ἐκόντος ἔλαβε τὴν σωτηρίαν, καὶ οὐ παρὰ ἀκόντος, γρησι ὁ σωτὴρ· τίς μου ἤψατο; ἦδει γὰρ τὴν ἀφαιμένην, ἥρῳα δὲ, ἵνα ἐλέγξῃ αὐτὴν παρελθούσαν, καὶ δημοσίως αὐτῆς τὴν πίστιν, καὶ μὴ λάθῃ δύναμις ἐνεργηθεῖσα. Ἦψατό μου τίς γρησι, τοῦτέστι προσωμιλησέ μοι λογισμῷ, καὶ ἡγρίσθαι μοι τῇ πίστει· οὐχ ἡφαντό μου οἱ παραθλίβοντες, οὐ γὰρ λογισμῷ παρεδρεύουσιν. Ὁμολογήσει οὖν ὁ ἀφαιμένος τὴν ἐνέργειαν, ἣν ἀπέλθῃ σενεῖς, ὡς οὐ μόνον ἰάθη, ἀλλ' οὐδὲ ἄπειρ διητοῖθ ἔλεγε.

^{33—34}) Αἰσθομένη οὖν, ὡς οὐκ ἔλαθεν, προσπεσούσα αὐτῷ, φοβηθεῖσα, καὶ τρέμουσα διηγήσατο οὐ τῷ εἰδῶτι, ἀλλὰ τοῖς ἀγνοοῦσιν, διηγήσατο γὰρ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρήμα. Εἰκόβει δὲ αὐτὴν, οὐχ ὅτι ἰάθη, ἀλλ' ὅτι λάθρα ἐποίησεν ὥσπερ λαθεῖν αὐτὸν προσδοκῆσαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ· Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Θυγατέραν δὲ καλεῖ τὴν τεθεραπευμένην πίστει· ἡ γὰρ πίστις αὐτῆς καὶ νόθεσίαν ἐχαρίσατο· Ἦπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὲς ἀπὸ τῆς μάστιγος σου. Ἰασάμενος γὰρ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἐνεργεῖται, πέμπων αὐτὴν εἰς τέλος ἀγαθῶν ἐν εἰρήνῃ, ἐν ἡ κατοικεῖ ὁ Θεός· ἵνα γινώσκῃ, ὅτι οὐ τὸ σῶμα μόνον ἰάθη, ἀλλὰ καὶ τῆς μάστιγος ἀπαλλάξῃ, τοῦτέστι τῶν αἰτίων τοῦ σωματικοῦ πόνου, ἥτοι τῶν ἁμαρτιῶν.

^{35—36}) Ἐρχεται λοιπὸν εἰς τὴν τοῦ ἄρχισυναγώγου οἰκίαν, καὶ ὁρᾷ θοῆρον πολὺν, ὡς ἀποθανόντος τῆς παι-

javult, sőt inkább rosszabbul lett: ²⁷ a mint Jezus felől hallott, eljövén a nép közé, hátulról illeté ruháját. ²⁸ Mert magában monda: hacsak ruháját illetem is, meggyógyulok. ²⁹ És azonnal kiszáradt vérének forrása, s érezte testén, hogy meggyógyult a bajból. ³⁰ Jezus pedig mindjárt megismervén magában, a belőle kiment erőt, megfordula a sereg felé, s monda: Kicsoda érinté ruháimat? ³¹ És felelének neki tanítványai: Látnod hogy szorít a sereg, még is kérdeed, ki érintett engem? ³² S körültekintve hogy lássa azt, a ki ezt cselekedte. ³³ Az asszony tehát félvén és reszketvén, mivel tudta, mi történt rajta, eljött és leborult előtte, és elmondá az egész igazságot. ³⁴ Ki felele neki: Lány, a te hited meggyógyított téged; menj békével, s légy mentt a te bajodtól. ³⁵ Mig ő szóla, jönnek az imaházi főnöktől, mondván: lányod meghalt, miért fáradszod a Tanítót? ³⁶ Jezus pedig tüstént hallván a mon-

ezt miután meghalt, nem tudván, hogy a megholtat is föltámaszthatja. Azután

Egy asszonyról ír, ki vérfolyásban volt, s ruhájának illetése után meggyógyult. Ez az asszony előkelő volt, s mindnyájoknak ismeretes. Azért nem mer nyilván az Űdvözítőhez járulni, sem színe elé jönni, mert törvény szerint tisztátalan vala. Ennélfogva hátulról illeté, nem őt magát, ezt nem meré tenni, hanem ruháját. De nem az gyógyította meg, hanem azon gondolata, miszerint magában monda: hogy ha csak ruháját érintem, meggyógyulok. E miatt monda neki (az Ur): A te hited meggyógyított téged. Mert a kik hittel illetik, azokra az ő jótékony ereje az ő akaratából háramlik. Hogy pedig értse, miszerint akaratából nyerte az épséget, és nem akaratán kívül, kérdezi az Űdvözítő: Ki érintett engem? Tudta ugyan az illetőt, de mégis kérdező, hogy megbizonyítsa hozzáérkezését, nyilvánossá tegye hitét, s úgy ne maradjon rejtekben a gyógyító erő. Illetett engem valaki, ugymond, az az, gondolatával hozzám társult, és hittel hozzám közelített. Nem illelték engem a tolakodók, kik gondolatlanul nem ragaszkodnak hozzám. Megvallja tehát az érintő a gyógyszerőt, hogy azon belátással távozhassék el, miszerint nem csak meggyógyult, hanem a miket gondolt, sem titkolhatta el.

^{33—34}) Érezvén tehát, hogy nem lappanghat, eléje borult, azután felve és reszketve elbeszélte a dolgot, nem a tudónak, hanem azoknak, kik nem tudták. Elbeszélte t. i. az egész nép előtt avval együtt, mikép gyógyult meg rögtön. Megijeszté őt az Ur, nem mivel meggyógyult, hanem mivel titkon cselekedte azt, olyan véleményben, mintha előtte eltitkolhatná. Monda neki tehát: Lány! a te hited meggyógyított téged. Lánynak nevezi a meggyógyítottat, hite miatt, t. i. hite a füsítást is megszerzé neki. Menj békével, s légy mentt bajodtól. Midőn a testet meggyógyította, a lélekkel is jót tesz, elbocsátván őt a jók végére, békében, melyben Isten lakik, hogy megismerje, miszerint nem csak a test meggyógyult, hanem az ostortól (bajtól) is megszabadult, az az testi szenvedés okaitól, vagyis a bűnöktől.

^{35—36}) Végre eljő az imaházi főnök házába, és látja a sok kesergést a lány halála fölött. Parancsolja tehát

δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγῶγῳ Μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. ³⁷ Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθήσαι, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. ³⁸ Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγῶγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον, κλαίοντας καὶ ἀλαλῶντας πολλὰ. ³⁹ Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς: Τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. ⁴⁰ Καὶ κατεγγέλων αὐτοῦ ὁ δὲ, ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται, ὅπου ἦν τὸν παιδίον ἀνακείμενον. ⁴¹ Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ: Ταλιθα κοῦμι ὃ ἔστι μεθερμηνευόμενον, τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειραι. ⁴² Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον, καὶ περιεπάτει ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. ⁴³ Καὶ διεστειλάτο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῶ τοῦτο· καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαργῖν.

dott szót, monda az imaházi főnöknek: Ne félj csak higgy. ³⁷ És nem engedé meg senkinek őt követni, csak Péternek, és Jakabnak, és Jánosnak Jakab testvérének. ³⁸ Eljő tehát az imaházi főnök házába, s látja a zajt, s azokat, kik sokat sirtak és keseregtek, ³⁹ és bemenvén monda nekik: Miért zajogtok és sirtok? a lányka nem halt meg, hanem alszik. ⁴⁰ És kineveték őt. Ő pedig kiküldvén mindnyájokat, magához vevé a lányka atyját, és anyját, s a kik vele valának, s bemegy, hol a lányka feküdt. ⁴¹ S megfogván a lányka kezét, monda neki: Talitha kumi, mi így magyaráztatik: Lányka, mondom neked, kelj föl. ⁴² S tüstént fölkelt a lányka, s járt, mert tizenkét éves vala; és nagy-bámulva álmélkodtak. ⁴³ Meghagyá pedig nekik erősen, hogy senki meg ne tudja ezt, és parancsola neki enni adatni.

CAPUT VI.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ² Καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο λέγοντες: Πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ

És elment onnét, és hazájába jött, s tanítványai követék őt. ² Midőn aztán szombat lett, az imaházban tanítani kezdett, és sokan, a kik hallák, álmélkodtak mondván: Honnét vette ez ezeket? s minemű bölcsesség

δόξ. Κελεύει οὖν μὴ θρηγεῖν, ὡς ἂν τῆς παιδὸς οὐκ ἀποθανοῦσης, ἀλλὰ καθευδοῦσης. Τοῦτο δὲ φησι δηλῶν, ὅτι ῥαδίως ἀνίστησιν αὐτὴν ὡς ἂν ἔτερος καθεύδοντας. Ἀμα δὲ καὶ τὸν κόμπον ἀφαιρὼν τοῦ πρᾶγματος· διὸ καὶ οὐ πάντας συνεσιελθεῖν αὐτῷ εἰσεν. Ἰνα δὲ πάλιν μάρτυρας ἔῃ τῆς ἐνθέου δυνάμεως, ἀναγκαίως μαθητῶν μὲν τοὺς ἀρίστους τρεῖς περιέλαβεν, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς, καὶ τὴν μητέρα, ὡς πάντων ἀναγκαιοτέρων· χειρὶ δὲ καὶ λόγῳ ζωοποιεῖ τὴν παιδα, ἣ γὰρ χεὶρ τοῦ Ἰησοῦ ζωτικὴ οὖσα τὸν νεκρὸν ἐζωοποιεῖ ὁ δὲ λόγος καὶ διαναστήναι αὐτὴν καὶ βαδίζειν ἐκέλευεν. Εἰς ἀπόδειξιν δὲ τοῦ μὴ κατὰ φαντασίαν ἐργεῖσθαι αὐτὴν, ἀλλὰ ἀληθῶς, ἐκέλευεν δοθῆναι αὐτῇ φαργῖν.

nem siratni, miután a leányzó nem halt meg, hanem csak alszik. Ezen mondattal értésül adja, hogy neki oly könnyű őt föltámasztani, mikép másnak az alvókat fölébresztteni. Egyszersmind pedig megszünteti a zajt, azért nem engedte valamennyit vele együtt bemenni. De hogy isteni hatalmának tanúi legyenek, szükségképen tanítványainak három jelesbejt magához vevé, s a gyermek atyját és anyját, mint mindnyájok közül legérdekelttebbeket. Kézszel és szóval élesztí föl a lányt; mert Jezus keze éltető levén a halottat is életre támasztja; szavával pedig föltámadnia, és járnia parancsolt. Végre bizonylatul, miszerint nem képzelődésben támadott föl, hanem valóban: ennivalót parancsolt neki adatni.

Διὰ τοῦτο δὲ εἶπεν, οὐ τέθνηκεν, ἀλλὰ καθεύδει τὸ κοράσιον, παιδεύων, μὴ φοβεῖσθαι θάνατον. Τοῖς δὲ καταγελωσίν αὐτοῦ οὐκ ἐπιτιμᾷ. Παρόντων δὲ τῶν γονέων ἐθανυματούργει, πρὸς τὸ αὐτοὺς πληροποροῦναι. Κατασχὼν δὲ ἀνίστησι, δείξαι θελὼν, ὅτι πάντα αὐτῷ ἔτοιμα. Κελεύει δὲ δοθῆναι αὐτῇ τροφὴν, ἵνα μὴ δόξη φαντασίαν εἶναι τὸ γεγεννημένον. Οὐκ αὐτὸς δὲ δίδωσιν, ἀλλ' ἐκείνοις κελεύει δοῦναι. Παρήγγειλε δὲ, ἵνα μηδεὶς γνῶ τοῦτο, διὰ τὸ ἄνθρωπον, καὶ ἀκινεδοῦσαν.

Azért mondta, nem halt meg, hanem alszik a lányzó, hogy minket tanítson nem félni a haláltól. A kinevetőket nem dorgálá meg. A szülők jelenlétében mivel a csodát azoknak teljes meggyőződése végett. Kezén fogva támasztja fel a halottat, annak megmutatására, hogy neki minden meghódol. Éltel parancsol neki adatni, hogy a történt dolog ne láttassék ábrándnak. Azonban nem ő ad, hanem azok által parancsol adatni. Végre meghagyja, hogy senki megne tudja ezt, szerénységből, s a hiru dicsőség kerüléséből.

¹⁻³) Καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα. Πατρίδα αὐτοῦ καλεῖ τὴν Ναζαρεθ· εἰς μὲν γὰρ τὴν Καπερναοὺμ ἐποίησε σημεῖα, ἐν ταύτῃ δὲ καθυψήσιν τῶν σημείων διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, ὥστε μὴ εἰς πλείονα θεῖον αὐτοὺς ἐκκαῖσαι· οὐδὲ ἐξετελέζουσιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ δοκοῦντος εἶναι πατρὸς λέγοντες: Οὐχ οὐτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός, καὶ τὰ ἑξῆς· καὶ αἰτιοῦν πολλὰ τούτων παραδείγματα ἔχοντες ἐν

¹⁻³) „Eljött hazájába.“ Hazájának most Názaretet nevez. Kafarnaumban ugyan csodákat vitt véghez: de itt fölhagy a csodákkal azoknak hitlensége miatt, hogy nagyobb irigységre ne lobbantsa őket. Azok pedig kisebbbik őt a vélt atyja miatt mondván: Nemde ez az ácsnak fia, és a többi. Holott a régi időkben sok példajok volt arra, hogy csekély szülőktől jeles fiuk származtak. Hisz Dávid

σοφία ἢ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; ³ Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσή, καὶ Ἰούδα, καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ⁴ Ἐλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. ⁵ Καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, ἵε μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσε. ⁶ Καὶ ἐθαύμαζε δια τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ περιῆγε τὰς κόμας κύκλῳ διδάσκων. ⁷ Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. ⁸ Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μὴδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον μὴ πῆραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν. ⁹ Ἀλλ' ὑποδεδεμένους σανδάλια καὶ μὴ ἐνδύσθητε δύο χιτῶνας. ¹⁰ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς: Ὅποι ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν. ¹¹ Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μὴδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χεῖν τον ὑποκάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν. εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομόρροις ἐν ἡμέρα κρίσεως, ἢ τῇ πόλει

τοῖς ἐμπροσθεν χρόνοις, καὶ πατέρων ἀσέμων γενναίους ἐωρακότες παῖδας. Καὶ γὰρ ὁ Δαυὶδ ἐπέλεξε τινας ἦν γενοῦ τοῦ Ἰεσαΐ καὶ Ἀμὼς ὁ προφήτης αἰπόλον παῖς ἦν, καὶ αὐτὸς αἰπόλος, καὶ Μωσῆς ὁ νομοθέτης σφόδρα ἀποδέοντα αὐτοῦ πατέρα ἔσχεν. Δέον οὖν διὰ τοῦτο μάλα προσκυνεῖν, καὶ ἐκπλήττεσθαι, ὅτι τοιοῦτων γονέων ὡν τοιαῦτα ἐφθέγγετο· εὐδῆλον γὰρ, ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνης ἐπιμελείας ἦν, ἀλλὰ θείας χάριτος· ἀπὸ τούτων μᾶλλον καταφρονοῦσιν.

⁴) Ἐλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Εἰσθῆσι τῶν ἐν συνθεῖα καταφρονεῖν οἱ ἄνθρωποι, τῶν δὲ δυσενότων ἐπιθυμεῖν. Τὸ δὲ, ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, διὰ τοὺς ἀδελφούς αὐτοῦ εἶπεν.

⁷⁻¹¹) Καὶ προσκαλεῖται τοὺς ἰβ'. Ὁ μὲν οὖν Ματθαῖος καὶ οἵτινες ἦσαν προστίθοντες, καὶ τὸν τρόπον, ὅτι ἀνὰ δύο ἀπεστάλησαν, τοῦτο μὲν ὁ Μάρκος σαφῶς τίθησιν, ὁ δὲ Ματθαῖος τὸ λέγειν ὅσδε, καὶ ὅσδε, ἀλλὰ μὲν καὶ τάξιν αὐτῶν, τίς μὲν ὁ πρῶτος σημαίνων, τίς δὲ ὁ δεύτερος. Μῆτε οὖν χροσὸν ἢ ἄργυρον ἢ χαλκὸν τίς κατὰ τὴν ὁδὸν χρεῖας ἔσχεεν λαβεῖν ἀνάσχηται φησὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος, ἀλλὰ μὴ δὲ πῆραν ἔχουσιν, ὥστε ἀπὸ τοῦ σχήματος διακρίνει αὐτοὺς, ὅσον ἀρεστήσαντες τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος, καὶ Λουκᾶς μῆτε ὑποδήματα, μῆτε ἱμάτιον, μῆτε ῥάβδον λαβεῖν φασί, ὁ δὲ Μάρκος πάντων ἐντελέστατον εἶναι ὁ δὲ Μάρκος ῥάβδον ἐπιτρέπει αὐτοῖς λαβεῖν, καὶ ὑποδεῖσθαι σανδάλια· ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς ῥάβδου ἵσως κατὰ συγχώρησιν φαίη τίς λέγεσθαι τὴν προσθεῖναι, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, οὐδὲν γὰρ φησὶ βούλομαι ὑμᾶς ἐπιφέρεισθαι, μῆτε δὲ πῆραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, μὴ δὲ ὑποδεῖσθαι σανδάλια, μὴ δὲ ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνας. Ἐκκλινεν δὲ τοῖς μὴ πιστομένοις αὐτῶν, μὴ δὲ ὑποδεχομένοις καὶ τὸν κοριοσὶν ἐκτινάσσειν τῶν ποδῶν, σύμβολον ὅτι τῆς ὁδοπορίας, ἢ πέραν ἐπὶ αὐτῶν, ἥτοι ὡς τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν ὁ κοριοσὶς εἰς αὐτοὺς ἐπατέλλοιτο.

ez, mely neki adatott, s kezei által olyan csodák történnek? ³ Nem ez-e az ács, Máriának fia, Jakab, Jozes, Júda és Simonnak atyjafia, s nemde nővérei itt nálunk vannak? Megütköztek tehát benne. ⁴ Jezus pedig monda nekik: Nincs proféta tisztelet nélkül, hanem csak hazájában, rokonainál és házában. ⁵ És nem tehetett ottan semmi csodát, hanem csak kevés betegre föltevén kezeit, meggyógyította őket. ⁶ És csodálkozték hitlenségök fölött, azután körben megjárta a helyeket, tanítván. ⁷ És előhívá a tizenkettőt, kiket kettenként küldeni kezdett, hatalmat adván nekik a tisztátalan lelkeken. ⁸ És parancsolá nekik: hogy semmit ne vigyenek az utra, hanem csak botot; se táskát, se kenyeret, se pénzt a tűszőben; ⁹ hanem öltsenek sarut, de ne viseljenek két öltönyt. ¹⁰ S monda nekik: Akárhol bementek a házba, ott maradjatok, míg onnét el nem távoztok. ¹¹ És a kik titeket be nem fogadnak, se rátok nem hallgatnak, ha kimentek onnét, verjétek le a port lábaitokról tanuságul nekik. Bizony mondom nektek: türhetőbb lesz Sodoma és Gomorra ha

is egy csekély földmivelőnek, Jesszének fia vala, Ámosz proféta hasonlólag (kecske)-pásztornak gyermeke volt, s maga is pásztor; a törvényszerző Moyzes végre nagyon alsóbbrendű atyától született. Inkább tehát azért imádni kell Istent, és csodálni, hogy olyan szülőtől eredvén oly bölcsen beszélt; miután világos, hogy az nem emberi ügyesség műve, hanem isteni kegyelemé; de ők a miatt inkább megvetik.

⁴) Monda pedig nekik Jezus. Az emberek azt, a mit megszoktak, lenézni szeretik, a mit pedig nélkülöznek, kívánni. „Házában” azért tette hozzá, mert rokonaira célzott.

⁷⁻¹¹) És előhívá a tizenkettőt. Máté azt is, kik voltak, előadja, s a módot, miszerint kettenként küldettek. Ezt ugyan Márk is világosan kiteszi: de Máté nemcsak elszámolja őket, hanem a sort is, melyben következnek, megjegyzi, kicsoda t. i. az első, ki a második. Se aranyat, se ezüstöt, se érczet (pénzt) valaki az utra használás végett ne vegyen, monda nekik az Ur, de táskát sem, hogy már alakjuk mutassa, mily távol vannak a pénzvágtyól. Továbbá Máté és Lukács szerint, se sarut, se ruhát, se botot nem kellett vinniek, a mi mindennél csekélyebbnek látszik: Márknál azonban megengedtetik nekik botot vinni, és sarut ölteni; hanem a botot illetőleg, alkalmasint engedékenységből adatott hozzá: hanem csak egy botot. Akarom, ugymond, hogy mit se vigyetek, se táskát, se kenyeret, se pénzt tűszőtköben, se sarut ne viseljenek, se két öltönyt ne hordjatok. Megparancsolta továbbá, hogy a kik nem hisznek tanításuknak, se őket be nem fogadják, azoknál a port is verjék le lábaikról, mely jele volt az érettek tett utnak; vagy hogy bűneik pora rájuk visszazsájon.

ἐκείνη. ¹² Καὶ ἐξεληθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι. ¹³ Καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξεβαλον, καὶ ἤλειπον ἐλαίω πολλοὺς ἀρρώστον καὶ ἐθεράπευον. ¹⁴ Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε, ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ¹⁵ Ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι Ἡλίας ἐστίν. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστίν, ὡς εἰς τῶν προφητῶν. ¹⁶ Ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρώδης, εἶπεν, ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτος ἐστίν; αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. ¹⁷ Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης, ἀποστείλας ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ διὰ Ἡρωδιάδα τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. ¹⁸ Ἐλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. ¹⁹ Ἡ δὲ Ἡρωδιάς ἐνείχεν αὐτῷ, καὶ ᾔθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνατο. ²⁰ Ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβέτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἀνδρα δίκαιον καὶ ἄγιον καὶ συνετίθει αὐτόν, καὶ ἀκούων αὐτοῦ πολλὰ ἐποίει, καὶ ἠδένευσεν αὐτοῦ ἡκούε. ²¹ Καὶ γενομένης ἡμέρας ευκαίρου, ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεαῖοις αὐτοῦ δειπνῶν ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ, καὶ τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας. ²² Καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος

pota az ítélet napján, mint ama városé. ¹² És kimenvén hirdették, hogy megtérjenek. ¹³ És sok ördögöt kiűztek, sok beteget pedig olajjal megkentek, és meggyógyítottak. ¹⁴ E közben hallott Herodes király felőle; mert nyilvánossá lőn az ő neve, és monda; A kereszttel János támadott fel halottaiból, és azért működik a csodák ereje benne. ¹⁵ Mások mondanak, hogy Illés; ismét mások, hogy proféta, mint egy a proféták közül. ¹⁶ Hallván tehát (hirét) Herodes, monda: Az az, kit én lefejeztettem; az támadott fel halottaiból. ¹⁷ Tudnillik Herodes elküldvén letartoztatá Jánost, és megkötözteté börtönben, Herodiász miatt, ki Fülöp testvérenek felesége vala, mert nőül vette. ¹⁸ Mert azt mondá János Herodesnek: Nem szabad neked birni testvéred feleségét. ¹⁹ Herodiász tehát leselkedett rá, s megakará öletni, de nem teheté. ²⁰ Mert Herodes tisztelé Jánost, tudván, hogy igaz és szent férfiú, és becsülé őt, és hallgatván rá sokat cselekedett, és őrmest hallgatta őt. ²¹ Midőn azután alkalmas nap lett, melyen Herodes születés-napi vendégséget szerzett nagyjainak, ezredeseinek, és a galileai előkelőknek: ²² s Herodiásznak lá-

¹²⁻¹³) Καὶ ἐξεληθόντες ἐκήρυσσον. Τούτοις παραλήψια καὶ ὁ Λουκᾶς ἐξέθετο. Τὸ δὲ ἤλειπον ἐλαίω μόνος ἐστὶν ὁ Μάρκος, ὁ καὶ Ἰακώβος ἐν τῇ καθολικῇ ἐπιστολῇ τὰ ὅμοια φησι. Τὸ δὲ ἐλαίον καὶ κόπους ἰαται, καὶ φωτὸς αἶτιον, καὶ ἰλαρότητος ὑπάρχει. Σημαίνει οὖν τὸ ἀλειφόμενον ἐλαίον, καὶ τὸ παρὰ Θεοῦ ἔλεος, καὶ τὴν ἰασιν τοῦ νοσήματος, καὶ τῆς καρδίας τὴν φωτισμὸν, ὅτι γὰρ ἡ εὐχὴ τὸ πᾶν ἐνήργει, παντί πον δῆλον τὸ δὲ ἐλαίον σύμβολον τοῦτον ὑπάρχει.

¹⁴⁻¹⁶) Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης. Οὗτος ὁ Ἡρώδης νῦν ἢ Ἡρώδου τοῦ πρώτου, ἢ οὐκ οὐκ εἰς ἀγνοίαν ἀπήγαγεν Ἰωσήφ τὸν Ἰησοῦν. Τετάρτην δὲ τοῦτον ὁ τε Ματθαῖος καὶ Λουκᾶς ὀνομάζει, ὡς τετάρτον μέρος τῆς ἀρχῆς τοῦ πατρὸς ἀρχοῦ. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι διέκρινον ταύτην εἰς μέρη τέσσαρα μετὰ τὸν τοῦ πρώτου θάνατον, ἐπιτρέψαντος τῷ νῦν ἄρχῃ τὸν τετάρτον. Ὁ δὲ Μάρκος, καὶ ἑτεροὶ δὲ τινες καὶ βασιλεῖα καλοῦσιν, εἴτε ἀπὸ τῆς τοῦ πατρὸς συνηθείας, εἴτε καὶ ἀδικοῦσιν τῇ φωτὶ κεχρημένον. Ἀκούων τοίνυν οὗτος τοῦ Κυρίου τὰ θαύματα, ἐπέλαβεν τὸν Ἰωάννην ἐγγερόντα ἐκ νεκρῶν, ὁ αὐτὸς ἀνέλε καρατομήσας, ὡς δὲ ὁ Λουκᾶς φησὶ, καὶ ἐτέρων ταῦτα ὑπολαμβανόντων ἀκούων μιζόνως διαπορεῖν ἠναγκάσθη, ὥστε καὶ ἰδεῖν αὐτὸν θελήσαι, ἐπὶ τῷ γνῶναι, εἴπερ αὐτὸς ἐκείνος ἐστίν. Ὁ δὲ Μάρκος εἰπὼν ὡς τινες φασίν, ὅτι ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστίν, ὡς εἰς τῶν προφητῶν, ἀνέστηθαί μοι δοκεῖ λέγειν ἐκείνους, περὶ οὗ φησὶν ὁ Μωσῆς: Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὡς ἐμέ. Ἰσως γὰρ φανερὸς λέγειν ἐφοβοῦντο, ὅτι δὴ ὁ Χριστὸς ἐστὶ, καὶ τῇ τοῦ Μωσέως ἐκέρχοντο φωνῇ, τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν συσκιάζοντες, διὰ τὸν φόβον τῶν ἡγουμένων.

¹⁷⁻²¹) Ἡ μὲν οὖν αἰτία τοῦ θόρον Ἰωάννου αὕτη ἦν. Ἡρώδης τὴν γυναῖκα τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ Φιλίππου ἀφελόμενον, ζῶντος ἐτι, καὶ θυγατέρα ἔχοντος ἐξ αὐτῆς, συνοικοῦντος τε αὐτῇ, οὐκ ἐνεγκὼν τὸ μυστὸς ὁ Ἰωάννης, ἔλεγε

¹²⁻¹³) „S kimenvén hirdették“ stb. Ezekhez hasonlókat jegyzett föl Lukács. „Olajjal kenték“ ezt egyedül Márk írja, mihez hasonlóan Jakab is az ugynevezett közönséges levélben ad elő. Az olaj a bajokat enyhíti, és mind világot, mind derűtséget szerez. Jelenti tehát a fölkent olaj részint Isten irgalmát, részint a baj gyógyulását és a szív megvilágítását. Ezeket ugyan az ima eszközlí, mint kiki tudja: de az olaj ezeknek képeje.

¹⁴⁻¹⁶) Hallotta Herodes király. Ez a Herodes, fia az első Herodesnek, ki alatt József Jezust Egyiptomba vitte. Negyedes fejedelemnek nevezi ezt Máté és Lukács, mert atyja fejedelemségének negyed részén uralkodott. A romajak t. i. az első Herodes birodalmát, annak halála után, négy részre osztották, s egy fiúnak megengedték negyedrészen uralkodni. Márk és más némelyek ezt királynak is nevezik, vagy az atyjától rá átvitt szokásból, vagy a szónak szabadabb használatából. Ez tehát hallván az Ur csodatényeit, azt vélte, hogy János támadott föl halottaiból, kit ő fővétel által végeztetett ki. Mivel pedig, a mint Lukács írja, mások is efféléket gondoltak, Herodes nyilatkozatukat hallván, még inkább tündődt meg benne, úgy hogy látni is akarta, megtudandó, valljon ez e az. Márk elmondván némelyek véleményét, miszerint őt profétának lenni gondolták, vagyis egynek a proféták közül, arra látszik nekem czélozni, kiről Moyses ezt írta: Profétát fog nektek az Ur Isten támasztani, mint engem. Valószínűleg féltek nyíltan őt Krisztusnak vallani, s Moyses szavaival éltek véleményük eltakarására, félévén a fejedelemtől.

¹⁷⁻²¹) János kivégeztetésének tehát ez vala oka. Miután Herodes Fülöp élő testvérenek nejét, kivel ez lányt nemzett, elrabolta és vele lakott: ezt a förtelmességet el nem nézhetvén János, megfeddé őt a törvénytelen-

καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ· Αἰτήσόν με ὃ ἐὰν θήλῃς, καὶ δώσω σοι. ²³ Καὶ ὤμωσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐὰν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμῖνους τῆς βασιλείας μου. ²⁴ Ἡ δὲ ἐξεληθούσα, εἶπε τῇ μητρὶ αὐτῆς· Τί αἰτήσομαι; ἢ δὲ εἶπε· Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. ²⁵ Καὶ εἰσεληθούσα εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ἠτήσατο, λέγουσα· Θέλω, ἵνα μοι δῷς ἐξ αὐτῆς ἐπὶ πύνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. ²⁶ Καὶ περὶ λυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὄρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους, οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀφαιρῆσαι. ²⁷ Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ὃ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ. ²⁸ καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πύνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. ²⁹ Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτώμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ. ³⁰ Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. ³¹ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον. Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί; καὶ οὐδὲ φαγεῖν ἠνέκαίρου. ³² Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. ³³ Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτοὺς πολλοί, καὶ περὶ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτοὺς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. ³⁴ Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδε

αὐτὸν ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ. Ὁ δὲ ἀναίρει αὐτόν ἐν τῇ φυλακῇ· πρῶτον γὰρ καθιέρως, καθὼς φασιν οἱ εὐαγγελισταί. ὅτι γὰρ αὐτὸν ἐνταρτιστὴν ἔχον τῷ Θεῷ, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὴν αὐτὴν ἤγαγε, τότε τὰ παρανόμα ἐκείνα ἐτόλμησεν. Ὅτι λῶσαι τὸν δεδεμένον ἔχον, τότε σφαγὴν τοῖς δεσμοῖς προστίθουσιν. Ἀκούσατε, ὅσοι ἐν τοῖς γάμοις τοιαῦτα ἀσχημονεῖν καταδέχεσθε· ἀλλομένους, καὶ πηδῶσας εἰσαγόντες γυναῖκας, καὶ τὴν κοινὴν καταισχύνοντες φέουσιν.

²⁵) Θέλω, ἵνα μοι δῷς. Τὸ ἐξαντῆς πανταχοῦ ἐν τῇ γραφῇ ἀντὶ τοῦ ταχέως κείται, ὡς καὶ ἐν τῷ θεσπισμῷ Λουκᾶ ἐν τῇ τῶν πράξεων βίβλῳ δοκεῖ, οἷον, μηνυθείσης δὲ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἐσσεῖσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἐξ αὐτῆς ἐπεμψα πρὸς σε.

^{26—28}) Αἰατὶ δὲ λυπεῖται ὁ Ἡρώδης αἰτησάμενης τῆς Ἡρωδιάδος τὴν κεφαλὴν τοῦ προδρόμου; ἐπειδὴ τοιοῦτον ἀρετῇ. Καὶ γὰρ καὶ παρὰ τοῖς κακοῖς θαύματος, καὶ ἐπαινῶν ἀξία. Καὶ ἐπὶ πύνακι δὲ τὴν κεφαλὴν αἰτεῖ, ἐπειδὴ περὶ ἰδὲν ἐπεθύμει τὴν γλώσσαν ἐκείνην σιγῶσαι· οὐδὲ γὰρ ἀπαλλαγῆναι τῶν ἐλέγχων ἐσπευδε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιβῆναι, καὶ ὀνειδίσει κειμένοι.

^{32—41}) Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον. Τοῦ σωτήρος φησὶν ὅτι τοῖς μαθηταῖς ἀπερχομένον ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν, ἠκολούθησεν αὐτῷ πολὺ πλῆθος τῶν θαυμασίων ἔνεκα. Θεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὀδοποιρίας κεκμηκῶς ὡκτειρὲς τε αὐτοὺς ἡσθεῖς αὐτῶν

nya bemenvén tánczolt, és tetszett Herodesnek és a vele letelepedetteknek: monda a király a lánynak: Kérj tőlem, bár mit akarsz, s megadom neked. ²³ És megesküdött neki hogy akármit kívánsz tőlem, megadom neked, legyen bár félországom. ²⁴ Az pedig kimenvén kérdezé anyjától: Mit kérjek? Ki felele: A keresztelő János fejét. ²⁵ Bemenvén tehát tüstént sietséggel a királyhoz, kérte mondván: Akarom, hogy add nekem azonnal tálczán János fejét. ²⁶ Elszorodván erre a király, az eskü, és vendégjei miatt nem akarta őt elutasítani. ²⁷ És azonnal elküldvén a király a hóhért megparancsolá elhozatni fejét; ki elmenvén lefejezte őt a börtönben. ²⁸ És elhozta fejét tálczán, s odaadta azt a lánynak, a lány pedig odaadta anyjának. ²⁹ Ezt hallván tanítványai, jöttek, vették testét, és sirba helyezték. ³⁰ Összegyülekezhvén azután az apostolok Jezusnál, megjelentettek neki mindent, a miket vagy cselekedtek, vagy tanítottak. ³¹ És monda nekik: Jertek magatok félre, egy pusztára helyre, és nyugodjatok kevesse, mert sokan voltak a jövők s menők, és enni sem vala alkalmuk. ³² És elmentek félre a pusztára helyre. ³³ Látták pedig őket elmenni, és megismerték sokan, és gyalog ugyanoda siettek minden városból, s megelőzték őket, és összegyülekeztek hozzá. ³⁴ Kimenvén pedig Jezus látta a sok népet, s könyörült rajtok,

ségért. Ez azután megöleté őt a börtönben. Előbb ugyan elzáratá, mint az evangelisták írják: de midőn hálát kell vala adnia Istennek, hogy azon a napon hozta őt e világra, akkor követé el ama törvény elleni merénny. Mikor a foglyot szabadon kellett vala bocsátania: akkor tetézi békóit gyilkossággal. Halljátok ezt mind, a kik házasságban efféle rútságokra vetemedtek, és ledér tánczos nőkkel szövethettek, kik meggyalázzák a köz természetet.

²⁵) Akarom, hogy add nekem. Ezen szó *ἐξαντῆς* a szentírásban mindig a helyett áll: azonnal, mint ezt a szent Lukács könyvében — az Apostolok Cselekedeteiben — találjuk, például: Miután jelentést vettem a zsidóknak e férfi ellen intézendett lesállításáról, *ἐξαντῆς* (azonnal) elküldtem őt hozzád.

^{26—28}) Miért szomorodik meg Herodes, midőn Herodesnő az előhírnök fejét kéré? Mert oly nagybecsű az erény. Még a gonoszaknál is csodálatra és dicséretre méltó. Tálczán kéri fejét, mert látni kívánta azt a nyelvet némán, hisz nem csak dorgálásaitól iparkodott szabadulni, hanem a leverettet is megtámadni, és meggyalázní.

^{32—41}) És elmentek pusztára helyre. Midőn, ugymond, az Üdvözítő tanítványaival együtt, hajón elment külön a pusztára, nagy sereg követé őt a csodák miatt. Látván tehát őket a járástól elfáradva, szánakodott rajtuk, s kedvesen vevén szorgalmukat tanítá őket. Azonban későre ha-

πολὸν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα· καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά·³⁵ Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή.³⁶ Ἀπόλυσον αὐτοὺς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγρούς καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν, οὐκ ἔχουσιν.³⁷ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν· Καὶ λέγουσιν αὐτῷ· Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν διηναρίων διακοσίων ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς φαγεῖν.³⁸ Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς· Πόσους ἄρτους ἔχετε, ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσιν αὐτῷ· Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.³⁹ Καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλίνειν πάντας, συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χορτῷ.⁴⁰ Καὶ ἀνέπεσον πρᾶσαι πρᾶσαι, ἀνὰ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα.⁴¹ Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραδώσιν αὐτοῖς· καὶ

τὴν σπονδὴν, καὶ ἐδίδασκεν. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, διὰ τὴν ἐρημίαν τοῦ τόπου, καὶ τὴν τῶν ἐπιτηδείων σπάνιν, ἀπολυθῆναι τὸν ὄχλον ἦτον οἱ μαθηταί. Ὁ δὲ παρατιθέμενος τοῖς μαθηταῖς τράπεζαν αὐτοῖς παρεκλήνυτο. Οἱ δὲ μὴ σνιέντες, ἀλλὰ καὶ διαποροῦντες ὡς περὶ προστάγματος ἀμυγῶν, ἦσαν γὰρ ὡσεὶ πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, ἤκουον πάλιν λέγοντος· Πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ ἔλεγον, ὅτι πέντε, καὶ δύο ἰχθύας. Ὁ δὲ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς ἰχθύας ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν, εἰκότως· ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὴν ἐρημίαν τοῦ Θεοῦ μάρνα παραέχοντος αὐτοῖς οἱ Ἰσραηλῖται ἐτόλμησαν εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ· μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι, ἵνα μὴ δόξη ἐπὶ τούτῳ χωρεῖν αὐτοῖς, ὡς ἂν μείζονα τοῦ Θεοῦ ποιῶν ἱκανῶς, τῶν Ἰουδαίων πολλὰς κατ' αὐτοῦ πλῆξιν ἀφορμὰς ἐπιχειροῦντων πρὸ τοῦ ποιῆσαι, ἐπὶ τὸν πατέρα ἀνιῆναι τὸ γινόμενον.

^{42—44}) Ἐκορσέσθησαν οὖν ἅπαντες. Καὶ τοσαύτην γενέσθαι κλασμάτων περισσείαν παρυσκεύσαν, ὡς δώδεκα πληρωθῆναι κοφίνους, ἐπὶ τὸ ἕκαστον ἐπὶ τὸν ὦμον ἀράμενον, μείζονα λαβεῖν τοῦ γινόμενου τὴν αἰσθησιν, ἢ ὥστε φανῆναι περισσεία ταῦτα δυνάμειος ποιεῖν, οὐ διὰ τὴν ἐτέρων χρείαν τὸ δύναιθαι λαμβάνοντα, οἷον, Μωσῆς ἐδίδον τὸ μάρνα, ἀλλὰ κατὰ τὴν χρείαν μόνον. Ἀχρηστον γὰρ αὐτοῖς συλλεγὲν τὸ πλεόν ἐγένετο. Ἐπελάβετό τι τῆς ῥῆς τῶν καρπῶν, καὶ τὸ μάρνα κατεγέρετο οὐκέτι ὁμοίως καὶ Ἡλίας ἐποίησεν. ἵνα οὖν φανῇ τὸ διάφορον, πολλὴν περισσείαν ἐποίησεν, ὥστε καὶ κορεσθέντας τῶν περιλειφθέντων θαναμάζειν τὸ πλῆθος, τοῖς δὲ οὖσι χρῆται κατὰ τὸν τῷ ἀνθρώπῳ προσήκοντα τρόπον· εὐεργετῶν ἅμα τοὺς εἰς τούτῳ ὑπηρετοῦντας.

Τίτος δὲ χάριν ἀνέβλεψεν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εὐλόγησεν· ἵνα δείξῃ, ὅτι ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐστὶν, ὁμοῦ δὲ καὶ ἡμᾶς παιδεύων, μὴ πρότερον ἀπαισθῆναι τραπεζῆς, ἕως ἂν εὐχαριστήσωμεν τῷ τὴν τροφὴν ἡμῖν παρέχοντι. Οὐ ποιεῖ δὲ ἐκ μὴ ὄντων, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑποκειμένων, ἐμμερῶν τὸ Μαρκίωνος, καὶ Μανιχαίου στόμα, τῶν τὴν κρίσιν ἀλλοτριούντων αὐτόν, ἅμα δὲ καὶ δεικνύς, ὅτι καὶ τὰ ὁρωμένα ἅπαντα αὐτοῦ ἔργα, καὶ κρίματα εἰσὶ. Ποιεῖ δὲ καὶ καθολικὴν εὐεργεσίαν πλῆθος τοσοῦτον θρέψας. Ἐν ἐρήμῳ αὐτοῖς ἄγει, ἵνα μεθ' ὑπερβολῆς ἀνυπόπτον ἐπάρξῃ τὸ θαῦμα, καὶ μηδεὶς νομίση πλῆστον κώμην κειμένην εἰσενεγκεῖν τί εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ πλῆθους. Ἀπὸ τούτου

mert úgy voltak mint a juhok pásztor nélkül s kezdte őket tanítani sokra.³⁵ Azonban már sok idő elteltén, hozzá járulának tanítványai és mondanak neki: Puszta a hely, s már késő az idő: ³⁶ bocsásd el őket, hogy szétmenvén a körben fekvő majorokba és falukba, vegyenek maguknak kenyeret; mert nincs mit enniük. ³⁷ Ő pedig felelvén monda nekik: Adjatok ti nekik enni. Kik felelének neki: menjünk, vegyünk kétszáz tízesen kenyeret, s adjunk nekik enni. ³⁸ Ő pedig kérdé tőlük: Hány kenyereketek van? menjetek nézzétek. Kik megtudván felelének neki: Öt, és két halunk. ³⁹ Erre megparancsolá nekik letelepíteni valamennyit a pásztra osztályonként. ⁴⁰ És letelepedtek helyenkint hol százan, hol ötvenen. ⁴¹ És vehén az öt kenyeret és a két halat, föltekintvén az égbe megáldotta és megszégé a kenyeret, és tanítványainak

ladván az idő, a hely pusztasága, és az élelem fogyatkozása miatt a tanítványok a sereget elbocsáttatni kívánták. De Krisztus parancsolá, hogy ők állítsanak elő ennivalót. Kik ezt nem értvén, sőt magukban tündődén a parancsolat lehetlensége miatt, — hisz ötezer férfiú volt jelen aszonyokon és gyermekeken kívül, — ismét megszólíttatnak ezen kérdése által: Hány kenyereketek van? kik felelének; öt, és két halunk. Föltekintvén tehát az égbe, megáldá. Nem ok nélkül. Mert midőn az izraeliták Istentől a pusztában mannat vettek, kérdezni merészelték: válljon bir-e nekünk kenyeret is adni. Hogy azért ne láttassék oda igyekezni az Ur, mintha Isten-nél nagyobbak adná ki magát, s mivel a zsidók mindenféle alkalmat szerettek fölhasználni ellene: mielőtt a csodát véghezvinné, Atyjának ajánlotta föl a történetét.

^{42—44}) Jóllaktak tehát mindnyájan. Sőt a hulladéknak oly nagy fölöslegét eszközöl, hogy tizenkét kosár telt meg vele, s úgy mindegyik vállán vivén (a maradékot) még inkább érzé a történetet; vagy hatalmának bőséget akarta kitüntetni, melyet nem vett egyedül mások szükségéhez mérve, mint például Moyses, ki mannat adott ugyan, de csak a szükséghez képest; mert azonfölül haszontalanná vált, a mit összeszedtek; s midőn a föld gyümölcsseit élvezni kezdték, a manna már nem hullott többé. Hasonlag cselekedett Illés is. Azért a különbség kimutatása végett nagy bőséget szerzett, hogy mind a jóllakottak bámulják a maradék bőségét, mind a vagyon az emberhez méltó módon használtassék; jót tett egyszersmind a szolgálattelvőkkel is.

Miért tekintett föl az égbe és áldást mondott? Hogy megmutassa, miszerint az Atyától való, egyszersmind pedig minket oktasson, nem előbb nyulni az ételhez, míg az ételszerzőnek hálát nem adunk. Nem tesz csodát a nevélétezőkből, hanem a jelenvalóból; úgy bedugván Marcionnak és Manikheusnak száját, kik a teremtményeket másnak tulajdoníták. Megmutatá tehát, hogy minden látható az ő műve és teremtménye. Igen általános jótétéményt gyakorolt, midőn oly nagy sokaságot táplált. A pusztába vezeté őket, s úgy még inkább minden gyanun fölül áll a csodatény, ha talán valaki gondolná, hogy a közelfekvő helység tett valamit a sokaság kielégítésére. Azért nem csak a

δυό ιχθύας ἐμέρισε πᾶσι. ⁴² Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἔχορτάσθησαν. ⁴³ Καὶ ἦσαν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ιχθύων. ⁴⁴ Καὶ ἦσαν οἱ φαρόντες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι ἄνδρες. ⁴⁵ Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. ⁴⁶ Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύχασθαι. ⁴⁷ Καὶ ὁπίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, ⁴⁸ καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς· καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτοῖς. ⁴⁹ Οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν· ⁵⁰ Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ⁵¹ Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς

δὲ καὶ τῆς ὥρας μένηται, οὐκ ἐπὶ τὸν τόπον μόνον. Ἐδίδον δὲ διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τιμῶν αὐτοὺς ἐν τούτῳ.

⁴⁵⁻⁴⁷) Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε. Πρὸς Βηθσαϊδὰν ἐπὶ τὸ πρότερον ἀπολύσαι τὰ πλήθη ἠνάγκασεν δὲ αὐτοὺς, οὐκ ἀνεχομένους ἀποστῆναι ῥαδίως· τοῦτο μὲν διὰ τὴν διάθεσιν, τοῦτο δὲ καὶ ἀποροῦντας, ὅπως ἂν ἔλθοι πρὸς αὐτοὺς, οὐκ εἰδότες, ὅτι τούτων μάλιστα ἔπρεπε ὁ Κύριος ἐκλενθεῖν αὐτοῖς ἀπελθεῖν, ἵνα καὶ ἐπὶ τῶν ὕδατων βαδίζοντα θεασάμενοι μετὰ ὁδοῦ μάθωσιν τοῦ παρόντος τοῦ μέλλοντος. Ἀπολύσας οὖν τοὺς ὄχλους ἐπὶ τὸ εὐλογεῖσθαι προσιόντων ὡς εἰκός, τὸν δὲ καὶ ἐπὶ θεραπείᾳ τινὶ, ἀντὶθεν εἰς τὸ ὄρος προσεῦχασθαι, οἷα ἄνθρωπος εἰκός, καὶ ἡμᾶς διδάσκων εὐχεσθαι τοῦ ἔργου τῆς προσευχῆς, καὶ βαδντέρας ἤδη γενομένης ἐσπέρας, αὐτὸς μὲν ἦν ἐκὶ μόνος, τὸ δὲ πλοῖον τῶν μαθητῶν μέσον ἦδη τῆς θαλάσσης ἦν περισσοτέρως χωρεῖν ἀπὸ τῶν ἀνέμων ἐναντία πνέοντων κολιζόμενον. Συνετέλει δὲ καὶ τοῦτο εἰς μεζήονα τοῦ θαύματος ἀποδείξιν, ὅσον καὶ τῶν ἀνέμων ἐναντία πνέοντων, καὶ τῶν κυμάτων κατὰ τῶν ἀνέμων ἐρεμωμένων, ἔμεινεν ἐπὶ τῶν ὕδατων βαδίζων.

⁴⁸⁻⁵⁰) Καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν. Τετάρτην δὲ φυλακὴν λέγει τὴν μετὰ τὴν 8 ὥραν, ἧτοι τὴν δεκάτην, ἢ τὴν μετ' ἐκείνην. Τέσσαρας γὰρ φυλακὰς ἡ θεία γραφὴ λέγει τῆς νυκτὸς, εἰς τρεῖς τὰς ὥρας ἐκάστην διαιροῦσα, καὶ τάχα πρώτη φυλακὴ κατὰ τὸν τῆς ἀναγωγῆς λόγον, μέχρι τοῦ κατακλυσμοῦ· δευτέρα μέχρι Μωσέως· τρίτη μέχρι τῆς παρουσίας· τετάρτη, ἐν ἣ ἔλθων τῷ πρωτῷ ἐκτίσεται Ἰησοῦς τοῖς μαθητευομένοις αὐτῷ. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἐκπλαγνέτες ἐπὶ τῇ θεᾷ, ὡς καὶ φάντασμα εἶναι νομίσαι τὸ γενομένον ἀνακραζόντων τὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ φόβου, φησι πρὸς αὐτοὺς· Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε.

Καὶ ὅσον μὲν ἀπὸ τῆς φωνῆς ἐλθὼν αὐτοῖς ὁ ἄγων τὸ δὲ παράδοξον τοῦ γαινομένου ἀμφιβάλλειν ἐτι παρεσκεύαζεν αὐτοῖς, ὡς τὸν Πέτρον, τοῦτο μὲν ἐπὶ τὸ μαθεῖν ἀκριβῶς, ὅτι μὴ φαντασία τὸ γαινόμενον, τοῦτο δὲ καὶ μεταστῆναι τῶν αὐτῶν ἀπὸ πολλῆς ἐπιθυμίας τῆς θερμότητος, εἰπεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κλέυσόν με πρὸς σε ἔλθειν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Προσέταξεν τε αὐτῷ τοῦτο ποιῆσαι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τοῦ πλοίου, πρότερον μὲν ἐβάδιζεν ἐπὶ τῶν ὕδατων ἀσφαλῶς διδάξας δὲ αὐτὸν ὁ Κύριος βουληθεὶς, ὅτι τῇ αὐτοῦ δυνάμει τοῦτο

αἰ, ὡς ἐγὼ ἐλέγξα, καὶ ἐκείνην ἐλάττωσεν. ⁴² Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἔχορτάσθησαν. ⁴³ Καὶ ἦσαν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ιχθύων. ⁴⁴ Καὶ ἦσαν οἱ φαρόντες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι ἄνδρες. ⁴⁵ Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. ⁴⁶ Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύχασθαι. ⁴⁷ Καὶ ὁπίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, ⁴⁸ καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς· καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτοῖς. ⁴⁹ Οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν· ⁵⁰ Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ⁵¹ Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς

αἰ, ὡς ἐγὼ ἐλέγξα, καὶ ἐκείνην ἐλάττωσεν. ⁴² Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἔχορτάσθησαν. ⁴³ Καὶ ἦσαν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ιχθύων. ⁴⁴ Καὶ ἦσαν οἱ φαρόντες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι ἄνδρες. ⁴⁵ Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. ⁴⁶ Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύχασθαι. ⁴⁷ Καὶ ὁπίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, ⁴⁸ καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς· καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτοῖς. ⁴⁹ Οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν· ⁵⁰ Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ⁵¹ Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς

αἰ, ὡς ἐγὼ ἐλέγξα, καὶ ἐκείνην ἐλάττωσεν. ⁴² Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἔχορτάσθησαν. ⁴³ Καὶ ἦσαν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ιχθύων. ⁴⁴ Καὶ ἦσαν οἱ φαρόντες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι ἄνδρες. ⁴⁵ Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. ⁴⁶ Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύχασθαι. ⁴⁷ Καὶ ὁπίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, ⁴⁸ καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς· καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτοῖς. ⁴⁹ Οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν· ⁵⁰ Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ⁵¹ Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς

αἰ, ὡς ἐγὼ ἐλέγξα, καὶ ἐκείνην ἐλάττωσεν. ⁴² Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἔχορτάσθησαν. ⁴³ Καὶ ἦσαν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ιχθύων. ⁴⁴ Καὶ ἦσαν οἱ φαρόντες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι ἄνδρες. ⁴⁵ Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. ⁴⁶ Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύχασθαι. ⁴⁷ Καὶ ὁπίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, ⁴⁸ καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς· καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτοῖς. ⁴⁹ Οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν· ⁵⁰ Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ⁵¹ Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς

αἰ, ὡς ἐγὼ ἐλέγξα, καὶ ἐκείνην ἐλάττωσεν. ⁴² Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἔχορτάσθησαν. ⁴³ Καὶ ἦσαν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ιχθύων. ⁴⁴ Καὶ ἦσαν οἱ φαρόντες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι ἄνδρες. ⁴⁵ Καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδὰ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. ⁴⁶ Καὶ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύχασθαι. ⁴⁷ Καὶ ὁπίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς, ⁴⁸ καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς· καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτοῖς. ⁴⁹ Οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν· ⁵⁰ Πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν. Καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ⁵¹ Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς

τὸ πλοῖον· καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύμαζον. ⁵² Οὐ γὰρ συνήκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη. ⁵³ Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γενησαρέτ, καὶ προσωρμίσθησαν. ⁵⁴ Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδραμόντες ὅλην τὴν περὶχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάτοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστι. ⁵⁶ Καὶ ὅπου ἂν εἰσπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα καὶ τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται. Καὶ ὅσοι ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο.

CAPUT VII.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ. ² Καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χειρὶ, τουτέστιν, ἀνίπτουσιν, ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο. ³ Οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πνυγῇ νύφονται τὰς χεῖρας, οὐκ

δεδύνηται, καὶ μᾶλλον ἐχρῆν ἄνευ τῆς πείρας πιστεῖσαι, συνεχώρησεν αὐτῷ βραχὺ τι καὶ κατενεχθῆναι ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Εἶτα ἐν ἀγωνίᾳ καταστάντος, καὶ κράζαντος· Κύριε σῶσόν με, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπὶ ἐλπίσας αὐτοῦ, καὶ ἔστησεν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁμιλῶν αὐτῷ τὴν ὀλιγοπιστίαν. Ἐπιβάνει λοιπὸν τοῦ πλοίου ὁ Ἰησοῦς ἐπαγόμενος καὶ τὸν Πέτρον. Εἶτα ἐπαύσατο μὲν ὁ ἄνεμος, δεικνὺς τῆς κινήσεως τὴν αἰτίαν τοῦτον ἕνεκεν γεγενημένης ἐπὶ τὸ ἀνέστηναι τὸ θαῦμα. Οὐκ ἐπέταξεν δὲ ὁ σωτὴρ τοῖς ἀνέμοις παύσασθαι, ἀλλ' αὐτὸς ἐπὶ ἐλπίσας αὐτοῦ, ὅτι τῆς ἐκείνου πίστεως ἔδει. Δεικνὺς δὲ, ὅτι οὐχ ἡ τοῦ ἀνέμου ἐμβολή, ἀλλ' ἡ ἐκείνου ὀλιγοπιστία τὴν περιστοπὴν ἐργάζετο, φησὶ· Τί ἐδόξασας ὀλιγόπιστε; εἰ γὰρ μὴ ἠπίστησε, καὶ πρὸς ἄνεμον ἔστη βλάβος· διὰ τοῦτο ἐπιλαβόμενος αὐτοῦ τὸν ἄνεμον εἰς πνεῦν, διελὼν, ὅτι οὐδὲν ἐκείνος παραβλάπτει, ὅταν ἡ πίστις ἡ πεπηγμένη ἐπιβάντος δὲ τοῦ πλοίου, τότε ἐπαύσατο. Ὅπως οὖν δι' ἐπίδειξιν ἡ ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ σωτῆρος ἐγένετο βλάβος, ἀλλὰ πρὸς ὠφέλειαν τῶν μαθητῶν· λίαν γὰρ ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, καὶ ἐθαύμαζον· οὐ γὰρ συνήκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἦν γὰρ ἡ καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη.

¹) Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν φαρισαῖοι. Βουλόμενος ὁ εὐαγγελιστὴς τὴν κατὰ τῶν μαθητῶν κατηγορίαν εἰπεῖν, ἣν ἐποιούντο γραμματεῖς τε καὶ φαρισαῖοι προσιόντες τῷ σωτῆρι, διὰ μέσον ἐδίδασκεν, τίς ἦν ἡ τῶν πρεσβυτέρων παράδοσις, καὶ οὕτως ἐπιφέρει κἀκείνην. Οὐχ ὅτι δι' αὐτὴν νίπτειν πάντως ἐσπούδαζον οἱ μαθηταί, ἀλλ' ὅτι τοῦ Κυρίου διδάξαντος αὐτοῖς ἅπαντα, ὡς ἔγνωε πράττειν τὰ πρὸς τὴν χρείαν συνελοῦντα τοῦ σώματος, μόνως δὲ ἐπιμελεῖσθαι σφόδρα τῆς ἀρετῆς.

²⁻¹³) Θεωσάμενοι οὖν οἱ φαρισαῖοι τοῦ νίπτειν οὐ ποιοῦντος φροντίδα, κατὰ τὸν ἐσθίοντα καιρὸν, ὅσπερ αὐτοῖς ἔθος ἦν, τοῦτο ἐνεκάλουν. Τί οὖν πρὸς τοῦτο ὁ Κύριος; ἐπειδὴ ἐνεκάλουν τοῖς μαθηταῖς οὐκ εἶναι παραδοσιν νόμον, ἀλλὰ περὶ παραδόσεως τῶν πρεσβυτέρων φησὶ,

lecsendesedett a szél; azok pedig még inkább nagyon álmélkodtak magukban s csodálkoztak. ⁵² Mert nem fogták föl a kenyerek dolgát, minthogy szívők meg vala vakitva. ⁵³ Áthajózván tehát Genezaret földjére jöttek és kikötöttek. ⁵⁴ A mint pedig kiszálltak a hajóból, azonnal rá ismertek, és befutkosván azt az egész környéket, kezdtek a betegeket körülhordani, a hol őt lenni hallották. ⁵⁶ És akárhova ment a falukba, vagy városokba, vagy majorokba, kitették a térre a betegeket, s kérék őt, hogy ruhájának bár csak szegélyét illethessék; s valahányan illették őt, meggyógyultak.

És összegyűltek hozzá a farizeusok, és némelyek az írástudókból, kik Jeruzsaleméből jöttek. ² S midőn láták némely tanítványait köz, az az mosdatlan kezekkel kenyeret enni, gáncsolták. ³ Mert a farizeusok, és minden zsidók, hacsak ökök szerint nem mossák ke-

gedte, hogy egykevéssé le is merüljön a vízbe. Azután félelmében kiálta: Uram ments meg, mire Jezus kinyújtván kezét megfogá őt, és a vízre állítá, szemére lobbantván kishitűségét. Végre beszáll a hajóba Jezus, magával vezetvén Pétert is. Arra lecsendesedett a szél, jelül, hogy a hullámzás azon okból történt, hogy nagyszerűbb legyen a csoda. Az Űdvözítő továbbá nem szüntette meg a szelet, hanem megfogá Pétert, mert ennek hitére vala szükség. Annak tanúságul pedig, miszerint nem a szél rohama, hanem Péter kishitűsége okozta a veszélyt, monda: Miért kételkedtél kicsinyhittű? Tudnillik ha nem kételkedett volna, a széllel is könnyen szembeszállt volna. Azért megtartása után is hagyá a szelet fúni, nyilvánítandó, hogy ez mit sem árthat, ha a hit szilárd; s csak azután szűnt meg, mikor a hajóba léptek. Mindezeknél fogva az Űdvözítőnek vízfölötti járása valóban megtörtént, hanem a tanítványok tanúságára; mert erre magukban fölőtte álmélkodtak és csodálkoztak; mert nem értették a kenyerek történetét, mint-hogy szívők meg vala vakitva.

¹) És összegyűlekeznek hozzá a farizeusok. Az evangelista elmondandó a tanítványok ellen emelt vádot, melyet az írástudók és farizeusok, az Űdvözítőhöz járulván, előadtak, alkalmilag elbeszéli, miben állott a vénék hagyománya, s úgy megy át amarra. Egyébiránt a tanítványok nem szántsándékkal mellőzték a mosást, hanem az Ur tanítása szerint a testről gondoskodást úgy a mint az alkalom fordult, vitték véghez, s csak az erényre voltak nagyon gondosak.

²⁻¹³) Látván tehát a farizeusok, miszerint a mosásra különösen nem ügyelnek, szokásuk szerint az étkezés idején emeltek panaszt. Mit mond tehát arra az Ur? Miután a tanítványokra nem a törvény- hanem a vénék hagyományának megszegése miatt neheztek, keményeb-

ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. ⁴ Καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι καὶ ἄλλα πολλὰ ἐστίν, ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν. ⁵ Ἐπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, διατί οἱ μαθηταὶ σου οὐ περιπατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ⁶ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται· Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. ⁷ Μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ⁸ Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. ⁹ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· Καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσῃτε. ¹⁰ Μωσῆς γὰρ εἶπε· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου καὶ, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτᾷ. ¹¹ Ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, κορβάν, ὃ ἐστὶ δῶρον, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφέληθῃς. ¹² καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ¹³ ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν, ἣ παρεδώκατε καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. ¹⁴ Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς· Ἀκούτέ μου πάντες, καὶ συνίετε. ¹⁵ Οὐδὲν ἐστὶν ἕξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευό-

ἐλέγων αὐτοὺς ἐμβριθέστερον, ὥς ἐν προσήματι εὐλαβείας τὴν ἀτοπίαν ἐπιτηδεύοντες· ἐπιφέρει καὶ Ἡσαΐον τοῦ προφήτου ἦσαν, ὡς περὶ αὐτῶν εἰρημένην. Ὅσπερ γὰρ ἐκείνοι φησι, περὶ ὧν ὁ λόγος, ἀκριβοῦς χεῖλεσι τιμῶντες τὸν Θεὸν πόρρω αὐτοῦ ταῖς διανοαῖς ἀπέχουσιν, μάτην τὸ εἰς αὐτὸν σέβας φυλάττειν ἐπαγγελλόμενοι, προτιμῶντες διδασκαλίας ἀνθρώπων οὕτω καὶ ὑμεῖς τὰ ὅμοια δρῶντες τὸν τοῦ Θεοῦ παραβαίνετε νόμον, καὶ τὸν ἐμφανῆ κοσμοῦντες ἀνθρώπων τὸν ἐκτὸς ἀκόσμητον καταλιμπάνετε, καὶ τοῖς τὴν ἀλήθειαν ἀσκοῦσιν ἐγκαλεῖτε, οἱ τὸ σχῆμα μεταδιώκοντες. ἵνα τοίνυν ὡς εὐσέβειαν μὴ φυλάττοντας διελέγῃ, ἐπεριδομένους τῇ τῶν πρεσβυτέρων παραδόσει, τὴν παρανομίαν προστίθῃ τὴν διὰ παραδόσεως τῶν πρεσβυτέρων γενομένην, γράμμα θεῖον ἀντιθεὶς ἀγράφῳ παραδόσει ἀνθρώπων, Μωσῆς γὰρ εἶπεν, φησὶν Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα, ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτᾷ. Τοιαύτης δὲ οὐσῆς τῆς νομοθεσίας, καὶ τηλικαύτης οὐσῆς ἀπειλῆς ἐπὶ τῇ παραβάσει, προχείρως ὑμεῖς φησι παραβαίνετε τὸ θεῖον πρόσταγμα, ταῖς τῶν διδασκάλων ἐπόμενοι παραδόσεσιν; ὥστε εἰ τις ἐπ' ἀτιμία γονέων θυσίαν ὑπόσχοιτο λέγων, Θεοὶ ποιήσιν δῶρα καὶ θυσίας ἃ πατρὶ προσέχειν ὀφείλει· τοῦτω λέγετε μηκέτι μὴ δὲ ἐξῆναι τιμῆσαι τὸν πατέρα, ὅπερ ἐστὶν ἀκύρωσις τοῦ νόμου διὰ παράδοσιν.

¹⁴⁻¹⁵ Εἰτα προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ἕξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναιται αὐτὸν κοινῶσαι. Ὅρα δὲ ὅτι

zeiket, nem esznek, megtartván a vének hagyományát. ⁴ És a térről jöven, ha meg nem mosdanak, nem esznek; és sok más van, melyek megtartása meghagyatik nekik, a poharak, korsók, rézedények, és ágyak mosásai. ⁵ Azután kérdezék őt a farizeusok és írástudók: Miért nem járnak tanítványaid a vének hagyománya szerint, hanem mosdatlan kezekkel eszik a kenyeret? ⁶ Ő pedig felelvén monda nekik: Jól jövendölt Izajás felöletek képmutatókról, a mint írva van: Ez a nép ajkaival tisztel engem: szívvel pedig távol van tőlem. ⁷ De hiában tisztelnek engem tanítván az emberek tanítmányait és parancsolatait. ⁸ Mert elmellőzvé az Isten parancsolatát, az emberek hagyományát tartják, a korsók és poharak mosásait, és egyéb effélét sokat cselekesztek. ⁹ És monda nekik: Valóban megvetitek Isten parancsolatát, hogy a ti hagyománytokat megtartsátok. ¹⁰ Mert Moyses parancsolá: Tiszteld atyádat és anyádat, és a ki átkozza atyját, vagy anyját, halál-fia legyen. ¹¹ Ti pedig mondjátok: Ha az ember atyjának, vagy anyjának mondja: korban, azaz adomány, a mivel általam segítettethetnél: ¹² már többé semmiben sem hagyjátok őt atyjával vagy anyjával jót tenni, ¹³ meghiusítván Isten igéjét a ti hagyománytokkal, melyhez ragaszkodtok; és sok effélét cselekesztek. ¹⁴ És összehíván az egész népsereget, monda nekik: Halljátok engem mindnyáján és értsetek: ¹⁵ Semmi nem megy kívül-

ben megdorgálja őket, hogy jámborság színe alatt fonáksgokban serénykednek, s felhossa ellenök Izajás proféta mondatát, mint rájuk irányzottat. Valamint, ugymond, azok, kikről szó van, csak felületes ajkaikkal tisztelvén Istent, gondolataikkal távol valának tőle, s hiába állíták hogy megtartják a tiszteletet iránta, miután az emberi tanítmányokat többre becsülik: úgy ti is hasonlókat cselekedvén az Isten törvényét általhagytok, s a külső embert ékesítvén a bensőt kietlenül hagyjátok s azokat, kik igazán járnak el, vádoljátok, holott magatok csak a külszint kergetitek. Hogy tehát őket az erényesség elmulasztásáról meggyőzze, midőn a vének hagyományára támaszkodnak; hozzáteszi a törvényteleniséget, mely a vének hagyományával követetik el: ellentétbe hozván az isteni iratot az emberek meg nem írott hagyományával. Moyses, ugymond, parancsolá: Tiszteld atyádat, és anyádat; s a ki szidalmazza atyját vagy anyját: halálfia legyen. Mindazáltal, jóllehet ily világos volt a törvény, s oly szigorú a fenégetés áthágás esetére: még is ti szándékosan megszegitek az isteni parancsot, mestereitek hagyományait követvén, oly módon, hogy ha valaki a szülők elmellőzéseért áldozatot ígér, mondván, hogy azokból, mikkel atyjának tartozik, Istennek fog adományokat és áldozatokat bemutatni; annak azt mondjátok, hogy azon tul mit sem tartozik atyjának adni; a mi a törvény meghiusítása a hagyomány által.

¹¹⁻¹⁵ Azután egybehíván a népet, monda nekik: Mind azokból, melyek kívülről mennek az emberbe, mi sem bírja őt megfertőztetni. Vedd észre, hogy, midőn a törvény

μενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. ¹⁶ Εἴ τις ἔχει ὥτα ἀκοῦειν, ἀκούετω. ¹⁷ Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. ¹⁸ Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ ἐξῶθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι; ¹⁹ Ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τῶν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα; ²⁰ Ἐλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ²¹ Ἐσῶθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, ²² κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσελγεία, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφάνια, ἀφροσύνη. ²³ Πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἐσῶθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ²⁴ Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος· καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἐδυνήθη λαθεῖν. ²⁵ Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα

τοῦ νόμου σωματικῶς ἀκαθαρσίας εἰδότες καὶ ταύτας ἀπαγορεύοντες, ὁ Κύριος δοκεῖ τοννατίον εἰσηγεῖσθαι, ὡς οὐδεμίαν οὐσης ἀκαθαρσίας ἐν ἀνθρώπῳ σωματικῆς· τὰ μὲν γὰρ τοῦ νόμου πρὸς τὸν ἔξω μᾶλλον ἄνθρωπον ἀφωρῶν, τὰ δὲ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν ἐνδόν, ἅτε δὴ καὶ παρόντος ἦδη τοῦ καιροῦ, ἐν ᾧ πέρας ἐμελλεν ἐπιθῆσθαι τοῖς σωματικοῖς ὁ σταυρὸς, ἵνα ὡς ἦδη σώμα ἀποθήμενοι, καὶ πνεῦμα γενοῖντες οὕτω διαίκοιεν οἱ πιστεύοντες. Τὸν οὖν οὕτως, γησι, ἄνθρωπον οὐδὲν βλάβῃ μίasma σωματικόν, ἀλλ' ὅσα ἐκ καρδίας χαλεπὰ, ταῦτα μαινοῖ. Ἐπιγέει δὲ ὁ ἔχων ὥτα ἀκοῦειν, ἀκούετω, μὴ σαφῶς εἰρηκώς, τίνα τὰ ἐκπορευόμενα.

^{17—23} Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον. Νοήσαντες δὲ οἱ μαθηταί, ὡς ἄλλο βαθύτερον αἰνέται ὁ λόγος, ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ οὐλοῦ, ἐπερώτων αὐτὸν περὶ τῆς παραβολῆς, παραβολὴν τὸν ἀσαφῆ λόγον ὀνομάσαντες. Ὁ δὲ γησι πρὸς αὐτοὺς· Οὐδὲν τῶν εἰσιόντων τοὺς ἀνθρώπους ἀκαθάρτους ποιεῖ κακία δὲ μόνῃ ἐνδοθεν ἐξιοῦσα, καὶ τὰ ταύτης ἔργονα πᾶσιν.

^{24—27} Μεταβαίνει ὁ Κύριος εἰς τοὺς τῶν Χαναανίων τόπους· ἐκείνων γὰρ ἦ τε Τύρος καὶ ἡ Σιδὼν. Γυνὴ δὲ τις τῶν ἐγγωρίων θυγατρὸς οὐσης αὐτῇ χαλεπῶς ἐπὶ δαίμονος ἐνοχλουμένης, προσῆλθεν αὐτῷ τῆς θυγατρὸς αἰτοῦσα τὴν ἰάσιν. Ὁ δὲ Κύριος τὴν τε πίστιν εἰδὼς τῆς γυναῖκος, καὶ ἐπειδήπερ ἀλλόφυλος ἦν, ἀνεβάλλετο τῷ δοκεῖν τὴν θεραπείαν, ὁμοῦ μὲν Ἰουδαίους ἐνδεικνύμενος, τὸ μὴ ἐπίσης αὐτοῖς τε καὶ τοῖς ἀλλοφύλοις τὴν θεραπείαν χαρίζεσθαι· ὁμοῦ δὲ καὶ τῆς γυναῖκος ἅπασιν καταφανῆ τὴν πίστιν ἐργαζόμενος, ἐπὶ τῶν μειζόνως φανῆναι τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀπιστίαν. Οὕτω γὰρ τῆς εἰς ἀλλοφύλους ἐνεργείας πάρεστιν ὁ καιρὸς· διὰ τὸ μῆπω τὸν Ἰσραὴλ τελευτῶν ἐξεργασθῆναι τὴν τοῦ ἀγαθοῦ παραίτησιν.

Ἦλθεν οὖν οὐχ ὡς πρὸς οἰκίους, οἷς μηδὲν ἐστιν κοινὸν πρὸς τοὺς πατέρας, πρὸς οὓς ἡ ἐπαγγελία γεγένηται. Οὐ τοίνυν οὐδὲ τὴν παρουσίαν ἐπιφανῆ Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις πεποιθῆναι τοννατίον δὲ καὶ λαθῆναι ἐπιγεται,

ρὸν ἀνθρώπον, ὃν ἐκπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τῶν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα; ²⁰ Ἐλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ²¹ Ἐσῶθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, ²² κλοπαί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσελγεία, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφάνια, ἀφροσύνη. ²³ Πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ²⁴ Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος· καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἐδυνήθη λαθεῖν. ²⁵ Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα

testi tisztátalanságokat is ismer, és azokat tiltja, az Ur avval ellenkezőt látszik állítani, mintha az emberben semmi testi tisztátalanság nem volna. Tudnillik a törvénynek a külső embert illető intézményeit nem veszi számba, hanem az Urnak parancsolatait a benső emberre nézve, miután már jelen vala az idő, melyben a testieknek véget fogott vetni a kereszt; hogy a hívők mintegy letévén a testet, és szellemmé változván, úgy éljenek. Az ilyen embert tehát a testi szenny meg nem sérti. hanem a szívből eredő foltelmek, azok mocskolják be. Hozzáteszi; A kinek füle van a hallásra, hallja, nem jelentvén ki világosan, melyek azok a belülkijövő.

^{17—23} S midőn bement a házba. A tanítványok azt gondolák, miszerint valami mélyebb célzása van a mondotaknak; azért midőn a népseregtől bement a házba, kérdezték őt a példázat felől; példázatnak mondván a homályos beszédet. Ő pedig mon da nekik: semmi a bemenőkől nem teszi az embereket tisztátalanokká; csak egyedül a gonoszság, mely belől megy ki, és ennek szüleményei, a szenvedélyek.

^{24—27} Átutazik az Ur a kanaanföldiek helyeire; mert azoké volt Tyrus, és Szidon. Egy asszony a tartománybeliek közül, kinek lánya az ördögtől kegyetlenül gyötörték, hozzájárul kérni lányának meggyógyítását. Az Ur pedig az asszony hitét látván, minthogy idegen nemzetű vala, látszólag vonakodék a gyógyítástól; mi által a zsidóknak megmutatá, miszerint a gyógyítást nem egyenlően osztja nekik és a pogányoknak, egyzersmind pedig az asszony hitét mindnyájok előtt nyilvánosságra hozta, hogy még inkább kitűnjék a zsidóknak hitetlensége. Nem vala t. i. még itt az idő arra, hogy jótéteményeit az idegeneknek is osztogassa, mert az izraeliták még nem fejezték be a jónak elmellőzését.

Eljött tehát nem mint övéhez, hanem mint olyanokhoz, kik semmi kapcsolatban nem állanak az atyákkal, kiknek az ígért tétetett. Ennél fogva eljövételét sem tette nyilvánossá a tyrus- és szidonbeliek között, sőt ellenkező-

προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ²⁶ Ἦν δὲ ἡ γυνὴ ἑλληνίς, σῦρα φουνίκισσα τῷ γένει καὶ ῥώτα αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ²⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ· Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα· οὐ γὰρ καλὸν ἐσθίλαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ²⁸ Ἦ δὲ ἀπεκρίθη, καὶ λέγει αὐτῷ· Ναὶ Κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν παιδίων. ²⁹ Καὶ εἶπεν αὐτῇ· Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε· ἐξηλήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς σου. ³⁰ Καὶ ἀπελθούσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρε τὸ δαιμόνιον ἐξηληλυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα βεβηλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης. ³¹ Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Λεκαπόμεως. ³² Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. ³³ Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ· καὶ πτύσας ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ. ³⁴ Καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστέ-

ἵνα μὴ δόξῃ πρὸ καιροῦ ἐπιχωριάζειν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τοῦτους προσκαλεῖσθαι εἰς πίστιν· τοῦτο γὰρ καιρὸν εἶχε μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἀποβολὴν δηλονότι τοῦ Ἰσραὴλ. Οὐ μὴν ἡδυνήθη τοῦτους τελείως λαθεῖν νικῶντας τῇ πίστει τὸν Ἰσραὴλ, ἵνα καὶ γινώσκιν οἱ μαθηταί, ὅτι καὶ τοῖς ἔθνεσι θύραν ἀνέωξε σωτηρίας. Ἀναβάλλεται δὲ τέως τοῦτους ἐκὼν δι' οἰκονομίαν, πρὸς τοῦτο ταχέως ἄνω, ἀποχωρησάμενον τοῦ Κερίου τῇ γυναικί, τοσοῦτον ἀπέσχετο τοῦ βαρέως ἐνεργεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπεκρίνωσεν αὐτοῦ τὴν φωνήν, καὶ μετὰ συνέσεως εὐλόγως τὴν ἰασιν ἡγήσατο.

^{28—30}) Ναὶ γὰρ ἦσιν Κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν παιδίων. Τὸ μὲν γὰρ ἐλίσθαι ἐν κενῷ τάξει καταλοισθῆναι τὸν Κερίον εὐλαβείας ἦν τὸ δὲ οἰηθῆναι, ὅτι καὶ τὸ βραχύτατον αὐτοῦ τῆς δυνάμεως, τοῦτο γὰρ ψίχα ὀνομάζει, ἱκανὸν τῆς θυγατρὸς αὐτῆς παρασχεῖν τὴν ἰασιν, πείσσεως περιβαλλούσης. Τί γὰρ ἦσιν, ὅτι χάριν ἔχω καὶ ἐν κενῷ τάξει εἶναι· τίς γὰρ οὐκ ἄλλοτρία, ἀλλὰ τῆς οἰκίας ἀπὸ τῆς τραπέζης ἐσθίουσα τῆς δεσποτικῆς· εἰ καὶ μὴ τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ τῶν ῥοτῶν ψυχίων. Τέκνα τοῖνυν ἦσιν τοῖς ἰουδαίοις, κυνάρια δὲ τοῖς ἐθνικοῖς· ἄρτους δὲ τὰς τῶν θανάτων, καὶ ἰάσεων λέγει ἐνεργείας· ψίχας δὲ τὸ βραχύτατον τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Αἰδῶσιν οὖν αὐτῇ τὸν λόγον, οὐχ ὅς ἐλλειπούς οὐσης τῆς δυνάμεως· εἰ καὶ ἐκείνη ἐνεργετήσῃ, ἀλλ' ὡς διηρημένων ἰβραίων τε καὶ ἐθνικῶν, καὶ κοινωσίας οὐκ ἔχοντων· ὅθεν ἐκβολὴν ἐργάζεσθαι πάντως ἐκείνων τὴν τοῦτον ἀποδοχὴν προσδεύοντες. Ὁ μὲν οὖν Ματθαῖος τὸ τῆς πίστεως ἐπιστημύνατο εἰπὼν ὡς γινώσκοντες, καὶ πάλιν ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τῶν ὁρίων Τύρου. Κατ' ἰδίαν λαμβάνει τὸν προσερχθέντα αὐτῷ κωφὸν μογιλάον, ὅσον διαστήσαι τοῦ ὄχλου· ἵνα μὴ δόξῃ ἐπιδεικτικῶς ἐπιτελεῖν τὰς θεοσημίας, καὶ παιδεύων ἡμᾶς τὸ αὐτοῦ ἐπιτελεῖν, καὶ ἀκόμπαστον, οὐδὲν γὰρ οὕτω ποιεῖ τίς σημεῖα ὡς ταπεινοφροσύνῃ κοσμοῦμενος, καὶ τὸ μέτριον μεταδιδῶν τοῦ ἡθους. Ἐβαλεν τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ. Ἀνίμωτος καὶ λόγῳ ἐπιτελεῖται τὸ θαῦμα, δεικνύς ὡς πλουτεῖ τὴν τῆς θείας δυνάμεως ἐνεργείαν, καὶ τὸ ἐκθεῖν αὐτοῦ σώμα καὶ πτύσας ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ γε-

hoz. ²⁶ Az asszony pedig pogány vala, szyr-fenicizai nemzet, és kéré őt, hogy űzze ki lányából az ördögöt. ²⁷ Jezus pedig monda neki: Hagyd előbb a fiukat jóllakni; mert nem jó a fiuk kenyerét elvenni, és a kölykeknek vetni. ²⁸ Az pedig felele, és monda neki: Sőt igen Uram; hisz a kölykek is az asztal alatt esznek a gyermekek morzsáiból. ²⁹ És monda neki: Ezen beszédért menj: kiment az ördög lányodból. ³⁰ Elmenvén tehát házába úgy találta, hogy az ördög kiment, lánya pedig az ágyon fekszik. ³¹ És ismét kimenvén Tyrus és Szidon határaiból a galileai tenger mellé jött, a tiz város határai között. ³² És hoznak neki egy süketnémát, s kéri őt, hogy tegye rá kezét. ³³ S elvezetvén őt a népseregtől félre, ujjait füleibe bocsátá, és pökvn illeté nyelvét. ³⁴ És föltekintvén az égre felsohajtott, és monda neki: effatha, azaz nyiljál meg.

leg lappangni igyekezett, hogy ne láttassék a pogányokat idő előtt a hitre meghívni; mert ennek a kereszt-halál után jött el ideje, és Izraelnek elvetése után. Azonban teljességgel nem maradhatott titokban azoknál, kik hitben fölülmúlták az Izraelitákat, hogy tudják a tanítványok, mikép a pogányoknak is megnyitotta az üdvöztség ajtaját. Elhalasztja pedig némileg készakarva ezeket, czélszerűleg. Midőn pedig nagyon keményen felelt Urunk az asszonynak: elanyira nem neheztelt, hogy még helyeselte szavát, és eszes elmésséggel kérte a gyógyítást.

^{28—30}) Sőt igen ugymond, Uram; mert az ebcskek is az asztal alatt esznek a fiúk morzsáiból. Azt elfogadni, hogy az Ur által ebek közé számítatik, jámborság jele: vólni pedig, miszerint hatalmának legcsekélyebb részecskéje — ezt jelentik a morzsák — elegendő lányának az épséget visszaadni, föltöte nagy hitnek kifolyása. Hogy is ne, ugymond? ha már az ebekhez számíttatni méltó vagyok; hisz ugy nem vagyok idegen, hanem olyan, a ki a házi Urnak asztaláról ehetik, habár nem kenyeret, de még is morzsát. Fiuknak tehát a zsidókat nevezi; kölykeknek pedig a pogányokat; kenyerek által jelenti a csodatények s gyógyítások jótéteményeit, morzsák által pedig hatalmának legcsekélyebb részét. Megadja neki tehát kérelmét; nem mintha hatalma avval fogyatkozást szenvedne, ha avval is jótessz: hanem mivel el vannak választva a zsidók a pogányoktól, és nem közlekednek, a miért amazok elvetése ezeknek befogadását jelenté. Máte ugyan a hitet jelölte meg, mondván: O asszony, nagy a te hited, legyen neked, a mint akard. Márk pedig szólásának jelességét, mondván: Ezen mondatodért menj, kiment az ördög lányodból.

^{31—37}) És ismét kimenvén Jezus Tyrus határaiból. A hozzávezetett siketnémát félrevezeti némi távolságra a néptől, hogy ne láttassék a csodatényeket mutogatásból véghezvinni, s hogy minket oktasson szerénnyen és dicsvágy nélkül ügyeinkben eljárni; mert sehol különben csodákat nem tesz, ki alázatossággal ékeskedék, és tetteiben mérséklést követett. „Ujjait füleibe bocsátá.“ A ki szóval is teljesítheté a csodát, megmutatá, hogy gazdag az isteni erő működésében a vele egyesített test is. Es nyállal illeté nyelvét, valamint ezt a született vakkal cselekedte. Miután Ádám

ναζε, καὶ λέγει αὐτῷ Ἐφραθά, ὃ ἐστι, διανοίχθητι.
³⁵ Καὶ εὐθέως διηνοιχθήσαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.
³⁶ Καὶ διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἰπωσιν ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. ³⁷ Καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήρουντο, λέγοντες· Καλῶς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφούς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

CAPUT VIII.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς·
² Σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένονσιν μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι.
 Καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστευσι εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν ἵκνουσι. (sic) ³ Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· Πόθεν τούτους δυνήσεται τις ὥδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; ⁴ Καὶ ἐπηρώτα αὐτούς· Πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον· ἑπτὰ.
⁵ Καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραδώσι, καὶ παρέθηκεσαν τῷ ὄχλῳ. ⁷ Καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα,

νέτις τυφλοῦ πεποιήκην. Ἐπειδὴ γὰρ διὰ τὴν ἐν Ἀδὰμ παραβάσιν πολλὰ τῇ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος ἐπισυνέβη πάθη, καὶ μετὰ ἐσθ' ὅτε πῆρωσις, δηλοῦσα, εἰς ποῖαν ἀρρωστίαν διὰ τῆς ἁμαρτίας ἡ τοῦ ἀνθρώπου κατενέγκται ἡ φύσις, εἰσελθὼν ὁ Χριστὸς, καὶ τελείαν ταύτην ἐν ἑαυτῷ ἀποδείξας, καὶ οἷαν ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς αὐτὴν κατεσκεύασεν, δι' αὐτῆς τὰ τῶν ὁμοουσίων αὐτῇ ροσήματα ἐθεράπευσεν, διὰ τοῦ δακτύλου μὲν τὰ ὥτα διήνοιγεν, πνέσσαι δὲ ἀπεδίδον τῇ γλώττῃ τὸ φθέγγεσθαι. Ἀναβλέψας δὲ εἰς τὸν ὄχλον ἐστὶναξεν, ἅμα τε τῷ πατρὶ τὸ γινόμενον ἐπ' αὐτοῦ τὰς αἰτίας ἀνατιθεῖς, καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐλεῶν, ὁρῶν εἰς ποῖαν ταπείνωσιν κατενέγκται, καὶ λέγει αὐτῷ Ἐφραθά, τοντέστι, διανοίχθητι, καὶ ἅμα τῷ λόγῳ εἰς ἔργον ἐχώρει τὸ πρᾶγμα· ἤκουσέ τε, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. Πάλιν δὲ παιδεύων ἡμᾶς κἀναῖθα τὸ μέτριον, παρηγγέσει τοῖς ἐνεργηθεῖσιν ἀποκρίπτειν τὸ θαῦμα, καὶ ἵνα μὴ πρὸ καιροῦ δόξη ὑποκαλεῖν, καὶ διεγείρειν ἐπὶ φθόνον τὴν ἰουδαίων μαιφονίαν, εἰ καὶ μάλα ἤδει αὐτοὺς μὴ σιωπῶντας, ἀλλὰ κηρύττοντας τὸ παραδόξον.

¹⁻⁷ Τί δήποτε πρῶτον μὲν εἶπον οἱ ἀπόστολοι τῷ Χριστῷ, ὅτι ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, νῦν δὲ οὐκ εἶπον, καὶ ταῦτα τριῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν; ἐπειδὴ βελτίους λοιπὸν ἐγένοντο, ἢ καὶ διὰ τὸ ὁρᾶν αὐτοῖς τοὺς ὄχλους οὐ σφόδρα αἰσθημένους τοῦ λιμοῦ, καὶ γὰρ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν ἐπὶ τῇ γενομένῃ θαυματουργίᾳ. Αἰατί δὲ ὁ φιλόανθρωπος οὐκ ἐν τῇ πρώτῃ, οὐδὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ τρίτῃ τὴν αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν εἰς αὐτοὺς ἐπιδείκνυται; ἐπειδὴ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ἔχειν τινα πρὸς τροφήν καὶ ὅτε ταῦτα ἀνήλπιον, τοῦτο πεποιήκην, ὅπως πρότερον ἐν χρείᾳ γενόμενοι μετὰ πλείονος τὴν χάριν δέξονται.

³⁵ És azonnal kinyitak fülei, és nyelvének kötéléke feloldatott, és helyesen beszélt.
³⁶ És megparancsolá nekik, hogy senkinek el ne mondják; azonban minél inkább tiltá nekik, annál inkább hirdeték. ³⁷ És fölötté álmélkodtak mondván: Jól cselekedett mindent, a siketeknek visszaadta a hallást, és a némáknak a szólást.

Ama napokban, midőn nagy népsereg volt jelen, s nem vala mit enniek, előhíván Jezus tanítványait, monda nekik: Szánom a sereget; mert már három nap tartozkodnak velem, s nincs mit enniek. ³ És ha éhen haza bocsátom őket, ellankadnak az uton; mert némelyek közölük messzünnen jöttek. ⁴ Felelének neki tanítványai: Honnan bírja valaki ezeket kielégíteni kenyérrel itt a pusztában? ⁵ És kérdezé őket: Hány kenyereitek van? Azok felelének: hét. ⁶ És parancsolá a népnek, hogy telepedjék le a földre. Azután vevén a kenyeret, és hálát adván, megszegé, és tanítványainak adá, hogy tegyék eléjük, és a sereg elé tették. ⁷ Volt

törvényszegése óta az emberi természetre sok nyomor háramlott, és a tagok néha elbénultak, annak tanúságul, mily tehetetlenségre jutott bűn által az emberi természet, Krisztus eljövén és önmagában azt tökéletesnek mutatván, milyennek tudnillik ő kezdettől fogva készítette azt: általa gyógyítja meg a vele egytermészetűek nyavalyáit, ujjaival a füleket nyitá meg; nyálával pedig a nyelvnek visszaadá a szólást. Föltekintvén az égre, felsohajtott, egyszersmind Atyjának tulajdonítván, annak, a mit ő cselekedett, kutfejét, és az ember természetén könyörülvén, midőn látá, milyen nyomoruságra került. Monda tehát neki: Ἐφραθά az az nyiljál meg, s szóval mindjárt tetté valósítja a dolgot; mert hallott, és beszélt helyesen. Továbbá itt is mérsékletet ajánlandó, meghagyá azoknak, kikkel jót mivelt, a csodát titokban tartani, hogy idő előtt ne láttassék heviteni és felköltteni a zsidók irigység-bujtotta gyilkos szándokát: ámbár tudta igen jól, hogy hallgatni nem fognak, hanem az újdonságot elhíresztelik.

¹⁻⁷ Valljon miért mondták ez előtt az apostolok Krisztusnak: bocsásd el a seregeket, most pedig nem mondták, jóllehet már három nap elmúlt? Mert azóta jobbak lettek; vagy mivel látták hogy a nép nem nagyon érzi az éhséget; hiszen Istent dicsőíték a történt csoda fölött. De hát miért nem mutatott ő maga, a kegyes és emberszerető, mindjárt első nap, vagy második nap könyörületet irántuk, hanem csak harmad nap? Mert valószínűleg volt holmi eledelök; azért, midőn az elfogyott, akkor cselekedte ezt, hogy előbb szükségét érezvén hálásabban fogadják az adományt. Jelentvén

καὶ εὐλογήσας, εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ⁸ Ἐφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν πάντες· καὶ ἦσαν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ⁹ Ἦσαν δὲ οἱ φαρόντες, ὡς τετρακισχίλιοι καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. ¹⁰ Καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Λαβμανουθά. ¹¹ Καὶ ἐξῆλθον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. ¹² Καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει· Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἂμῃν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. ¹³ Καὶ ἀφ' αὐτῶν, ἐμβὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. ¹⁴ Καὶ ἐπελάδοιτο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. ¹⁵ Καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς, λέγων· Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου. ¹⁶ Καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, οὗτοι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. ¹⁷ Καὶ γινὼς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς· Τί διαλογίζεσθε, οὗτοι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὐπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπω-

Λεγόντες δὲ, ὅτι καὶ πόρρωθεν ἀφειστήκεισαν, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ὑπολειμμένον ἦν, φησί· ἵνα μὴ ἐκλύθωσιν ἐν τῇ ὁδῷ. Τίνος δὲ ἕνεκεν οὐκ ἤθελεν ἀπολῆσαι αὐτοὺς τῆς ζύμης; οὐ ποιεῖ τὸ σημεῖον, ἀλλ' ἐρωτᾷ, ἵνα ἐν τῇ ἐρωτῇ ταύτῃ, καὶ ἀποκριθεὶς προσεκτικωτέρως ποιήσῃ τοὺς μαθητάς, καὶ τὴν αὐτῶν πίστιν ἐπιδεικνύται ἐκ τοῦ προτέρου θαύματος τῶν ἄρτων.

⁸⁻⁹) Τί δήποτε ἐπιμενόντων ἑ ἄρτων καίτοιγε πεντακισχίλιον ὄντων χωρὶς γυναικῶν, καὶ παιδῶν ἢ κόφινον περισσεύσαν· ἐνταῦθα δὲ τετρακισχίλιον ὑπαρχόντων καὶ ἕ ἄρτων ἕ σπυρίδες. Ἡ τοίνυν τοῦτο ἐστὶν εἰπεῖν, ὅτι καὶ αἱ σπυρίδες τῶν κοφίνων μείζους ἦσαν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἵνα μὴ πάλιν ἡ ἰσότης τοῦ σημείου εἰς λήθην αὐτοὺς ἐμβάλῃ τοῦ ἐνός· διὰ τοῦτο τῇ διαφορᾷ τὴν μνήμην αὐτῶν διεγείρει, ἵνα ἐκ τοῦ παρηλλαγμένου ἀναμνησθῶσιν τοῦτον, κάκεινον· ὅμως καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἀφ᾽ αὐτοῦ δύναμιν ἐνδείκνυται, καὶ τὴν ἐνκολίαν τῆς ἐξουσίας, ὅτι αὐτῷ δυνατόν καὶ οὕτως, λαὶ ἐτέρως τὰ τοιαῦτα θαυματουργεῖν.

¹³⁻¹⁷) Καὶ ἀφ' αὐτῶν. Ταῦτα φησὶ κατὰ βραχὺ προβιβάζων τοὺς μαθητάς εἰς αἰσθησίν τε, καὶ πίστιν. Εἰ δὲ ὁ μὲν Ματθαῖος λέγει ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ σαδδουκαίων, Μάρκος δὲ, φαρισαίων καὶ Ἡρωδιανῶν, Λουκάς δὲ μόνον φαρισαίων· οὐδεμία ἐν τούτῳ διαφορά. Οἱ γὰρ τοῖς προηγουμένοις εἶπον φαρισαῖους, οἱ δὲ δύο ἐμερίσαντο τοὺς δευτέρους, μὴ εἰπόντες τὸ μόνον. Εἰκὸς γάρ ἦν τὸν Μάρκον, ὡς παραλήψαντος τοῦ Ματθαίου τοὺς Ἡρωδιανούς εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς διηγήσεως προσθεῖναι τούτους.

Διατὶ εἰπὼν ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις· Βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ οὐκ εἶπεν προσέχετε ἀπὸ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν; Ἐπειδὴ ἐβούλετο ἀναμνησθῆναι αὐτοὺς τῶν γενομένων σημείων· ἐγίνωσκε γὰρ αὐτοὺς ἐπιλελησμένους, καίπερ διπλοῦ τοῦ θαύματος γενομένου, λέγων δὲ τοῦ πλεονασμοῦ τῶν ἄρτων, καὶ τῶν ἕ. Καὶ τὸ μὲν ἀπλῶς ἐγκαλεῖται αὐτοῖς οὐκ εἶδόναι λόγον ἔχειν τὸ δὲ ἀφορμὴν παρ' αὐτῶν λαβόντα οὕτως ἐπιτιμῆσαι εἰπαρόδεκτον ἐποίει τὸ ἐγκλημα, καὶ τὸ εἰς μέσον ἐνεγκεῖν τοὺς διαλογισμούς αὐτῶν. Τί δὲ διελογίζοντο; ὅτι ἄρτους οὐκ ἔλαβον· ἐτι γὰρ περὶ τὰ καθάρσια τὰ ἰουδαϊκὰ ἦσαν

pedig kevés halacsukjuk is, melyeket megáldván, azokat is parancsolá eléjek tétetni. ⁸ Et tek tehát, és jóllaktak mindnyájan, és fölszedtek a hulladék maradványaiból hét kosárral. ⁹ Az evők száma pedig mintegy négyezer volt, és elbocsátá őket. ¹⁰ Azután mindjárt a hajóba szállván tanítványaival, Dalmanutha tájára jött. ¹¹ És odamentek a farizeusok, és kezdek szót váltani vele, égi jelt kívánván tőle, hogy kísértsek őt. ¹² És felsohajtván lelkében, monda: Miért kíván e nemzedék jelt? Bizony mondom nektek: nem adatik jel e nemzedéknek. ¹³ És ott hagyván őket beszállt ismét a hajóba, és átment (a tengeren). ¹⁴ Elfeledtek pedig tanítványai kenyeret venni magukkal, s nem volt több mint egy kenyérük a hajóban. ¹⁵ És inté őket mondván: Meglássátok, ovakodjatok a farizeusok kovászatól, és Herodes kovászatól. ¹⁶ Gondolák tehát, maguk közt mondván: hogy nincs kenyérünk. ¹⁷ És tudván Jezus

pedig, miszerint távolról utaztak el, és semmijök fön nem maradt: monda: hogy el ne lankadjanak az úton. Mi okból nem akarta őket étlen elbocsátani? Nem tesz csodát, hanem kérdez, hogy a kérdés és felelet által figyelmeesebbé tegye a tanítványokat s mutassák meg hitüket, melyet az előbbi öt kenyér csodája bennök gerjesztett.

⁸⁻⁹) Mi az oka, hogy az öt földott kenyér után, noha ötezeren voltak az evők, asszonyokon és gyermekeken kívül, tizenkét kosár hulladék maradt fön; a jelen esetben pedig, midőn négyezeren vannak és hét a kenyér, csak hét kosár? Vagy azt mondhatjuk, hogy ezek a kosarak nagyobbak voltak amazoknál, vagy ha ez nem, hogy a csoda azonossága el ne felejtessen velök az egyiket. Azért különbség által élénkíti emlékeztetőket, hogy a kölcsönös viszony által emlékezzenek erre is, amarra is; egyszersmind ebben is kimondhatlan erejét tanúsítja, s hatalmának könnyűségét, miszerint neki lehetséges mind így mind másképp az efféle csodákat véghezvinni.

¹³⁻¹⁷) „És elbocsátván őket“ stb. Ezeket mondja némileg előmozdítandó az tanítványok érzületét és hitét. Ha pedig Máté szerint ovakodást ajánl a farizeusok és szadduceusok kovászatól, Márk szerint pedig a farizeusok és herodiánokétól; végre Lukács szerint csak a farizeusokétól: semmi ellenkezés nincs ebben. Mert hárman az előjáró farizeusokat említik: ketten pedig megosztották a második részt, de nem tették hozzá: csak a. Alkalmasint Márk, minthogy Máté elhagyta a herodiánokat, az elbeszélés teljességére kipótolta azokat.

Miért mondotta az Ur az apostoloknak: Kerüljétek a farizeusok kovászat, és] nem monda: Ovakodjatok az ő tanítványuktól? Mert emlékeztetni akarta őket a történt jelekre, tudván, hogy elfeledték, habár kettős csoda történt, értem az öt, és a hét kenyér szaporítását. S ezt ugyan egyenesen szemekre lobbantani nem vala czélszerű: de ha maguk adnak alkalmat, avval élni elfogadhatóbbá tette a dorgálást, s gondolatjaik felfödözésére szolgált. Mit gondoltak hát? Nem hoztunk, ugymond kenyeret. Tudnillik még folyvást a zsidó tisztulásokkal bibelődtek, és az étkek megválasz-

ρομένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ¹⁸ Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε; καὶ ὅτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; ¹⁹ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα. ²⁰ Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσους σφυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ. ²¹ Καὶ λέγει αὐτοῖς· Οὕτω συνίετε; ²² Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἄψῃται. ²³ Καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύσας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπηρώτα αὐτὸν, εἰ τι βλέπει. ²⁴ Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε· Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. ²⁵ Εἶτα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι· καὶ ἀποκατεστάθη, καὶ ἐνέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. ²⁶ Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων· Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσελθῇς, μηδὲ εἰπῇς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ. ²⁷ Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς· Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; ²⁸ Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστὴν, καὶ ἄλλοι Ἡλίαν, ἄλλοι δὲ, ἓνα τῶν προφητῶν.

ἐπισημασμένοι, καὶ περὶ τὰς τῶν βρωμάτων διατηρήσεις· διὸ πάντων ἔνεκεν καὶ σφοδρότερον αὐτοῖς ἐπιτίθεται λέγων· Τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὕτω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε, καὶ τὰ ἑξῆς.

^{22—26}) Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν. Πάντι, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιτίθῃσι τῷ τυφλῷ, δεῖξαι βουλούμενος, ὡς λόγος θεῖος, καὶ πράξις ἐπιμένει τῷ λόγῳ, ἐκτελεῖ τὰ παραδόξα· ἡ γὰρ χεὶρ τῆς πράξεως σύμβολον, πτύσμα δὲ τοῦ ἐκπορευομένου διὰ τοῦ στόματος λόγον. Ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν, εἰ τι βλέπει, ἐπὶ τῶν ἄλλων μὴ ποιήσας αὐτό, σημαίνων, ὡς ἀτελὴς τῶν προσαγόντων ἡ πίστις, καὶ αὐτοῦ τοῦ πεπωρωμένου τὰς ὄψεις· ἐπειδὴ δὲ τὸ τῆς πίστεως αὐτοῦ διήλεγξεν ἀτελὴς, ἀμυδρῶς γὰρ ἔφασκεν τοὺς ἀνθρώπους ὁρᾶν· πάλιν ἐπιτίθει τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐκ τῆς πρότερον αὐτῷ γεγενημένης αἰσθήσεως εἰς ἐπίδοσιν πίστεως ἀγαθῶν· καὶ οὕτως ἐποίησεν αὐτὸν τελείως ἀναβλέψαι. Ἡ γὰρ προσθήκη τοῦ εἰπεῖν καὶ ἔβλεπεν τηλαυγῶς, τοῦτο δηλοῖ, μετὰ γὰρ πρὸ εἰπεῖν, ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, ἐπήγαγε τὸ εἰρημένον· ἔβλεψε δὲ τηλαυγῶς καὶ τῷ τῆς ψυχῆς ὀμματι· αἰσθητῶς γὰρ καὶ νοητῶς αὐτὸν ἰάσατο· ἀνέβλεπεν τε τηλαυγῶς καὶ τοῖς τῆς διανοίας ὀμμασιν.

^{27—28}) Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταί. Οὐκ ἐνθέως δὲ τὴν αὐτῶν γνώμην ἠρώτησεν, ἀλλὰ τὴν τῶν πολλῶν, ἵνα εἰπόντες τὴν ἐκείνων, εἶτα ἐρωτηθέντες· ὑμεῖς τίνα με λέγετε, ἀπὸ τοῦ πρόπον τῆς ἐρωτήσεως εἰς μεῖζονα γνώμην ἀνερχομένων. Αἰὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ κινήματος αὐτῶν πυνθάνεται, ἀλλ' ὅτε σημεία πολλὰ ἐποίησε, καὶ περὶ πολλῶν αὐτοῖς διελέχθη καὶ ὑψηλῶν, καὶ τῆς αὐτοῦ θεότητος. Δεικνύς δὲ, ὡς σφόδρα βούλεται τὴν οἰκονομίαν ὁμολογεῖσθαι, φησὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

monda nekik: Miért gondoljátok hogy kenyerek nincsen? Még sem fogjátok fel, se nem értitek? Még van-e most is vakitva sziveitek? ¹⁸ Szemeitek levén nem láttok, és füleitek levén nem hallatok, s nem emlékeztek? ¹⁹ Midőn öt kenyeret törtem öt ezernek, hány tele-kosár hulladékot szedtetek? Felelének neki: tizenkettőt. ²⁰ Vagy midőn hetet (törtem) a négy ezernek, hány tele-kosár hulladékot szedtetek? Azok mondanak: hetet. ²¹ És monda nekik: Még sem értitek? ²² Eljött azután Betsaidába, és hozzá vezetnek egy vakot, kérvén őt, hogy érintse azt. ²³ És fogván a vaknak kezét ki-vezetvé őt a falun kívül, és pökven szemeibe, azután rá tevén kezeit kérdezé őt, ha lát-e valamit? ²⁴ Ki föltekintvén felele: Látom az embereket jární mintha fákat látnék. ²⁵ Azután ismét föltevé kezeit szemeire, s visszaszerzé neki látását, és helyréállott, világosan látván mindnyájokat. ²⁶ És elküldé őt házába, mondván: Se a faluba ne menj, se valakinek a faluban meg ne mondd. ²⁷ Elment azután Jezus és tanítványai Fülöp-Czeszareába; és az uton kérdezé tanítványait mondván nekik: Kinek mondanak engem lenni az emberek? ²⁸ Azok pedig felelének: Keresztelő

tásával. Mind ezek miatt keményebben is rájok pirít mondván: Mit tűnődök magatokban kishitűek, hogy kenyeret nem hoztatok? Még sem értitek-e, se nem észleltek, és a többi,

^{22—26}) És eljő Betsaidába. Pök és kezeit teszi a vakra, jelenteni akarván, hogy az isteni ige, és az azt követő cselekvény eszközli a csodálatosakat. Tudnillik a kéz cselekvésnek a jele; a pökés pedig a szájból eredő igének. Kérdezi őt továbbá, vajjon lát-e valamit, a mit egybeknél nem szokott cselekedni, jelül, hogy tökéletlen volt mind az odavezetőknek, mind a látást vesztettek hite. Miután pedig hitének tökéletlenségét rábizonyítja az által, hogy, ugymond, homályosan látja az embereket: ismét ráteszi szemeire kezeit, s úgy az előbbi tapasztalása után élénkebb hitre vezet, mire aztán teljes látást szerez neki. Ugyanis azt jelenti ama hozzátétel: „és világosan látott.” Tudnillik azon szavak után: látást szerzett neki, odateszi az idézett mondatot is. Látott pedig világosan lelki szemeivel; mert mind testileg, mind szellemileg meggyógyittatván, világosan látott elméjének szemével is.

^{27—28}) És kiment Jezus és tanítványai. Nem kérdezé mindjárt az ő véleményüket, hanem előbb másokét; hogy megmondván azokét, s azután kérdezettvén: Ti pedig kinek állítotok engem lenni? a kérdés modorából nagyobb véleményre emeltessenek. Ugyanazért a tanítás kezdetén sem tudakolja tőlük, hanem miután sok csodát tett, és sok fűnségesről szólott nekik, saját istenségéről is. Annak jeleül pedig, hogy nagyon akarja emberi természetét elismertetni, az ember fiának nevezi magát.

²⁹ Καὶ αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς. Ὑμεῖς δε τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, λέγει αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ Χριστός. ³⁰ Καὶ ἐπετίμηκεν αὐτοῖς, ἵνα μὴ δευὲν λέγωσι περὶ αὐτοῦ. ³¹ Καὶ ᾤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῶν γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι. ³² Καὶ παρρησία τὸν λόγον ἐλάλει καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ᾤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ³³ Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ Πέτρῳ, λέγων· Ὑπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν

^{29–30}) Εἶτα ἐπιθεὶς εἶπον τὴν πεπληνημένην τῶν πολλῶν δόξαν, τότε ἐγκαλούμενος αὐτοὺς διὰ τῆς δευτέρως ἐπερωτήσεως εἰς τὸ μείζον τὴν φαντασθῆναι περὶ αὐτοῦ, καὶ μὴ συνιπεσεῖν τοῖς πολλοῖς. Τί οὖν ὁ κορυφαῖος τῶν μαθητῶν, τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων; Πάντων ἐρωτηθέντων αὐτοὺς ἀποκρίνεται, καὶ φησὶ· Σὺ εἶ ὁ Χριστός· τὴν γὰρ ἀκριβεστέραν περὶ τοῦτον διήγησιν παρεχώρησεν ὁ παρὼν εὐαγγελιστὴς τῷ Ματθαίῳ εἰπόντι, αὐτοὺς δὲ ὡς ἐν ἐπιτομῇ τὸ ἀκριβὲς παρήκεν τῆς ἱστορίας, ἵνα μὴ δόξῃ Πέτρον, τῷ ἱκανοῦ χαρίζεσθαι διδασκάλῳ. Ἐπετίμησε δὲ αὐτοῖς φησὶ, ἵνα μὴ δευὲν λέγωσι, ἢ ὡς ὁ Ματθαῖος φησὶ διστελλάτω· ἐβούλετο γὰρ εἶναι συσκιάζεσθαι τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν, ὥστε τῶν σκανδαλιζομένων ἐκ μέσον γινομένων τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ πάθους, καθαρὰν ἐντυπωθῆναι τῇ διανοίᾳ αὐτῶν τὴν πίστιν· τάχα δὲ καὶ δι' ἄλλο ἐπετίμησε τοῖς μαθηταῖς, ἵνα τότε μὴ δευὲν εἰπωσιν, ὅτι αὐτοὺς ἐστὶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Προέκειτο γὰρ αὐτῷ τελειώσαναι τὴν οἰκονομίαν πρὸς τὴν ἀναλύσει εἰπεῖν· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἐθνη, καὶ οὕτως ἐπέτρυνεν αὐτοῖς κηρύσσειν αὐτὴν.

^{32–33}) Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος. Πάλιν ὁ Πέτρος θερμὸς ὢν μόνος τοῦ μὲν περὶ τοῦτον διαλεχθῆναι. Προσλαβόμενος γὰρ φησὶ ᾤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ, καὶ λέγειν, ὡς ὁ Ματθαῖος φησὶν· Πλεῖς σοι Κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Τίποτε δὲ τοῦτο ἐστίν, ὅτι ὁ ἀποκαλύπτως τυχὼν, καὶ μακαρισθεὶς οὕτως ταχέως διέπεσεν, καὶ ἐσφάλη; καὶ φημὲν· Οὐδὲν θαυμαστόν τὸν οὕτως δεξιόμενον ἐν τοῖς τοῖς ἀποκαλύψιν τοῦ παθεῖν περὶ τοῦτον σφαλῆναι, ἢ ἀγροεῖν. Ὅτι μὲν γὰρ ὁ Χριστός ἐστι ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔμαθεν· ὁ τίποτε δὲ ἐστὶ τὸ μυστήριον τοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως, οὐδέπω δὴλον αὐτῷ ἐγένετο, αὐτοῖς μὲν τοι δεικνύς, ὅτι τοσοῦτον ἀπέχει ἀκῶν ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ πάθος, καὶ ἐπιτιμᾶν, καὶ σατανᾶν ἐκάλει, καὶ οὐκ εἶπεν ὁ σατανᾶς ἐφθάρξατο διὰ σοῦ· τάχα δὲ διὰ μὲν τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ τὸ ὕπαγε ὀπίσω μου εἶπεν, διὰ δὲ τὴν ἀντικειμένην ἄγροϊαν τὸ σατανᾶ, ὅ ἐστιν ἀντικειμένη ἐπιθυμία γὰρ ἦν τοῦ ἀντικειμένου τὸ μὴ παθεῖν τὸν Χριστόν. Διὰ τοῦτο μετὰ τοσαύτης σφοδρότητος αὐτῷ ἐπιτίμησεν. Καὶ τῷ μὲν σατανᾶ πειράζοντι τὸν Ἰησοῦν οὐκ εἴρηται ὕπαγε σατανᾶ· τῷ δὲ Πέτρῳ εἰς ἀμαρτάνοντι, καὶ διὰ τοῦτο οὐδέπω ὅτι ὀπισθεν τοῦ νιού λέγεται ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, τὸντέστιν, ἀκολουθεῖ μοι, καὶ τῇ περὶ τοῦ πάθους μου ἐκονσία βουλίσαι μὴ ἀνθίστασο. Σὺ μὲν γὰρ νομίζεις, ὅτι ἀνάξιόν μου ἐστὶ τὸ παθεῖν· ἐγὼ δὲ σοι λέγω, ὅτι μᾶλλον τὸ μὴ παθεῖν. Τοῦ δὲ προσηγόντος λέγοντος· Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον Κυρίου, καὶ οὐκ ἐστὶν αὐτοῖς σκάνδαλον, ὁ Κύριος φησὶ· σκάνδαλόν μου εἰ, ἐμοῦ ἀντιπρόθετος ὢν τοῦ σκανδαλισθῆναι, ὑπὲρ δὲ Παῦλον λέγων· τίς σκάνδαλλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ προοίμιαι.

Ἰάνοςνακ, ἄλλοις Ἰλλῆςνακ, ἄλλοις περὶ ἐγ-
νακ ἄλλοις ἀποφῆταις ἀποφῆταις. ²⁹ Ὁ ἰσμέτ ἰσμέτ ἰσμέτ ἰσμέτ
νακ : Τὶ περὶ ἐγὼ ἀποφῆταις ἀποφῆταις ἰσμέτ ἰσμέτ
Felelvén Péter monda neki: Te vagy a Krisztus.
³⁰ És meginté őket, hogy senkinek se
mondják ezt fölöle. ³¹ S kezdé tanítani őket,
hogy az ember fiának sokat kell szenvedni, és
megvettetni a vénektől, a főpapoktól, és az
írásstudóktól; azután megöletni, és harmad
napra föltámadni. ³² És nyiltan előadta az
igét; és megszólítván őt Péter, ellenkezni kez-
dett vele. ³³ Ő pedig megfordulván, és ta-
nitványaira nézván, megdorgálá Pétert, mond-

^{29–30}) Miután tehát mások hibás véleményét elmond-
ták, akkor kérdezi: Ti pedig kinek állítotok engem lenni?
némileg ösztönözvén őket a második kérdés által valami
nagyobbat képzelni fölöle, és nem a többiekkel együtt
botlani. Mit mond tehát a tanítványok főnöke, az apos-
tolok szája? Minthogy mindnyájan kérdeztettek, ő felel, és
így szól: Te Krisztus vagy. A jelen evangalista ezen törté-
netet bővebb elbeszélését Máténak engedi, maga pedig rövi-
den irván, a teljesebb előadást elhagyta, hogy ne láttassék
Péternek, az ő tanítójának kedvezni. Meginté pedig őket,
ugymond, hogy senkinek el ne mondják; vagy mikép Máté
írja, megtiltá; mert még most el akarta takarni a fölöle
jelentett véleményyt, hogy, miután a botrányoztatók elmul-
nak, t. i. a kereszt, és a szenvedés, akkor elméjükben tiszt-
tán felderüljön a hit. Talán más okból is inté tanítványait,
hogy akkor senkinek el ne beszéljék, miszerint ő a Krisztus
Jezus. Föltett szándoka volt t. i. miután küldetését be fogta
fejezni, menybemenetelek nekik ezt mondani: Menjetek,
tanítsatok minden nemzeteket; s úgy megengedte nekik, őt
hirdetni.

^{32–33}) „És szóra vevén őt Péter.“ Péter ismét buzgó
levén, egyedül mert erről értekezni. Szóra vevén őt ug-
ymond, kezdett neki ellenmondani, mikép Máté beszél.
Kíméld magadat, Uram, nem fog ez veled történni. Micsoda
ez, hogy, a ki kijelentésben részesült, és boldognak monda-
tott, oly hamar botlik és téved? Azt mondjuk: miszerint
nem csoda, ha ebben téved és tudatlan, miután e fölöl nem
kapott kijelentést. Azt ugyan, hogy Krisztus Isten fia, meg-
tudta; miféle pedig a kereszt, és a föltámadás titka, mind-
dig nem lett neki világos. Azért Urunk jelentvén nekik,
hogy távol van attól, mintha akarata ellen kellene szenved-
nie, megdorgálá (Pétert) és sátánnak hívta; de nem monda:
a sátán beszélt belőled. S talán a jó szándok miatt monda
neki: Maradj utánam; az ellenkező tudatlanság miatt pedig
nevezte sátánnak, a mi annyi, mint: ellenkező, az ellen-
kezőnek t. i. az volt kívánata, hogy Krisztus ne szenved-
jen. Azért dorgálta meg oly keményen. Az ördögnek ugyan,
ki Jezust kísérté, nem volt mondván: Maradj utánam sá-
tán: hanem csak: Távozzál sátán: de Péternek, midőn
hibázott, s azért még nem vala Jezus után, mondatik:
Menj hátra utánam sátán; az az: kövess engem, és
az én önkéntes szenvedésem föltételével ne ellenkezzél.
Te ugyan ugy vélekedel, mintha szenvedni nem volna
hozzám illő: én pedig mondom neked, hogy inkább nem
szenvedni. Továbbá a proféta mondása szerint: Az Ur tör-
vényét szeretőknak nagy a békéjük, s nincs botrányuk;
még is az Ur mondja: Botrányul vagy nekem, holott őt
nem is képes valaki botrányoztatni; de Pál is mondja:
Kicsoda botrányozik, és én nem égek.

Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. ³⁴ Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. ³⁵ Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσῃ αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἔνθεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. ³⁶ Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ

³⁴) Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον. Σὺ γρησι ἐπιτιμᾶς βουλομένῳ παθεῖν, ἐγὼ δὲ σοὶ λέγω· ὅτι οὐ μόνον τὸ ἐμὲ καλεῖν, καὶ τῷ ἐμῷ πάθει δυσχεραίνειν ἐπιβλεψὼς καὶ ὀλέθριον, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ σωθῆναι δύνησι, ἐὰν μὴ καὶ αὐτὸς ἀποθάνῃ, διὰ τοῦτο οὐκ ἐφ' ἑαυτοῦ προάγει τὸν λόγον ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐκείνων. Τοσοῦτον γὰρ γρησι τοῦ πράγματος τοῦτον τὸ κέρδος, ὅτι καὶ ἐφ' ἑμῶν τὸ μὴ ἀποθανεῖν δεινόν, τὸ δὲ ἀποθανεῖν ἀγαθόν. Οὐκ εἶπεν δὲ, κἂν μὴ βούλεσθε, δεῖ ὑμᾶς παθεῖν τοῦτο· ἀλλ' ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθεῖν ἐπὶ γὰρ ἀγαθὰ καλεῖ, καὶ οὐκ ἐπὶ κακὰ καὶ ἐπαχθῆ, ἵνα ἀναγκάσῃ· ὁ μὲν γὰρ βιαζόμενος ἀποτρέπει, ὁ δὲ ἀφ' οὗ Κυρίου τὸν ἀκροατὴν εἶναι μᾶλλον ἐφελκεται. Ἀρτεῖται δὲ ἑαυτὸν τίς, ὅταν τοῦ ἰδίου σώματος ἀγειρῇ, ἵνα κἂν μαστίξῃσι, κἂν ὁ τι οὖν ποιῶσιν, μὴ φείσῃται, τοῦτο γὰρ ἐστὶ φείσασθαι ἐπὶ καὶ οἱ πατέρες τότε φείδονται, ὅταν διδασκαλοὶς παραδιδόντες τὰ παιδία, κλεψύσσῃν αὐτῶν μὴ φείδονται. Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς οὐκ εἶπεν μὴ φείσασθω ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐπιτεταμένως, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν, τινεῖσιν, μηδὲν ἔχον κοινὸν πρὸς αὐτόν· ἀλλ' ἐκδιδόντω τοῖς κινδύνους, καὶ ὡς ἐτέρων ταῦτα πάσχοντες, οὕτω διακρίσθω.

Τὸ δὲ καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, πολλὴν ἐμφαίνει τὴν ὑπερβολὴν καὶ γὰρ πλέον τοῦτο ἐκείνου ἐστὶν ἀπαρνεῖσθαι γὰρ μέχρι τοσοῦτον δεῖ, μέχρι θανάτου, καὶ θανάτου ἐπορειδίστον, καὶ ὅτι οὐκ ἅπασι, οὐδὲ δις, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντος τοῦ βίου τοῦτο δεῖ ποιεῖν, ἐπὶ γὰρ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Ἐπειδὴ γὰρ ἐστὶ καὶ πάσχοντα μὴ ἀκολουθεῖν, ὅταν μὴ δι' αὐτὸν τίς πάθῃ. ἵνα γὰρ μὴ νομίσι, ὅτι ἀρκεῖ τῶν κινδύνων ἡ γῆσις, προστίθῃσι καὶ τὴν ἐπόθεισιν, ἵνα ταῦτα ποιών αὐτῷ ἀκολουθῇ· λαβὼν τοῖνυν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἀκολουθεῖν Χριστῷ ὁ κατόπισιν βαίνων αὐτοῦ, ὁ συμμορφάζομενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἀφ' ὧν πρὶν προσελθεῖν Χριστῷ ἡμάρτανεν, περιπατῶν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἀρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ αἵρος.

^{35—37}) Ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν. Αἰ τοῖνυν πρὸς τὸν διηρηκὴ θάνατον ὑμᾶς παρατεταχθῆναι εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν πολέμων ὁ παρατεταγμένος εἰς σφαγὴν, οὗτος τῶν ἄλλων δοκιμώτερος, καίτοι μετὰ θάνατον οὐκ ἰσχύοντος αὐτὸν ἀναστῆναι τινὸς· πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τούτων τῶν πολέμων, ὃ τε καὶ ἀναστάσις ἐλπίδες τοσαῦται, ὁ προβαλλόμενος εἰς θάνατον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐνρήσει αὐτήν· Εἰτα, ἐπειδὴ εἶπεν Ὁ θεὸς σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν, ἐπὶ γὰρ ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ, οὗτος σώσει αὐτήν, ἵνα μὴ νομίσις ἵσθαι εἶναι τὴν ἀπώλειαν ταύτην κἀκείνην καὶ τὴν σωτηρίαν· ἵνα οὖν μάθῃς, ὅσον τὸ μέσον ταύτης τε κακείνης, ἐπάγει τοῖνυν κατασκευάζων· Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ὅρα γὰρ, πῶς ἡ παρὰ τὸ δέον αὐτῆς σωτηρία ἀπωλείας πάσης χειρὸν τε καὶ ἀνίσταται. Τῷ μὲν εἶναι λοιπὸν τὸ ἐξωρούμεναι αὐτήν. Μὴ γὰρ μοι, γρησι, τοῦτο λέγε, ὅτι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔσωσεν, κινδύνους διαγρῶν τοσοῦτους· εἰ γὰρ μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ τὴν οἰκουμένην ἄσασαν τίς κερδήσει, τί τὸ πλέον αὐτῷ ἐκείνης ἀπολλυμένης; Μὴ γὰρ ἐτέρων ἔχει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς δοῦναι. Χρήματα μὲν γὰρ ἢ οἰκίαν δύναται τις ἀνταλλά-

ναι· Τάvozzál utánam sátán; mert nem ohajtod azokat, melyek Istennek tetszenek, hanem a melyek az embereknek. ³⁴ És összehíván a sereget tanítványaival együtt, monda nekik: A ki engem akar követni, tagadja meg önmagát, és viselje keresztjét, és kövessen engem. ³⁵ Mert a ki lelkét meg akarja menteni, elveszti azt: a ki pedig elveszti saját lelkét érettem és az evangéliumért, megmenti azt. ³⁶ Mit használ

³⁴) „És összehíván a népsereget.“ Te, ugymond, ellenkezel a szenvedni akaróval: én pedig mondom neked: Nem csak engem akadályozni, és az én szenvedésemért neheztelni ártalmas és veszélyes: hanem tenmagad sem üdvözülhetsz. hacsak magad is meg nem halsz. Azért nem vele magával folytatja a beszédet, hanem amazokkal is. Oly nagy, ugymond, e dolognak haszna, hogy érttetek meg nem halni, kegyetlenség; meghalni pedig jó. Nem mondta továbbá: ha nem akartok is, kell ezeket szenvednetek; hanem, A ki akar utánam jönni; hisz jóra hí, nem pedig roszra és terhesekre, hogy kényszerítsen; mert a ki kényszerít elijeszt: a ki pedig hágy az Ur hallgatójává lenni, inkább vonz. Megtagadja magát valaki, midőn saját testével nem törődik, hogy ha ostromozzák őt, vagy akármit követnek el rajta, nem enged; mert ez tesz kimélni; azért az atyák is akkor kiméletesek, midőn gyermekeiket a tanítóknak átadván meghagyják nekik, hogy ne kiméljék. Így Krisztus is nem mondta. Ne kimélje magát, hanem: tagadja meg önmagát; az az, semmit ne törődjék testével, hanem tegye ki veszélyeknek, s mintha más szenvedné ezeket, úgy viselje magát.

Azon hozzátétel: és hordja keresztjét, jelenti a nagy fokozatot; mert ez amannál több. Megtagadni tehát annyira kell, halálig, és pedig a legkínosabb halálig; hogy pedig nem egyszer se kétszer életben kell azt cselekedni, hozzáadá: és kövessen engem. Történik ugyanis, miszerint a szenvedő nem követi őt, mikor t. i. nem érette szenved. Hogy azért ne gondold, mintha elég volna a csupa veszély: a föltételt is hozzáadta, hogy ezt cselekedvén őt kövessed. A ki tehát viseli keresztjét, az követi Krisztust, a ki utána jár, a ki az ő halála hasonlatát utánozza, levetvén a fejedelemségeket és hatalmasságokat, melyek miatt vétkezett, mielőtt Krisztushoz járult volna, midőn e világ szelleme szerint élt, e lég hatalmas fejedelme szerint.

^{35—37}) „A ki pedig elveszti az ő lelkét.“ Nektek tehát folytonos halálra kell késznek lenni; mert ha a világi háboruban, a ki a halálra kész, az egyebeknél jelesebb: habár halál után őt senki föl nem támaszthatja; mennyivel inkább eme szellemi harcokban, hol a föltámadásnak reménye oly biztos, az ki önként föladozza maga lelkét, megtalálja azt? Azután, minthogy mondta: A ki meg akarja menteni, elveszti azt, utána teszi: a ki pedig elveszti, az megmenti azt, el akarván háritani azt a gondolatot, mintha egyenlő volna az itteni elvesztés vagy megmentés, amazzal. Hogy tehát ismerjed, mily nagy a különbség ez és az között, utánaveți a következő: Mert mit használ az embernek, habár az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja; vagy minő váltságot ad az ember lelkeért? Lásd mennyire roszabb minden veszéllynél, sőt orvosolhatlan, tenmagad szükségtelesen megmentése, elannyira, hogy többé már meg se lehet váltani. Mert, ugymond, ne hozd fel nekem, hogy valaki lelkét (életét) menti meg, kerülvén az efféle bajokat. Hisz ha lelkével (életével) együtt az egész világot megnyeri is, mit nyer vele ha lelke elveszett? Más lelket nem adhat lelkeért. Pénzt (jóságot) ugyan vagy házat cserélhet valaki,

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ³⁷ Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; ³⁸ Ὅς γὰρ ἂν ἐπαισχυθῇ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι, καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυθῇ αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

CAPUT IX.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐσθιόντων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. ² Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ πα-

ξασθαι, ἔτερα ἀντὶ ἐκείνων δούς ψυχὴν δὲ ὁ ἀπολλύς, ἐτέρων ἀντὶ ἐκείνης ἀποδοῦναι οὐ δύναται.

³⁸) Ὅς γὰρ ἂν ἐπαισχυθῇ με. Μοιχαλὶς δὲ λέγεται ἡ τὸν Θεόν, τὸν ἀληθινόν νυμφίον καταλιποῦσα ψυχὴ, καὶ μὴ τῇ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ καταδεχομένη· δηλον δὲ, ὅτι καὶ ἁμαρτωλός. Ὁ οὖν ἐπὶ τῶν τοιούτων τὴν ἐμὴν ἀρνούμενος δεσποτείαν, καὶ ἐπὶ τῷ εὐαγγελικῷ ἐγκαλυπτόμενος λόγῳ, ἀξίαν τῆς ἀσεβείας τίσσει τιμωρίαν, ἀκούων ἐν τῇ δεξιᾷ φοβέρα παρουσίας. Οὐκ οἶδα ὑμᾶς.

¹) Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶ τινες τῶν (ὧδε ἐσθιόντων). Ἐπειδὴ πολλὰ περὶ κινδύνων διελέγχθη, καὶ θανάτου, καὶ τοῦ πάθους αὐτοῦ, καὶ τῆς τῶν μαθητῶν σφαγῆς, καὶ τὰ ἀνστηρὰ ἐπέταξεν ἐκεῖνα, καὶ ταῦτα μὲν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἐν χερσὶ, τὰ δὲ ἀγαθὰ ἐλπίσι καὶ προσδοκίαις βουλόμενος καὶ τὴν ὄψιν αὐτῶν πληροπορήσαι, καὶ δεῖξαι, τίποτε ἐστὶν ἡ δόξα ἐκείνη, μεθ' ἧς μέλλει παραγίνεσθαι, ὡς ἐγγυροῦν ἦν αὐτοῖς μαθεῖν, καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον δεῖκναι αὐτοῖς, καὶ ἀποκαλύπτει ταύτην ἵνα μήτε ἐπὶ τῷ οἰκίῳ θανάτῳ, μήτε ἐπὶ τῷ τούτῳ θανάτῳ ἀλγώσιν. Φησὶ δὲ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐσθιόντων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. Καὶ ταῦτα μὲν ἀπλοῦστερον ἀνάγεται ἐπὶ τὴν μετὰ 5' ἡμέρας ἀνοδὸν τῶν τριῶν μαθητῶν εἰς τὸ ὄρος σὺν τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, ἰδόντες γὰρ μεταμορφωθέντα Ἰησοῦν, καὶ ὡς δορυφόρους Μωσέα καὶ Ἡλίου, εἶδον Χριστὸν ἐν βασιλείᾳ καὶ δόξῃ.

²) Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ παραλαμβάνει. Ὁ μὲν οὖν Λουκᾶς μετὰ ὁκτώ εἶπεν, οὐκ ἐναντιούμενος τούτῳ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα συνάδων. Ὁ μὲν γὰρ καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐφθέρχεται, λέγει, κακείνην, καθ' ἣν ἀνήγαγεν οὗτος δὲ τὰς μεταξὺ τούτων μόνον. Λαβὼν τοὺς κορυφαίους τοῖνυν τῶν μαθητῶν, ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Οὗτοι γὰρ τῶν ἄλλων ἦσαν ὑπερέχοντες. Καὶ ὁ μὲν Πέτρος ἐπὶ τοῦ σφόδρα φιλεῖν αὐτὸν ἐδήλον τὴν ὑπεροχὴν· ὁ δὲ Ἰωάννης ἐκ τοῦ σφόδρα φιλεῖσθαι καὶ Ἰάκωβος δὲ ἀπὸ τῆς ἀποκριτικῆς, ἧς ἀπεκρίνατο μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ λέγων, δυνάμεθα πίνειν τὸ ποτήριον. Οὐκ εὐθὺς δὲ αὐτοὺς ἀνάγει, ὥστε μηδὲν παθεῖν ἀνθρώπινον τοῖς λοιποῖς μαθηταῖς. Διὰ τοῦτο οὐδὲ τὰ ὀνόματα τῶν ἀνέειναι μελλόντων λέγει προλέγει δὲ, ἵνα εὐμαθέστεροι περὶ τὴν θεωρίαν γένωνται, ἀφ' ὧν προείπεν, καὶ σφοδρῶτερος ἐν τῷ τῶν ἡμερῶν ἀριθμῷ τῆς ἐπιθυμίας ἐμπλησθέντες, οἷτω ηἰσφύση διανοία παραγένοιται. Ἐνὴν μὲν οὖν καὶ ἐν οἴκῳ τὴν ἐαυτοῦ δόξαν ἐπιδείξαι· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦ ὄρους ὕψος οἰκίον εἶχεν τι πρὸς τὸ τῆς δόξης ὕψος συμπαραλαμβανόμενον, εἰς ὄρος ἀνήγαγεν αὐτοὺς ὑψηλόν.

az embernek, ha megnyeri az egész világot, és lelkének kárát vallja? ³⁷ Vagy minő váltságot ad az ember lelkeért? ³⁸ Mert a ki szégyel engem, és az én ígéimet eme parázna és bűnös nemzedékben: az ember fia is szégyenleni fogja azt, midőn eljő atyjának dicsőségében szent angyalaival.

És monda nekik: Bizony mondom nektek, hogy vannak némelyek az itt állók közül, kik nem izlelik meg a halált, míg nem látják hatalommal eljönni Isten országát. ² És hat nap

mást adván helyette: de miután lelkét elveszté: más helyette nem állíthat.

³⁸) „A ki engem szégyenleni fog” Házaság — törőnek nevezetik a lélek, ki az Istent, az igaz jegyest elhagyja, és nem akar tanítmányának hódolni; világos hogy bűnös is. A ki tehát ilyenekben az én uraságomat megtagadja, és az evangéliumi ígét elrejt: gonoszságához méltó büntetést fog kiállani, s hallani fogja a második rémitő urjövét: Nem ismerlek benneteket.

¹) „Bizony mondom nektek, vannak itt némelyek” stb. Miután sokat értekezett a veszélyekről, haláláról, és szenvedéséről, a tanítványok megöletéséről, s ama súlyosokat parancsolá, és pedig már a jelen életben és közel: a jókat pedig csak reményleni és várni hagyta: meg akarván látással is őket győzni, s mutatni, milyen ama dicsőség; melyben eljövendő vala, a mennyire képesek voltak azt megismerni, már e jelen életben is azt megmutatja nekik és kijelenti; hogy ne bánkodjanak se maguk halálán, sem Uruk kimulásán. Mond tehát: Bizony mondom nektek, vannak némelyek az itt állók közül, kik nem izlelik meg a halált, míg Isten országát hatalommal eljönni nem látják. Ezel ő egyszerűn ama fölmenetre vonatkozik, mely hat nap mulva történendett, midőn a három tanítvány Jezussal együtt a hegyre, a többtől elváltan, fölmenendett. Mikor t. i. látták Jezus színeváltozását, és körében Moysést meg Illést: látták egyszersmind Kirsztust országában és dicsőségében.

²) „S hat nap mulva maga mellé” vesz stb. Lukács ugyan nyolcz nap után-t ír, de azért nem ellenkezik evvel, hanem nagyon is megegyez. Ő tudnillik azt a napot is számítja, melyen szólott, és azt is melyen fölment: Márk pedig csak a közben esőket. Magához vevén tehát a tanítványok kitünőbbjeit fölvezeti őket magas hegyre külön, és elváltozott színében előttök. Ugyanis ezek voltak, a jelesebbek többi között. Péter az által, mert leginkább szerette Krisztust, mutatá ki fensőbbiségét; János pedig: mert leginkább szeretettette. Végre Jakab ama felelettel tüntette ki magát melyet testvérelével együtt adott, modván: Megihatjuk a poharat. Nem azonnal viszi őket fel, hogy a többi tanítványok valami emberi gyarloságot ne szenvedjenek. Azért a fölmenendők neveit sem jelenti ki. Előlegesen szól pedig a dologról, hogy tanulékonyabbak (fogékonyabak) legyenek a látásra, melyről eleve szólott; és a napok száma alatt élénkebb kívánsággal eltelve, úgy készülttebb elmével legyenek jelen. Ő ugyan a házban is megmutathatta volna nekik dicsőségét: de mivel a hegy magasságának sajátságos valami része van az ő dicsősége fenségének nevelésére: azért magas hegyre vezette őket.

ραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον, καὶ τὸν Ἰάκωβον, καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἐμπροσθεν αὐτῶν. ³ Καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ ὡς χιών, ὅσα κναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι. ⁴ Καὶ ᾤφθη αὐτοῖς Ἥλιος σὺν Μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλῶντες τῷ Ἰησοῦ. ⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ· Ραββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν καὶ Μωσῇ μίαν καὶ Ἡλίᾳ μίαν. ⁶ Οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσει ἦσαν γὰρ ἐκφοβοί.

Τὸ δὲ κατ' ἰδίαν φησὶ τὸ μυστικὸν τοῦ πράγματος ἐπισημαινόμενος, καὶ ὡς οὐκ ἐβουλήθη δημοσιεύειν αὐτὸ ὁ Κύριος. Ἡ δὲ λεγομένη μεταμόρφωσις κατὰ τὴν ἐκλαμψιν ἦν, καθ' ἣν ἐξέλαμψεν τὸ πρόσωπον ὡς ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἱματισμὸς ἐγένετο λευκὸς ἐξαστραπτῶν φησὶ ὡς ὁ Λουκάς, ὁ δὲ Ματθαῖος λευκὰ ἱμάτια γεγονέναι λέγει ὡς τὸ φῶς. Οὐ δὲ τὸν χαρακτήρος μεταβολὴν τινα προσδοκῆται ἐν τῇ βασιλείᾳ, οὐτε τοῦ σωτήρος, οὐτε τῶν ὁμοιομένων αὐτῷ· ἀλλὰ φωτὸς προσθήκην ἐπελάμπρον. Μωσῆν, καὶ Ἠλίαν εἰς μέσον ἄγει, πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ οἱ ὄχλοι ἔλεγον αὐτῷ οἱ μὲν Ἠλίαν, οἱ δὲ Ἰερემίαν, οἱ δὲ εἶνα τῶν προφητῶν, τοὺς κορυφαίους ἄγει, ἵνα τὸ μέσον κἀνεῦθεν ἰδῶσιν, τῶν δούλων, καὶ τοῦ δεσπότη· ἐπειδὴ συνεγὼς ἐνεκάλουν αὐτῷ παραβαίνειν τὸν νόμον, καὶ βλάβην αὐτὸν εἶναι ἐνόμιζον, ὡς σφετεριζόμενον δόξαν, οὐ προσήκουσαν αὐτῷ τὴν τοῦ πατρὸς, ἴσον ἐαυτὸν ποιεῖν τῷ πατρί. Ἰνα τοίνυν δευχθῇ, ὡς τοῦτων ἐστὶν ἀνεύθυντος, τοὺς ἐν κατέφω λήμψαντας εἰς μέσον ἄγει καὶ γὰρ Μωσῆς τὸν νόμον ἔδωκεν, καὶ ἠδύναντο λογίσασθαι, ὅτι οὐκ ἂν παρῆεν πατούμενον αὐτὸν, ὡς ἐνόμιζον οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὴν παραβαίνοντα αὐτὸν, καὶ τῷ τεθεικότι πολέμιον ὄντα ἐθεράπειονεν ἂν καὶ Ἡλίας δὲ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐξήλωσεν, καὶ οὐκ ἂν, εἰ ἀντίθεος ἦν, καὶ Θεὸν ἐαυτὸν ἴσον ἔλεγον τῷ πατρί, μὴ ὧν ὅπερ ἔλεγον, παρῆσθαι καὶ αὐτὸς, καὶ ὑπῆκουσεν. Καὶ πάλιν, ἵνα ἰδῶσιν, ὅτι θανάτου, καὶ ζωῆς ἐξουσίαν ἔχει, καὶ τῷ ἄνω, καὶ τῶν κάτω κρίνει, διὰ τοῦτο καὶ τὸν τετελετηκότα, καὶ τὸν οὐδέπω τοῦτον παθόντα εἰς μέσον ἄγει καὶ τελευταῖον, διῆξαι τοῦ σταυροῦ τὴν δόξαν βουλούμενος· ἔλεγον γὰρ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ, ἣν ἐμελλε πληροῦν εἰς Ἱερουσαλὴμ.

Τί οὖν ὁ Πέτρος; Καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, φησὶ. Ἐπειδὴ ἤκουσεν, ὅτι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα αὐτὸν ἀπελθεῖν, δεδοικώς ἐτι καὶ τρέμειν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ μετὰ τὴν ἐπιτήρησιν προσελθεῖν μὲν καὶ εἰπεῖν τὸ αὐτὸ πάλιν τοῦτο οὐ τολμᾷ, ὅτι ἱλεὺς σοὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἐκείνου τὰ αὐτὰ ἀντίκειται δι' ἐτέρων ῥημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδεν ὄρος καὶ πολλὴν τὴν ἐρημίαν, ἐνενόησεν ὅτι ἔχει πολλὴν ἀσφαλείαν ἐνενόησε δὲ καὶ ὅτι πάριστι Μωσῆς ὁ εἰς τὸν γρόνον εἰσελθὼν, καὶ τῷ Θεῷ διαλεγόμενος, καὶ Ἡλίας, ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους πῦρ κατενεγκὼν, καὶ οὐδὲ εἰς γνώσεται, ὅτι ἐνθάδε ἐσμέν ποιήσωμεν οὐν, φησὶ, τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ Ἡλίᾳ μίαν.

Τί οὖν ὁ Χριστός; Αὐτὸς μὲν οὐδὲν φθίγγεται, οὐδὲ Ἡλίας, ὁ δὲ πάντων μελίζων, καὶ ἀξιοπιστότερος ὁ Πατήρ· φωνὴν ἀνίστην ἐκ τῆς νεφέλης, οὕτως γὰρ αἱ φωναί· τὸ Θεός. Ἰνα οὖν πιστεύσωσιν, ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ ἡ φωνὴ φέρεται, ἐκείθεν ἄρχεται, καὶ φωνὴ φησὶν ἐκ τῆς νεφέλης λέγονσα· Οὐτός ἐστιν ὁ υἱός μου, ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα, τοντέστιν, ἐν ᾧ ἀναπαύομαι, ᾧ ἀρέσκομαι.

⁵⁻¹⁰ Καταβαίνοντων δὲ αὐτῶν. Οὐχ ἀπλῶς κελνεῖται σιγῇ, ἀλλὰ πάλιν τὸν πάθος ἀναμνησκων, καὶ μοιρονομίᾳ τὴν αἰτίαν λέγων, δι' ἣν καὶ σιγῇ ἐκέλευεν. Οὐ γὰρ διαπαντός ἐκέλευεν μηδεὶ εἰπεῖν, ἀλλ' ἕως ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ, καὶ τὸ δυσχερὲς σιγήσας τὸ χρηστὸν ἐμφανῆσαι

után maga mellé veszi Jezus Pétert, és Jakobot, és Jánost, és fölvezeti őket egy magas hegyre külön egyedül, s átváltozott színében előtűk. ³ Ruhái fényesek lettek, nagyon fehérek mikép a festő nem képes a földön megfehériteni. ⁴ És megjelent nekik Illés Moyzessel, kik együtt beszélgettek Jezussal. ⁵ És felelvén Péter monda Jezusnak: Tanító! jó nekünk itt lenni, készítsünk tehát három hajlékot, neked egyet, Moyzesnek egyet, és Illésnek egyet. ⁶ Mert nem tudta, mit beszél,

Az, hogy „külön“ (a többitől) mentek föl, a dolognak titkos természetét jelenti, és mivel nem akarta nyilvánosságra hozni az Ur. Az ugy nevezett elváltozás a fényességről mondatik, miszerint arca fénylett mint a nap ruhája pedig fehérén csillámlott, ugymond Lukács; Máte szerint pedig fehér lett, mint a viláosság. Nem is a kép, (arczvonások) elváltozását kell gondolni a menyországban, se az Üdvözítőben, se a hozzá hasonlókban: hanem a nagy fény hozzájárulását. Moyzest és Illést idézi elő, az elsőket ugyan, mert a nép közül némelyek őt Illésnek, mások Jeremiásnak mondták, vagy egynek a protéták közül. A főnököt állítja oda hogy ebből is a köz (különbség) tűnjék ki, az Ur, és a szolgák között. Minthogy folyvást vádolák őt a törvény megszegéséről, és káromlónak vélték őt lenni, mintha bitorolná az Atya dicsőségét, mely őt nem illeti, egyenlőnek mondván magát az Atyával. Hogy tehát kitűnjék, miszerint ezekben nem bűnös: ezeket állítja elő, kik mindegyikben jeleskedtek. Ugyanis Moyzes adta a törvényt, s gondolhatták a zsidók, hogy el nem nézi Jezusban a törvény tiprását, mikép amazok vélekedtek, se nem tisztelte volna meg a törvényszegőt, és azt a ki szerzőjével ellenkezett. Illés pedig, ki Isten dicsőségéért buzgólkodott, ha Krisztus Istennek ellene szegült volna, s magát az Atyával egyenlő Istennek állította volna nem levén az, a mit állított, bizonyára meg nem jelent volna szolgálatjára. Azonfelül: hogy lássák, miszerint mind a halál, mind az élet fölött hatalma van, és mind a felsőket, mind az alsókat ő itéli: azért ezt is előállítja, ki már meghalt; azt is ki még halált nem szenvedett. Végre meg akará mutatni a kereszt dicsőségét is: mert az ő kimúlásáról értekeztek, mely Jeruzsalembe fogott történni.

Mit csinál tehát Péter? Jó nekünk itt lenni, ugymond. Mintán hallotta, hogy Jezusnak Jeruzsalembe kell mennie, féltvén őt, és remegvén érette, a megdorgálás után nem mer ugyan hozzájárulni, és ugyanazt mondani: „Kiméld magadat“: de ama félelemből ugyanoda czéloz más szavakkal. Láttá ugyanis a hegyet, és a nagy magányt, megdolgolá a benne kinálkozó biztosságot, valamint Moyzes jelenlétét is, ki a felhőbe ment, és Istennel beszélgetett, továbbá Illést is látta, a ki a hegyről tüzet bocsátott alá, senki sem fogja tudni, gondolá magában, hogy itt vagyunk, készítsünk tehát, ugymond, három hajlékot, neked egyet, Moyzesnek egyet, és egyet Illésnek.

Mit felel a Krisztus? Ő ugyan nem szól, se Moyzes, se Illés, hanem a ki mindezeknél nagyobb, és hitre méltóbb, az Atya, szöveget ereszt a felhőből, mert úgy jelenik meg mindig az Isten. Hogy tehát higgyék, miszerint a szöveget Istentől ered, onnan kezdi: és a felhőből szöveget hallatszék, mondván: Ez az én szerelmes fiam, kibem kedvem lettem, az az: a kin megnyugszom, kibem gyönyörködöm.

⁹⁻¹⁰ „A mint lementek.“ Nem csak hallgatást parancsol: hanem ismét a szenvedést említi, és az okot is némileg sejteti, mely miatt hallgatást parancsolt. Mert nem mindenkorra tiltá meg az elbeszélést, hanem, míg halottai-ból föl nem támad; a kellemetlen elhallgatván csak a jót

⁷ Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς· καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. ⁸ Καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μετ' ἐαυτῶν. ⁹ Καταβαίνοντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσονται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. ¹⁰ Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς συζητοῦντες, τί ἐστὶ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ¹¹ Καὶ ἐπρωτῶν αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι Ἥλιαν δεῖ ἔλθειν πρῶτον; ¹² Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἥλιος μὲν ἔλθων πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ πάντα, καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ, καὶ ἐξουθενωθῇ. ¹³ Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι καὶ Ἥλιος ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. ¹⁴ Καὶ ἔλθων πρὸς τοὺς μαθητὰς εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς. ¹⁵ Καὶ ἐνθὺς πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες ἡσπάζοντο αὐτόν. ¹⁶ Καὶ ἐπρωτίησε τοὺς γραμματεῖς· Τί συζητεῖτε πρὸς αὐτοῖς; ¹⁷ Καὶ ἀποκριθεὶς εἰς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπε· Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σέ· ἔχοντα πνεῦμα ἄλλαν. ¹⁸ καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ,

μόνον· ἐκεῖνοι δὲ περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ μὴ συνιέντες μυστήριον, τὸν μὲν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ συνεζήτουν, τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι.

¹¹⁻¹³) Ἐπρωτῶν δὲ αὐτὸν λέγοντες, ὅτι οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἥλιαν δεῖ ἔλθειν πρῶτον. Ὅτι ἀπὸ γραφῆς δὲ τοῦτο ἠδισαν, ἀλλ' ἐκεῖνοι αὐτοὺς διασέφον, καὶ περιεφύροτο ὁ λόγος οὗτος ἐν τῷ ἀπειρώ δήμῳ.

Τὶ οὖν Χριστὸς πρὸς ταῦτα; ὅτι Ἥλιος μὲν ἔρχεται τότε, τοῦτέστιν πρὸς τῆς δευτέρας παρουσίας· αἱ μὲν γὰρ γραφαὶ δύο λέγουσι τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ταύτην τε τὴν γενημένην, καὶ τὴν μέλλουσαν. Τῆς μὲν τοι δευτέρας πρόδρομον λέγουσι τὸν Ἥλιαν ἐσεσθαι· τῆς γὰρ προτέρας Ἰωάννης ἐγένετο, ὃν μὲν καὶ Ἥλιαν ὁ Χριστὸς καλεῖ· οὐκ ἐπειδὴ Ἥλιος ἦν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν διακονίαν ἐπλήρουν τὴν Ἥλιος ὥσπερ ἐκεῖνος πρόδρομος ἐστὶ τῆς δευτέρας παρουσίας, οὕτως καὶ οὗτος προτέρας ἐγένετο· ἀλλ' οἱ γραμματεῖς ταῦτα συγχέοντες, καὶ διαστρέφοντες τὸν δῆμον, ἐκεῖνης ἐμνημόνεον μόνης τῆς δευτέρας. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μαθηταὶ λέγουσιν· Πῶς οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἥλιαν δεῖ ἔλθειν πρῶτον; πρὸς οὗς ὁ Κύριος φησὶ, ὅτι Ἥλιος μὲν ἔλθων πρῶτον ἀποκαθιστᾷ πάντα πρὸς τῆς δευτέρας δόξης· ὅτι παρουσίας, καὶ νῦν δὲ ἐλήλυθεν, Ἥλιαν τὸν Ἰωάννην ἱππῶν. Εὐκαιρῶς καὶ πάλιν αὐτῶν ἀναμνησθεῖς τοῦ πάθους, τὰς ἀπὸ τῶν γραφῶν πιστοῦμενος μαρτυρίας· ἀλλὰ καὶ εἰς Ἰωάννην φησὶ ἐποίησαν, ὅσα ἠθέλησαν, ὃν καὶ Ἥλιαν καλεῖ, διὰ τὴν τῆς διακονίας κοινωνίαν.

¹⁷⁻¹⁸) Καὶ ἀποκριθεὶς εἰς. Τοῦτον τὸν ἀνθρώπον σφόδρα κατὰ ἀσθενότητα πιστὴν δεικνύσιν ἡ γραφή, καὶ πολλῶν τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸν Χριστὸν· Ὁ γινώσκων ἀπίστος, καὶ ἐκ τοῦ εἰπεῖν τὸ εἶ δύνασαι πιστεῖσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι, ἐκ τοῦ εἰπεῖν αὐτὸν τὸν προσελθόντα· Βοήθει μοι τῇ ἀπιστίᾳ, καὶ ἐκ τοῦ κλεῖσαι τὸ δαίμονι, μὴκέτι εἰσελθεῖν εἰς αὐτόν. Καὶ ἡ ἀπιστία αὐτοῦ γέγονεν αἰτία τοῦ μὴ ἐξελαθῆναι τὸν δαίμονα·

minthogy meg voltak ijedve. ⁷ És felhő körül-
árnyékolá őket, és szózat jött a felhőből: Ez az
én kedves fiam, őt hallgassátok. ⁸ Erre tüstént
körültekintvén, már többé senkit se láttak,
csak egyedül Jezust velük. ⁹ A mint aztán
lejöttek a hegyről, megtiltá nekik, hogy sen-
kinek el ne beszéljék a miket láttak, csak mi-
kor az ember fia halottaiból föltámad. ¹⁰ És
megtarták az ígét, maguk közt kérdezkedvén:
Mit tesz, halottaiból föltámadni. ¹¹ És kér-
dezők őt mondván: Az írástudók állítják, hogy
előbb Illésnek kell jönni. ¹² Ő pedig felelvén,
monda nekik: Illés ugyan előbb jöven visszaállit
mindent; és a mint irva van az ember fia fe-
lől, hogy sokat szenved, és meggyaláztatik.
¹³ Azonban mondom nektek, hogy Illés már el-
jött, és cselekedtek vele a mit akartak, mi-
kép irva van fölöle. ¹⁴ És midőn tanítvá-
nyaihoz jött, nagy népsereget látott azok kö-
rül, és az írástudókat vetélkedni velök. ¹⁵ És
mindjárt az egész nép meglátván őt, bá-
mult, és odafutván üdvözlék őt. ¹⁶ És kér-
dező az írástudókat: Mit vetélkedtek magatok
közt? ¹⁷ És felelvén egy a seregből, monda:
Mester! elhoztam fiamat hozzád, kiből néma lé-
lek van. ¹⁸ Valahol őt megragadja, szaggatja őt,

nyilvánítja. A tanítványok azonban a föltámadás titkát
nem értvén, a dolgot ugyan megtarták magukban: de egy-
mást közt kérdezték, mi az: halottaiból föltámadni.

¹¹⁻¹³) Továbbá kérdést intéztek az Urhoz, mondván:
mikép mondják az írástudók, hogy Illésnek kell előbb jönni.
Ezt azonban nem az írásból vették hanem am azok taníták
rá őket, s e dolog a tudatlan népben közbeszédű volt.

Mit mond tehát ezekre a Krisztus? Azt hogy Illés
eljö ugyan akkor, az az második Urjövét előtti; az írás
t. i. Krisztusnak két eljövételét tanítja, azt a mely
már megtörtént, és jövődőt. Az utóbbinak előhírnö-
keül Illés mondatik, mert az első János vala, kit
Krisztus Illésnek is nevez, nem mintha Illés lett
volna, hanem mivel Illés hivatalát teljesítette. Vala-
mint tehát amaz a második Urjövét előkövette lesz:
ugy ez az első volt; de az írástudók ezeket össze-
zavarván, és a népet ámitván csak ama másodikról
tettek említést. Azért a tanítványok is mondják: Mikép
állítják az írástudók, hogy Illésnek kell előbb jönni? ki-
nek az Ur felel: Illés ugyan, midőn eljő, előbb helyre-
állit mindenekeket, tudniillik a második Urjövét előtti: de
már el is jött; Jánost értvén Illés alatt. Jókor emle-
kezteti őket ismét szenvedésére, meghitelesítvén az írás-
ból vett tanúságokat; de Jánoson is, ugymond, elkövettek,
a miket akartak. Illésnek nevezé őt a hivatal egyenlősége
miatt.

¹⁷⁻¹⁸) „És felelvén egy.” Ezen embert hitben nagyon
gyengének mutatja az írás, mi sok körülményből kitetszik.
Mert Krisztus mondja neki: O hitetlen nemzedék; azután:
ha birsch hinni, a hívőnek minden lehetséges; továbbá
kitetszik magának a hozzájárulónak szavaiból is: segélj
hitlenségemen, s végre abból, mert az ördögnek megparan-
csolta, hogy többé bele ne menjen. De ha annak hitlensége
volt oka, a miért az ördög el nem távolított: miért

καὶ ξηραίνεται καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ¹⁹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ Ὁ γενεᾶ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρὸς με. ²⁰ Καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν· καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτόν· καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο ἀφρίζων. ²¹ Καὶ ἐπιρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ· Πόσος χρόνος ἐστίν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπε· Παιδιόθεν. ²² Καὶ πολλάκις αὐτόν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλε, καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν· ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ²³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ τὸ· Εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. ²⁴ Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατήρ τοῦ παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε· Πιστεύω Κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ²⁵ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ· Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλλο καὶ κωφόν, ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω, ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσελθῇς εἰς αὐτόν. ²⁶ Καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν αὐτόν, ἐξῆλθε· καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν. ²⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς

τί τοῖς μαθηταῖς ἐγκάλει; δεικνὺς ὅτι δυνατόν αὐτοῖς καὶ χωρὶς τῶν προσαγγόντων μετὰ πίστεως πολλοῦ θρασυπεῖσαι. Ὡς περὶ γὰρ ἀρκεῖ πολλάκις ἡ τοῦ προσάγοντος πίστις εἰς τὸ τῆς παρ' ἐλαττώσεων λαβεῖν ἰασίν, οὕτω τῶν τοιούτων πολλάκις ἤρκεσεν ἡ δύναμις, καὶ μὴ πιστευνόντων τῶν προσελθόντων θαυματουργήσαι· θεία δὲ τούτων, καὶ ἐτέρωθεν τὴν ἀνωμοσύνην, πῶς καὶ ἐπὶ τοῦ ὄχλου ἐντηγάται τῷ Ἰησοῦ κατὰ τῶν μαθητῶν λέγων, ὅτι προσήνεγκα αὐτόν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἴσχυσαν αὐτόν θεραπεῦσαι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐπὶ τοῦ δήμου τούτου μάλ' ὅχι τὸ πλεον λογίζεται, καὶ φησὶ· Ὁ γενεᾶ ἄπιστος, καὶ δισταραμένη, οὐκ εἰς τὸ τούτου πρόσωπον μόνον ἀποτεινόμενος, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας ἰουδαίους. Καὶ γὰρ εἰκὸς πολλοὺς τῶν παρόντων σκανδαλισθῆναι, καὶ τὰ μὴ προσήκοντα ἐννοῆσαι περὶ αὐτῶν.

¹⁹) Ὅταν δὲ εἶπε· ἕως πότε ἔσομαι μετ' ὑμῶν, δείκνυσιν ἄλλαν ἀσπαστὸν τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ τὸ σταυρωθῆναι, ἀλλὰ τὸ εἶναι μετ' αὐτῶν βαρύν. Εἴτα φησι φέρετέ μοι αὐτόν ὧδε, καὶ ἀφίξιν αὐτόν σπαράττεισθαι, οὐ πρὸς ἐπίδειξιν ἐπειδὴ γοῶν ὄχλος συνηγέτο, καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ, ἀλλὰ διὰ τὸν πατέρα τοῦ παιδός, ἵνα ὅταν ἰδῇ θορυβούμενον τὸ δαμόνιον ἀπὸ τοῦ βληθῆναι μόνον, κἂν οὕτως ἐναχθῇ εἰς τὴν πίστιν τοῦ ἐσομένου θαύματος. Ἐπειδὴ δὲ ἐκείνος εἶπεν, ὅτι εἴ τι δύνασαι, βοήθει μοι, λέγει· Τῷ πιστεύοντι πάντα δυνατὰ, πάλιν εἰς αὐτόν περιτρέπει τὸ ἐγκλημα.

^{20—25}) Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν. Τοσαύτῃ παρ' ἐμοὶ δυνάμει περιστοία, ὡς καὶ ἐτέροις ποιεῖν ταῦτα θαυματουργεῖν, ὥστε ἂν πιστεύσῃς ὡς δι' ἐμὴν δύναμιν αὐτόν θεραπεύσῃς, καὶ τούτων, καὶ ἐτέροις πολλοῖς. Ἀλλὰ καὶ προτρέπων ἐπὶ τὴν πίστιν. Ὁ δὲ εἰς μάλ' ὀλεγχόμενος ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ, πιστεύω ἔφη, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. Εἰ οὖν ἐπίστευσεν, εἰπὼν, πιστεύω, πῶς πάλιν φησι· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ; λέγομεν οὖν, ὅτι διάφορος ἐστὶν ἡ πίστις, ἡ μὲν εἰσαγωγικὴ, ἡ δὲ τελεία. Ἀρχαίως οὖν πιστεῖν, εἰδέτω τοῦ σωτήρος διὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως προσθεῖναι τὸ λέγον· οὕτως γὰρ καὶ οἱ μαθηταὶ ἔλεγον τῷ σωτῆρι· Πρόσθε· ἡμῖν πίστιν. Ἐπειτα

ἐς μαρτζαγγολία, s csikorgat fogaival, és szárad. Mondtam tanítványaidnak, hogy azt üzzék ki, de nem tehettek. ¹⁹ Ő pedig felelvén monda: O hitetlen nemzedék, meddig leszek nálatok? meddig türlek titeket? hozzátok őt ide. ²⁰ És elhozták hozzá; s a mint látta őt, azonnal a lélek gyötré őt, s földre esvén, hánykolódott tajtékozván. ²¹ És kérdezé atyját: Mennyi ideje, hogy ez rajta történt? Ki felele: gyermekségétől. ²² És sokszor őt a tűzbe veté és a vízbe, hogy elveszeszsze őt. De ha tehetsz valamit, segíte minket, könyörülvén rajtunk. ²³ Jezus pedig monda neki: Ha birsz hinni, a hívőnek minden lehetséges. ²⁴ És mindjárt fölkiáltván a gyermek atyja, könyezve monda: Hiszek Uram, segélj hitlenségemen. ²⁵ Látván pedig Jezus, hogy összefutott a nép, megfenyíté a tisztátalan lelket, mondván neki: Néma és siket lélek, parancsolom neked, menj ki belőle, és többé ne menj bele. ²⁶ Kiáltván tehát, és nagyon gyötrőrvén őt, kiment s olyan lett mint a holt, úgy hogy sokan mondák: hogy meghalt. ²⁷ Jezus pedig

okozza s pirongatja a tanítványokat? Azért, mert jelenteni akarta, miszerint ha hisznek, a hozzájárulók hite nélkül is gyakran gyógyíthatnak. Mert valamint sokszor a könyörgőnek hite elég volt a gyógyulás elnyerésére kisebbektől is: úgy a tényezőknél hatalma sokszor elég volt a csoda szerzésre, ha bár a folyamodók nem hittek is. Vedd észre ezen embernek különben is oktalanságát; mint bánik Jezussal a nép előtt, midőn a tanítványok ellen szót emel, mondván: elhoztam őt tanítványaidnak, de nem bírták meggyógyítani. Azért az Ur a nép jelenlétében inkább neki rója föl a hibát, és mond: O hitetlen és romlott nemzedék: nem egyedül az ő személyére vonatkozván, hanem valamennyi zsidóra. Mert valószínűleg sokan a jelenlevők közül megbotránkoztak, és helytelenül gondolkodtak felőlük.

¹⁹) Midőn mondja: Meddig leszek veletek? ismét jelenti, hogy kedves neki a halál, s hogy nem megfeszítettetni, hanem velők lenni van terhére. Azután, hozzátok, ugymond, őt nekem ide és megengedi gyötörtetni, nem mutogatásból; hisz mikor a nép összegyülekezett, meg is fedd őt: hanem a gyermek atyja miatt, hogy midőn látja az ördögöt csak a kiűzetés miatt is zajogni: legalább ez által vezetessék a történendő csodának hitére. Miután pedig az így szólott; ha tehetsz valamit, segélj rajtam: felel: A hívőnek minden lehetséges, s így ismét ellene fordítja a vádot.

^{20—27}) A mit mond, ennyit jelent. Oly nagy az én hatalmam bősége, hogy másokat is fölruházhatok efféle csodatények művelésével, s ennél fogva ha hiszsz, mint illik, tenmagad is meggyógyíthatod őt, s nemcsak ezt, hanem sok mást is. Egyszersmind evvel hitre buzdítá őt. Az pedig hitlenségeért nagyon bűnhődvén: hiszek, ugymond, segélj hitlenségemen. Da ha hitt, azt mondván: hiszek hogyan mondhatja azután: segélj hitlenségemen? Erre feleljük: mert különféle a hit, némelyik kezdő s bevezető, másik tökéletes. Midőn tehát hinni kezdett: szűksége volt az Üdvözítőre, hogy hatalmával a hiányt pótolja; így mondták a tanítványok is az Üdvözítőnek: Öregbitsd hi-

χειρὸς, ἤγειρεν αὐτὸν, καὶ ἀνέστη. ²⁸ Καὶ εἰσελθὼντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν, κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ²⁹ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. ³⁰ Καὶ ἐκείθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οὐκ ᾔθελεν ἵνα τις γνῶ. ³¹ Ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. ³² Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα. καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. ³³ Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναοὺμ· καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτοὺς· Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; ³⁴ Οἱ δὲ ἐσιώπων πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων· ³⁵ Καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. ³⁶ Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐγκαλισάμενος αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς· ³⁷ Ὃς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται,

τὸ ἐπίταγμα τὴν ἐξουσίαν ἐξέβαινεν, φησὶ γάρ· τὸ ἅλαον, καὶ κοφὸν πνεῦμα, ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω, ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰσελθῇ εἰς αὐτόν. Καὶ τὸ μὲν, ἐγὼ ἐπιτάσσω φησὶ τῇ θεϊκῇ ἐξουσίᾳ, ἐξελθὶν τὸ δὲ μὴ μόνον ἐξελεῖν, ἀλλὰ καὶ μηκέτι εἰσελθῇ φησὶ; διότι καὶ πρὸς δευτέρην ἐπίθεσιν ἐνκόλος ἦν ὁ μὴ τῇ πίστει πεφραγμένον, ἢν περ ἂν εἶχεν τὸ δεσποτικὸν ἐπίταγμα μὴ γενέσθαι.

^{28—29}) Τότε οἱ μαθηταὶ ἰδία τῷ δεσπότῃ προσέρχονται, καὶ ἐρωτοῦσιν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό, οὐκ αἰσχυρόμενοι, ἀλλὰ δοκοῦσιν ἀγωνίαν καὶ δεικνύειν μηποτε τὴν χάριν, ἢν ἐπιστεῖνθσαν, ἀπώλεσαν. Ἐλαβὼν γὰρ ἐξουσίαν δαιμόνων ἀκαθάρτων. Τί οὖν ὁ Χριστός; Τὸ τῶν δαιμόνων ἅπαν εἶδος διὰ τούτων φησι θεραπεύεται, νηστείας λέγω, καὶ προσευχῆς· εἰ δὲ καὶ χωρὶς νηστείας ἐξέβαλον τινὲς δαίμονας· ἀλλὰ πάσχοντα ἀμύχανόν ποτε τρυφῶντα ἀπαλλαγῆναι τῆς μαγίας ταύτης.

^{33—37}) Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναοὺμ. Τίτις μὲν γὰρ φησι ἐξετάζει, τίς μείζων, καὶ περὶ πρωτείων φιλονεικεῖτε, ἐγὼ δὲ τὸν μὴ πάντων ταπεινότερον γενόμενον οὐδὲ τῆς εἰσόδου ἄξιον φημί. Εἶτα καὶ παιδίον εἰς μέσον ἵστησι, καὶ ἀπὸ τῆς ὁφειλῆς αὐτοῦ ἐντρέπων, καὶ πείθων εἶναι ταπεινὸν καὶ ἀπλάστον· καὶ γὰρ καὶ φθόνον καθαρὸν τὸ παιδίον, καὶ κερδοζίας, καὶ τοῦ τῶν πρωτείων ἑρᾶν. Οὐ μόνον δὲ, φησὶ, ἐὰν τοιοῦτοι γένησθε, μισθὸν λήψετε μέγα· ἀλλὰ καὶ ἐτέρους τοιοῦτους τιμῆτε δι' ἐμὲ τῆς ἐκείνων τιμῆς ἕνεκα, βασιλείαν ὑμῖν ὀρίζω. Ὁ γὰρ τὴν διὰ Χριστὸν τοιούτους δεχόμενος, οὗτος Χριστὸν ὑποδέχεται, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ αὐτὸν εἰσινιζέται τὸν Πατέρα. Παιδίον δὲ ἐνταῦθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς οὕτω διὰ Θεὸν γενομένους ἀφελὲς λέγει, τοὺς παπινούς· καὶ ἀπεριμνήτους παρὰ τοῖς πολλοῖς, καὶ ἐγκαταφρονήτους. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι καὶ ἐμὲ φησι δέχεται ὁ τὸν τοιοῦτον δεχόμενος. Ὡς περὶ δὲ τιμῆν, καὶ βασιλείαν ὥρισε τοῖς τιμῶσι τοὺς τοιοῦτους· οὕτω καὶ κόλασιν τοῖς σκανδαλίζουσιν, ἧγον ἀτιμάζουσιν ἕνα τῶν τοιούτων.

megfogván kezét, fölemelé őt, s fölkelt. ²⁸ Midőn aztán bement a házba, tanítványai kérdezték őt külön: Miért nem birtuk mi azt kiűzni? ²⁹ És felele nekik: Ez a faj semmi által ki nem mehet, csak ima és böjtölés által. ³⁰ És onnan kimenven általmentek Galileán, s nem akarta, hogy valaki tudja. ³¹ Tanítá pedig tanítványait, és monda nekik: Az ember fia általadatik az emberek kezeibe, és megölik őt, s miután megöletett, harmad napon föltámad. ³² Azok pedig nem érték a mondatot, és féltek őt kérdezni. ³³ És jött Kafarnaumba, s midőn a házban volt, kérdező őket: Miről beszéltetek magatok közt az uton? ³⁴ Azok pedig hallgattak; mert arról értekeztek az uton maguk közt, ki nagyobb. ³⁵ És miután leült, előhívá a tizenkettőt, és monda nekik: Ha valaki első akar lenni, legyen mindnyájok közt utolsó, és mindnyájok szolgálja. ³⁶ És fogván egy kisdedet, közéjük állítá azt, s miután megölelte, monda nekik: ³⁷ Valaki az efféle kisdedek közül befogad egyet az én nevemben: engem fogad be; és valaki befogad engem: nem engem fogad be.

tünket. Azután parancsa kitüntette hatalmát; mert monda: Néma és siket lélek, én parancsolom neked, menj ki belőle, és többé ne menj bele. Azt: „parancsolom neked menj ki“ isteni hatalommal mondja: azt pedig ne csak menj ki, hanem többé vissza se térj, hozzáteszi azért, mert ha hit által nem vala megóva, könnyen megtörténhetett volna, mit azonban az Ur parancsa történni nem engedett.

^{28—29}) Akkor a tanítványok külön járulnak az Urhoz, és kérdik: miért nem birtuk mi azt kiűzni? nem mintha szegyenlenék, hanem mert magukban küzdeni látszanak, és félni, hogy ne talán a kegyelmet, melyet rájuk bízott az Ur, elvesztették. Tudnillik hatalmat nyertek a tisztátalan lelkek fölött. Mit mond tehát Krisztus? Az ördögöknek minden faja ezek által tisztittatik ki: t. i. böjt és ima által. Habár pedig némelyek böjt nélkül igyekeztek kiűzni az ördögöket: de a kéjlegzőnek lehetlen e nyavalyától valaha mepekülni.

^{33—37}) És bement Kafarnaumba. Ti ugyan, ugymond, arról vitáztok, ki a nagyobb, és elsőbbségekről vetélkedtek: én pedig azt, ki nem alázatosabb valamenyninél, a bemenetre se tartom méltónak. Azután, gyermeket állít a középre, annak látásával is megszegyenítvén őket, s intvén, hogy alázatosak, s oly nyíltzívűek legyenek; mert a gyermek tiszta az irigységtől, hiu dicsvágytól, és efféle elsőbbség szeretetétől. Nem csak ezt igéri: ha ilyenek lesztek, nagy jutalmat nyertek: hanem ha más ilyeneket megbecsültök is én érettem, azért mert amazokat becsültök: országot juttatok nektek. A ki tehát Krisztusért ilyeneket befogad, az a Krisztust fogadja be, s az által magát az Atyát is házába veszi. Gyermek alatt itt azon embereket érti, kik Istenért oly őszinték lesznek, kik alázatosak, mások által elhanyagoltak és megvetettek. Az pedig a csodálatos, hogy engem, is ugymond befogad, a ki ilyent fogad be. Valamint pedig tiszteletet és menyországot rendelt azoknak, kik ilyeneket megbecsülnek: ugy azoknak büntetést, kik őket botránkoztatják, vagy megbecs-telenítik.

ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με· ³⁸ Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, λέγων· Διδάσκαλε, εἰδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. ³⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε· Μὴ κωλύετε αὐτόν· οὐδεὶς γὰρ ἐστὶν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ⁴⁰ Ὃς γὰρ οὐκ ἐστὶ καθ' ἑμῶν, ὑπὲρ ἑμῶν ἐστὶ. ⁴¹ Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ἡμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματι μου, ὅτι Χριστοῦ ἐστὲ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. ⁴² Καὶ ὃς ἐξ ἐναντίας σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, καλὸν ἐστὶν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περικείται λίθος

^{38–39}) Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης λέγων· Οὐ ζήλο-
τητα ἐνὶ ὑπακομῇ ὁ τῆς βροτῆς νῆος τοῦτο τῷ σω-
τῆρι φησὶ· ἀλλὰ πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα
τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ βουλομένους, καὶ ἐν εἶναι
μετὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ὁ ποῖος δὲ ἦν, περὶ οὗ ταῦτα
φησι, συντόμως ἐρωῶ. Πολλοὶ τῶν μὴ πιστευόντων ἐλαβον
χάρισμα, οἷος ἦν ὁ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλον, καὶ οὐκ
ὦν μετ' αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ πάντες πρὸς πάντα
ἐπιτηδεύουσιν εἶναι, ἄλλοι μὲν ἦσαν βίον καθαροῦ, πίστιν
δὲ οὐ τοιαύτην εἶχον· οἱ δὲ τουραντίον. Κακίους δὲ
τούτων προτρέπει, ὥστε πολλὴν ἐπιδειξασθαι σπουδὴν
καὶ πίστιν, καὶ τοῖτους διὰ τῆς ἐφάτοις ταύτης δωρεᾶς
εἰς τὸ γενέσθαι βελτίους ἐξεκαλεῖτο. Ὅθεν καὶ φησι ὁ
σωτήρ· Μὴ κωλύετε αὐτόν· εἰκὸς γὰρ αὐτὸν διὰ τούτων,
καὶ εἰς ἐπίδοσιν ἀρετῆς ἐρικέσθαι· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἐπὶ
τῷ ὀνόματι μου δυνάμεις ἐπιτελούντων δυνήσεται κα-
κολογῆσαι με. Τὸ δὲ ταχὺ πρόσκειται τοὺς εἰς αἰρέσεις
ἐκπεσόντας, οἷος ἦν Σίμων καὶ Μένανδρος, καὶ Κήριθος.
Τὰχα δὲ οὐδὲ ἐκεῖνοι ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τὰ σημεῖα
ἐποίουν, ἀλλὰ μαγανείας τισὶ καὶ ἀπάταις ἐδόκουν
ποιεῖν.

⁴⁰) Τὸ δὲ, ὃς γὰρ οὐκ ἐστὶ καθ' ἑμῶν, ὑπὲρ ἑμῶν
ἐστὶν, οὐκ ἐστὶν ἐναντίον τῷ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ
ἐστὶν. Τοῦτο γὰρ περὶ δαιμόνων εἴρηται τῶν ἀφελῶν
ἀπαντας ἀπὸ τοῦ Θεοῦ σπουδαζόντων, καὶ τὴν συναγωγὴν
αὐτοῦ σκοπεύουσιν· ἐκεῖνο δὲ περὶ τῶν πιστευόντων μὲν εἰς
αὐτόν, μὴ ἀκολουθούντων δὲ αὐτόν διὰ προαιρέσεων ἐλλει-
πῆς, ἢ διὰ γυναικῶν βίον· τῷ δὲ ὀνόματι αὐτοῦ ἐπιτε-
λούντων δυνάμεις διὰ τὴν τῶν προσιώντων πίστιν, καὶ διὰ
τὸ αὐτοὺς εἰς τελείαν ἐναρμόνισαν πίστιν ἀρχὴν γὰρ ἔχοντες
τοῦ κληρονομίου συνερχομαι ὁ Θεὸς καὶ τοιαῦτα γενέσθαι.

^{41–42}) Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ἡμᾶς. ἵνα γὰρ μὴ πενίαν
τίς προβάλλῃται, καὶ ποτήριον, φησὶ, ψυχροῦ ὕδατος δῶ
τίς, ἐνθα οὐδὲν ἐστὶ διαπανήσαι, καὶ τούτων κείσεται
μισθός· οὐ γὰρ τὸ ἐντελὲς τοῦ προσαιρουμένου, ἀλλ' ἡ ἀξία
τῶν λαμβανόντων, καὶ ἡ διάθεσις τῶν παρεχόντων ποιεῖ
ἐμψυχόν τὸ ἐντελὲς τοῦ δεδομένου. Εὐπαράδεκτον δὲ μι-
ζόντως ποιεῖν τὸν λόγον, οὐκ ἀπὸ τιμῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἀπὸ τῆς κολάσεως αὐτὸ συνίστησι, ὥστε γὰρ φησι οἱ
τιμωρῶντες ἡμᾶς δι' ἐμὲ τὸν μισθὸν ἔχουσιν, οὕτω δὲ καὶ
ἀτιμωρῶντες, τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ σκανδαλίσαι, τὴν ἐσχάτην
δοῦναι δίκην. Μικροὶ δὲ τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν,
καὶ οἱ ἐπικαλούμενοι μὲν τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μὴ μὲν τοὶ
ἀκολουθούντες αὐτῷ, καὶ οἱ ποτήριον ψυχροῦ προσάγον-
τες, καὶ μὴ ἀλλ' οἱ (sic) τῶν μισθόνων τούτους οὐκ οὐ
δεῖ σκανδαλίσαι, οὐδὲ ὑποσκελίσαι· τοῦτο γὰρ τὸ
κωλύειν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἡμῶν
καὶ γνωρίμων τὴν τιμωρίαν ὀρεῖται τὸ ἀφόρητον αὐτῆς
ἐμφανῶς. Ὅταν γὰρ μάλιστα καθάψασθαι βούληται,
αἰσθητὸς αὐτῇ παραδείγματα, καὶ ἐκταῦθα τοῖς βου-
λομένοις δεῖξαι, ὅτι πολλὴν ὑποστήσονται τὴν τιμωρίαν,
καὶ καθικέσθαι τῆς τῶν διαπνούντων αὐτοὺς ἀπονοίας,

hanem azt, a ki engem küldött. ³⁸ Felele
pedig neki János, mondván: Tanító! láttunk
valakit a te nevedben ördögöket kiűzni, a ki
nem követ minket; és letiltottuk őt; mert nem
tart velünk. ³⁹ Jezus pedig monda: Ne til-
tsátok le őt; mert senki sincs, a ki csodát
cselekszik az én nevemben, és hamar gya-
lázhat engem. ⁴⁰ Mert a ki nincs ellenetek,
mellettetek van. ⁴¹ Valaki nektek egy pohár vi-
zet ad inni az én nevemben, mert Krisztusé vagy-
tok: bizony mondom nektek, el nem vesztí jutu-
lmat. ⁴² És valaki botránkoztat egyet e kisdedek
közül, kik bennem hisznek: jobb neki, ha egy

^{38–39}) „E közben János megszólította őt mondván.”
Nem valami irigykedéstől ingereltette mondá azt a meny-
dörgés fia az Űdvözítőnek: hanem mivel mindnyájokat,
kik Krisztus nevét segítségül hívák, szerette volna köve-
tői közt látni, s tanítványai közt találni. Miféle volt pe-
dig, kiről azokat mondta, röviden előadom. Sokan a
nemhívók között nyertek kegyadományt; milyen volt, a
ki az ördögöket kiűzé, de nem követte őt. Mert miután
nem mindnyájan mindenre voltak alkalmasak: néme-
lyek ugyan tiszta életet viseltek, de nem volt illő hitük;
mások pedig ellenkezőleg. Azokat is ezek által serkenti,
hogy kellő igyekezetet és hitet tanúsítsanak: ezeket is
ily kimondhatlan adomány által ösztönözzé, hogy még
jobbak legyenek. Azért mond az Űdvözítő: Ne tiltsátok
el őt; mert remélhető vala, hogy ekképen az erényben
előrehaladjon; mert senki nem gyalázhat engem, a ki
nevemben csodákat visz véghez. A „hamar” szót azok
miatt teszi hozzá, kik eretnkségebe estek, milyen volt
Simon, Menandrosz, és Czerinthusz. Egyébiránt azok sem
az ő nevében eszközlek a csodátényeket, hanem holmi
bűbájosságok és ámtásokkal látszattak eszközteni.

⁴⁰) „A ki nincs ellenetek, részteken van” ez nem
ellenkezik avval: A ki nincs velem, ellenem van. Ez
ugyanis az ördögökről mondatott, kik mindenkit Istentől
eltéríteni igyekeztek, és egyházát elszélesíteni: amaz
pedig azokról, kik hittek ugyan benne de nem követték,
vagy hiányos szándokból, vagy életfeszlettség miatt; cso-
dákat még is végeztek nevében a jelenlevők hite végett,
vagy hogy ők maguk tökéletes hitre vezettessenek; mert
a tanítás kezdetén megengedé Isten történni az ilye-
neket.

^{41–42}) „A ki nektek italt ad.” Hogy valaki a szű-
kölködés ürügyét ne használja, ha, ugymond, csak egy
pohár hideg vizet ad valaki, miből semmi nyeresége
nincs; az is elveszi jutalmát; mert nem az adomány
csekélyisége, hanem az átvétőknek méltósága, és a nyuj-
tóknak nemes lelkiülete teszi jutalomra méltóvá az ado-
mány csekélyiségét. Hogy azután hihetőbbé tegye a mon-
dottakat, megerősíti azokat nem a jutalom, hanem a bü-
ntetés által is; valamint, ugymond, a kik titeket megbe-
csülnék én érettem jutalmat vesznek: ugy a megbecstele-
nitők — mert ezt jelenti a botránkoztatás — legsúlyosabb
büntetés alá esnek. Azok pedig a benne hívó kisdedek,
kik nevét ugyan segítségül hívják, de még nem követik
őt, s kik egy pohár hideg vizet nyújtanak, de nem va-
lami más nagyobb. Ezeket tehát nem szabad botrán-
koztatni, se rászédni; a mi annyi, mint gátolni őket, hogy
az ő nevéhez ne folyamodjanak. A büntetést olyan tár-
gyakban állapítja meg, melyek nekünk ismeretesek, mi
által sejteti, hogy leirhatlanok. Valahányszor t. i. erő-
sen ránk akar hatni, érzéki példákkal él. Itt is tehát je-
lenten akarván, miszerint súlyos büntetést szenvednek,

μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. ⁴³ Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοπον αὐτήν· καλὸν σοι ἐστὶ κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γένναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. ⁴⁴ Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. ⁴⁵ Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοπον αὐτόν· καλὸν γὰρ ἐστὶ σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γένναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. ⁴⁶ Ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. ⁴⁷ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλὸν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμούς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γένναν τοῦ πυρός. ⁴⁸ Ὅπου ὁ σκώληξ οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. ⁴⁹ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἀλλ' ἀλισθήσεται. ⁵⁰ Καλὸν τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἀναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.

αἰσθητὴν τιμωρίαν εἰς μέσον εἰσέγαγεν τοῦ μύλου, καὶ τοῦ καταποντισμοῦ. Καὶ οὐκ εἶπεν ὁ μύλος κρεμασθήσεται εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, ἀλλὰ συμφέρεῖ αὐτῷ τοῦτο ὑπομῖναι, δεικνύς, ὅτι ἕτερον τοῦτον χαλεπώτερον ἀναμένει κακόν.

⁴³) Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χεὶρ σου. Οὐ περὶ μελῶν ταῦτα λέγει, ἀλλὰ περὶ τῶν προσεγκύπτων φίλων, οἷς ἐν τάξει μελῶν ἔχοντες ἀναγκαῖον. Οὐδὲν οὕτω βλάβηρον, ὡς συνουσία ποιηρά. Ὅσα γὰρ ἀνάγκη δύναται, δύναται φιλία πολλάν, καὶ εἰς βλάβην, καὶ εἰς ὀφειλίαν. Διὸ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος τοὺς βλέποντας ἡμᾶς ἐκκόπτειν κτελεῖν ἀπαλήσας οὐκ τοῖς σκανδαλίζουσιν παραίνει τοῖς σκανδαλιζομένοις τὸ φυλάττεσθαι καὶ οἰκειότητος ὁ σκανδαλίζων· εἰ γὰρ καὶ μελῶν ἐκτομαῖς δοκεῖ ὁ τοῦτον χωρισμὸς, αἰρετώτερος ἂν εἴη τῆς ἀποκειμένης ἀποδείας.

⁴⁴) Τὴν δὲ προφητικὴν ἐπιφέρει ὅσιν ἀπο Ἡσαίου τοῦ προφήτου· σκώληκα δὲ ὀνομάζει τὴν συνειδήσιν, δίκην σκώληκος κατεσθίνονσαν τῶν ἑαυτοῖς οὐκ ἀγαθῶν συνειδῶν τὴν ψυχὴν ἐν τῷ μετανοεῖν, ἕκαστος γοῶν αὐτῶν ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν τῷ ἐξομολογεῖσθαι γενήσεται, ἀναμνησκόμενοι τὰ κατὰ τὸν θνητὸν βίον πεπραγμένα, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως αὐτῶν κεντούμενοι, καὶ οὕτως αὐτῶν ὁ σκώληξ ἀτελεντήτος διαμένει. Οὐ γὰρ δὴ πον περὶ αἰσθητοῦ σκώληκος καὶ αὐτὸς γενήσεται ταῦτα εἰρηκεν. Καὶ τὸ πῦρ δὲ αὐτῶν ἄσβεστον ὑπάρξει· ὥσπερ γὰρ αἰώνιον εἰρηται πῦρ, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἄσβεστον, τουτέστιν, τὸ κριτήριον τῆς οἰκίας αὐτῶν συνειδήσεως, ὁ δίκην σκώληκος ἀτελεντήτον ἐν αὐτοῖς ἀνελίεται, καὶ καταφλέξει αὐτοὺς πῦρ πηγάζων ἐν αὐτοῖς.

^{49—50}) Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται. Ὅμοιον ἐστὶ τῷ ἐπὶ τοῦ ἀποστόλου εἰρημένω, τὸ ἕκαστον τὸ ἔργον ὁποῖον ἐστὶ, το πῦρ δοκιμάσει. Εἴτα ἐπάγει ἀπὸ τοῦ Λευϊτικοῦ μαρτυρίαν τὸ πᾶν δῶρον θυσίας ἡμῶν ἀλισθήσεται. Ταῦτην δὲ τὴν ἐπιτολὴν κατὰ τὸν πνευματικὸν τηρῶμεν νόμον, καὶ ἐπὶ παντὶ δώρῳ θυσίας ἡμῶν τῆς κατὰ τὴν εὐχὴν, καὶ τὴν ἄλλην πρὸς τὸν πλησίον δόσω, ὡς χάριν ἐνρίσκοντες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τὸν λόγον τῶν θείων θύοντες γραφῶν, ἀλλίζομεν τὰ δῶρα τῆς θυσίας ἡμῶν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ· τὸ οὐκ ἔργον ἐκείνην ἐνταῦθα μὲν ἀλλ' ἀλισθήσεται, εἰ δὲ καὶ ἐνταῦθα τῷ πυρὶ τῷ θείῳ ἀλλίζεται ἡ

malomkő köttetik nyaka körül, és a tengerbe vették. ⁴³ S ha kezéd botránkoztat téged, vágd el azt; jobb neked csonkán az életbe menned, mint két kezéd levén a gehennába menned, az elolthatlan tűzbe; ⁴⁴ hol az ő férgük meg nem hal, és tűzük el nem alszik. ⁴⁵ És ha lábad botránkoztat, vágd el azt; mert jobb neked sántán az életbe menned, mint két lábad levén a gehennába vettetned, a kiolthatlan tűzbe; ⁴⁶ hol az ő férgük meg nem hal, és tűzük el nem alszik. ⁴⁷ És ha szemed botránkoztat téged: vágd ki azt; jobb neked egy szemmel Isten országába jutnod, mint két szemed levén a gehenna tűzébe vettetned; ⁴⁸ hol az ő férgük meg nem hal, és tűzük el nem alszik. ⁴⁹ Mert mindenki tűzzel sózatik meg, és minden áldozat sóval sózatik. ⁵⁰ Jó a só; de ha a só izetlen lesz, mivel adtok izzt annak? Legyen só bennetek, és béke legyen köztetek.

és a megvetők esztelenségét kiemelni: érzéki büntetést hoz fel, a malomkövet, és a tengerbemerítést. Nem mondta pedig; malomkő fog nyakára köttetni, hanem: jobb neki ezt szenvedni, jelentvén, hogy más, ennél borzasztóbb csapás vár rá.

⁴³) És ha kezéd botránkoztat. Nem a tagokról érti ezt, hanem a velünk társalgó barátjainkról, kiket szükséges tagjaink gyanánt tekintünk. Semmi sem oly árthatalmas, mint a gonosz társaság. Mert a mit a szükség tehet: megteheti sokszor a barátság mind ártalmunkra, mind hasznunkra. Azért nagy élénkséggel parancsolja megfontóinkat eltávolíttatni. Midőn tehát fenyegeti a botránkoztatókat, egyszersmind inti a botrány-szenvedőket az okakodásra, habár legbensőbb a botránkoztató; mert noha tagok elvágásához hasonlít az ilyenek elválása, még is inkább kell azt választani, mint a bizonyos veszedelmet.

⁴⁴) Profétai mondatot idéz Izajás profétából. Féregnek mondja a lelkesmeret; a féreg boszuja rája visszaemlékezésük azok lelkeit, kik semmi jónak öntudatával nem bírnak. Kiki tehát a vallomásban önmagának lesz vádlója, mert mind rá emlékeznek a halandó életben elkövetett gonoszságokra, s azok öntudata által furdaltatnak s úgy férgük halhatatlan marad. Ugyanis nem érzéki féregről mondotta ezeket történendőknek. Tűzük is olthatlan; valamint más-kor örökösnek mondatik a tűz, úgy itt olthatlannak, az az saját öntudatuk törvényszéke, mely a halhatlan féreg boszuját bennök föntartja, s őket emészti, meggyújtja a tüzet is, mely bennök forni fog.

^{49—50}) Mert mindenki tűzzel fog sózatni. Hasonló ez az apostol mondatához: kinekinek műve hogy milyen, a tűz próbálja meg. Azután Moyses 3-ik könyvéből vesz bizonyítványt: minden áldozati adomány megsóztatik. Ezt a parancsolatot pedig a szellemi törvényben megtartjuk, midőn áldozatunk minden adományát legyen az ima, vagy más felebarátnak tett adakozás: hogy kegyelmet nyerjünk Istennél, és az isteni iratok igéje szerint áldozunk, megsózzuk Isten előtt. Mindenkinek műve tehát itt sóval sózatik; hogy pedig jelenleg isteni tűzzel is sózatik áldozatunk, érthetted ébből: Tüzet jöttem bocsátani a földre.

CAPUT X.

Κακείθεν ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἰουδαίας, δια τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ, ὥς εἰώθει, πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. ² Καὶ προσελθόντες φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτόν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι· πειράζοντες αὐτόν. ³ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς; ⁴ Οἱ δὲ εἶπον· Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. ⁵ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην· ⁶ ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός. ⁷ Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθή-

σθαι ὑμῶν, σνήσεις ἐκ τοῦ πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. Εἰ τοίνυν πᾶς πρὸς ἀλισθήσεται, καλὸν δὲ τὸ ἄλλας· καλὸν ἄρα τὸ πῦρ. Ἐὰν δὲ τὸ ἄλλας ἀναλὸν γένηται, τουτέστιν, ἱκανοῦ ἐστερημένον, καὶ τῆς ἰδίας ποιότητος, δι' ἣν καλὸν εἶρηται, ἐν τίνι αὐτῷ ἀρτύσεται; ἡ οὖν διὰ τῶν ἔχοντων ἄλλας ἐντολὴ τὸ εἰρηνεύειν ἐν ἱκανοῖς ἐστὶν οἱ μὴ εἰρηνεύοντες ἄλλας εἰσὶν ἀναλόν. Εἰσὶ γὰρ ἄλλες ἄλλας ἔχοντες, καὶ εἰσὶν ἄλλες οὐκ ἔχοντες ἄλλας· ἔχουσιν οἱ πλῆρεις τῶν συνεχόντων ἱκανοὺς ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πάσῃ ἀρετῇ λόγων. Ὁ λόγος γὰρ φησὶ ὑμῶν ἄλατι ἡρτημένος ἔστω ἐν χάριτι· ἄξιον δὲ νῦν θάνατι, κατὰ τὴν οἱ τοῦ Ἰησοῦ μαθηταὶ αἰσὶ παραβάλλονται. Λοκεῖ τοίνυν μοι, ὅτι ὥσπερ οἱ ἄλλες τὰ τοιαυτὰ τοῦ σώματος συνέχουσιν πρὸς τὸ μὴ μεταβάλλειν εἰς σκώληκας ἀπὸ δυσωδίας, καὶ ποιοῦσι χοῖμα· οὕτω καὶ οἱ τοῦ Ἰησοῦ μαθηταὶ, πάντα τὸν περιέχον κόσμον διακρατοῦσι καὶ συνέχουσιν, ἀνθιστάμενοι τῇ ἐξ ἐιδωλοκρατίας καὶ πορνείας ἀμαρτιῶν δυσωδία.

²⁻¹² Καὶ προσελθόντες φαρισαῖοι. Ἐρωτηθεὶς εἰ ἔξεστιν... οὐκ εὐθὺς εἶπεν, οὐκ ἔξεστιν, ἵνα μὴ θορυβηθῶσιν· ἀλλὰ καὶ τῆς ἐρωτήσεως πρῶτον αὐτοῖς ἐβουλήθη ἀποκρίνασθαι τοῦ νόμου τὸ βούλημα, ἵνα ὅπου αὐτὸν εἶδε πρὸς αὐτοὺς λέγειν, τοῦτο φθάσαντες ἀποκρίνωσιν. Προβάλλεται τοίνυν τὸν Μωσῆα τοῦτο· εἰρηκεῖται, ἴσως μὲν, καὶ διὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἐρωτήσιν ἴσως δὲ καὶ τὸ πλῆθος βουλόμενοι ἐπιστρατεύσαι τῶν ἀνδρῶν αὐτῶ, καὶ γὰρ ἀδιάφορον Ἰουδαίοις τοῦτο ἦν, καὶ πάντες τοῦτο ἐπραττον ὡς ἐπὶ νόμον συγκληρόμενον.

Τί οὖν φησὶ ὁ Κύριος; πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην Μωσῆς. Οὐκ ἀφίησιν αὐτὸν ἐπὶ κατηγορίᾳ μένειν, ἐπειδὴ καὶ τὸν νόμον αὐτὸς ἡν αὐτῷ δεδοκῶς· ἀλλ' ἐξαιρεῖται αὐτὸν τοῦ ἐγκλήματος, καὶ τὸ πᾶν εἰς ἐκείνων περιτρέπει κεφαλὴν. Εἰτα, ἐπειδὴ φορτικὸν ἦν τὸ εἰρημένον, ταχέως ἐπὶ τὸν ἀρχαῖον καταγεγνημένον νόμον, λέγων· Ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ Θεός· τουτέστι διὰ τῶν πραγμάτων ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ἐνομοθέτησεν ὁ Θεός τὰ ἐναντία. Εἰ γὰρ οὕτως προηγουμένος ἦν ὁ νόμος, καὶ συμφέρον, οὐκ ἂν ἐκεῖνος ἐξ ἀρχῆς ἐδόθη, οὐκ ἂν οὕτω πλάττων ἐπλάσεν ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἂν τοιαῦτα εἶπεν. Οὐκ εἶπεν δὲ, ὅτι ἐποίησεν ἕνα ἄνδρα, καὶ μίαν γυναῖκα· ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦτο ἐκέλευσεν, ὥστε τὸν ἕνα τῇ μιᾷ συνάπτεισθαι· εἰ δὲ βούλετο τὴν μὴ ἀμείναι, ἔτερον δὲ ἐπισεργαγεῖν, ἕνα ἄνδρα ποιήσας, πολλὰς ἂν ἐπλάσεν γυναῖκας. Νῦν δὲ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς νομοθεσίας εἰδείξεν ὅτι ἕνα δεῖ μιᾷ συν-

Ἐς ὀνὲτ fölkelvén, Judea hatáiraiba jött, a jordántuli vidéken át, és vele ment ismét a népsereg, s mint szokása vala, ismét tanítá őket. ² És hozzájárulván a farizeusok kérdezék őt: valljon szabad-e a férjnek elbocsátani feleségét; kísértvén őt. ³ Ő pedig feleletül monda nekik: Mit parancsolt nektek Moyzes? ⁴ Kik mondanak: Moyzes válaszevelet engedett irni, és elbocsátani. ⁵ S felelven Jezus monda nekik: A ti szívetek keménysége miatt írta nektek ezt a törvényt; ⁶ a teremtmény kezdetétől pedig Isten férfiut és nőt alkotott. ⁷ Ezért elhagyja az ember atyját, és anyját, és feleségéhez ragaszkodik;

Ha tehát mindenki tüzzel sózatik, és a só jó, tehát jó a tűz is. De ha a só izetlenné lesz, az az maga mineműségét elveszti, mely miatt jónak mondatik, mivel fogtok sózni? A parancsolat tehát azok képében, kiknek van savuk, azt kívánja, hogy békét tartsanak maguk közt. A kik nem békeszeretők, olyanok, mint az izetlen só. Vannak tudnillik, kiknek van savuk, és vannak, kiknek nincs. Van azoknak, kik bővelkednek a jámborság- és minden erényre buzdító igékben. A ti beszédetek, ugymond, a kegyelem savával legyen fűszerezve. Méltó továbbá okát adni, miért hasonlítottak Jezus tanítványai a sóhoz. Ugy tartom tehát, hogy valamint a só a testeket össze tartja, hogy át ne változzanak férgek a büztől, és hasznosokká teszi: ugy Jezus tanítványai is az egész föld kerekességét összetartják, ellene állván a bálvány imádás, — és bűnök gonoszságából eredt bűdösségnek.

²⁻¹² És hozzájárulván a farizeusok stb. Midőn kérdeztek: szabad-e stb. nem felelte rögtön: nem szabad, hogy meg ne háborodjanak: hanem a kérdés által előbb őket a törvény rendeletének előadására akarta vezetni, hogy a mit ő maga felelendett, azt azok saját mondatukkal bevallják. Felhozzák tehát, hogy azt Moyzes parancsolta; s helyesen, mind az Údvözítő kérdése tekintetéből, mind abból, mert a férjek seregét ellene akarták zúditani. Ugyanis ez a dolog a zsidóknál közönyös volt, és mindnyájan cselekedték azt mint olyan dolgot, melyet a törvény megengedett.

Mit mond tehát az Úr? A ti makacsságtok miatt írta nektek ezt a törvényt Moyzes. Nem hagyja őt vád alatt maradni; hisz maga volt tulajdonképp a törvény-szerző: hanem kiemeli vád alól, és mindent amazok fejére hárít. Azután, mivel súlyos volt, a mit mondott, mindjárt a régi törvényre megy vissza, mondván: A teremtmény kezdetén pedig férfiut és nőt alkotott az Isten; az az: Isten tények által ellenkező törvényt szabott élénk kezdetben. Mert ha a felhozott törvény régiebb és hasznos lett volna: nem adatott volna kezdetben ama másik, s az alkotó Isten nem ugy alkotta volna az embert, sem ugy nem szólott volna. Nem mondta továbbá: egy férfiut, és egy nőt alkotott, hanem: azt rendelé, ugymond, hogy egy társuljon egygyel. Mert ha az egyik nőt el akarta volna bocsátatni, s helyébe mást vetetni, a ki egy férfiut alkotott: ugy több nőt alkotott volna. Most pedig a törvény-szerzés modorából is megmutatta, miszerint egy férfiunak

σεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. ³ Καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν ὥστε οὐκέτι εἰσι δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. ⁹ Ὁ οὖν ὁ Θεὸς συνέθεξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. ¹⁰ Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, ¹¹ καὶ λέγει αὐτοῖς Ὁς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. ¹² Καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμήσῃ ἄλλω, μοιχᾶται. ¹³ Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἄψῃται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. ¹⁴ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγαπάκησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με, μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ¹⁵ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐὰν μὴ δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. ¹⁶ Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγει αὐτά. ¹⁷ Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν, προσδραμὼν τις, καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν· Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσω, ἵνα ζῶν αἰώνιον κληρονομήσω; ¹⁸ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ Θεός. ¹⁹ Τὰς ἐντολάς οὐδας, μὴ μοιχεύσης, μὴ φονεύσης, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσης, μὴ ἀποστερήσης, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα. ²⁰ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῷ Διδάσκαλε ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. ²¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἐν σοὶ ὑστερεῖ ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο, ἀκολουθεῖ μοι ἄρας τὸν σταυρόν. ²² Ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα

τοικεῖν διαπαντός, καὶ μηδέποτε διαρρηγνύσθαι ἐκ μιᾶς γὰρ φησι ὁ εἷς ἐγένετο, εἰς ἓν σῶμα συνήλθον. Εἴτα φοβερόν ποιών τὸ ταύτης κατηγορεῖν, οὐκ εἶπεν, μὴ διασπάτε, ἀλλ' Ὁ ὁ Θεὸς συνέθεξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Καὶ οὐχ ἁπλῶς φησι, συνήγαγε τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρὶ, ἀλλὰ καὶ γονεὺς ἀγιάναι ἐκέλευσε, καὶ πρὸς τὴν γυναῖκα, κληρονομήσει τὸν τρόπον τῆς ἐξέως, τὸ ἀδιάσπαστον ἐμφαίνων. Ἔσονται γὰρ φησι οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Αἰδοῦς τοίνυν τὴν ἀπόστασιν τῆς μισον-μῆτης γυναίκος, καὶ κατὰ φύσιν παρατραπομένην οὐκ ἐκώλυσε, διὰ τὸ μὴ ἄγαν εἰς τὸ παρὰ φύσιν ἐκπεσεῖν τοὺς ἀνθρώπους. Φυχῆς μὲν ἐκκαθαρομένης ἐπιθυμῶν τε καὶ θυμοῦ, δυνατὸν καὶ γυναικα ὑπομένειν πλεονάζοντων δὲ ἐν ψυχῇ τῶν προσερχομένων παιθῶν, πολλὰ καὶ διὰ γένειον ἂν ἐν τῇ παρανομῷ συννοήσῃ.

¹³⁻¹⁶ Καὶ προσέφερον αὐτῷ. Τοῖς προσφέρουσιν τὰ παιδία διευκλίνον τοῖς μαθηταῖς (sic), ἀξιώματος ἕνεκεν. Ὁ δὲ σωτὴρ διδάσκων αὐτοὺς μετριάζειν, καὶ τύπον καταπατεῖν κοσμικόν, καὶ λαμβάνει, καὶ ἐναγκαλιέται, καὶ τοῦτο τὴν βασιλείαν ἐπαγγέλλεται· καὶ γὰρ πάντων τῶν παιθῶν καθαρεύει ἡ ψυχὴ τοῦ παιδίου.

¹⁷⁻²² Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ. Τινὲς διαβάλλοντες τὸν ἱερέα τούτον ὡς ὑποκλίνοντα καὶ πορηδόν, καὶ μετὰ πείρας τῷ Ἰησοῦ προσελθόντα· ἐγὼ δὲ φιλάργυρος

⁸ ἔς ἑκτεν ἑνὲς testé lesznek, úgy hogy már ők nem ketten többé, hanem egy test. ⁹ A mit tehát Isten összekapcsolt, az ember el ne válaszsza. ¹⁰ És a házban tanítványai ismét kérdezék őt erről, ¹¹ s monda nekik: Valaki elbocsátja feleségét, és más vesz el, parázناسάgot követ el vele: ¹² és ha a nő elbocsátja férjét, és más férjhez megy, parázನάlkodik. ¹³ Azután hoztak eléje kisdedeket, hogy érintse őket, és tanítványok pedig dorgálták az odahozókat. ¹⁴ De Jezus azt látván, neheztelt, és monda nekik: Hagyjátok a gyermekeket hozzám jöni, és ne tiltátok el őket; mert olyanoké az Isten országa. ¹⁵ Bizony mondom nektek: a ki nem fogadja el Isten országát, mikép a gyermek, nem megy be abba. ¹⁶ És megölelvén azokat, rájuk tette kezeit, s megáldotta őket. ¹⁷ A mint azután kiment az utra, oda futott valaki, és térdet hajtván előtte kérdezte őt: Jó Tanító! mit cselekedjem, hogy az örök életet birjam? ¹⁸ Jezus pedig monda neki: Miért mondasz engem jónak? Senki se jó, csak az egy Isten. ¹⁹ A parancsolatokat tudod: Ne parázನálkodjál; ne ölj; ne orozz; hamis tanu-áságot ne tégy; ne csalj; tiszteld atyádat és anyádat. ²⁰ Az pedig felelvén monda neki: Mester! ezeket mind megtartottam ifjúságomtól. ²¹ Jezus tehát rátekintvén kedvelte őt, és monda neki: Egyre van szükséged: menj add el a mid van, és add a szegényeknek; úgy kincsed lesz az égben; azután jőj, kövess engem, viselvén a keresztet. ²² De az megszorodván ez ígére, elment ked-

egy nővel kell egyesülni mindenkorra, és soha el nem válni; egy gyökből lettek, ugymond, egy testbe olvadtak össze. Azután tisztelekre méltónak jelentendő ez ügyet, nem monda: el ne váljatok, hanem: a mit Isten összekapcsolt, azt ember föl ne bontsa. Nem is csupán úgy mondja: a nőt társul adta a férfinak, hanem megparancsolta, ugymond, a szülöket is elhagyni, és a feleséghez ragaszkodni, a mondat mineműségével jelentvén az elválhatlanságot. Ketten lesznek, ugymond, egy testté. Midőn tehát megengedé, hogy a gyűlölt nőnek váláslelvél adassék, egyszersmind a természetből való eltérést nem tiltá meg, hogy az emberek igen nagyon a természet-elleniekre ne vetemedjenek. Mert ha a lélek, a vágyoktól és haragtól kitisztul: ellehet a hibás nőt is túrni: ha pedig a mondott szenvedélyek a lélekben tulkapnak: a törvénytelen egyesülésben sok, és iszonyu dolog történik.

¹³⁻¹⁶ És hozzávittek. A gyermekek odavezetöit le akarják tiltani a tanítványok, felsőbbségből. De az Üdvözítő szerénységre, és a világi hiúság megvetésére tanítván őket, elfogadja, s megöleli azokat, és ilyeneknek ígéri a menyországot; mert minden szenvedélyektől tisztá a gyermek lelke.

¹⁷⁻²² A mint kimennek stb. Némelyek az ifjút, mint hamis és rossz embert vádolják, ki kísértésből járult volna Jezushoz: én pedig fűsvénynek jelentem őt, mert

πολλά. ²³ Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται. ²⁴ Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς· Τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν εἰς τὸν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. ²⁵ Ἐυκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν. ²⁶ Οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήρουντο, λέγοντες

αὐτὸν μὲν ἀποκαλῶ, ἐπειδὴ γὰρ ὁ Χριστὸς τοιοῦτον αὐτὸν ὅτι ἤλεγξεν, ἔπειθον δὲ οὐδαμῶς, διὰ τὸ εἰπεῖν τὸν ἐπαγγελιστὴν, ὅτι ἐμβλέψας αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἠγάπησεν αὐτόν. Εἰ δὲ πειράζων προσῆλθεν, ἐδήλωσεν ἂν ἡμῖν καὶ τοῦτο ὁ ἐπαγγελιστής, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ποιεῖ· εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐσήχησεν, ὁ Χριστὸς ἂν αὐτὸν οὐκ εἴσσε λαθεῖν, ἀλλ' ἤλεγξεν ἂν σαφῶς, εἰ καὶ ἠρέξατο, καὶ οὐκ ἂν ἀπῆλθε ληποῦμενος ἐφ' οἷς ἤκουσεν. Ἀλλὰ τοῦτο οὕτως πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ὁ Χριστὸς λέγων· Οὐδεὶς ἀγαθός, ἐπειδὴ ὡς ἀνθρώπῳ προσῆλθε, καὶ ἐπὶ τῶν ἰουδαϊκῶν διδασκάλων, καὶ ὡς ἀνθρώπος αὐτῷ διαλέγεται, καὶ γὰρ πολλὰρ οὗ πρὸς τὰς ὑπονοίας τῶν προσιόντων ἀποκρίνεται. Ὅταν οὖν εἴπῃ· Οὐδεὶς ἀγαθός, τουτέστιν, οὐδεὶς ἀνθρώπων· ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἀποστειρῶν ἀγαθότητος· λέγει πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, διὸ καὶ ἐπηγάγετο· εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός. Καὶ οὐκ εἶπεν· εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μου, ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐκ ἐξεκάλυπεν ἑαυτὸν τῷ νεανίσκῳ.

Τί δὴποτε δὲ οὕτως αὐτῷ ἀποκρίνεται; ἀνάγειν αὐτὸν κατὰ μικρὸν βουλόμενος, καὶ παιδεύων κολακείας πάσης ἀπῆλλέσθαι, καὶ Θεῷ προσηλωσθαι, καὶ ἐξεστῆσαι σαρεῖν ἐν οὐρανῷ. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ἦν ὁ λόγος, καὶ πάντων αὐτὸν γεμνωθῆναι παρήγει, δείκνυσιν ὅτι οὐκ ἀφαιρεῖται τὰ ὄντα, ἀλλὰ καὶ τίθησι τοῖς οὐσι πλείονα, ὡς ἐβλέπετο παρασχεῖν, καὶ τοσούτω μείζων, ὅσον γῆς ὁ οὐρανός.

Προστίθῃσι δὲ τὴν αἰτίαν τῆς λύπης ὁ ἐπαγγελιστής· εἰπὼν ἦν γὰρ ἔχον χρήματα πολλά. Οὐχ ὁμοίως κατέχονται οἱ τὰ ὀλίγα ἔχοντες, καὶ οἱ τὰ πολλά· ἢ γὰρ προσθήκη τῶν ἐπισιόντων μείζονα ἀνάπτει τὴν γλῶσσαν. Ἄξιον δὲ ἐστὶ ζητῆσαι πῶς ἠγάπησεν αὐτὸν μὴ μέλονται ἐπὶ τὴν ζωὴν ἀκολουθεῖν. Ἔστι δὲ τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι ἐπὶ μὲν τοῖς προτέροις ἀγάπης ἄξιος ἦν ὁ τὰ τοῦ νόμου φυλάξας, καὶ ταῦτα ἐκ νεότητος· τῇ δὲ περὶ τὸ τέλειον ὀλιγοφροσύνῃ τὴν ἐπὶ τοῖς πρόσθεν ἀγάπῃ τελείαν οὐκ εἴασεν γενέσθαι, ὥσπερ οὐδὲ τὴν τελειότητα ἐδέξατο.

^{21—30} Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς (μαθηταῖς αὐτοῦ). Οὐ τὰ χρήματα διαβάλλον τοῦτο φησὶ, ἀλλὰ τοὺς πέρα τοῦ μέτρου κατεχομένους ἐπ' αὐτῶν. Τί δὴποτε δὲ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγε, δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται, πένησιν οὖσιν, καὶ μηδὲν κεκτημένοις; παιδεύων αὐτοὺς μὴ αἰσχνέσθαι τῇ πενίᾳ, καὶ ὥσπερ ἀπολογούμενος αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ μηδὲν ἐπιτρέψαι ἔχειν· εἰπὼν δὲ δύσκολον προῖον δείκνυσιν, ὅτι καὶ ἀδύνατον, καὶ οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιτάσεως ἀδύνατον, καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ παραδείγματος ἐδήλωσεν τοῦ κατὰ τὴν κάμηλον, καὶ τὴν βελώνην, ὅθεν δείκνυται, ὅτι οἱ ὁ τυχὼν μισθὸς τοῖς πλουτοῦσι καὶ δυναμένοις φιλοσοφεῖν διὸ καὶ Θεοῦ ἔργον ἐφῆσεν αὐτὸ εἶναι, ἵνα δείξῃ, ὅτι πολλὴς δεῖ τῆς χάριτος τῷ μέλλοντι τοῦτο κατορθοῦν.

Τίτος δὲ ἔνεκεν οἱ μαθηταὶ ταράσσονται πενήτες ὄντες; ἢ δηλονότι ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἀλγούντες; ὅταν δὲ λέγει, ὅς ἀφῆκεν γυναῖκα, οὐ τοῦτο φησὶ, ὥστε διασπάσαι τοὺς γάμους, ὥσπερ καὶ ὅταν λέγει, ὅτι

vetlenül; mert sok birtoka vala. ²³ És körültekintvén Jezus, monda tanítványainak: Mily nehezen mennek be Isten országába, a kiknek pénzük van! ²⁴ A tanítványok pedig álmélkodának szavain. Jezus mégis ujlag felelvén monda nekik: Fiaim! mily nehéz azoknak, kik pénzben bíznak, Isten országába jutni! ²⁵ Könnyebb a tevének a tű fokán atmenni, mint a gazdagnak Isten országába jutni. ²⁶ Azok tehát még inkább bámultak, mondván egymáshoz: Ki üdve-

ilyennek Krisztus is korholá őt, de hamisnak nem, mint-hogy az evangelista mondja, miszerint rátekintvén Jezus kedvelte őt. Ha pedig kísértőleg állott volna elő: kijelentette volna ezt is az evangelista, mikép egybeknél tévé; vagy ha az hallgat: Krisztus bizonyára nem hagyja lappangni, hanem nyilván megdorgálja, vagy homályosan sejteti, végre nem szomorodott volna el azok fölött, a miket hallott. Az okból így felele neki a Krisztus: Senki nem jó. Miután az mint emberhez, és a zsidó tanítók egyikéhez járult, ő is mint ember nyilatkozik, mert mindig a hozzájárulók gondolataira felel. Midőn tehát mondja: Senki sem jó, ez annyi, mint senki az emberek közül; nem mintha az emberekől megtagadná a jóságot, hanem az Isten jóságának igen nagy különbségét jelenti; azért hozzá teszi: hanem csak maga az Isten. S nem mondta: hanem csak Atyám; miből láthatod, hogy nem jelenté ki magát az ifjúnak.

De hát miért felel neki úgy? Mert magához akarta vonni lassankint, és minden hizelgés kerülésére inteni, azután Istennel egyesíteni, hogy mennyei kincseket gyűjtson. Miután t. i. pénzről vala szó, és Krisztus inté őt hogy mindenről mondjon le: értésére adja, miszerint nem veszi el vagyonát, hanem inkább többet ad, mint a mit elhagyni parancsolt, annyiival többet, mennyivel nagyobb az ég a földnél.

Hozzáteszi az evangelista az elszomorodás okát is, mondván: mert sok birtoka vala. Nem egyenlőn kísértetnek a kevés vagyonuak, és a nagy birtokosok; mert a jövedelmek bősége sok szenvedélyt fölingerel. Méltó továbbá megvizsgálni, hogyan kedvelte az ifjút, ki nem vala őt az életre követendő. Azt mondhadjuk tehát, hogy az előbbiek miatt szeretetre méltó vala, mert a törvényt megtartotta, és pedig ifjúsága óta, de a tökéletesség iránti hanyagsággal az előbbiek miatti szeretet nem engedé teljessé lenni; a mint a tökélyesség javaslatát sem fogadta el.

^{23—30} És körültekintvén Jezus, tanítványainak monda stb. Nem a vagyont kárhóztatólag mondja ezt, hanem azokat, kik határon túl ragaszkodnak hozzá. Miért monda tanítványainak: Nehezen megy be a gazdag (menyországba) holott azok szegények és vagyontalanok valának? Mert arra akarta tanítani, hogy ne szegélyjék a szegénységet, s mintegy megnyugtati őket, miért nem hágy nekik semmi efféle. Midőn aztán előrebocsátja: Nehéz stb. folytatólag megmutatja, hogy lehetlen is, pedig nem egyszerűn, hanem nyomatékkel lehetlen, a mit a tevé és tű példájával nyilvánít; miből azt is kihozta, hogy nem egy a gazdagok és bölcselkedni (lemondani) bírók jutalma. Azért azt Isten művének állította lenni, jelentendő, hogy nagy kegyelemre van szüksége annak, ki úgy akar jól élni.

Miért ijednek meg a tanítványok holott szegények? Mert tudnillik az emberek (veszélyben forgó) üdvössége miatt bántódnak. Midőn azután mondja: a ki elhagyja feleségét, nem a házasság felbontását érti; valamint mikor

πρὸς ἑαυτούς, καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ²⁷ Ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγει· Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ Θεοῦ πάντα γὰρ δυνατόν ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ. ²⁸ Ὁρᾶτο δὲ ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ. Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολούθησάμεν σοι. ²⁹ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστίν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροῦς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, ³⁰ εἰ μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτοις, οἰκίας, καὶ ἀδελφούς, καὶ ἀδελφάς, καὶ πατέρα, καὶ μητέρα, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροῦς μετὰ διωγμών, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον. ³¹ Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. ³² Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο, καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν. ³³ Ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνωμεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι. ³⁴ Καὶ ἐμπαΐξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. ³⁵ Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες· Διδάσκαλε, θέλομεν, ἵνα ὁ ἐὰν αὐτίσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. ³⁶ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Τί θέτε ποιῆσαι με ὑμῖν; ³⁷ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Δὸς ἡμῖν,

ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰρήσῃ αὐτήν, οἷχ' ἵνα ἑαυτοῦς ἀναιρώμεν φησι, οὐδ' ἵνα ἐντεῖθεν αὐτὴν χωρίζωμεν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀλλ' ἵνα πάντων προτιμώμεν τὴν ἐνδοξίαν, τούτο καὶ ἐπὶ γυναῖκος, καὶ τῶν ἄλλων φησὶ δοκεῖ δέ μοι καὶ τοὺς διωγμούς ἐνταῦθα αὐτίττωσθαι, ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ ἦσαν καὶ πατέρες εἰς ἀσέβειαν ἔλκοντες παῖδας, καὶ γυναῖκες ἀνδρας. Ἔστι δὲ νῦν ἡ πολλαπλασίονων ἀπόλασις κατὰ τὴν κοινωνίαν, οὐ κατὰ τὴν κτήσιν ἢ γὰρ ἀγάπῃ πᾶσαν ἐπλήρωσεν οἰκειότητα τοῖς ἰδίοις, καὶ πᾶσαν χρῆσιν, ὅσαν ἂν οἰκίαι, καὶ ἀγροὶ παρέχουσιν.

³¹) Διὸς δὲ ὅτι τῶν πρῶτων εἶναι δοκούντων ἔσονται πρῶτοι οὗτοι οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀφέντες, ἐπῆρχεν· Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι· Ἐνταῦθα δὲ μοι δοκεῖ τοὺς φαρισαίους αἰνέτεσθαι. Τούτο δὲ τὸ πολλοὶ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, ἀδιορίστως τέθεικεν καὶ περὶ ἑτέρων μὲν πολλῶν, ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν ἀπειθοῦντων φαρισαίων. Τὸ γὰρ ἔσχατοι, τὴν τελείαν ἐκπτώσιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν σημαίνει, οὐ τόπον τινος ἐλάττονος μόνον ἐν αὐτῇ.

³²⁻³⁴) Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς ἰβ'. Προλέγει τοῖς μαθηταῖς ἀναγκαίως ταῦτα, ἵνα γινώσκουσιν, ὅτι προειδώς, καὶ οὐκ ἄγνοων πέπονθεν, καὶ οὐκ ἄκων, ἀλλ' ἐκὼν ἐπὶ τούτῳ βαδίσας διὰ καὶ πολλὰς τὸ τοιοῦτο προσηγόρευσεν, καὶ κατ' ἰδίαν τοῖς μαθηταῖς τὰ τοιαῦτα προσηγορεύει, οἰκοί, ὡς ἐγένετο.

³⁵⁻³⁷) Καὶ προσπορεύονται. Ματθαῖος φησι, ὅτι ἡ μήτηρ προσῆλθεν, εἰκὸς δὲ ἀμφότερα γενέσθαι τὴν γὰρ

zülhet tehát? ²⁷ Rájok tekintvén pedig Jezus, monda: Az embereknel ez lehetlen: de nem Istennél; mert Istennél minden lehetséges. ²⁸ Péter erre kezdte neki mondani: Ime, mi elhagytunk mindent, és követtünk téged. ²⁹ Jezus pedig felelvén monda: Bizony mondom neked: nincs senki, a ki elhagyta házat, vagy fivéreit, vagy nővéreit, vagy atyját, vagy anyját, vagy feleségét, vagy gyermekeit, vagy mezejét érettem és az evangéliumért: ³⁰ hogy ne nyerjen százannyit most ez időben, házat, fivért, nővért, atyát, anyát, gyermeket, mezőt üldözés után, és a jövő világban örök életet. ³¹ Sokan lesznek pedig elsőkből utolsók, és utolsókból első. ³² Az uton valának pedig Jeruzsalembe fölmenendők, s Jezus előttök méne, s álmélkodának, a követők pedig félték. S maga mellé vevén ismét a tizenkettőt kezdett nekik beszélni, a mik vele történni fogtak. ³³ Hogy ime fölmegyünk Jeruzsalembe, és az ember fia általadatik a főpapoknak és írástudóknak, s elítéli őt halálra, s általadják őt a pogányoknak; ³⁴ s megcsufolják őt, megostorozzák, rá pökdösnek, megölik, de harmad napon föltámad. ³⁵ Azután hozzájárulának Jakab és János, Zebedeus fiai, mondván: Tanító! akarjuk, hogy a mit kérünk, tedd meg nekünk. ³⁶ Ő pedig kérdé őket: Mit akartok, hogy cselekedjem meg nektek? ³⁷ Kik felelének neki: Add

mondá: A ki elveszti lelkét (életét) érettem, megtalálja azt, nem úgy érté, hogy magunkat öljük meg, se hogy itt a testtől elválaszszuk azt: hanem hogy az erényességet mindennél többrebecsüljük. Ugyanazt mondja tehát a feleségről, és a többiről is. Ugy látszik azonban nekem, mintha az üldözésekre is célozna, miután volt sok szülő is, kik gyermekeiket istentelenségre vezették, valamint a nők férjeiket. A sokszoros megjutalmazás tehát a köz részvétben áll, nem a birtoklásban, mert a szeretet mind azon tulajdönt és hasznót behozza, melyet a házak, és mezők adnak.

³¹) Megmutatandó továbbá, hogy azoknál, kik magukat elsőknak vélik, előbbvalók lesznek a benne hívők, és mindenről lemondók: így folytatja: Sokan lesznek elsőkből utolsók, és utolsókból első. Itt, ugy látszik nekem, a farizeusokra céloz. Azonban azt: Sokan lesznek elsőkből utolsók, határozatlanul fejezte ki egyéb másokról is ugyan: de a hitetlen farizeusokról is. Mert „utolsók lesznek“ annyit jelent, mint teljesen kizáratnak a menyországból, nem pedig csak valami alábbvaló helyet abban.

³²⁻³⁴) És maga mellé vevén ismét a tizenkettőt. Nem ok nélkül jövendőli meg ezeket a tanítványoknak, hogy t. i. tudják, miszerint előtudattal, s nem véletlenül szenvedett, nem is kénytelen, hanem akarva szánta rá magát; azért sokszor szólott effélékről, s külön is a tanítványoknak ezeket kinyilatkoztatta otthon, mint történtek.

³⁵⁻³⁷) S hozzájárulnak. Máté szerint az anya járult hozzá; kétségkívül mind a kettő történt. Anyjokat ma-

ἵνα εἰς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἰς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ³⁸ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Οὐκ οἰδατε, τί αἰτεῖσθε· δύνασθε πιεῖν το ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; ³⁹ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· Ἀνήμεθα ὃ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· Τὸ μὲν ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω, πῖσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε. ⁴⁰ Τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου, καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. ⁴¹ Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. ⁴² Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς· Οἰδατε, ὅτι οἱ δοκοῦντες ἀρχεῖν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν, κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. ⁴³ Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὅς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν

μητέρα παρέλαβον ὡς μείζονα τὴν ἱκετηρίαν ἐργασάμενοι, καὶ ταύτην τὸν Χριστὸν δυσωπήσαντες· ὅτι γὰρ τοῦτο ἦν, καὶ αὐτῶν μᾶλλον ἢ αἰτήσις ἦν, καὶ ἀσχηρόμενοι προβάλλουσι τὴν τιμὴν, σκόπιμι πῶς πρὸς αὐτοὺς ἀποτείνει τὸν λόγον. Τί δὲ πρότερον αὐτοῖς, καὶ ἀπὸ ποίας γνώμης, εἴτε αὐτοί, εἴτε ἡ μήτηρ, καὶ πόθεν ἐπὶ τοῦτο προσήλθον; ἐροῦμεν ἰώρων αὐτοὺς τιμωμένους παρὰ τοὺς ἄλλους, καὶ προσεδόκησαν ἐνταῦθεν ἐπιτεύξεσθαι. Τί ποτε δὲ ἔστιν, ὃ αὐτοῖς; Ἀκούσαντες αὐτοῦ λόγου περὶ τῆς ἐαυτοῦ βασιλείας, περὶ αἰσθητῆς ὑπόπτενον βασιλείας ἐνόμιζον, ὅτι μετὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ οὐ ταῦτα ἔσται. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν προσήλθον, ταῦτα ἀξιούντες. Οὐκ ἀγνοῶν δὲ ὁ σωτὴρ, τί αἰτῆσαι βούλοισαι, φησὶ· Τί θέλετε, ἀλλ' ἵνα ἀναγκάσῃ αὐτοὺς ἀποκρίνασθαι, καὶ οὕτως διδάξῃ. Οἱ δὲ ἀσχηρόμενοι, ἐπειδὴ ἐπὶ πάθους ἀνθρωπίνου πρὸς τοῦτο ἴσαν, κατ' ἰδίαν ἐκτὸς τῶν μαθητῶν λαβόντες αὐτὸν ἠρώτησαν. Τί οὖν ὁ σωτὴρ; δηλονότι οὐδὲν πνευματικὸν ἦτον, οὐ γὰρ ἂν ἐτόλμησαν τοσοῦτον αἰτῆσαι, φησὶ· Οὐκ οἰδατε, τί αἰτεῖσθε· ὑμεῖς μὲν γὰρ περὶ τιμῆς ἀζητοῦτε, ἐγὼ δὲ περὶ ἀγώνων, καὶ ἰδρωτῶν (sic) ὑμῖν διαλέγομαι· οὐ γὰρ ἔστιν οὐτός ὁ τῶν ἐπάθλων καιρὸς, ἀλλὰ σφαγῆς, καὶ πολέμων, καὶ κυδνῶν.

^{38—39}) Εἰπὼς δὲ, δύνασθε τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ πίνω, τὸ τρόπον τῆς ἐρωτήσεως ταύτης ἐφίλειται αὐτοὺς, ἵνα τῇ πρὸς αὐτὸν κοινωνίᾳ προθυμότεροι γίνωνται. Καλεῖ δὲ τὸ αὐτὸ καὶ βάπτισμα, δεικνὺς μέγαν ἀπὸ τῶν γινόμενων τὸν καθαρισμὸν, αὐτοῖς μὲν τὸν ἐαυτοῦ, τῇ οἰκουμένῃ δὲ τὸν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Οἱ δὲ εὐθέως ἐπηγγέλαντο εἰπόντες, δυνάμεθα, προσδοκῶντες ἀκοῦσαι ὅπερ ἤτησαν ἐπειδὴ δὲ ταῦτα εἶπον, δεικνὺς, ὅτι οὐκ ἀλαζονία τὰ εἰρημένα, φησὶ· Τὸ μὲν τὸ ποτήριον πῖσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε, τοντέστι, μαρτυρίαν καταξιώθησεσθε, καὶ ταῦτα πῖσθε, ὅπερ ἐγὼ τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν, καὶ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου.

⁴⁰) Τί ποτε δὲ ἔστι τὸ εἰρημένον; δύο γὰρ ἔστι τὰ ἀπορούμενα, ἐν μὲν, εἰ ἡτοίμασται τινὶ τὸ καθίσαι ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, ἔτερον δὲ, εἰ ὁ πάντων κύριος ἐκείνους, οἷς ἡτοίμασται, κύριος οὐκ ἔστιν παρασχεῖν; Πρὸς μὲν οὖν τὸ πρότερον, ἐροῦμεν ὡς οὐδεὶς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, ἢ ἐξ ἀριστερῶν καθέσται, ἄβατος γὰρ πάσις τῇ κτίσει ὁ θρόνος ἐκείνος. Πῶς οὖν φησὶ, τὸ καθίσαι ἐκ δεξιῶν, ἢ ἐξ εὐωνύμων οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι ὡς ὅπως καθενδονμένων τινῶν; πρὸς τὴν ὑπόνοιαν γοῦν ἀπεκρίνατο τῶν ἐρωτῶντων, συγκαταβαίνειν αὐτῶν τῇ διανοίᾳ· οὐ γὰρ ἤδισαν τὸν ὑψηλὸν θρόνον ἐκείνον, καὶ τὴν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καθέδραν, ἀλλ' ἐν ἐξήττον μόνον, τὸ τῶν πρωτίων ἀπολαῦσαι,

meg nekünk, hogy egyik jobboldról, másik bal kezed felől üljünk dicsőségben. ³⁸ Jezus pedig monda nekik: Nem tudjátok, mit kértek; megihatjátok a poharat, melyet én iszom, és fölvehetitek a keresztséget, melylyel én kereszttettem? ³⁹ Azok felelének neki: Igen is. Jezus pedig monda nekik: A poharat ugyan, melyet én iszom, inni fogjátok és a keresztséget, melylyel én kereszttettem, fölveszitek: ⁴⁰ de ülni jobb- vagy bal kezem felől nem engem illet, megadni, hanem a kiknek készítettett. ⁴¹ Ezt hallván a többi tiz, boszongodni kezdtek Jakabra és Jánosra; ⁴² Jezus pedig előhíván őket monda nekik: Tudjátok, hogy a kik a nemzetek fejedelmének látszanak, uralkodnak rajtuk, és nagyjaik hatalmaskodnak fölöttük: ⁴³ de nem úgy lesz

gukkal vették, hogy a kérést sikeresebbé tegyék, és általa Krisztus előtt szegényeket eltakarják. Mert hogy így volt a dolog, s a kérés inkább övék volt, melyért pirulván anyjuk mögé bujnak: vedd észre abból, mikép intézi hozzájuk a beszédet. Mit kérnek tehát, s minő lelkiülettől vagy ők, vagy anyjuk, és hogyan vetemedtek erre? Megmondjuk. Látták magukat többre becsültetni a többinél, s azért czélt vélték érni. Mi az tehát, a mit kérnek? Midőn hallák őt saját országáról szólni, érzéki (földi) országot gyanítottak, s gondolák, hogy országa után ezt nem érik el. Azért most járultak hozzá ezen kérelemmel. Az Üdvözítő pedig nem tudatlanságból kérdezi kérelmük tárgyát, mondván: Mit akartok? hanem hogy kényszerítse őket a feleletre, s úgy oktassa őket. De azok szegylvén, hogy emberi szenvedélyből jöttek erre, félrevezetik őt a többi tanítványoktól, s úgy kérdezik. Mit mond tehát az Üdvözítő? Világos levén, hogy semmi szellemi nem kértek, miután nem merték előadni, felele: Nem tudjátok, mit kértek; ti ugyan méltóságra vágyódtok, én pedig küzdelmekről s bajlódásról beszélek veletek. Hisz ez nem a jutalmak ideje, hanem a halálra-válás, háborúság, és veszélyek ideje.

^{38—39}) Ama kérdéssel: Megihatjátok a poharat, melyet én iszom? már a kérdés modora által őket rá akarta bírni, hogy készebbek legyenek vele részt venni. Ugyanazt keresztségnek is nevezi jelentvén a nagy tisztulást, mely azoknak ugyan saját szenvedésükből jut, a világnak pedig a kereszttel által. Azok rögtön készeknek nyilatkoztak, mondván: Megihatjuk; azt várván, hogy megígéri nekik, a mit kérnek. Ezen mondatuk után, értésül adandó, hogy a mondottak nem üres hangok, így szól: A poharat ugyan megiszszátok, és keresztséggel, melyet én fölveszek, kereszttettni fogtok, azaz vértanúságra érdemesíttetni, és ugyan azt szenvedni, a mit én kiállok: de jobb- és balfelől ülni nem engem illet megadni: hanem a kiknek Atyámtól elkészítettett.

⁴⁰) Mi ez, a mi itt mondatik? Két kétely forog itt fenn. Egyik, vajjon valakinek elkészített-e az ülés az ő jobbján; másik pedig: vajjon a ki mindennek Ura (a Krisztus), nem bír-e hatalommal azt azoknak, kiknek készítettett, odadni? Az elsőre mondjuk: Senki az ő jobb, vagy bal felén nem ül, mert ama királyi székhöz semmi teremtmény nem fér. Mikép mondja tehát: jobb vagy bal felől ülni nem hozzám tartozik megadni, mintha némelyek ott ülnének? A kérdezők véleményéhez képest felelt, leereszkedvén azok felfogásához; hisz nem ismerték ama fölséges széket, és az Atyának jobbján való üléshelyet: hanem csak egyedül az elsőbbséget akarták el-

ἱμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. ⁴⁴ Καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. ⁴⁵ Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. ⁴⁶ Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχὼ. Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαιος ὁ τυφλὸς ἐκάθιστο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. ⁴⁷ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ἐστίν, ἤρξατο κράζειν, καὶ λέγειν· Ὁ υἱὸς Δαυὶδ Ἰησοῦ ἐλέησόν με. ⁴⁸ Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῶ μᾶλλον ἔκραζεν· Τί Δαυὶδ ἐλέησόν με. ⁴⁹ Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι, καὶ φωνοῦσι τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ· Θάρσει, ἔχειραι φωνεῖ σε. ⁵⁰ Ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν. ⁵¹ Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Τί θέλεις, ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββounί, ἵνα ἀναβλέψω. ⁵² Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ὑπαγε, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

καὶ πρὸ τῶν ἄλλων στήναι. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἡλικία αὐτοῦ ἦν ὡς ἡλικία τοῦ Χριστοῦ, τοιοῦτον ἐστὶν ἀποθανεῖσθαι μὴν δι' ἐμὲ καὶ κοινοῦναι μοι κατὰ τὸ πάθος, οὐ μὴν ἀρκεῖ τοῦτο ποιῆσαι τὴν πρώτην τάξιν ὑμῶν καταστρεῖν· ἀντὶ τῆς ἑτέρας ἐλθῆναι μετὰ τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὴν ἄλλην ἀπασαν ἀρετὴν κεκτημένος πολλῶν πλεοναῖα ὑμῶν, οὐκ ἐπειδὴ φιλοῦμαι, καὶ τῶν ἄλλων προκρίνω διὰ τοῦτο περυσσόμενος ἐκείνους, ὑμῖν δώσω τὰ πρωτεία. Ἐκείνοις οὖν ἡτοιμάσται, τοῖς ἀπὸ τῶν ἔργων δυναμένοι γενέσθαι προτέροις· παραπεμπόμενος οὖν αὐτοὺς οικονομῶς, ὥστε μὴ ὑπὲρ πρωτείων ἐνοχλεῖν εἰς καὶ μᾶλλον ὁμοῦ καὶ μὴ λυπῆσαι βουλόμενος ἀμφοτέρω κατὰ τοιοῦτον.

^{46—52}) Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχὼ. Τὸ μὲν οὖν τυφλότητος ἵασις γεγονέναι κατὰ τὴν ὁδόν, συμφωνεῖ τῷ Ματθαίῳ, καὶ Λουκᾷ· ἵνα δὲ τυφλὸν οὕτως φησὶ καὶ Λουκάς, Ματθαῖος δὲ δύο. Τοῦτο δὲ οὐδὲν πρὸς διαφωνίαν τῆς ἱστορίας· ἐνδέχεται γὰρ τοῦ ἐπιστασιότου μνήμην, τοῦτον δὲ καὶ Λουκᾷν πεποιθῆσθαι ὥστε καὶ ὁμομαστὶ δεδήλωκεν ὁ Μάρκος εἰπὼν τὸν υἱὸν Τιμαίου Βαρτίμαιον τὸν τυφλόν, ὡς ἐπικρατῆ τότε ὄντα· υἱὸν δὲ Δαυὶδ ἐκαλεῖ ὁ τυφλὸς τὸν Κύριον τὴν διατρέχονσαν ἐν τῷ λαῷ φήμην ἀκούων, καὶ τὴν προσδοκίαν τὴν ἐκ προσφητῶν πεπεισμένους. Ἠρώτησε δὲ τὸν τυφλόν, τί θέλεις ποιήσω σοι, ἵνα μὴ τις νομίσῃ ἄλλο βουλομένον λαβεῖν ἄλλο δίδοναι· καὶ γὰρ ἔθος αὐτῷ πανταχοῦ τὴν προαίρεσιν πρότερον τῶν θεραπευομένων κατὰ ὁδόν ποιεῖν ἅπασιν, καὶ τότε ἐπάγειν τὴν ἰατρειάν, ἵνα καὶ τοὺς ἄλλους εἰς ζῆλον ἀγάγῃ, καὶ ἵνα δείξῃ τῆς δωρεᾶς αἰδώς ἀπολαύοντας, ὥστε ἐπὶ τῆς Χαναanaίς, καὶ ἐπὶ τοῦ ἱεροσολιμίου καὶ ἐπὶ τῆς αἰμορροουμένης ἐποίησεν. Διὸ καὶ εἰπόντος αὐτῷ ὅπερ ἐβούλετο, σπλαγχνισθεὶς ἀναβλέψαι αὐτὸν ἐποίησεν, καὶ ἠκολούθει ἐν τῇ ὁδῷ τῷ Ἰησοῦ.

közvetek; hanem a ki nagy akar közvetek lenni: legyen szolgátok: ⁴⁴ és a ki közvetek első akar lenni, legyen mindnyájok inassa; ⁴⁵ mert az ember fia sem jött szolgáltatni, hanem szolgálni, és lelkét váltságul adni sokakért. ⁴⁶ Azalatt eljőnek Jerikhóba, s midőn kiment Jerikhóból, s vele tanítványai és nagy népsereg, Timeus fia, a vak Bartimens, ott ült az útfélen, kéregetvén. ⁴⁷ A mint tehát hallotta, hogy ez a názareti Jezus, kezdte kiáltani, s mondani: Jezus, Dávid fia, könyörülj rajtam. ⁴⁸ És sokan intették, hogy hallgasson; de az annál inkább kiáltozá: Dávid fia, könyörülj rajtam. ⁴⁹ És megállván Jezus elhivatni parancsolá. Hívják tehát a vakot, mondván neki: Bizzál, kelj föl, hivat téged. ⁵⁰ Az pedig elvetvén öltönyét, fölkelt, s Jezushoz jött. ⁵¹ S megszólítván őt Jezus, kérdezé: Mit akarsz, hogy cselekedjem neked? A vak pedig felele neki: Rabuni, hogy lássak. ⁵² Jezus pedig monda neki: Menj, a te hited meggyógyított téged. És azonnal látott, s követé Jezust az uton.

nyerni, és mások elé jutni. Mert miután tizenketten hallották (az Ur szavait), nem tudván mit jelent a mi mondatott, az elsőbbség után vágyódtak. A mit tehát a Krisztus mond, ide megy ki: Meghaltok ugyan érettem, és velem együtt részesültek a szenvedésben: de az nem elég arra, hogy az első rendű helyeket elfoglalhassátok; mert ha valaki más jó vértanúsággal, és más minden erőnyel sokkal jobban fölékesítve, mint ti: azért mert szeretlek titeket, még nem teszek benneteket mások elé, hogy azokat elutasítván nektek adjam az elsőbbséget. Azoknak készítettet tehát, kik jó cselekedetek által vergődnek elsősegre. Elbocsátja tehát őket czélszerűleg, hogy ok nélkül és hiába ne vetélkedjenek az elsőbségről, s mivel nem akarta megszomorítani, mind a két dolgot utba igazítja.

^{46—52}) És Jerikhóba jönnek. Az, hogy a vakságot meggyógyította az útfélen, az megegyez Mátéval és Lukácsal: de Márk és Lukács csak egy vakot mondanak, Máté pedig kettőt. Ez azonban nem jelenti az elbeszélés ellenkezését; mert hihető a nevezetesebbiket akarta említeni, valamint Lukács is; mielő fogva Márk név szerint felhozza a vakot őt Timeus fiának, az az Bartimeusnak mondván, mint akkor ismeretes embert. Dávid fiának mondta a vak az Urat, a nép között elterjedt közhír hallásából és a proféták által keltett várakozás hitéből. Kérdezé pedig a vaktól: Mit akarsz, hogy cselekedjem neked; ne tán valaki azt gondolja, mintha mást adott volna, mint sem kért a vak. Ugyanis szokása volt eleve a meggyógyítottakat mindnyájok előtt nyilvánosságra hozni, s azután alkalmazni a gyógyítást, részint, hogy másokat is felbuzdítson, részint, hogy megmutassa őket a kegyadományra méltóknak lenni; mikép a khananeai nővel, a századossal és a vér folyásos asszonnyal cselekedett. Azért, miután a vak megmondta, mit akar, könyörülvén rajta visszaadta látását, az pedig az úton követé Jezust.

CAPUT XI.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ελαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ² καὶ λέγει αὐτοῖς· Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτήν, εὐρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐπω οὐδὲς ἀνθρώπων κεκάθικε, λύσαντες αὐτὸν, ἀγάγετε. ³ Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, τί ποιεῖτε τούτου; εἰπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε. ⁴ Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον τὸν πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδίου, καὶ λύουσιν αὐτόν. ⁵ Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς· Τί ποιεῖτε, λύοντες τὸν πῶλον; ⁶ Οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς, καθὼς ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. ⁷ Καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. ⁸ Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στοιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώωνον εἰς τὴν ὁδόν. ⁹ Καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες· Ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου. ¹⁰ Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαβὶδ, ὡσαννά ἐν τοῖς ὑψίστοις. ¹¹ Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς καὶ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ περιβλεψάμενος πάν-

Ἐς midōn Jeruzsalemhez közelítenek Betfage és Bethánia felé az olajfák hegyére, elküldte tanítványai közül kettőt, ² és monda nekik: Menjetek a helységbe, mely átellenben van veletek, s mindjárt a mint oda bementek, találtok egy megkötött vehmet, melyen eddig egy ember sem ült, oldjátok el azt s vezessétek ide. ³ S ha valaki kérdezi tőletek? Miért cselekszitek ezt? mondjátok, hogy az Urnak szüksége van rá, s azonnal elereszti azt ide. ⁴ Elmentek tehát s meglelték az ajtónál megkötött vehmet künn a kettős uton, és eloldák. ⁵ Erre némelyek az ott állók közül mondanak nekik: Mit cselekesztek, eloldván a vehmet? ⁶ Azok pedig felelének nekik, a mint parancsolá Jezus, és elbocsáták őket. ⁷ Odavezették tehát a vehmet Jezushoz, ráteríték ruháikat, s felült rá. ⁸ Sokan pedig öltönyeiket az utra teríték; mások galyakat vagdaltak a fákról, és az utra hányták. ⁹ És az elülmenők úgy, mint a következők kiáltának mondván: Hoszanna, áldott a ki az Ur nevében jő. ¹⁰ Áldott a mi atyánknak Dávidnak országa, mely az Ur nevében jő; hoszanna a magasságban. ¹¹ És bement Jezus Jeruzsalembe, és a templomba, és körülnézván mindent, mint-

¹⁻⁸) Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ. Πολλὰκις ἐπέβη τῶν Ἱεροσολέμων πρότερον, ἀλλ' οὐδέποτε μετὰ τσαταντὸς περιφανείας, καὶ γὰρ προοιμία ἦν, καὶ οὐτε αὐτὸς κατὰδῆλος ἦν, οὐτε καιρὸς τοῦ παιδὸς ἐγγὺς· διότι ἐδιαφορώτερον αὐτοῖς ἐμίγητο, καὶ μᾶλλον κρύπτων ἑαυτὸν, οὕτω γὰρ μᾶλλον ἐθανυστασθῆναι φαινόμενος, οὕτω καὶ εἰς μεῖζονα αὐτοῖς ἐξήγαγεν ὁργήν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως πείραν ἔδωκεν ἱκανήν, καὶ ὁ σταυρὸς ἐπὶ θύραις ἦν, μεῖζόνως ἐκλάμπει λοιπὸν, καὶ μετὰ πλείονος ἅπαντα πράττει περιφανείας τὰ μέλλοντα αὐτοῖς ἐκκαίειν. Καὶ σημείον δὲ τὸ γινόμενον ἦν· οὐ γὰρ ἀπὸ τοῦ ὄρους τῶν ελαιῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσιόντι τῷ Κυρίῳ χρεῖα τίς ἐπ' ὄνον καθέζεσθαι, ὅσον τὴν Ἰουδαίαν ἅπασαν καὶ Γαλιλαίαν διηγεῖται περὶ· ἀλλὰ τὸ ἔποχον αὐτὸν ἐπὶ τοῦ πῶλον θεωρεῖσθαι δηλοῖ τὸ ἐπὶ τοῦ νέου λαοῦ καθέζεσθαι τὸν οὐράνιον ἡγεμόνα καὶ βασιλέα τῆς Ἱερουσαλὴμ. Καὶ τὸ νέον τῆς κληρώσεως ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος, ἀλλὰ καὶ τὸ πάλαι μὴ καθαρὸν τῶν νῦν καλουμένων, ὅρος οὐ καθαρὸν κατὰ τὸν νόμον. Εὗρον δὲ τὸν πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν, ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδίου· ξένα γὰρ ὄντα τὰ ἔθνη καὶ ἄλλότρια τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ ἀμφοδίου, καὶ οὐ ὑπὸ στέγῃς ἦσαν. Οὐ κάθεται δὲ ἐπὶ γυνυοῦ τὸν πῶλον, ἀλλ' ἐπὶ τὰ ἱμάτια τῶν ἀποστόλων, ἐπὶ δὲ τὸν πῶλον ἐλαβεν ἅπαντα λοιπὸν προέ-
νται.

⁹⁻¹¹) Σκόπει δὲ τὸ εὐήμιον τοῦ πῶλου, πῶς ἀδάμαστος ὢν, καὶ χαλινῷ ἄπειρος ἐντάκτως ἐφέρετο, δηλοῖ δὲ τὸ καταπιεθὲς τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν ἀθρόαν εἰς ἐνταξίαν μεταβολήν. Ἀπὸ δὲ τῶν σημείων ἐπεγνωκότες τὸν

¹⁻⁸) És midōn Jeruzsalemhez közíednek. Sokszor ment azelőtt Jeruzsalembe, de soha nem ily kitüntetéssel; mert az előzmény vala; azelőtt se ő oly nyilvánosságra nem jutott, se a szenvedés ideje nem vala oly közel. Azért közönyösebben vegyült közíek, sőt inkább magát eltitkolá; úgy azután jobban csodáltaték nyilvános megjelenésekor, s úgy nagyobb haragra gyújtotta fel őket. Miután pedig mind saját hatalmának elegendő tanúságát adta: mind a kereszt mintegy az ajtóban vala: jobban kitünteti magát, s nagyobb nyilvánossággal végzi mind azokat, melyek őket felingerelhettek. A mi történt, jel vala; mert hiszen az olajfák hegyéről Jeruzsalembe menő Urunknak nem vala semmi szüksége számárra felülni, a ki tudnillik egyébkor az egész Judeát és Galileát gyalog bejárta: de vemhen ülvé őt látni azt jelentí, hogy a mennyei fejedelem és Jeruzsalem királyá új népen ül. Az új nép meghívását Pál is nyilvánítá, egyszersmind pedig a most meghívottak egykori tisztátalansága abból látszik, hogy a számár törvény szerint nem tiszta állat. A vemhet az ajtónál megkötve találták kívül az utfélén, mert a pogányok jövevények levén és az isteni szövetség ígíreteiben idegenek, az utfélén álltak s nem a hajlékban. Nem ül pedig a vemhe hátára csupán, hanem az apostolok ruháira; mert miután a vemhet átvette, már minden egyebet odaadnak.

⁹⁻¹¹) Vedd észre a vemhe készségét; hogy jóllehet nem vala megszelídítve, se a fíket nem tapasztalta, még is helyesen járt. Jelenti a pogányok tanulékonyágát, és tömeges megtérését az új hitre. A seregek továbbá az

τα, ὁψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. ¹² Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξεληθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπεινάσε. ¹³ Καὶ ἰδὼν συκὴν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα εὐρήσει τί ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὗρεν, εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. ¹⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ· Μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φέρῃ. Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ¹⁵ Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱερουσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν,

Κύριον οἱ ὄχλοι, καὶ εὐφημίαν ἐποιοῦντο εἰς αὐτόν· καὶ οἶόν ἐστιν αὐτοῦ, καὶ Χριστὸν εἶναι πιστεύοντες, καὶ τὸ ἐιρηνημὸς ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου κατὰ τὸν ψαλμὸν ἐπιβούρτες· τὸ γὰρ ὡσαννὰ ἡμῶς ἐρμηνεύεται, τὸ δὲ, ἐιρηνημὸς ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ, ἀριστα εἰρηται· πολλοῦ γὰρ οἱ προσφύται· τὴν κατὰ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν βασιλείαν ἐπ' ὀνόματι Δαυὶδ ἔσασαν ἐρχεσθαι, Δαυὶδ τὸν Χριστὸν ἐπονομάσαντες διὰ τὸ ἐκ Δαυὶδ αὐτὸν κατὰ σάρκα γνωρίζεσθαι. Δόξαν οὖν ἀναπέμπονσιν τῷ ἐρχομένῳ ἐν ὀνόματι Κυρίου, εὐλογοῦσι καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ πᾶσι Θεῷ τὰ ἐν ὑψίστοις τὴν δοξολογίαν ἀναπέμπονσιν, καθὰ ἐννοεῖν ἠδύναντο.

^{12–14}) Καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξεληθόντων (αὐτῶν). Ματθαῖος τῷ πρῶτῳ προστίθεται, πῶς δὲ πρῶτῳ πεινᾷ, ἢ ὅτι συνεχώρησεν τῇ σαρκὶ τοῦτο, οὗτος δὲ ἔφη, ὅτι ἦλθεν, εἰ ἄρα εὗροι ἐν αὐτῇ καρπὸν ὅθεν δηλονότι τῆς ὑπονοίας αὐτῶν ἦν, καὶ γὰρ τὰς ὑπονοίας τῶν μαθητῶν γράφονσι· οὕτω δὲ καὶ τὸ ρημίζειν διὰ τοῦτο αὐτὴν κατήρασθαι. Κατηράθη δὲ τῶν μαθητῶν ἕνεκεν, ἵνα θαρρῶσιν. Ἐπειδὴ γὰρ πανταχοῦ μὲν ἐνεργεῖται, οὐδένα δὲ ἐκόλασεν, εἶδε δὲ τῆς τιμωρητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως παρασχεῖν, ἵνα μάθωσιν, ὅτι δυνάμενος ξηρᾶναι ἰουδαίους, ἐκὼν συγχωρεῖ καὶ οὐ ξηραίνει· οὐκ ἐβούλετο δὲ τοῦτο εἰς ἀνθρωπίνους ἐνδείξασθαι· εἰς φθὸν οὖν τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν ταύτην παρέσχετο. Ἐντεῦθεν δὲ δηλονότι προσηγουμένως εἰς τοῦτο ἦλθεν, οὐ διὰ τὴν πείναν, ἀλλὰ διὰ τοὺς μαθητάς· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.

Τίς γὰρ οὗτος ἐνῆλθε, ὥστε ὑπολαβεῖν ὅτι ἐν πρῶτῳ τῶν καιρῶν τοσούτον ἤτιτο πείνης; ἢ εἴπερ ἐπείκει καὶ τὸ ἐσθίειν τότε ἐνόμιζεν ἀδείξαι, τί τὸ κολλῶν αὐτὸν φαινότα τῆς οἰκίας ἐξελεῖν; οὐ γὰρ ἐνίστιν εἰπεῖν, ὡς ἡ τοῦ καρποῦ θεία πρὸς πείναν αὐτὸν ἐξεκαλέσατο, οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων· πεινῶν δὲ πῶς οὐκ ἐτέρωθεν ἐξῆτι τροφήν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς συκῆς, ἣν οὐ δυνατόν ἔχειν πρὸ τοῦ καιροῦ τῶν καρπῶν; ποίως δὲ ἀνακατήσκει ἦν ἄξιον, τὸ μὴ ἔχειν αὐτὴν πρὸ καιροῦ καρπόν; Ὅστε ἰκανῶς ἂν ἐκ τούτων συλλογίσαιτο ἂν τις, ὅτι πάντα μὲν οὐκ ἦν, πρόσχημα δὲ ἦν πείνης τὴν οἰκίαν ἐνδεικνύμενος δύναιμι, εἰς τὸ μὴ οἰεσθαι αὐτοὺς ἀτομία τὸ πάθος αὐτὸν καταδέξασθαι. Διὰ τοῦτο φθὸν ἐπιλεξιμέως, ὃ καὶ εἶπε μοι (sic) τίς, οὐ ραδίως τὴν ἐμφύον ὑγρασίαν ἀποτίθεσθαι πέφυκεν, τοῦτο διὰ μόνης ἐξήρανε τῆς ἐπιτιμῆσεως· τὸ μὲν οὖν εὐθαλὲς τῆς συκῆς τὴν δόξαν δεικνύει τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὸ δὲ ἀκαρπον τὴν κακίαν, καὶ ἀπιστίαν, ἣ δὲ ἀκαιρία τοῦ καρποῦ τὴν ἀκαιρίαν τῆς τότε σωτηρίας τῆς Ἱερουσαλὴμ· τὴν δὲ ἀκαιρίαν ταύτην ἐπὶ γὰρ ἐάντῃ, διὸ καὶ μέμνιν καὶ κατὰρξιν ἐγείσεται, οὐ δὲ πον πρὸς τὴν συκὴν ὀργισμένον τοῦ Κυρίου, ὅτι μὴ καρποφοροῖ, καὶ ταῦτα παρὰ καιρόν· ἀλλ' ἐν τῷ δένδρῳ τὸ τῆς πόλεως ἐπιδείκνυται.

^{15–17}) Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱερουσόλυμα. Εἰσελθὼν τοῖν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς τε πειράσκοντας βόας, καὶ περιστέρους

hogu estvéli volt már az idő, kiment Bethaniába a tizenkettővel. ¹² Más nap midőn ki-jönnek Bethaniából, éhezett. ¹³ Látván tehát messziről egy fügefát, melynek levelei voltak, odament, ha talán találna valamit rajta. S hozzá jövéu semmit nem talált, csak leveleket; mert nem vala a fügek ideje. ¹⁴ Szólván tehát Jezus monda neki; Soha többé rólad gyümölcsöt senki ne egyék. S ezt hallották tanítványai. ¹⁵ Azután eljönnek Jeruzsalembe, s bemenvén Jezus a tem-

Urát csodatényeiből ismervén üdvözlő felkiáltásokkal fogadták, mert Dávid fiának és Krisztusnak lenni hitték, és azt kiáltozák a zsolnár után: Áldott, a ki az Ur nevében jő. Hoszanna annyit, mint dicséret; az pedig igen jól mondatik: Áldott a mi atyánknak Dávidnak országa, mely az Ur nevében jő; mert a proféták a mi Urunk Krisztus Jezusnak országát sokszor mint Dávidét mondták jőni, a Krisztust Dávidnak nevezvén, mert test szerint Dávidtól vala származandó. Dicsőítik tehát az Ur nevében jövőt, áldják országát is, és mindenek fölött a fölséges Istennek dicsőségét hangoztatják, a mennyire érteni bírták.

^{12–14}) És másnap, a mint kimentek. Máté „reggel”-t ír; de hát mikép éhez reggel? tudnillik megengedő ezt testének. Márk pedig mond, hogy eljött, vajjon talál-e rajta gyümölcsöt, miből világos, hogy amaz az ő véleményük vala, mert hisz a tanítványok véleményeit is megírják (az evangelisták); hasonló vélemény volt az is, hogy ezért átkozta meg a fügefát. Megátkoztatott azonban a tanítványok miatt, hogy ezek bizzanak. Ugyanis mindig jót szokott tenni másokkal, és senkit sem büntetni; kellett azonban büntető hatalmának is bizonyítványát kimutatni, hogy abból ismerjék meg, miszerint hatalma levén elszáritani a zsidókat, önként megbocsát nekik, és nem száritja el. Nem akarta továbbá ezt az emberekre kimutatni; azért növényen adja efféle erejének tanuságát. Ebből pedig az is világos, hogy a fügefához főleg a tanítványai miatt jött, nem pedig éhségből; hisz nem volt most a fügek ideje.

Ki is volna oly balgatal, azt vélni, hogy reggeli időben annyira erőt vett rajta az éhség? vagy ha csakugyan éhezett, és az evést akkor nem gondolta szükség-telennek: mi tartoztatá őt az evéstől, mielőtt a házból kiment? Hisz azt mondani nem lehet, mintha a gyümölcs látása ingerlette volna éhségét, miután nem volt a fügek ideje. Azután ha éhes vala, miért nem keresett máshol edelt, mint a fügefán, mely nem teremthetett gyümölcsöt idő előtt? S méltó ok volt-e a bosszankodásra, ha idő előtt a fának nincs gyümölcse? ennél fogva méltán következtetheti ezekből valaki, hogy nem éhség volt itt, hanem az éhség csak örvül szolgált hatalmának megmutatására, nehogy őt erőtlenségből (kénytelenségből) véljék a szenvedést kiállani. Azért olyan fát választott, melyet ha valaki vág is, nem könnyen szokta a bennelévő nedves-séget elveszteni, most pedig egyedül a kárhóztatás által elszáradt. A fügefá virulása jelenti Jeruzsalem dicsősé-gét; gyümölcstelensége pedig annak gonoszságát, és hit-lenségét; a gyümölcsnek időelőttiége végre azt, hogy Jeruzsalemnek akkori megmentése időn kívüli volt; ezt az időnkívülit pedig maga okozá magának; azért boszu-állás és átok alá esett; nem mintha a fügefára haragud-nék az Ur, mert nem termett gyümölcsöt főleg időn kívül: hanem a fán akarta ábrázolni a város jövőjét.

^{15–17}) És eljönnek Jeruzsalembe. Bemenvén tehát, a templomból kiüzé azokat, kik ökröket és galambokat

ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστρεφὰς κατέστρεψε. ¹⁶ Καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τίς διένεγκη σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. ¹⁷ Καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς· Οὐ γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον ληστῶν. ¹⁸ Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐξήτουν, πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδασκῇ αὐτοῦ. ¹⁹ Καὶ ὅτε ὅψε ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. ²⁰ Καὶ πρῶτ' ἀπαπορευόμενοι, εἶδον τὴν συκὴν ἐξηραμμένην ἐκ ὕψους. ²¹ Καὶ ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος, λέγει αὐτῷ· Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκὴ, ἣν κατηράσω, ἐξηράνθη. ²² Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς· Ἔχετε πίστιν Θεοῦ. ²³ Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, ἄρθῃτι, καὶ βλήθῃτι εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσει, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ, ὃ ἐὰν εἴπῃ. ²⁴ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα, ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτῆσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. ²⁵ Καὶ ὅταν στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἰ τι ἔχετε κατὰ τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν. ²⁶ Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. ²⁷ Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ πε-

τῶν θυνσιῶν ἕνεκα ἐξέβαλεν, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστρεφὰς κατέστρεψε λέγων· Γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον ληστῶν. Καὶ ληστὰς μὲν τοὺς ἐμποροὺς φησὶ διὰ τὸ ληστρικὸν τῆς φιλοκερδίας, οἷον τὴν τῶν θυνσιῶν χρῆσαν, πρόφασιν αἰσχροκερδείας λαμβάνοντες, βόας καὶ τρυφάδας, καὶ περιστρεφὰς ἐπίπρασσον· ἑτέροι δὲ ἀργύρια προντίθεισαν λεπτά, πρὸς τὴν τῶν μισθίων ἀλλαγὴν.

^{19–26}) Καὶ ὅτε ὅψε ἐγένετο. Ακριβέστερον ὁ παρὼν εὐαγγελιστὴς ἀπομνημονεύει τῆς ιστορίας, ἐν τῇ ἐφ' ἑξῆς ἡμέρᾳ λέγων τεθεωρηθῆναι ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐξηραμμένην τὴν συκὴν ἐπανιόντων πάλιν ἐπὶ τὴν πόλιν ἐπὶ τῶν προσευτῶν ὁ δὲ Ματθαῖος παρέδραμεν τὸ ἀκριβὲς τοῦ καιροῦ, εἰπὼν παραχρῆμα ἐξηράνθαι τὴν συκὴν, καὶ τεθανυκέναι τοὺς μαθητὰς. Παραχρῆμα δὲ λέγουσ' ἂν καὶ εἰς αὐτοὺς τὸ πρᾶγμα γινώσκον. Παρασκευάζει τοίνυν τοὺς μαθητὰς διὰ τούτων θαρρεῖν πιστεῖν τε, καὶ ἐνῇ καὶ μὴ δεδοικέναι τὸ γὰρ θανατῶσαι οὐκ ἦν ἀπὸ πίστεως, οὐδὲ γὰρ τῷ Θεῷ μέγα τοῦτο. Ἐπεὶ οὖν οὐκ ἤδεισαν σαφῶς αὐτοῦ τὴν δυνάμιν, λανθάνοντως ἀπάγει τῆς ἀπιστίας αὐτοῦς, καὶ δείκνυσιν ἡλικὸν τὸ τῆς πίστεως, ὥστε μὴ μόνον ἔξω ἀποξηράναι τεθλός, ἀλλὰ καὶ ὅρος μετακινήσαι προστάγματι, καὶ πάντα πληροῦν, ὅσα ἂν τις αἰτήσαιο· οὔτε γὰρ κάρφος ἀρχαῖος μετακινήθει ἂν κατὰ δυνάμιν Θεοῦ, ὡς οὐδὲ τὴν συκὴν ἐξηράνεν, ἀλλ' ἐπὶ σημείῳ τῆς Ἱεροσολίμου μελλούσης ἀκαρπίας, καὶ πρὸς ἐνδείξιν τῆς ἐαυτοῦ δυνάμεως.

^{27–29}) Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα. Ὅτε μὲν ἐξέβαλεν αὐτοὺς, οὐκ ἐτόλμησαν εἰπεῖν οὐδὲν διὰ τὰ θαν-

plomba, kezdé kiutasitni a templomban árulokat adókat és vevőket, a pénzváltók asztalait pedig, és a galambárulók székeit felforgatá. ¹⁶ És nem engedé, hogy valaki edényt vigyen a templomon át. ¹⁷ És tanita, mondván nekik: Nincs-e megírva, hogy az én házam az ima házának nevezetik minden nemzeteknél, ti pedig azt latrok barlangjává változtattátok. ¹⁸ Hallák ezt az írástudók és a főpapok, s vizsgálták, mikép vesztethnék el őt; mert félték tőle, miután az egész nép álmélkodott tanítása fölött. ¹⁹ Midőn aztán este lett, kiment a városból. ²⁰ És reggel, a mint arra!mennek, látják a fügefát, hogy tövéből elszáradt. ²¹ És megemlékezvén Péter, monda neki: Rabbi, nézd, a fügefa, melyet megátkoztál, elszáradt. ²² És felelvén Jezus, monda nekik: Legyen hitek Istenben. ²³ Bizony mondom nektek, hogy akárki mondja e hegynek: Indulj, és merülj a tengerbe, ha nem kételkedik szívében, hanem hiszi, hogy megtörténik a mit mond: meglesz neki bármint akar. ²⁴ Azért mondom nektek: higgyétek, hogy mindent, a mit imáitokban kértek, elveszitek, s meglesz nektek. ²⁵ És ha imádságra föllálltok: bocsássatok meg, ha valakire nehezteltek, hogy a ti mennyei Atyátok is megbocsássa nektek vétkeiteket. ²⁶ Ha pedig ti meg nem bocsátotok: a ti mennyei Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket. ²⁷ És eljöttek ismét Jeruzsalembe,

árultak áldozatok végett; és a pénzváltók asztalait, valamint a galambárulók székeit felforgatá, mondván: Irva van, az én házam az imádság házának nevezetik minden nemzeteknél, ti pedig azt latrok barlangjává változtattátok. Latroknak a kereskedőket nevezi, a haszonvágy latorsága miatt; mert az áldozatok szükségét örvül használták a rút nyerekedésre, s e végre ökröket, gerliczéket és galambokat árultak: mások pedig kisebb ezüstpénzzel a nagyobbát fölváltották.

^{19–26}) És midőn este lőn. A jelen evangelista szorosabban jegyzé föl a történetet, mondván, miszerint másnap vették észre a tanítványok a fügefa elszáradását, midőn ismét visszamenének kívülről a városba. Máté t. i. az idő pontosságát elmellőzé azt irván, hogy tüstént elszáradott a fügefa, és a tanítványok csodálkoztak. Tüsténtnek mondathatik, habár jövő nap véteték észre a dolog. Evvel tehát tanítványait bizalomra serkenti, hit és ima ajánlása által, hogy ne féljenek; mert a csodálkozás nem a hittől jött, hisz Istennek ez nem nagy dolog. Mivel tehát nem ismerték meg nyilván az ő hatalmát, alattomban elvezeti őket a hitlenségről, s megmutatja, mit tehet a hit, úgy hogy nem csak a tenyésző fát elszáritják, hanem a hegyet is parancsszóra elmozdithatják, és mindent megnyerhetnek, a mit valaki kér. Ugyan is egy szálka sem mozdul meg ok és haszon nélkül Isten erejével, valamint a fügefa sem száradt el különben, hanem Jeruzsalem jövődő gyümölcsstelségének jeleül, és saját hatalmának kimutatásaul.

^{27–29}) „És eljönnek ismét Jeruzsalembe.“ Mikor őket szétkergeté, nem mertek ellene mondani, a csodák

